

SOSIOLOGIPÄIVÄT 2019

THE BOOK OF ABSTRACTS

The Annual Conference of Sociology 2019

Eriarvoisuuden monet kasvot

Various faces of inequality

Sisällys / Contents

1. Eriarvoinen nuoruus / Inequalities in youth	1
2. Addictions and inequality within society, families, and sociological research	11
3. Jäteyhteiskunta	18
4. The shifting divides of our digital lives	26
5. Taidesosiologia – eriarvoisuuden ilmentymät taiteessa ja taidemaailmassa	33
6. Eriarvoisuus, politiikka ja talous: Poliittisen sosiologian työryhmä / Inequality and politics: Political sociology workgroup.....	41
7. Political emotions in the Nordic welfare states	49
8. Patterns of Inequalities.....	52
9. Uskontososiologia / Sociology of religion	55
10. Activist research in practice: Theorizing and acting against inequalities	63
11. Kulutuksen ja kulttuurin sosiologia	69
12. Sukupuolen ja seksuaalisuuden sosiologiaa / Sociology of gender and sexuality	75
13. Tasa-arvoinen perhe ja vanhemmuus?	82
14. Tiedon ja tietämisen eriarvoisuus	87
15. Work and retirement in a changing economy	91
16. Hiljaisuuden sosiologiaa	94
17. Ideologian monet roolit lohduttajana, sopeuttajana, oikeuttajana ja toiminnan syyttäjänä.	98
18. Terveyserojen sosiaaliset syntymekanismit / Social mechanisms of health disparities	102
19. Tasa-arvoistaako jakamistalous?	106
20. Kulttuuri, terveys ja hyvinvointi.....	109
21. Cognitive sociology	116
22. Oikeus ja rikollisuus yhteiskunnassa	121
23. Turvallisuuden ja maanpuolustuksen sosiologia	133
24. Näkökulmia ikään ja vallankäyttöön.....	139
25. The power of narrative in a polarised world.....	142
26. Digitalisaatio ja muuttuva koulutusjärjestelmä.....	145
27. Eliitit, suurituloiset ja vauraat / Elites, top incomes and the wealthiest	148
28. Sosiaalinen eriarvoisuus / Social inequality	155
29. Asuminen, kaupunki ja eriarvoisuus	164
30. Prekaari työ ja yrittäjyys	172

31.	Läheissuhteet rakenteiden varassa ja puristuksessa	184
32.	Kasvatssosiologia ja koulutuspolitiikka	194
33.	Science, technology and society	204
34.	Ulkonäkö yhteiskunnassa / Physical appearance in collective life	213
35.	Taloudellinen huono-osaisuus	217
36.	Kriittinen teoria yhteiskuntatutkimuksessa	222
37.	Eriarvoistava huumori	226
38.	Kansalaistoiminta ja eriarvoisuus	230
39.	Inequalities in later life.....	235
40.	Uudet ja vanhat johtamisopit työtä järjestämässä ja sotkemassa	242
41.	Sosiaalinen vuorovaikutus.....	248
42.	Ääni, keho, erialaisuudet ja eriarvoisuudet / Sound, body, distinctions, and inequalities	254
43.	Environmental governance and social inequalities	257
44.	Juhlimimiskulttuurien tutkimus / Sociology of Celebration / Festandets sociologi.....	259

1. Eriarvoinen nuoruus / Inequalities in youth

Koordinaattorit:

Sanna Aaltonen, Sosiologia, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto.
Email: sanna.aaltonen@uef.fi. Tel. 050 4711 944,

Tarja Tolonen, Sosiologia, Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto.
Email: tarja.tolonen@helsinki.fi. Tel. 050 4160625

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–17:30

Silja Uusikangas, Helsingin yliopisto

Aktivointi ja poiskäännyttäminen.

Nuorten aikuisten työvoimapoliittisten lausuntojen kohdentuminen TE-palveluissa. 18–24-vuotiaiden nuorten aikuisten työvoimapoliittiset sanktiot ovat tiukempia kuin muulla väestöllä. Tällä pyritään hallitsemaan nuorten riskiä työttömyyteen ja muiden yhteiskunnallisten instituutioiden ulkopuolelle jäämiseen ja ohjaamaan nuoret työn, koulutuksen tai erilaisten aktivointipalveluiden piiriin. Aiempi empiirinen tutkimus antaa viitteitä siitä, että sanktiot eivät onnistu kannustamaan kaikkia samalla tavalla, vaan sanktioiden mekanismit näyttävät toimivat tavoitteidensa mukaisesti parhaiten niihin, joilla on muutenkin parhaat edellytykset kiinnittyä työmarkkinoille tai koulutukseen.

Tutkielman tavoitteena on tutkia, mitkä tekijät ennustavat 18–24-vuotiaiden nuorten aikuisten todennäköisyyttä saada työvoimapoliittinen aktivointi-tai karenssilausunto. Hypoteesina on, että ne tekijät, joiden tiedetään ennustavan heikompaa kiinnittymistä työmarkkinoille, ennustavat myös karenssilausuntojen suurempaa todennäköisyyttä.

Työvoimapoliittisten aktivointi- ja karenssilausuntojen kohdentumista tarkastellaan institutionaalisten poiskäännyttämisen kehyksessä. Jos hypoteesisanktioiden epätasaisesta kohdentumisesta pitää paikkaansa, havainto voi osoittaa työvoimahallinnon normeissa kohtia, joissa piilee riski nuorten aikuisten institutionaaliseen ulossulkemiseen.

Empiirisenä tutkielmanaineistona on käytetty Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisemaa URA-rekisteriaineistoa, joka on poimittu työvoimahallinnon URA-järjestelmästä vuonna 2017. Tutkielman kohderyhmänä ovat 18–24-vuotiaat nuoret aikuiset, jotka ovat ilmoittautuneet työttömäksi työnhakijaksi ennen kuin ovat täyttäneet 25 vuotta. Tutkielman menetelmänä käytetään multinomiaalista logistista regressioanalyysiä.

Tutkielman tuloksia työstetään parhaillaan, ja ne valmistuvat helmikuun 2019 aikana

Sanna Rikala, Tampereen yliopisto

Työn ja opintojen ulkopuolella olevien nuorten aikuisten toimijuus – miten huomioida mielenterveyteen liittyvät ongelmat?

Psykiatriset diagnoosit ja mielenterveysongelmat ovat yleisiä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten keskuudessa. Keskustelussa marginaalisessa asemassa olevien nuorten toimijuudesta mielenterveysongelmiin liittyvät haasteet ovat kuitenkin jääneet vähälle huomille. Tässä alustuksessa tarkastelen toimijuuden ehtoja ja mahdollisuuksia työelämän marginaaleissa erityisesti mielenterveysongelmien näkökulmasta. Alustus pohjautuu tutkimushankkeeseen, jossa masennuksen perusteella työkyvyttömiä nuorten aikuisten peruskoulun jälkeisiä siirtymiä ja toimijuutta on tarkasteltu elämäntilahaastattelujen avulla (N=49).

Tutkimuksessa kävi ilmi, että työkyvyttömyyttä edeltäneet polut pitivät sisällään hyvin monikasvoista pahoinvointia: yhtäältä uupumista opintojen, työnhaun ja työelämän paineisiin ja toisaalta pitkäaikaista työttömyyttä, osattomuutta ja köyhyyttä. Monia elämäntilakuvia leimasi jatkuva taistelu toimeentulosta ja vaikeudet saada apua mielenterveyden ongelmiin. Tässä alustuksessa keskityn erityisesti kysymykseen toimijuudesta, jota olen analysoinut Ruth Listerin (2004) luokitteluun pohjautuen akseleilla arkinen-strateginen sekä henkilökohtainen-poliittinen. Analyysissä nousivat esiin yhtäältä toimijuuden ”pienet” (Honkasalo 2008) muodot: jokapäiväiset selviytymiskamppailut pahan olon kanssa ja institutionaalisten epäoikeudenmukaisuuksien sietäminen. Toisaalta analyysi toi esiin myös monenlaista strategista toimijuutta, jonka tavoitteena olivat merkittävät muutokset niin omassa elämässä, kuin yhteiskunnassakin.

Kaikkiaan toimijuuden analyysi osoitti, että kohtaamistaan vaikeuksista huolimatta nuoret aikuiset pyrkivät monin tavoin pääsemään elämässään eteenpäin ja kamppailemaan osallisuudestaan yhteiskunnassa. Nämä pyrkimykset kuitenkin tyrehtyivät vähitellen, mikäli niille ei saatu tarkoituksenmukaista institutionaalista tukea. Yhteistyö tuki- ja palvelujärjestelmän instituutioiden kanssa vaati paitsi tietoa ja neuvottelukykyä, myös sinnikkyyttä ja voimavaroja, jotka masennuksen vuoksi olivat usein vähissä. Myös sosiaalinen asema ja taloudelliset resurssit määrittelevät voimakkaasti toimijuuden ehtoja ja mahdollisuuksia. Kun toimeentulo- ja mielenterveysongelmat kietoutuivat selvästi toisiinsa, nuoret aikuiset keskittivät voimavaransa päivästä toiseen selviytymiseen.

Alustuksen lopuksi pohdin, millaisia haasteita nuorten yleistyvät mielenterveysongelmat asettavat sosiologiselle nuorisotutkimukselle. Miten ja millaisten teoreettisten välineiden avulla käsitellä mielenterveyteen liittyviä ongelmia marginaalisessa asemassa olevien nuorten toimijuuden analyyseissä?

Sari Tuuva-Hongisto, Juvenia –nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk)

Katsaus nuorten syrjäytymiseen ja alueellisen eriytymisen vähentämiseen

Katsaus nuorten syrjäytymisen ja alueellisen eriytymisen vähentämiseen pohjautuu selvitykseen, jossa kartoitettiin tutkimuskirjallisuuteen, toimenpideohjelmiin ja hankeraportteihin perustuva kuvaus nuorten syrjäytymisen ja alueellisen eriytymisen vähentämiseksi tehdyistä toimenpiteistä Suomessa. Kartoituksen kohderyhmänä ovat 15–29-vuotiaat nuoret, nuoret aikuiset ja nuoret perheet. Raportissa tarkastellaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti haastavimpien lähiöiden tilannetta, huono-osaisuuden kasautumista ja eriarvoisuuden kasvua.

Nuorten syrjäytymistä ja alueellista eriytymistä yhdistävät huono-osaisuuden kasaantumisen ilmiöt, syrjäytymisen ylisukupolvisuus sekä huono-osaisuuden notkelmat. Eriytymisen ehkäisemiseen pyrkivät toimenpiteet jakautuvat joko yksilöiden eriarvoisuuden kaventamiseen tai paikkaan kiinnittyviin keinoihin. Nuorten syrjäytymistä on ehkäisty sosiaalitoimen sekä nuorisotyön uudistamisen puitteissa, alueita on kehitetty kaupunkisuunnittelun sekä lähiöprojektin kautta. Keskustelua polarisaation kasvusta on käyty erityisesti eriarvoisuuden kasvuun liittyvän huolen kehyksessä.

Nuorten syrjäytymisestä käyty keskustelu oli kiivainta vuosina 2012–2013, joiden aikana laadittiin lukuisia selvityksiä ja raportteja nuorten syrjäytymisen ymmärtämiseksi ja ehkäisemiseksi. Tuon keskusteluaallon ytimessä oli nuorisotakuu sekä uudenlaisen palvelutoiminnan, kuten Ohjaamojen sekä etsivän nuorisotyön kehittäminen ja vakiinnuttaminen. Viime vuosina keskustelu nuorten syrjäytymisestä on muuntunut: huolen keskiössä ovat NEET-nuoret, eli nuoret, jotka ovat työvoiman ja opiskelun ulkopuolella. 2017–2018 keskusteluun on noussut erityisesti eriarvoistumiseen liittyvät kysymykset. Tämä keskustelu pitää sisällään huolen alueellisesta eriarvoistumisesta ja segregaatiosta sekä huolen huono-osaisuuden kasaantumisesta ja syrjäytymisen ylisukupolvisuudesta.

Viimeisten vuosikymmenten aikana kansainvälisessä keskustelussa on havaittu kaupunkeihin olevan syntymässä uudenlaista tilallista järjestystä, jolle on ominaista voimakas alueellinen polarisaatio, lisääntyneet sosiaaliset ja taloudelliset erot sekä entistä pirstaloituneempi rakenne (Sassen 2001; Musterd 2005). Myös Suomessa 1990-luvun yhteiskunnallisten olosuhteiden muutokset ovat synnyttäneet suuria haasteita suomalaiselle yksilöiden tasa-arvoisuuteen perustuvalla hyvinvointivaltiolle, ja huoli kaupunkien segregaatiosta sekä köyhyyden kasvusta amerikkalaisten ja eurooppalaisten suurkaupunkien tapaan on voimistunut. (Vaattovaara ym. 2010; Kral-Leszczynska 2012.)

Maili Malin, Siirtolaisuusinstituutti

Suomen maahanmuuttajataustaisten nuorten koulutuspolut – Pohjoismaista vertailua

POC-nuorten (people of color) koulutuspolut näyttävät olevan kuoppaisia ja täynnä kompastuskiviä useiden kansainvälisten ja kansallisten tutkimusten mukaan. Rakenteellisten koulutekijöiden lisäksi lapsen ja nuoren kouluttautumiseen vaikuttavat perhe, vanhempien koulutus, kaveripiiri sekä lapsen

kokema hyvinvointi. Tutkimuksista tiedämme, että ensimmäisen sukupolven POC-lapsia auttaa koulussa pärjäämisessä osallistuminen varhaiskasvatukseen, pääsy laadukkaaseen ja riittävään opetuskielen sekä oman äidinkielen opetukseen, laadukkaat julkiset koulut sekä tarpeen mukainen erityisen tuen saanti. Toisen sukupolven POC-lapsen ja nuoren koulutuspolut ja pärjääminen koulussa lähentelee kantaväestön lasten koulutuspolkuja. Suomessa koulutuspolitiikan yhtenä tärkeänä tavoitteena on tasa-arvoistaa eritaustaisten lasten ja nuorten koulutusmahdollisuuksia. Pohjoismaisessa CAGE-tutkimushankkeessa (Coming of age in exile - Health and SES inequity in Young refugees in Nordic welfare states 2015-2020 (www.CAGE.ku.dk)) tutkimme rekisteritiedoilla pakolaistaustaisten ja muiden maahanmuuttajataustaisten 1. (syntyneet 1969-1999) ja 2. sukupolven (1986-1999) nuorten toisen asteen tutkinnon suorittamista, koulutuspuudokkuutta, akateemisiin tai ammatillisiin opintoihin hakeutumista sekä koulumenestystä. Hankkeessa ovat mukana Tanska, Norja, Ruotsi ja Suomi. Tutkittavia on seurattu rekisteritiedoilla 1990-2015 välisen ajan. Sosiologipäivillä 2019 esitetään eri sukupolvien maiden sisäisiä ja keskinäisiä vertailutuloksia koulutuspoluista.

Katsaus nuorten syrjäytymisen ja alueellisen eriytymisen vähentämiseen pohjautuu selvitykseen, jossa kartoitettiin tutkimuskirjallisuuteen, toimenpideohjelmiin ja hankeraportteihin perustuva kuvaus nuorten syrjäytymisen ja alueellisen eriytymiseen vähentämiseksi tehdyistä toimenpiteistä Suomessa. Kartoituksen kohderyhmänä ovat 15–29-vuotiaat nuoret, nuoret aikuiset ja nuoret perheet. Raportissa tarkastellaan sosiaalisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti haastavimpien lähiöiden tilannetta, huono-osaisuuden kasautumista ja eriarvoisuuden kasvua.

Nuorten syrjäytymistä ja alueellista eriytymistä yhdistävät huono-osaisuuden kasaantumisen ilmiöt, syrjäytymisen ylisukupolvisuus sekä huono-osaisuuden notkelmat. Eriytymisen ehkäisemiseen pyrkivät toimenpiteet jakautuvat joko yksilöiden eriarvoisuuden kaventamiseen tai paikkaan kiinnittyviin keinoihin. Nuorten syrjäytymistä on ehkäisty sosiaalitoimen sekä nuorisotyön uudistamisen puitteissa, alueita on kehitetty kaupunkisuunnittelun sekä lähiöprojektin kautta. Keskustelua polarisaation kasvusta on käyty erityisesti eriarvoisuuden kasvuun liittyvän huolen kehyksessä.

Nuorten syrjäytymisestä käyty keskustelu oli kiivainta vuosina 2012–2013, joiden aikana laadittiin lukuisia selvityksiä ja raportteja nuorten syrjäytymisen ymmärtämiseksi ja ehkäisemiseksi. Tuon keskusteluaallon ytimessä oli nuorisotakuu sekä uudenlaisen palvelutoiminnan, kuten Ohjaamojen sekä etsivän nuorisotyön kehittäminen ja vakiinnuttaminen. Viime vuosina keskustelu nuorten syrjäytymisestä on muuntunut: huolen keskiössä ovat NEET-nuoret, eli nuoret, jotka ovat työvoiman ja opiskelun ulkopuolella. 2017–2018 keskusteluun on noussut erityisesti eriarvoistumiseen liittyvät kysymykset. Tämä keskustelu pitää sisällään huolen alueellisesta eriarvoistumisesta ja segregaatiosta sekä huolen huono-osaisuuden kasaantumisesta ja syrjäytymisen ylisukupolvisuudesta.

Viimeisten vuosikymmenten aikana kansainvälisessä keskustelussa on havaittu kaupunkeihin olevan syntymässä uudenlaista tilallista järjestystä, jolle on ominaista voimakas alueellinen polarisaatio, lisääntyneet sosiaaliset ja taloudelliset erot sekä entistä pirstaloituneempi rakenne (Sassen 2001; Musterd 2005). Myös Suomessa 1990-luvun yhteiskunnallisten olosuhteiden muutokset ovat synnyttäneet suuria haasteita suomalaiselle yksilöiden tasa-arvoisuuteen perustuvalla hyvinvointivaltiolle, ja huoli kaupunkien segregaatiosta sekä köyhyyden kasvusta amerikkalaisten ja eurooppalaisten suurkaupunkien tapaan on voimistunut. (Vaattovaara ym. 2010; Kral-Leszczynska 2012.)

Anne-Mari Souto, Itä-Suomen yliopisto

Väistelevää ohjausta – Opinto-ohjauksen yksin jättävät käytänteet maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa

”Ei kyse ole siitä, mitä minä haluan tehdä, vaan missä minut hyväksytään Suomessa” vastasi somalitaustainen, 17-vuotias Mohamed haastattelukysymykseeni hänen ammatillisista suunnitelmistaan. Tilastolliset tarkastelut ovat antaneet viitteitä koulutuspolkujen etnisestä ja rodullistetusta eriytymisestä Suomessa. Esityksessäni lähestyn tätä ilmiötä tarkastelemalla maahanmuuttajataustaisten nuorten ja heidän ohjaajiensa välisen ohjaussuhteen ohuutta peruskoulun ja toisen asteen välisessä nivelvaiheessa. Tuon ilmi käytänteitä, joilla rajataan tiettyjä ohjauksen tavoitteita, kohteita ja osapuolia opinto- ja uraohjauksen prosesseissa maahanmuuttajataustaisten nuorten parissa.

Analyysini osoittaa, että yhteiskunnalliset ja kulttuuriset erot ja eronteot, esimerkiksi juuri sukupuoli, etnisyys ja rasismi, nousevat harvoin keskustelunaiheiksi ohjaustilanteissa. Lisäksi osoitan, että vaikka kunnioitusta ja kohtaamista pidetään lähestulkoon itsestään selvinä lähtökohtina ohjauksessa, niitä ei saavuteta automaattisesti. Aineistona on opinto-ohjaajien haastattelut (16), joita peilaan heidän ohjattaviensa haastatteluihin (31) ja niistä tekemiini tulkintoihin. Analyysissä olen hyödyntänyt Sanna Vehviläisen (2014) jäsenystä ohjauksen orientaatioista, joiden avulla tarkastelen, miten missäkin asiayhteydessä ohjaajat näyttävät toimivan ja millaista toimijuutta ohjaajat näyttävät ohjattaviltaan sekä edellyttävän että tukevan. Esitykseni lopuksi kysyn, onko yksilökeskeinen diskurssi työllistettävyydestä (employability) kaventanut – jopa korvannut – ohjauksen tehtävää hyvän elämän tavoittelemisen tukemisessa – niin yksilön kuin yhteisöjenkin näkökulmasta.

Päivi Honkatukia (corresponding author, Tampereen yliopisto), Nina Tokola (Itä-Suomen yliopisto), Tiina Rättilä, Tampereen yliopisto, Kaisla Koskelainen (Valomo-hanke), Olli Sillanpää (Valomo-hanke), Mira Roine (Silta-valmennus), Päivi Rainò (Silta-valmennus),

Eriarvoisuudesta osallisuuteen myönteisesti tunnistaen. Kanssatutkijuus ja taidemenetelmät pakolaistaustaisten nuorten aikuisten hyvinvoinnin tukemisessa

Tarkastelemme esityksessä pakolaistaustaisten nuorten hyvinvointia, sen esteitä ja edistämisen mahdollisuuksia monitoimijaisen tutkimusyhteistyön keinoin.

Tutkimusten mukaan pakolaistaustaisten nuorten ja nuorten aikuisten osallisuus suomalaisessa yhteiskunnassa on monilla mittareilla arvioituna heikompaa kuin muilla maahanmuuttajilla tai

kantasuomalaisilla. Pakolaisuuteen ja turvapaikkaprosessiin liittyy keskimääräistä suurempi psyykkisten ongelmien riski muuhun väestöön verrattuna. Monet pakolaisnuoret kärsivät esimerkiksi univaikeuksista, yksinäisyydestä, vähäisestä sosiaalisesta kanssakäymisestä sekä syrjivästä kohtelusta niin arjessa kuin yhteiskunnan rakenteissa. Pakolaistaustaiset nuoret jäävät niin ikään kantaväestöä useammin työn ja koulutuksen ulkopuolelle. Pakolaisnuorten heikkoa työmarkkina-asemaa selittävät alhainen koulutusaste ja riittämätön kielitaito, mutta niiden lisäksi psyykkisen hyvinvoinnin ja työkyvyn ongelmat rajoittavat heidän mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskuntaan. (Esim. Saari ym. 2018; Nuorisobarometri 2014; OECD 2015; Nieminen, Sutela & Hannula 2015)

Raporttoimme esityksessä ALL-YOUTH -tutkimushankkeen (STN 2018-2023) ja kahden monikulttuurisen nuorisotyön parissa toimivan projektin tutkimusyhteistyöstä Tampereella ja Joensuussa vuoden 2018 aikana. Tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää toimintatutkimuksen ja kanssatutkijuuden (Heikkinen & Jyrkämä 1999; Pyyry 2012) avulla pakolaistaustaisten nuorten hyvinvointiin ja osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä, ja näin lisätä nuorten kouluttautumista ja työllistymistä tukevaa tietoa ja hyviä käytäntöjä. Nuorten kanssa on kokeiltu muun muassa voimauttavaa valokuvausta ja tarinateatteria omien vahvuuksien tunnistamisen välineinä. Kanssatutkijuuden keinoin nuoret ovat nostaneet keskiöön heille tärkeitä ongelmia ja tutkimuskysymyksiä.

Tutkimusaineisto koostuu muun muassa nuorten tarinoista ja valokuvista, nuorten tekemistä vertaishaastatteluista, tarinateatteri Voxin kanssa yhteistyönä toteutetusta ja videoidusta teatteriesityksestä sekä Pielinen Soi -festivaalin yhteydessä toteutetusta Metsäsoittoja ja ilmastonpuolustusta -esityksestä. Aineiston tulkinnassa on hyödynnetty erityisesti myönteisen tunnistamisen (Häkli ym. 2015), kuulumisen (Keskinen & Vuori 2012) sekä työntekijäkansalaisuuden käsitteitä (Brunila ym. 2013).

Tuloksista käy ilmi, että pakolaisnuorten identiteetti on etenkin kotoutumisen ensimmäisinä vuosina vielä hajanainen ja yllärajaisuudessaan hapuileva, ja monet nuoret tarvitsevat alkuvaiheessa paljon apua etsiessään tapoja tulla yhteiskunnassa hyväksytyksi. Suomalainen tukijärjestelmä koetaan kuitenkin monimutkaiseksi ja avun saaminen sitä kautta vaikeaksi. Parhaimmaksi keinoksi päästä osaksi yhteiskuntaa nuoret mieltävät suomen kielen oppimisen ja työpaikan saamisen, mutta myös hankkeessa kokeilluilla taidemenetelmillä havaittiin myönteisiä vaikutuksia pakolaisnuorten kuulumisen kokemuksille.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00-11:00

Wang Ziyu, University of Helsinki

Learner identity: young Chinese people and their path-keepers in school transition

It has been well-recognized that young people explore their own path, for example through education, as they respond to the individualized societies. However, the processes of individualization in the Western countries and the East Asian, particularly China, are different, where the latter has been identified as the “individualization without individualism”. In the special case of Chinese individualization, the way in which the contemporary Chinese adolescents make their “choice biographies” has been less investigated. Drawing on the analytical concept of identity, this article concentrates on how the ninth-grade young Chinese people plan their transition to post-compulsory

education and what are the roles of their parents and teachers in this process. The field work was conducted in a public middle school in a Chinese town, about 250 miles to Beijing. All of the graduates of the school (N=560) expressed their challenges, copings and the support and expectation of their parents and schools in the form of written account. A content analysis is conducted to analyze the data. Focusing on the narratives of young people, this article is expected to find out the privilege identity which dominates their current lives, the way in which they balance this identity with other commitments, and the involvements of their parents and teachers in such process. The findings will further be explored in relation to gender inequality.

Sirpa Ylimaula, University of Oulu

Subject -scientific research on workshop client's experiences when rehabilitative work activities are combined with the informal learning opportunities

The amount of European youths in the NEET-group (Not in Employment, Education or Training) is high. Transitions from school to work are insecure and challenging. Large group of young people need to find alternative paths to education or to labour market. (Erasmus+, 2017) In Finland there was 120 000 young people age 20 to 29 without post-primary education and 60 000 were excluded in 2018. (Myrskylä, 2015, ME-foundation, 2018) There is concern about the risk, that young unemployed people stay outside the working life rest of their lives. (ME-foundation, 2018). Combating high drop-out rates across Europe is among the key targets of Europe 2020 Strategy. (European lifelong guidance policy network, 2014) Early school leavings is costly for individuals, for society and for the economy. (European lifelong guidance policy network, 2014) OECD (2016) report emphasizes the importance of high-quality alternative education and training paths for early school leavers.

In Finland workshop activities support basic services and reach those who fall from different sector -specified services. Workshops are intended for both young people and adults in weak position in the labour market. It is tailored process with activities, work, and learning through practical work being the ways to reach for the goals. Operations have good nation-wide coverage and regional accessibility. They are established part of Finnish service system, producing coaching, guidance, rehabilitation, training and employment services. Workshops are not part of the formal education system, but it is possible to complete parts of the vocational qualifications or even the whole qualification. As workshops operate in the interfaces of youth services, rehabilitation, the education system, and the open labour market. (Valtakunnallinen Työpajajyhdistys, 2018; Erasmus+, 2017, 34) In Finland there were 26 111 people working in workshops in 2017. More than half of trainers were under 29 years. More than half of the young trainers in workshops had only compulsory school and third of them had vocational qualification. (Bamming & Hilpinen, 2018, 6-23)

From social point of view, guidance and the clients in workshops face the current expectations of society and on the other hand the growth and change of the client. (Korhonen & Nieminen, 2010) There is also an attempt to pass problems to young people to carry and solve that has aroused criticism recently as functions part of neoliberal frame. (Brunila & Rossi, 2018, 290-291; Fejes, 2010, 89; Korhonen & Nieminen, 2010; 4)

In this study I have taken three different perspectives that meet in the workshop activities. They are official ethos of employability (Fejes, 2010, 89), critical ethos of neoliberal frame of services causing individualization and vulnerability (Brunila & Rossi, 2018, 290-291) and ethos of Youth Work seeing the young person as valuable human being not a problem (Nieminen, 2014, 38-40). I analyse participant's experiences when their rehabilitative work activities include informal studies in the workshops. My research questions are:

Is it possible to get a better understanding of client's experiences by using "fabric of grounds" (FOG) as tool when rehabilitative work activities are combined with the informal learning opportunities and how these results resonate with the formal studies done of workshop clients? Is it possible to recognize the change in client's situation?

The FOG is approach rooted in Klaus Holtskamp's studies and it suggests seeing person's subjective experiences in connection to societally produced meaning structures (Suorsa, 2015b). It can be a description the client gives of her or his action and how she or he felt, thought or act in the situation. It also points out what her/his subjective grounds for feeling, thinking and acting are. This should help us to grasp what kinds of general ways of relating to societally produced meaning structures are being realized within the actions and experiences of an individual client (Suorsa et al., 2013, 375, 378-379)

Tornion Työvoimalla foundation managed a project "Back to Work" from 2009 to 2018. Project has created alternative learning environments for the region. Workshops provide practice-based learning in supportive working communities. The documentation of skills is done via Internet with the client's mobile phone. Assessment and recognition of obtained skills and competences is done in cooperation with vocational institution. The data has been collected by interviewing the clients (N=10) in Tornion Työvoimalla foundation in 2017-2018. (Tornion Työvoimalasäätiö, 2019)

All participants have been unemployed for a long period of time and only two had worked previously. Nine of them have school drop-outs. Many of the participants also found the reason to their failures in themselves. (Brunila & Rossi; 2018, 290-291; Thomson, 2011, 793) During the project the participants life situations have changed as they had studied and worked. Informal learning in workshops seems to be experienced as "another start" (Erasmus +, 2017). Watching young adult services close does not necessarily provide a coherent overall picture, but it provides information on the different needs of young people, their opportunities for action and their position in relation to services. It is possible through qualitative research. (Aaltonen & Kivijärvi, 2018, 14) I suggest that this kind of knowledge produced in this analysis can be used when working with excluded youth.

Mirja Määttä, ELY-Centre Central Finland & Mikko Saastamoinen, University of Eastern Finland

Individual support, communal bridging and structural realities – Enhancing formal participation of young people in fixed-term projects

Young people's opportunities for participation cohere with the way they are positioned and categorised in societies (Nairn et al. 2006; Määttä & Aaltonen 2016; Nikunen 2016). NEET young people are subjected to various activating interventions aiming to promote their participation in education and working life. For analysing these measures, there is a need to combine policy analysis and detailed

investigation on day to day activities of the interventions, often offered in fixed-term projects. In the presentation, I ponder what kinds of theoretical tools could be suitable for analysing our case study: an educational support project, which strives to enhance desirable, formal participation of 15–to–24-year-old young people who have dropped out of education.

The project offers them a group-based learning environment: Open Vocational College (OVC) where they can study few months or even a year. The data consists of participant observations and qualitative interviews with five project workers and 18 students. In the line of sociological interventionistic approach, we analyse the programme theory of the OVC: the ways the project understand the needs of the students, interpret the task of the project and ways to support young people. We also analyse how this resonates with the students' experiences.

In the analysis we identify and illustrate three types of measures, individual, communal and structural. Structural measures were mainly manifested in the project workers' systemic critique of the prevailing educational and service system – showing their shortcomings and gaps. Society that emphasizes competition and fast tracks in schooling is creating sense of inferiority among young people. There are lot of other inequalities at play too, making formal participation possibilities unequal for young people: poor family backgrounds, learning difficulties, bullying at schools, mental health problems, many failing experiences. Project-based service system creates some possibilities but also inequalities because these possibilities are not equally distributed geographically or otherwise.

Meri Kulmala, University of Helsinki, Zhanna Chernova, Higher School of Economics

Subjective wellbeing and agency of young adults leaving care in the Russian North

Russia is currently on-going a massive reform of its child welfare system. Besides strengthening support services for families at risk, the reform develops out-of-home care in foster families and transforms the previously large and segregated residential care institutions into small family-like units (Kulmala et al. 2017). In the essence of the new policies are the efforts to improve the quality of care in order to promote better social inclusion of this specific group of young people left without parental care. As elsewhere (see e.g. Arnau-Sabates & Gilligan 2015; Törrönen et al. 2018), these Russian young adults face multi-layered (structural) inequalities and carry out a high risk of social exclusion. They typically face numerous challenges in their aftercare life, for instance, in the sphere of education, employment and income, housing and family life, and show poor health outcome and involvement in criminal activity (e.g. Khlinovkaya Rockhill 2010). The listed spheres of life are usually considered as key components of well-being (e.g. Clark 2018; Diener et al. 1999).

In our research, we aim is to move beyond such a problem-frame and against all odds to focus on the positive outcomes. By analyzing the so-called successful cases (cf. Arnau-Sabates & Gilligan 2015), we zoom to resources and resilience of this group of young adults leaving care whom we consider as the best 'experts by experience' over the best practices of support in their aftercare lives. We aim to understand what kinds of elements might have positive effect on the experienced wellbeing and ability to have impact over their life course, i.e. we explore different components of their subjective well-being (Diener et al. 1999) and modes of agency (Hitlin & Elder 2007).

Traditionally subjective well-being has been studied through quantitative measurement (see e.g. Diener et al. 1999). Yet, our analysis is based on the qualitative interviews that we have conducted with young care leavers (aged 21-25 years) in the Murmansk region of the Russian North. Thus, our scope of analysis is how these young adults themselves narrate their current life satisfaction and future prospects. Importantly, we also draw on the interview data of the peer-research in which three young and ‘doing-well’ care leavers living on their own peer-interviewed their fellows. With the line of our attempt to focus on the positive, we chose such collaborative research method in order to involve and empower a few young adults themselves and overcome numerous unequal power relations that occurred when we conducted interviews with the young care leavers.

Sanna Aaltonen, University of Eastern Finland & Sakari Karvonen, THL

Drowning by numbers – critical issues in quantitative knowledge production on social exclusion

In this paper we discuss the classificatory forms of power in producing and reporting quantitative knowledge on young adults on the margins in the Finnish context. Our starting point is a critical reading of recent research reports based on extensive register data gathered by national organizations for administrative and statistical purposes. The register data is increasingly used not only for mapping and tracking the “socially excluded” – almost on a real time basis – but for developing criteria for risk assessments to be conducted among children and young people. Additionally, the online publications tend to use highly elusive graphics to illustrate the state of young adults and the structural divisions between those who fulfill the life-course specific expectations and those who appear to failing in this task. The latter ones are defined often with an acronym only (NEET) and through negation (not in education, employment or training). Drawing upon a Bourdieusian notion on reflexive sociology we argue that the increasingly sophisticated use of register data and the confidence in quantitative analysis may amount overlooking the unspecificities, uncertainties and unsensitivities of the statistical procedures behind this praxis. Further, we argue that focusing increasingly on visual manifestation may rather contribute to the stigma and the societal problem of exclusion than to alleviate the social conditions of the individuals suffering from it.

2. Addictions and inequality within society, families, and sociological research

Koordinaattorit:

Post-doctoral researcher Riitta Matilainen, Centre for Consumer Society Research, University of Helsinki. Email: riitta.matilainen@helsinki.fi. Tel. +358405176574
(Responsible organizer)

Doctor of Social Sciences, postdoctoral researcher Henna Pirskanen, University of Jyväskylä Email: henna.pirskanen@jyu.fi. **(Responsible organizer)**

Doctor of Social Sciences, researcher Maria Heiskanen, Gambling Clinic, Helsinki
Email: maria.heiskanen@hus.fi. Tel. +358406811082

Docent, senior researcher Johanna Järvinen-Tassopoulos, National Institute for Health and Welfare.
Email: johanna.jarvinen-tassopoulos@thl.fi

Doctoral Student Veera Kankainen, University of Helsinki, Department of Social Science. Email: veera.kankainen@helsinki.fi

Tuulia Lerkkanen, B.Soc.Sc. & research assistant, University of Helsinki, Centre for Research on Addiction, Control and Governance (CEACG). Email: tuulia.lerkkanen@helsinki.fi.

TORSTAI 28.3.2019 klo 15:00–18:00

Veera Kankainen, University of Helsinki

Neutralizing the governance of gambling profit based grants and recognizing the gambling harms

This presentation summarizes what kind of issues the welfare promoting third sector and civil society associations relate to the redistribution of the Finnish gambling profits. The issues addressed in publicity and academic discussions have been two-fold: First, from the governmental perspective, the transparency of the Finnish grant governance has often been questioned by the media. Meanwhile, the trends in the public governance also emphasise effectiveness. Second, from the perspective of the harm prevention, gambling is understood as a contradictory source of income. The Finnish monopoly should both decrease the amount of people suffering from gambling addictions and provide grant funding the non-profit organizations, many of which also contribute to the health and welfare promotion of the marginalized citizens.

This presentation unfolds these debates from the perspective of those benefitting gambling and participating in the grant governance, namely the Finnish non-profit organizations. First, the rationalities of the Finnish state grant governance are inspected with the interview data of the managerial staff from the Finnish third sector organizations and the ministries dividing the grants. Second, the Finnish data is compared with the interviews conducted with the gambling policy beneficiaries in France where the gambling surplus is directed to the centralized state budget instead of non-profit

organizations. When looking the Finnish grant governance, it aims to neutralize itself from its bounds to the interest politics and move towards the rationalized governing of the grants. Compared with the French data, the Finnish interviewees are less critical towards the gambling redistribution system but more willing to accept moral responsibility for the gambling harms.

Sébastien Berret, University of Helsinki

The economic and political implications of gambling offer and its related harms. A preliminary analysis of the French casino sector since the 1980s.

In most European countries, public acceptance of gambling and thereby gambling offer and consumption have increased notably since the World War II. It embodies an important change of public attitudes (from the state, communities, consumers...) and economic implications and spin-offs both at the national and local level. Gambling provides revenues to private operators as well as the state and good causes. But it also produces addiction, and gambling-related issues aren't not equally distributed among the population. Younger persons, persons on lower incomes and with lower levels of education are over-represented in the problem gamblers population, and they tend to gamble more than the others in general. The increase of gambling offer and its related harms have been the result of economic and political choices that are not neutral and which need to be analysed. This is notably the case for the French casino sector. Sociological research offers a broader comprehension of the implications of gambling economy and of its related issues than the sole psycho-pathological perspective, and can help policy-makers to implement effective gambling policies.

Paula Jääskeläinen, Helsingin yliopisto.

The Tampere casino project: Residents' view

Loppuvuodesta 2016 Raha-automaattiyhdistys (RAY) ilmoitti, että kilpailun Suomen toisen kasinon sijainnista on voittanut Tampere. Kasinon avaamista Tampereelle - vaikka kyseessä onkin pohjoismaiden suurin sisämaakaupunki - voidaan pitää hieman yllättävänä, sillä kansainvälisesti tarkastellen kasinot perustetaan usein maiden rajoille ulkomaisia matkailijoita varten. Sen sijaan RAY, joka on nykyään osa Veikkausta, totesi alueen väestöpohjan olevan riittävän suuri takaamaan ympärivuotisen kannattavan liiketoiminnan.

Tässä esityksessä keskitytään Tampereen asukkaiden odotuksiin ja näkemyksiin tulevasta kasinosta. Aineisto koostuu yhdeksästä loppuvuodesta 2018 tehdystä fokusryhmähaastattelusta, joihin osallistui kaiken kaikkiaan 43 Tampereen asukasta. Haastatteluprotokolla koostui rahapelaamista, rahapelijärjestelmää ja Tampereen kasinoa käsittelevistä kuvista ja mainoksista sekä ryhmätehtävistä.

Alustavat tulokset osoittavat, että asukkaat eivät ole kasinoa kohtaan yhtä optimistisiä kuin kaupungin markkinointimateriaali ja kasinohakemus antavat ymmärtää. Asukkaat katsovat, ettei kasinoa ole tarkoitettu ”tavallisille ihmisille” eli niille, jotka samanaikaisesti voisivat hyötyä kasinon tarkemmasta

valvonnasta. Tätä puolestaan verrataan markettien ja kioskien rahapeliautomaattien matalaan kynnykseen pelata. Tamperelaiset analysoivat mielikuviaan James Bond -elokuvista ja Las Vegasin kasinoista, joita kaupunkilaiset eivät pidä realistisina tai Tampereen kaupunki-identiteettiin soveltuvina.

Tutkimus paljastaa ristiriitoja asukkaiden odotusten ja kaupunginvaltuuston voimakkaan poliittisen ja taloudellisen kasinohankkeen edistämisen välillä. Teoreettisesti tutkimus nojaa elämystalouden käsitteeseen, jossa tuotteet ja palvelut nähdään yksilöllisinä ja ainutlaatuisina kokemuksina. Kasinoa markkinoidaan elämyksenä, jota kaupunkilaiset problematisoivat huomattavan yksityiskohtaisesti.

Riikka Perälä

Addiction, inequality and useless suffering -how welfare services may increase the burden of addiction

Substance abuse and addiction are often considered as one of the central root causes of social inequality. A typical lay explanation is that users' own drinking or drug use has contributed to their marginal position in a society, making these people "undeserving poor", i.e. low on the list of people that deserve to be helped. The question how inequality relates to addiction is, however, much more complex. For example, the effects of the same amount of drinking vary depending on the socio-economic status. This presentation looks at inequality created by society's social and health care institutions -a phenomenon, which is often overlooked when discussing about the relationship of social inequality with addiction. The data draws upon decisions of Parliamentary Ombudsman of Finland (N=48) and the focus is on problems that people suffering from substance abuse problems have encountered in different parts of the Finnish service system due to their substance (ab)use.

Particularly two problem areas raised to fore in qualitative content analysis, which could be seen strengthening the relationship between inequality and addiction. First set of problems consisted of cases where the basic rights of the people suffering from substance abuse problems had been violated. Second set of problems entailed cases where practices and routines of the welfare institutions deepened stigma related to addiction. The presentation discusses the results in the light of recent discussion on inequality and austerity in Nordic and other Western welfare states. American anthropologist Philippe Bourgois has referred to these kind of situations as "useless suffering", which is caused by poorly designed public interventions and welfare services, leading, at worst, to devastating consequences for the addicted individual. This aspect in the organization of welfare services should be taken into consideration more severely when organizing and developing services in the future.

Michael Egerer (CEACG, University of Helsinki), Anna Alanko, Matilda Hellman, Johanna Järvinen-Tassopoulos, Tuulia Lerkkanen

Between data collection and learning – focus group interviews as a tool for informing policy

Large scale population level surveys are the standard scientific tool to inform policy decisions. Surveys are however bound to the notion that informants have their answers ready to be collected. This might be less a problem regarding easy, clear-cut and publicly present questions, but becomes problematic for more complicated matters. Inquiries on attitudes, opinions or justifications of gambling regulations is such a matter.

19 Focus groups with altogether 88 Finnish gamblers and non-gamblers have been conducted. Focus group participants took also part in a population survey. During the focus groups gambling commercials and tasks concerning gambling regulations and the Finnish gambling monopoly were used as discussion stimuli.

The focus group discussions showed a considerably higher degree of criticism than the parallel population survey. The focus group participants even actively reflected on their learning process regarding the issues addressed by the tasks and the commercials.

Population surveys on complex subjects need to be triangulated by qualitative studies in order to inform policy decisions properly.

Emmi Kauppila, Helsingin yliopisto

#Finnishbeer – kotimainen panimoteollisuus Facebookissa

Keskeinen elementti sosiaalisen median mainonnassa on vuorovaikutus kuluttajien kanssa, mikä hämärtää rajaa mainonnan ja kuluttajien tuottamien sisältöjen välillä. Tämä on erityisen kiinnostavaa, kun kyse on alkoholin kaltaisesta tuotteesta, joka ei ole tavallinen kulutushyödyke, vaan jonka myyntiä ja mainontaa on kansanterveyden nimissä pidetty tarpeellisena säädellä. Tämä sosiaalisen median markkinoinnin erityispiirre otettiin huomioon alkoholilain muutoksessa (152/2014) vuonna 2015: maailman ensimmäisenä maana Suomi on rajoittanut tiettyjen kuluttajia aktivoivien keinojen käyttämistä sosiaalisen median alkoholimainonnassa. Keskeisenä perusteluna laille esitettiin alaikäisten suojeleminen alkoholimainonnalta. Niin kutsutun somepykälän mukaan kiellettyä on pelien, kilpailujen, arvontojen, kuluttajien tuottaman sisällön sekä kuluttajien jaettavaksi tarkoitetun sisällön hyödyntäminen alkoholimainonnassa. Laki ei kuitenkaan kiellä kaikkea kaupallista alkoholiaiheista julkaisemista eikä kaikkea vuorovaikutusta alkoholimainostajien ja kuluttajien välillä.

Tarkastelen esityksessäni, millaisia sisältöjä alkoholivalmistajien Facebook-sivuilla julkaistaan ja miten julkaisuissa hyödynnetään vuorovaikutusta kuluttajien kanssa. Lisäksi selvitän, millä tavalla kuluttajia pyritään saamaan reagoimaan julkaisuihin Facebookin ”tykkää”-, ”jaa”- ja ”kommentoi”-toimintojen kautta. Aineistona on 34 suomalaisen panimon Facebook-sivulla julkaistu sisältö (N=747) kolmen kuukauden ajalta vuosina 2014, 2016 ja 2017. Esitykseni perustuu pro gradu -tutkielmaani ja tekeillä olevaan väitöskirjan artikkeliin, joita olen työstänyt Suomen Akatemian, Alkoholitutkimussäätiön ja Systembolagetin rahoittamassa Online Marketing of Alcohol -tutkimushankkeessa. Tulokset osoittavat,

että alkoholivalmistajien Facebook-julkaisuissa korostuvat humoristinen ja ajankohtainen sisältö, identiteetteihin vetoavat sisällöt, yhteistyö erilaisten tapahtumien kanssa sekä alkoholiteollisuuden poliittinen vaikuttaminen.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Maria Heiskanen, Peliklinikka

Perhe yhdessä ja erikseen kohti rahapeliongelma toipumista: kokemuksia Perheklubitoinnasta

Rahapeliongelma koskettaa usein myös pelaajan läheisiä. Yhden perheenjäsenen rahapeliongelman vaikutukset muuhun perheeseen ovat taloudellisia, terveydellisiä sekä suhteisiin ja tunteisiin liittyviä. Läheiset voivat olla pelaajan tukena toipumisprosessissa, mutta saattavat tarvita myös itse tukea ongelmasta selviämiseen. Perheen mukanaoloon rahapeliongelmiensa hoidossa liittyy monia tekijöitä, ja perhe voi toisaalta edistää, toisaalta hidastaa toipumista.

Perheklubi on ryhmä, jossa perheenjäsenet voivat käydä yhdessä tai erikseen keskustelemassa rahapeliongelma ja siitä toipumisesta muiden pelaajien ja läheisten kanssa. Tutkimuksessa haastatellaan noin kymmentä rahapeliongelma käsittelevään Perheklubitoinnasta osallistunutta pelaajaa ja läheistä. Kaikki osallistujat haastatellaan erikseen. Tutkimuksessa kysytään: mitä liittyy perheen toipumiseen rahapeliongelma? Miten Perheklubitointi voi tukea koko perheen toipumista? Tutkimuksessa painottuu tällaisen ryhmätöinnän tuki ja koko perheen toipuminen, sen sijaan että kuvattaisiin ongelman ilmenemisen muotoja perheessä.

Haastattelut toteutetaan helmi-maaliskuussa 2019. Tässä esityksessä esitetään teoreettista taustaa ja alustavia havaintoja aineistosta. Aineistoa analysoidaan toipumisorientaation viitekehystä käsin. Päihde- ja mielenterveyspalvelujen tuottamisessa ja järjestämisessä on enenevässä määrin sovellettu toipumisorientaation viitekehystä, jossa painottuvat voimavarat, osallisuus, toivo, merkityksellisyys ja positiivinen mielenterveys. Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää paremmin, miten voimme tukea rahapeliongelma kohtaneita perheitä.

Johanna Järvinen-Tassopoulos, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Tappiosta köyhyyteen ja vararikkoon – Ikääntyvien vanhempien ongelmapelaaminen aikuisten lasten näkökulmasta

Läheisten näkökulma ongelmapelaamiseen on herättänyt enenevässä määrin mielenkiintoa niin kansainvälisessä kuin suomalaisessa rahapelitutkimuksessa. Perheenjäsenet huomioiva läheistutkimus on keskittynyt enimmäkseen ongelmapelaajien puolisoitten ja alaikäisten lasten kokemuksiin.

Ongelmapelaamisella on ”heijastusvaikutuksia” myös laajempiin läheisverkostoihin, kuten ikääntyvien rahapelaajien aikuisiin lapsiin tai aikuisten rahapelaajien vanhempiin (Valentine & Hughes 2010). Ongelmapelaamisen vaikutukset perheenjäseniin ovat erilaisia riippuen siitä, kuka rahapelaaja on (vanhempi, isovanhempi, lapsi), ja minkälaisessa perhesuhteessa läheinen on ongelmapelaajaan (Federman ym. 2000).

Australialaisen tutkimuksen mukaan aikuiset lapset kärsivät ikääntyvän vanhemman rahapelaamisesta monella tasolla: haastateltavat kertoivat kärsineensä psyykkisistä ja taloudellisista vaikeuksista sekä ihmissuhdeongelmista. He kantoivat huolta vanhemmistaan ja joutuvat auttamaan vanhempiaan taloudellisesti. Ongelmapelaajien perheenjäsenet auttavat rahapelaajaa monin tavoin ja kokevat olevansa vastuussa ongelmapelaamisen epävirallisesta hoidosta. (Patford 2007, 2009.) Ongelmapelaajien perheet kantavat valtaosan rahapelaamisesta aiheutuvista kustannuksista (Anielski & Braaten 2008).

Tutkimuksessa tarkastellaan ongelmallisen rahapelaamisen vaikutuksia perheenjäsenten elämään. Tutkimusaineisto muodostuu 34 viestistä, jotka on lähetetty perheenjäsenen toimesta A-klinikkasäätiön sähköiseen neuvontapalveluun vuosina 2002–2016. Perheenjäsenet ovat ongelmapelaajan täysi-ikäisiä lapsia, jotka etsivät apua ikääntyvälle vanhemmalleen. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavia: 1) Miten aikuiset lapset kuvailevat vanhempansa rahapelaamista? 2) Minkälaisia taloudellisia seurauksia ongelmapelaamisella voi olla perheen näkökulmasta? 3) Kuinka ongelmapelaaminen kytkeytyy eriarvoisuuteen?

Henna Pirskanen, Jyväskylän yliopisto & Kirsimarja Raitasalo, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Nuoren rikollisuus vanhemman päihdeongelman valossa

Vanhemman päihdeongelma voi vaikuttaa lapseen monin tavoin. Yhteiskunta- ja terveystieteellisessä päihdetutkimuksessa on 1990-luvulta lähtien kiinnostuttu vaikutuksista ja riskeistä, joita vanhemman päihdeongelma aiheuttaa lapselle. Tietoa vanhemman päihdeongelman vaikutuksista nuorten rikollisuuteen on kuitenkin toistaiseksi vähän. Rikosten tekeminen ja niistä tuomion saaminen nuorena merkitsee helposti syrjäytymistä, koulutuksen ulkopuolelle jäämistä ja siten huono-osaisuuden kasautumista nuoren elämässä.

Esityksessä tarkastelemme vanhemman päihdeongelman yhteyttä lapsen rikollisuuteen. Tutkimuksen aineistona toimii Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 1987 syntyneiden nuorten (N=59 476) rekisteriaineisto, johon on koottu viranomaisrekistereistä tietoja nuorista sekä heidän vanhemmistaan.

Tutkimuskysymykset ovat 1) Onko nuorilla, joiden vanhemmalla on päihdeongelma, korkeampi riski tulla tuomituksi rikoksesta kuin muilla nuorilla 2) Onko nuorille rikoksista tuomittujen tuomioiden laadulla yhteyttä vanhemman päihdeongelmaan 3) Mitkä muut huono-osaisuustekijät ovat yhteydessä rikollisuustuomioiden nuoruudessa. Aineiston analyysi on toteutettu käyttäen ristiintaulukointeja ja multinomiaalista regressioanalyysia. Vertaamme nuoria, joiden vanhemmalla on rekistereissä merkintä diagnosoidusta päihdeongelmasta, nuoriin joiden vanhemmalla ei tällaisia diagnoosimerkintöjä ole. Esittelemme alustavia tuloksia, joiden mukaan vanhemman päihdeongelma on tilastollisesti yhteydessä nuoren rikollisuusriskiin. Myös nuoren tuomion laadulla ja vanhemman päihdeongelmalla on

tilastollinen yhteys. Lisäksi vanhemman alhainen koulutus, mielenterveysongelmat ja toimeentulotukiasiakkuus ovat yhteydessä nuoren rikollisuustuomioihin ja niiden laatuun.

Sari Castrén, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos & Kalle Lind, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

Vankien rahapelaaminen, tuentarve ja tarpeeseen vastaaminen: Pilottitutkimukset Turun ja Vanajan vankiloissa

Positiivinen kriminologia tutkii tekijöitä, jotka saavat ihmisen lopettamaan rikollisen toiminnan. Rikollisuudesta ja riippuvuuksista toipumista voidaan tarkastella toipumispääoman näkökulmasta. Toipumispääoma voidaan määritellä sellaisiksi sisäisiksi ja ulkoisiksi voimavaroiksi, joilla henkilön on mahdollista ylläpitää esimerkiksi riippuvuudesta toipumista. Sosiaalisen pääoman käsitteestä ammentava toipumispääoma kattaa kaikki toipumiseen vaikuttavat sosiaaliset, ympäristöön liittyvät ja materiaaliset tekijät – mitä enemmän toipumispääomaa, sitä paremmat resurssit toipumiseen henkilöllä on.

Vangit ovat erityinen populaatio, jotka ovat keskimäärin sosioekonomiselta taustaltaan muuta väestöä heikommassa asemassa. Paitsi päihde- ja mielenterveysongelmat, myös rahapeliongelmat ovat kansainvälisten tutkimusten mukaan yleisempiä vankilapopulaatioissa. Tunnistamaton tai hoitamaton rahapeliongelma on riski uusintarikollisuuden kannalta. Kuntouttaminen on vankilaterveydenhuollon keskeinen tehtävä, joka perustuu myös ajatukseen vangin tukemisesta rikoksettomaan elämään. Tästä huolimatta rahapeliongelmat on harvoin otettu huomioon esimerkiksi vankiterveydenhuollossa. Jotta asianmukaista tukea voidaan tarjota, on tärkeää kartoittaa, kuinka rahapeliongelma tunnistetaan ja kartoitetaan vankiterveydenhuollossa Suomessa.

Esitys perustuu kahdessa suomalaisessa vankilassa toteutettujen pilottitutkimuksien tuloksiin. Ensimmäinen osatutkimus kartoitti rahapeliongelman esiintyvyyttä vankien keskuudessa sekä niiden suhdetta taustamuuttujiin, päihteidenkäyttöön ja rikokseen liittyviin muuttujiin. Toinen osatutkimus selvitti työntekijöiden näkemyksiä rahapeliongelmaista, heidän valmiuksiaan tarjota niihin apua ja koulutus halukkuutaan rahapeliongelmaan liittyen. Tutkimuksen tuloksia peilataan positiivisen kriminologiaan erityisesti toipumispääoman käsitteen kautta.

3. Jäteyhteiskunta

Koordinaattorit:

Tutkija Heikki Huilaja, yliopistonlehtori Veera Kinnunen, tutkija Johanna Saariniemi & professori Jarno Valkonen, Lapin yliopisto.

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Elina Matilainen, Tampereen yliopisto

Ruokahävikin arvottaminen hävikkiravintolan käytännöissä

Esitelmässä käsitellään ruokahävikin arvottamista hävikkiruokaravintolassa. Teoreettisena lähtökohtanani on näkemys arvosta pragmaattisena kysymyksenä: keskityn siihen, miten ylijäämäruoalle luodaan arvo arkisiin rutiineihin kietoutuneissa arvottamiskäytännöissä. Toisena lähtökohtana on huomio ruokahävikistä aktiivisena ravintolan toimintaa muovaavana toimijana, jonka matkaa ruokahävikin liminaalitalasta arvokkaan ravintola-annoksen kategoriaan puolestaan reunustavat samaiset ravintolan käytännöt. Esitelmä pohjautuu tekeillä olevaan pro gradu -tutkielmaani, johon olen kerännyt aineiston tekemällä etnografista kenttätöitä suomalaisessa hävikkiä raaka-aineinaan hyödyntävässä ravintolassa. Tutkielman aineisto koostuu työntekijöiden ja asiakkaiden haastatteluista, ravintolaa käsittelevistä uutisista, ravintolan omille tiedotuskanaville tuotetusta materiaalista sekä asiakkaiden somejulkaisuista.

Etnografinen ote ja fokusointi arkisiin käytäntöihin tekee näkyväksi sen, että jätteen arvottamista ei voi tarkastella pelkästään kognitiivisina prosesseina, joiden päätteeksi hyödykkeiden päälle voidaan liimata hintalappu. Arvoa luovat käytännöt ovat kategorisointia ja harkittua brändäämistä, mutta myös ruumiillista työtä, raaka-aineiden läpikäymistä ja prosessointia käsin. Valtavasta ruokahävikkimäärästä vain murto-osa päätyy ravintolan ruoka-annoksiin. Tuon murto-osa ei valikoituminen valtavan massan seasta ei tapahdu itsestään. Raaka-aineiden poimiminen suurten materiaalivirtojen seasta on monille eri kriteereille perustuvaa seulontaa, lajittelutyötä sekä sivuun siirtämistä. Improvisoituna näyttäytyvä ruoan valmistus ei sekään ole sattumanvaraista. Käytännöt seuraavat ravintola-alalla sosiaalisesti vakiintuneita konventioita. Hävikkiravintolassa kyseiset käytännöt ovat kuitenkin ruokahävikin läpäisemiä. Jätteisyys, sen piilottaminen ja esille tuominen luovat hävikkiravintolan toimintaan oman dynamiikkansa.

Lena Näre & Elina Paju, Helsingin yliopisto

Jätetyt ja jätteet – turvapaikanhakijat jäteyhteiskunnassa

Esityksessämme kysymme, miten turvapaikanhakijuutta luonnehtii jätteen käsite. Tarkastelemme turvapaikanhakijuutta aineellisena ilmiönä: millaisia aineellisia jälkiä turvapaikanhakemisen prosessista jää, miten vastaanottokeskus jäsentyy aineellisena kokoonpanona. Esitämme, että turvapaikanhakijuutta määrittää sekä metaforisesti että aineellisesti jätteen käsite. Samalla pohdimme, mikä tekee jätteestä jätettä.

Suomessa turvapaikanhakijat sijoitetaan rakennuksiin, jotka ovat poistuneet käytöstä, kuten hotelleihin ja asuntoloihin, jotka sijaitsevat eristyksissä, perifeerisillä alueilla kaukana asutuskeskustoista (ks. Näre 2018). Tilat kalustetaan huonekaluilla ja tavaroilla, jotka on lahjoitettu tarpeettomina eteenpäin. Jäte, kuten likakin, on suhteellista (Douglas, 2000), ne määrittyvät suhteessa niin sijaintipaikkaansa kuin käyttöönsä. Turvapaikanhakijoiden majoitukseen käytettävät rakennukset ja niiden tavarat sijaitsevat jätteen rajoilla. Turvapaikanhakijoiden läsnäolo, tilojen ja tavaroiden käyttö estävät tavaroita ja tiloja liukumasta suoraan jätteen kategoriaan. Siten turvapaikanhakijat ja lähes jätteeksi liukuvat tilat ja tavarat määrittävät toinen toisiaan. Osoitamme, miten erilaiset tavarat ja rakennukset määrittyvät eri ihmisten toimesta ja eri ihmisten niitä käyttäessä jätteeksi, miten jäte otetaan uudelleen käyttöön ja merkityksellistetään käytössä olevaksi tavaraksi. Jätteeksi määrittäminen on vallan teko: analysoimme, miten turvapaikan hakijoiden tavarat mielletään heidän kanssaan työskentelevien valtaväestön ihmisten näkökulmasta jätteeksi, joksikin, joka on helppo jättää taakse ja heittää pois. Väitämme, että turvapaikanhakijoiden alkusijoitukseen liittyvien aineellisten prosessien analyysi jätteen - sekä siihen liittyvän sosiaalisen järjestyksen - käsitteen avulla auttaa ymmärtämään kansallisiin rajoihin liittyvää sosiaalista järjestystä sekä tapaa, jolla yhteiskunta suhtautuu turvapaikanhakijoihin kansallisia rajoja rikkoneina Toisina.

Tarkastelumme perustuu käynnissä olevaan etnografiseen tutkimushankkeeseen, jossa olemme tehneet osallistuvaa havainnointia vastaanottokeskuksissa ympäri Suomea, irakilaiden ja afganistanilaisten turvapaikanhakijoiden haastatteluihin sekä viranomaisten haastatteluihin.

Teemu Loikkanen, Lapin Yliopisto

Jätekansalaisuus kiertotaloudessa

Kiertotalouteen siirtyminen on Euroopan Unionin ja sitä kautta myös Suomen jätepolitiikan -ja hallinnon päätavoitteena. Eräs tärkeimmistä tavoitteista on vähentää jätteiden määrää ja toissijaisesti nostaa kierrätettävien jätteiden osuutta jokaisessa jäsenmaassa. Yhdyskuntajätehuollon näkökulmasta kiertotalouden vaatimukset edellyttävät lajittelua toteuttavaa subjektia, sillä kotitalousjätteiden lajittelua ei voida tehdä jälkikäteen. Jokaisen kotitalouden on siis asetettava jätehallinnan teknologioiden subjektiksi.

Yhteiskunnallisessa jätetutkimuksessa on esitetty, että kulutusyhteiskunnan sijasta voisi yhtä hyvin puhua jäteyhteiskunnasta (O'Brien 2011; Valkonen 2018). Jätteiden käsittely kytkeytyy yhteiskunnallisesti ajatellen kansalaisuuteen, sillä taustalla on yhteinen vastuu elinympäristöstä. Poliittisen ympäristötutkimuksen kentällä on käyty tiivistä keskustelua ympäristökansalaisuudesta

(esim. Barry 2006; Bell 2005; Dobson 2003; 2007; Gabrielson 2008). Omaksun ympäristökansalaisuuden pohjalta omaan työhöni jätekansalaisuuden käsitteen, sillä tässä Pro Gradu - tutkielmaani pohjautuvassa esityksessä ajattelen kiertotalousyhteiskunnan tarvitseman subjektin hahmottuvan teoreettisesti sen avulla.

Esityksen ensimmäisessä osassa pyrin avaamaan lyhyesti kiertotalouden ja jätteen hallinnoinnin taustoja. Määrittelen jätekansalaisuuden käsitteen, joka pohjautuu subjektiaseman rakentumiseen, jätteen etiikkaan ja ympäristökansalaisuudesta omaksumiini näkökulmiin.

Toisessa osassa käännyin empiirisen aineiston pariin. Se on kerätty Suomen Akatemian rahoittaman ”Jäteyhteiskunta: aineellisen ylimäärän kanssa eläminen” -projektin puitteissa. Aineisto sisältää 12 lappilaisen jätepolitiikan asiantuntijan litteroitua haastattelua.

Ympäristökansalaisuudesta poimimieni, keskeisimpien jätekansalaisuutta määrittävien tekijöiden, velvollisuuden ja vastuun, oikeuksien ja poliittisen tilan näkökulmista kysyn aineistolta: Millaisia malleja kansalaisten toivotaan omaksuvan, jotta he asettuisivat jätekansalaisuuden subjektiasemaan? Miten jätekansalaisia siis pyritään tuottamaan?

Tulosten mukaan jätekansalaiseksi tullaan velvollisuuseettisten vaatimusten kautta. Vastuut ja velvollisuudet ovat oikeuksia huomattavasti keskeisemmässä asemassa. Paikallisesti jätekansalaisuus nähdään ongelmallisena lappilaisten harvaan asuttujen olosuhteiden vuoksi. Jätekansalaisuuteen houkutellaankin paikallisten kysymysten sijaan globaalin resurssinäkökulman kautta, jossa jäte pyritään määrittelemään arvokkaaksi resurssiksi.

Taru Lehtokunnas*, Malla Mattila, Nina Mesiranta, Elina Närvänen, Tampereen yliopisto

*Vastaava kirjoittaja

Ruokaa vai roskaa: Kotien ruokaylijäämäkäytännöt eettisen toimijuuden rakentamisena

Ruokahävikki on aikamme keskeinen maailmanlaajuinen ongelma ja arkielämän huolenaihe. Kysymys siitä, miten elää ruoan ylijäämän kanssa on muodostunut keskeiseksi osaksi päivittäistä elämäämme. Tutkimuksemme tavoitteena on syventää ymmärrystä siitä, miten eettinen toimijuus suhteessa ylijäämäiseen ruokaan rakentuu kotien sosiomateriaalisissa käytännöissä. Tutkimuksemme teoreettinen tausta ammentaa Pickeringin (2017) symmetrisestä ontologiasta, jossa inhimillinen ja ei-inhimillinen toimijuus nähdään rakentuvan hetkellisissä toimijuuden tansseissa (dance of agency) (ks. myös Mattila ym., 2018). Tämän lisäksi hyödynnämme Diprosen (2009) Merleau-Pontyn ajattelun pohjalta kehittämään vastaanottavaisuuden etiikkaa.

Tarkastelumme keskiössä ovat toisiinsa kytkeytyvät ruokaan liittyvät arkiset käytännöt, kuten suunnittelu, ruoan valmistaminen, syöminen ja poisheitto. Tutkimuksemme aineisto koostuu keväällä 2019 kotitalouksilta (noin 40) kerättävistä päiväkirjoista. Päiväkirjoissa osallistujia pyydettiin kuvaamaan päivittäin 2-4 viikon ajalta esimerkiksi sitä, miten he suunnittelivat ruokaostoksensa, päätyikö ruokaa roskiin, miten ruokajäte hävitettiin sekä mitä tunteita ylijäämäisen ruoan kanssa toimiminen herätti. Keskityimme analyysissämme ennen kaikkea ruokaylijäämän arvottamiseen ja hyödyntämiseen, käytäntöjen ruumiillisuuteen sekä näihin liittyviin eettis-poliittisiin näkökulmiin.

Tarkastelemme kodin arkea eettisen toimijuuden rakentamisen kenttänä, jossa ylijäämäisestä ruoasta välittäminen ei perustu yksinomaan moraaliseen velvollisuudentuntoon. Sen sijaan kiinnitämme huomiomme ruokaylijäämän kanssa toimimisen vaatimaan eettiseen herkkyyteen, arkiseen kekseliäisyyteen sekä innostumiseen (ks. myös Bennett, 2001; Hawkins, 2006). Analyysimme tuottaa kuvausta ylijäämäisen ruoan kanssa elämisestä ja toimimisesta sekä siitä, miten ruokaylijäämästä välittäminen rakentuu sosiomateriaalisissa käytännöissä. Täten tutkimuksemme lisää ymmärrystä eettisen toimijuuden hetkellisestä rakentumisesta sekä vastaanottavaisuuden etiikasta näissä toimijuuden tansseissa.

Ville Savolainen & Olli Pyyhtinen, Tampereen yliopisto

Näkymättömyyden arvottaminen ja jätevirtojen synnyttäminen hotellisiivouksessa

Yhteiskuntatieteelliseen jätetutkimukseen, pragmatistiseen arvoteoriaan sekä materiaalisuuden vakavasti ottaviin näkökulmiin tukeutuva esitys tarkastelee hotellisiivouksen käytäntöjä ja arvottamista kahdessa hotellissa Helsingissä vuosien 2017 ja 2019 toteutetun etnografian perusteella. Hotellivieraille siivoustyö jää tavallisesti näkymättömiin; he näkevät hotellin arjesta lähinnä pelkän ”näyttämön” vastaanottovirkailijoihin ja aamiaisella hyöriivine tarjoilijoihin. Esitelmä kurkistaa hotellin ”takahuoneeseen” ja tuo hotellisiivoukseen keskittymällä esiin lukemattomat toimet, jotka ovat tärkeitä hotellin toiminnalle. Siivoustyö tekee mahdolliseksi uusien vieraiden vastaanottamisen edellisten kirjauduttua ulos huoneistaan. Vaikka huoneissa on kaikki jo valmiiksi paikoillaan sängystä kylpyhuoneeseen, minibaariin ja vaatekaappeihin, ne ovat periaatteessa arvottomia ennen kuin siivous on tehty. Tarkastelemme siivoamista näkymättömyyttä tavoittelevana puhdistamistyönä. Jotta hotellihuone voidaan myydä seuraavalle asiakkaalle, edellisen hotellivieraan oleskelun jättämät jäljet täytyy häivyttää. Näkymättömäksi tekemisen käytännöt tuottavat myös suuren määrän jätettä, kun muualla käyttökelpoinen ja arvokas esine muuttuu siivoamattomassa hotellihuoneessa aineeksi väärässä paikassa. Kysymme, miten tätä näkymättömyyttä arvotetaan taloudellisesti ja laadullisesti. Siivousyritykset tuovat hotelleihin omat työntekijänsä ja välineensä, joiden tehtävänä on kuljettaa jäte pois hotellitiloista. Jotta niin hotelli- kuin siivoustoiminnasta voidaan saada taloudellista voittoa, yritykset ovat luoneet useita erilaisia tapoja mitata ja ennustaa tähän työhön menevää aikaa. Jätteen kanavoinnin sekä arvon luomisen tarkastelu tuo esiin paitsi objektien arvon häilyvyyden ja kontekstisidonnaisuuden myös ristiriidan siivousyritysten arvottamiskäytäntöjen ja hotellien laatuvaatimusten välillä.

Johanna Saariniemi, Lapin yliopisto

Kotitalouksien rooli kiertotaloudessa

Suomi tähtää edelläkävijäksi kiertotaloudessa, jossa tavoitteena on materiaalien kiertoja sulkemalla minimoida resurssien hukkaamista ja jätteiden syntyä. Muutos vaatii arvoketjujen uudelleenajattelua aina tuotannosta kulutuskäyttämiseen ja jätteiden hallintaan. Kiertotaloustavoitteet vaikuttavat siten myös ihmisten arkeen ja elämäntapoihin monin tavoin. Kiertotaloudessa kotitaloudet asetetaan yhtäältä vastuuseen jätteiden lajittelusta ja kierrättämisestä, toisaalta niiltä edellytetään uudenlaista suhdetta kulutukseen.

Vaikka kotitalouksien rooli on kiertotalouden tavoittelussa keskeinen, aihetta on yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kentällä käsitelty vasta vähän. Esityksessäni hahmottelen vaihtoehtoja kotitalouslähtöiselle lähestymistavalle kiertotalouden tarkastelemiseksi. Esitys perustuu väitöskirjaprojektiin, jossa tutkin kotitalouksien roolia kiertotaloudessa kolmen empiirisen tapausesimerkin kautta: 1) alueellinen jätehuolto Lapissa, 2) kotitalouksien jätekäytännöt 3) ja zero waste eli nollahukka-elämäntapa. Olen kiinnostunut etenkin rajapinnoista, joissa institutionaalinen jätehuolto ja kotitalouksien arkiset käytännöt kohtaavat. Kysyn, miten kotitalouksien jätekäytännöt asettuvat suhteeseen kiertotalouden tavoitteiden ja toimintapoliittisten ratkaisujen kanssa.

Väitöskirjani teoreettisena viitekehyksenä toimii ajatus hallinnasta ontologian politiikkana. Ontologian politiikan lähestymistavan mukaan asiat ja ilmiöt tehdään olemassa oleviksi niissä käytännöissä, joissa niiden kanssa toimitaan (Mol 2002, 5). Steve Woolgaria ja Daniel Neylandia (2013) seuraten ajattelen, että jätteen ontologinen status ei ole pysyvä, vaan tilannekohtainen ja muuttuva. Jätteestä koostetaan siis erilaisissa lajittelun, kierrätyksen, uudelleenikäytön, pois heittämisen ja välttelyn käytännöissä kussakin omanlaisensa kokonaisuus ja hallinnan kohde.

Turo-Kimmo Lehtonen & Olli Pyyhtinen, Tampereen yliopisto

Dyykkaaminen taloudellisena käytäntönä

Esitelmässämme tarkastelemme vapaaehtoista ruoan dyykkaamista ja erityisesti sitä harrastavien ihmisten suhdetta rahatalouteen. Tutkimus perustuu käynnissä olevaan kenttätööhön. Olemme haastatelleet ihmisiä, jotka vaihtoehtoisen elämänmuodon osana hankkivat ison osan elintarvikkeistaan ruokakauppojen tai esimerkiksi kahviloiden takapihojen jäteastioista. Lähtökohtanamme on vertailu, jossa roskisdyykkaus rinnastetaan kuluttamisen käytäntönä tavanomaiseen ostoksilla käymiseen. Ehkä hieman yllättäenkin näillä eri puolilla ruokakaupan tiloja asettuvalla (uutuustuotteet/jäte) kahdella käytännöllä on paljon yhteisiä piirteitä. Kummassakin on tärkeää esimerkiksi säästeliäisyyden hyve, satunnaisten löydösten kyky tuottaa mielihyvää ("heräteostokset") tai vaikka lahjojen antamisen ilo. Ihmiset myös tuntuvat pitävän sekä perinteisestä kauppoilla käymisestä että roskisdyykkaamisesta eniten, kun sitä tehdään yhdessä. Tämä voi tarkoittaa shoppailua ystävän seurassa mutta vastaavasti myös dyykkausreissua kämppekaverien kanssa. Ehkä olennaisimmin sekä ruokatavaroiden ostajat että

dyykkaajat pyrkivät paitsi tyydyttämään ravinnon tarvetta myös mahdollistamaan ruokanautintoja. Tällöin ei ajatella vain itseä vaan usein nimenomaan pidetään huolta toisista ihmisistä kuten perheenjäsenistä ja ystäväistä. Mikä oikeastaan siis erottaa roskisdyykkaamisen tavallisesta ruokaostoksilla käymisestä? Toki vain ensin mainitussa kulutetaan muiden poisheittämiä tarvikkeita, jätettä. Tässä esitelmässä keskitymme kuitenkin toiseen keskeiseen eroon, joka on tärkeä arkisen moraalitalouden näkökulmasta: suhde rahatalouteen. Dyykkaajat ovat jännitteisessä suhteessa vähittäiskaupan infrastruktuuriin. Yhtäältä he ovat ruokatavaroita välittävän järjestelmän erikoistuntijoita, jotka tuntevat tarkasti sen käytännöt ja ongelmakohdat ja käyttävät sen tuhlavuutta hyväksi. Toisaalta haastattelemamme ihmiset ovat kriittisiä tätä järjestelmää kohtaan ja muuntavat tämän kritiikin käytännölliseksi toiminnaksi. Selvästikään dyykkaajat eivät ole kapitalismin ulkopuolella. Voisi sen sijaan jopa väittää, että he jos ketkä ovat varsinaisia kapitalismin sisäpiiriläisiä, sillä juuri he konkreettisimmin ja syvällisimmin tietävät, reunoja myöten, mitä ruokatavarajärjestelmä tuottaa. Esitelmässä kysymme, mikä on rahan asema tässä kokonaisuudessa. Miten elämäntapavalintanaan roskiksista ruokaa dyykkaavat ihmiset suhtautuvat rahaan arvon mittarina ja arvon varastoinnin välineenä, kun se samalla kuitenkin on keskeinen symboli koko heidän kritisoimalleen talousjärjestelmälle?

Veera Kinnunen, Lapin yliopisto

Jätekapinalliset - maailma muuttuu ämpäri kerrallaan

Jäte hahmotetaan arkiymmärryksessä usein häiritseväenä ulkoisena häirtana (*eksternaliteetti*), josta on päästävä eroon mahdollisimman tehokkaasti. Myös yhteiskuntatieteellisessä jätteen teoretisoinnissa on perinteisesti korostettu yksilöiden ja yhteiskuntien pyrkimystä jätteestä erottautumiseen, sen kieltämiseen ja etäännyttämiseen. Inhimillisen elämän ylijäämä – jäte – määrittäyty elottomaksi aineeksi, joka erotetaan fyysisesti ja symbolisesti ihmistoiminnasta.

Vauraiden, teollisten yhteiskuntien jättesuhdetta on pitkään määrittänyt pyrkimys etäisyyteen ja kieltämiseen (vrt. Hawkins 2006), ja jätteen ”likainen todellisuus” on ollut aina jossain toisaalla. Tämä perspektiivi on johtanut jäteteorian huomiota pois jätteestä monimutkaisena aineiden ja prosessien vyyhtinä, johon ihmiset ovat erottamattomasti kietoutuneet. Bell peräänkuuluttaa jäteteoriaa, joka yhtäältä kumpuaisi jätteen läsnäolevuudesta ja joka ei toisaalta pitäisi jätettä jähmeänä ja elottomana aineksena.

Tässä paperissa tarkastelen jäteikäntäntöä, joissa jätteen elävyys otetaan vakavasti: Bokashikompostointia. Bokashikompostoijat kieltäytyvät pitämästä jätettä haitallisena eksternaliteettina ja ottavat sen osaksi elämäänsä. Hei eivät niinkään pyri kiertotalouden iskulauseen mukaisesti jätteettömään elämään vaan ennemminkin *elämään jätteen kanssa*. Heille bokashi on elämäntapa, jossa jäte ei pilaa vaan ennemminkin elävöittää ympäristöä. Samalla bokashi käytännöllisenä toimintana muuttaa harjoittajansa suhdetta jätteeseen, ympäristöön ja ihmisen paikkaan maailmassa.

Paperi perustuu meneillään olevaan etnografiseen jätetutkimukseen osana Jäteyhteiskunta-hanketta (Lay & Suomen Akatemia).

Antti Saloniemi & Antti Wallin, Tampereen yliopisto

Kemianteollisuuden jälkeiset jäämät

Kemianteollisuuden tuotteet ovat jatkuvasti läsnä osana jokapäiväisen elämän materiaalisuutta. Niiden tuottaminen edellyttää monimutkaista ja globaaleja raaka-aineiden, jätteiden, jääminen ja lopputuotteiden kiertoa. Näissä prosesseissa ulottuvuuksien erot eivät ole lainkaan selvärajaisia. Pigmentin (titaanioksidin) valmistus edustaa tätä logiikkaa tyypillisimmillään. Viime syksynä Venator oy teki päätöksen yli kuusikymmentä vuotta kestäneen pigmentin valmistuksen lopettamisesta Porissa. Vanhan Kemira-konsernin peruja olevan tehtaan lakkauttaminen merkitsee paitsi lähes viidensadan työpaikan menetyttä, myös vaadetta uudelleen arvioida ympäristöä, jonka tehdas jättää jälkeensä.

S. Boudia (2018) kumppaneineen puhuu kemian teollisuuden yhteydessä jäämistä (residues). Ne ovat jotakin, joka jää jäljille, kun varsinainen toiminta lähtee. Jäämä kuitenkin vieroksuu rajoja, se pulpahtelee eri muodoissaan esille ympäristöissä, yhteisöissä ja lopulta jopa ihmisten ruumissa. Lopulta jäämä voi myös muuttua uudeksi raaka-aineeksi. Sosiaalisella ulottuvuudella jäämä muuttuu S. Sassen (2018) termein karkottamisen logiikaksi.

Kemiran pilkkomisen seurauksena kansainväliseen omistukseen päätyneen laitoksen lopettaminen on osa globaalin pigmentti-bisneksen toimintaa, toisaalta globalisaatio ei ole laitokselle ole mitään uutta. Perustamisestaan saakka sen liiketoiminnan orientaatio on ollut pääasiassa Suomen rajojen ulkopuolella. Koko historian ajan pigmenttitehdas jäämineen on vaikuttanut monin tavoin ympäristönsä luontoon, yhteisöön ja kulttuuriin. Esityksessä erittelemme kehyksiä, joiden kautta tehtaan lopettamisen jälkeistä jäämä-tilannetta on mahdollista jäsentää.

Liia Raippalinna, Jyväskylän yliopisto

”Turhaa tuhlausta”? Hävikkiongelma ja sen ratkaisut mediadiskurssissa.

Ruokahävikki on nostettu poliittiseen ja julkiseen keskusteluun ruokajärjestelmää vaivaavana kestävyysongelmana. Suomessa aihe nousi julkiseen keskusteluun MTT:n tutkimusten myötä 2010-luvun vaihteessa. Keinoja ruokahävikin vähentämiseen etsitään intensiivisesti; EU esimerkiksi tavoittelee kotitalouksien ruokahävikin puolittamista vuoteen 2030 mennessä. Tekeillä oleva etnologian väitöstutkimukseni käsittelee hävikkiongelman rakentumista mediassa ja hävikin vähentämistä aiheesta kiinnostuneiden ihmisten arjessa. Tutkimusaineistona ovat Helsingin Sanomien ruokahävikkiin liittyvät artikkelit (2010–2017) ja hävikkifestivaaleilla kohdattujen ihmisten haastattelut, jotka toteutan keväällä 2019. Näkökulma on diskurssintutkimuksellinen. Esityksessäni kehitellen media-aineiston analyysissa esiin nousseita teemoja suhteessa jätteen sosiologian ja kestävästä kulutuksen tutkimuksen tarjoamiin teoreettisiin näkökulmiin. Ruokahävikin nostaminen julkiseen keskusteluun merkitsi aikaisemmin yksityiseen elämänpäiriin kuuluvan aiheen politisoitumista ja ruokajätteen uudenlaista ”diskursiivista näkyvyyttä” (ks. Evans ym. 2013). Kuten yhteiskunnalliset ongelmat yleensä, myös hävikkiongelma rakentuu suhteessa esitettyihin ratkaisuihin (Miller & Rose, 2008). Siten hävikkiongelman esiin nostaminen ei palvele ainoastaan ruokahävikin vähentämistä, vaan liittyy esimerkiksi Euroopan

Unionin poliittiseen päämäärään tuottaa vastuullisia kuluttaja-kansalaisia (Gille, 2013). Mediadiskurssissa kotitalouksien rooli ongelman ratkaisemisessa korostuu ja kuluttajia mobilisoidaan valistuksen keinoin ottamaan vastuuta omasta ruokajätteestään ja sen ympäristövaikutuksista. Ruokahävikki on tunteita herättävä ja helposti lähestyttävä ympäristöongelma, ja siihen siihen puuttuminen herättää harvoin vastustusta. Se esitetään tyypillisesti turhana tuhlauksena, ylimääräisenä jätteenä, joka voidaan leikata pois kuluttamalla vastuullisemmin, mutta luopumatta yhtään mistään. Käytännössä ruokahävikin vähentäminen on kuitenkin osoittautunut ongelmalliseksi. Tämä ei ole yllättävää, kun otetaan huomioon jätteen rooli yhteiskuntaa rakentavana tekijänä (O'Brian 2007; Reno 2015). Jätteen tuotanto on sidoksissa sosiaalisiin käytänteisiin ja suhteisiin, joita se myös ylläpitää.

Käytäntöteoreettiset lähestymistavat korostavat, että ruokahävikki on sidoksissa lukuisiin ruokaan liittyviin käytäntöihin (Shove ym. 2012), jotka ovat luonteeltaan sosiaalisia; ne koostuvat merkityksistä, rutinoituneista menettelytavoista ja materiaasta. Myös taloudelliset, sosiaaliset ja teknologiset infrastruktuurit voidaan nähdä osana noita käytäntöjä (Watson, 2017). Tästä näkökulmasta ruokajäte näyttää kaikkea muuta kuin ylimääräisenä jätteenä ja turhana tuhlauksena (vaikka sitä resurssien käytön näkökulmasta voidaankin pitää sellaisena). Voidaanko ruokahävikkiä vähentää tehokkaasti, ellei sitä lähestytä elimellisenä osana yhteiskuntaa ja ruokajärjestelmää - myös diskursiivisella tasolla?

4. The shifting divides of our digital lives

Koordinaattorit:

Tuukka Lehtiniemi, Doctoral Candidate, University of Helsinki
Email: tuukka.lehtiniemi@helsinki.fi. Tel. 050 328 2462

Robin Lybeck, Doctoral Candidate, Åbo Akademi University
Email: rlybeck@abo.fi. Tel. 040 746 4757

Titi Ertiö, Postdoc Researcher, University of Helsinki
Email: titiana.ertio@helsinki.fi. Tel. 045 850 9685

Marta Choroszewicz, Postdoc Researcher, University of Eastern Finland
Email: marta.choroszewicz@uef.fi. Tel. 050 330 9365

Marja Alastalo, University Lecturer, University of Eastern Finland
Email: marja.alastalo@uef.fi. Tel. 050 3637 832

TORSTAI / THURSDAY 28.3. 15:00-18:00

Maiju Tanninen

Contested technology: behavior-based insurance in critical data studies

Behaviour-based health and life insurance policies utilizing sensory devices and self-tracking practices have been predicted to revolutionize the insurance industry by providing more accurate risk selection and larger profits. Alongside the excitement of the insurance and tech sectors, several scholars working in the multidisciplinary field of critical data studies have expressed concern about the heightened surveillance and control of the clients' behaviour as well as the possibility of data-based discrimination.

In this review, I study the critical data studies literature and analyse what kind of theoretical approaches, methodologies, and understandings it takes towards behaviour-based insurance. I build my work on Ruckenstein and Schüll's (2017) review, and in my analysis, I utilize their categories of datafied power approach, living with data, and data-human mediations. Hence, I am able to situate the literature examined to the broader research field studying the datafication of health. The critical data studies research employs almost exclusively a theoretically driven datafied power approach to behaviour-based insurance. However, my analysis demonstrates that the literature does not study thoroughly the insurance technology nor the insurance logic. Rather, it employs a lay understanding of insurance that does not differentiate between insurance types and contexts. Because of the lack of empirical data, the critical research fails to see the multiplicity of behaviour-based insurance and

treats the implementation of self-tracking practices as a singular overpowering logic. Instead of offering new insights to behaviour-based insurance, this kind of critical approach may in fact reinforce the marketing narrative insurance companies provide. I suggest that there is a need for more empirical research concentrating on the different actors, experiences, and practices related to behaviour-based insurance. This kind of research would provide a more rich and diverse understanding of the technology and facilitate precise and constructive criticism.

Gail L. Maunula

Human Rights and Trust on Sharing Economy Platforms: A Causal Relationship

Take a moment to think of ways you would get someone to trust you... Now, imagine that you are asking that person to trust you without the benefit of ever having met you, seen you or talked to you... How would you entice a complete stranger to hop in the back seat of your car and trust that you will get them to their destination safely? How do you demonstrate to someone you meet online that they can leave the virtual world and safely spend a night in your actual spare bedroom? Sharing Economy Platforms (SEPs), like Uber and Airbnb, endeavor to help users create this level of trust by organizing a digital environment that allows you to reach a global community to offer your talents, skills and real property resources. This virtual community is driven by trust. To connect willing participants, the SEP must create a Trust Environment. To accomplish this in the virtual world, SEPs collect data from users to create a "Trust Dataset", comprised of photos of users and their property, personal profiles, links to other social media accounts and peer ratings and reviews. And a growing amount of research shows that the more data provided leads to greater benefits for users. What happens, then, when elements of that important Trust Dataset are used to discriminate against fellow users? What happens when data from the Trust Dataset is used to invade your online privacy? Keeping in mind that freedom from discrimination and data privacy and protection are key fundamental rights in the European Union, we must accept that many tools used to build trust on SEPs can actually expose users to fundamental rights violations and limit the benefits and enjoyment for many. However, if you read the privacy policies of many top SEPs, they read like a mini Charter of Fundamental Rights. SEPs, thus, espouse the values of human rights to elevate the idea of trust between participants on the platform and frame themselves as trustworthy intermediaries. With an aim to understand the socio-legal intersections, barriers and solutions brought forth, this research establishes and explores the reciprocal causal relationship between human rights, trust ON and trust IN SEPs.

Tuukka Lehtiniemi

How data activism allies with firms to seek equal participation in the digital society

Movements under the rubric “data activism” aim to rearrange dominant data practices to enhance citizen agency, social justice and societal participation by developing alternative social imaginaries around datafication. This presentation concerns MyData, a data activism initiative premised on shaping a just, citizen-centric digital society, where individuals participate by controlling the use of their personal data. MyData represents an infrastructural intervention in individual-level data practices. It seeks social change by means of a commercial and technological ecosystem facilitating user control of personal data exchanges, consisting of personal data storages, schemas, exchange protocols, identity frameworks, and permission management tools. To realise this change, MyData allies with technology-producing firms, who in turn seek market and policy support for their products. In this presentation I examine how the formation of this alliance is supported by particular ways of framing social change objectives. Infrastructural scalability and resonance across interest groups necessitate broad objectives, such as citizen-centricity, agency and societal participation. Due to their interpretive flexibility, they can support multivalent and potentially contrasting future imaginaries. This becomes evident in different ways of framing societal participation as the outcome of agency, and the different values that are to be realized through participation. Citizen agency is envisioned alternatively as market choice, or as the exercise of rights as data citizens. The imaginary of participation as market agency reinforces existing conceptualizations of data’s value, allowing the support of technology providers’ commercial interests. A normative agenda beyond broad concepts such as citizen-centricity and agency would be needed to challenge dominant imaginaries instead of reproducing them.

Jaakko Suominen & Maria B. Garda

How to visualize the process of institutionalization of a new technology? Digital games in the Finnish society from the 1990s to the 2010s

The aim of the paper is to present an overview of data visualization methods used in the study of institutionalization of digital games in Finland from the 1990s to the 2010s. The study is part of the Centre of Excellence in Game Culture Studies, funded by the Academy of Finland. One of the CoE’s area of focus is the societal framing of digital games.

Our approach is based mainly on Mikael Hård’s and Andrew Jamison’s (2005) theory on cultural appropriation of science and technology, which discusses the appropriation process on three different levels, including an organizational one, dealing predominantly with the questions of institutions (pp. 13-14). We are interested in how different societal institutions started to recognize digital games as an important phenomenon: funding bodies (e.g. Tekes, AKA, and other foundations), educational systems (e.g. vocational institutions, universities of various profiles) and memory institutions (e.g. libraries, museums, archives, etc).

Furthermore, we would like to investigate, how entirely new structures that have emerged in that process (e.g. collector societies, game industry or e-sport organizations, etc). The original dataset gathers

information on the lifespan of various institutional activities related to digital gaming and, as of today, the timeline contains over 100 entries. Recently, we have pondered with the question how to visualize this data to get a better understanding of investigated phenomena. Depending on the research focus and potential audiences, we have explored and implemented various visualization methods. In this presentation, we will introduce selected results (i.e. static and dynamic timelines) and reflect on visualization as a research tool itself.

This is a long-term study and we are looking forward to comments related to topical sociological institutionalization and organization theories, STS approaches, as well as digital humanities and visualization methods.

Petri Honkanen

Lohkoketjuteknologialla jälkikeskitettyyn yhteiskuntaan?

Tutkimuksessa tarkastellaan lohkoketjuteknologiaa ja siihen perustuvia ekosysteemejä suhteessa hajautettuun ja ns. jälkikeskitettyyn yhteiskuntaan. Lohkoketjuteknologialle rakentuva näkymä yhteiskunnasta, toimijoista ja toimintakäytännöistä on mitä suurimmassa määrin visio hajautuneesta (engl. decentralized) yhteiskunnasta. Lohkoketjuteknologian voi nähdä implikoivan yhteiskuntaa, jonka toiminta nojaa tekniseen infrastruktuuriin, lohkoketjuun. Tässä mielessä lohkoketjuteknologia saattaa jossain vaiheessa edustaa samantyyppistä teknistä ennakkoehtoa kuin sähkö, fossiiliset polttoaineet, internet, it-softa, raha sekä vaikkapa rokotukset ja lääkkeet. Merkittävää on se, että lohkoketjuteknologian on nähty tunkeutuvan vallitsevan teknisen infrastruktuurin sisään muuttaen niitä käytäntöjä, joissa institutionalisoitunutta infraa hyödynnetään. Lohkoketjun merkittävyyttä on alleviivattu sen tuottamalla tietotekniikkaan perustuvalla hajautetulla luottamuksella.

Keskitettyjen (centralized) tietoteknisten ekosysteemien ongelmiksi on tunnistettu niiden haavoittuvuus erilaisten tietoturvauhkien edessä. Keskitettyjen ekosysteemien ongelmaksi on todettu niiden mahdollistama käyttäjien tietojen taloudellinen ja muu hyödyntäminen ilman, että käyttäjät eivät saa hyödyntämisestä palkkiota eivätkä edes tiedä hyödyntämisestä. Lohkoketjujen keskeinen ominaisuus on niiden hajautunut luonne: lohkoketju on muuttamaton siten, että yksikään yksittäinen taho ei pysty muuttamaan tai poistamaan dataa siltä osin kuin se tai tieto sen olemassaolosta on tallennettu lohkoketjuun. Tämä rajaa tietojen hyödyntämisen ns. kolmansien osapuolten ulottumattomiin.

Lohkoketjuissa ei ole välittäjiä. Siirtymä keskitetysti ylläpidetyistä järjestelmistä kohti hajautuneiden ekosysteemien yhteiskuntaa ei tapahdu yhdessä yössä. Tutkimuksen keskeinen kohde onkin tämän muutoksen ja adaptaation mahdollisuus sekä ne yhteiskunnalliset rakenteet, ehdot ja toimintatavat, jotka estävät, hidastavat ja edesauttavat muutosta. Se, että nykyisissä järjestelmissä on ongelmia, ei automaattisesti takaa sitä, että halutaan ottaa käyttöön jotain täysin uutta. Tutkimuksessa kysytäänkin, miten nykyisiin ongelmiin pyritään vastamaan (esim. radikaalit vs. inkrementaalit uudistukset) lohkoketjujen avulla ja tuottavatko lohkoketjut ylipäättään sellaisia hajautuneita (läpinäkyviä, muuttamattomia ja yksityisyyden säilyttäviä) ekosysteemejä, mitä ne lupaavat? Edelleen tutkimuksessa kysytään, millaista olisi elämä lohkoketjuteknologiaan nojaavassa hajautuneessa yhteiskunnassa? Ja miten esim. lohkoketjuteknologiaa edistävät tahot ovat perustelleet teknologian kehittämistä ja hajautunutta mallia?

Toteutumisehtojen tarkastelun pohjadataa käytetään Fibres -tietokantaan tallennettuja erityyppisiä verkkomedioissa julkaistuja kirjoituksia vuosilta 2016–2019 (tällä hetkellä n. 2 700). Kirjoitukset ovat tyypiltään mm. uutisia, asiantuntija-artikkeleja, kolumneja ja blogeja. Lisäksi aineistona käytetään n. 200 lohkoketju startup-yrityksen perustekirjaa (white paper). Niissä on yleensä 10-70 sivua. Perustekirjoja on tutkittu tähän mennessä lohkoketjujen hajautuneen luonteen selvittämiseksi analysoimalla ekosysteemien ”governancea”. Alustavien tulosten mukaan valtaosa lohkoketjuhankkeista on unohtanut yhden perustehtävänsä eli ”governancen”.

PERJANTAI / FRIDAY 29.3. 9:00–11:00

Ilkka Koironen, Aki Koivula, Arttu Saarinen & Teo Keipi

Political orientation, political values and digital divides - How does political orientation associate with the political use of social media?

Social media affords new platforms for ideological categorizations and political conflicts. However, little research has focused on political party supporters’ use of social media. We begin with a consideration of how political cleavages have shifted from ‘real-life’ politics given the new digital surroundings available online. In our empirical analysis we examine the general use of social media and use for political purposes with the aid of a nationally representative dataset, collected in 2018 from 3724 Finnish citizens. We argue that there are notable differences between parties when examining their supporters’ social media use for political purposes. Party differences were complexly confounded by supporters’ political values and demographic background. These results confirm the idea related to digital divides that new political movements having younger and more educated supporters with post-materialistic values have been successful through social media.

Robin Lybeck & Ilkka Koironen

Kokemuksia digitalisoituvasta Suomesta

Informaation ja kommunikaation digitalisoituminen sekä niiden mukana kehittyvät virtuaaliset ympäristöt muuttavat eriarvoistumisen kenttää monella tavalla. Toisaalta internet- ja kommunikaatioteknologia (IKT) mahdollistaa periaatteessa tasapuolisen pääsyn informaation äärelle kaikille joilla on tarvittavat laitteet ja niiden käyttöön liittyvät taidot, mutta toisaalta on todettu, että eriarvoisuuden perinteiset jakolinjat heijastuvat virtuaalisissa ympäristöissä. Mahdollisuus opiskella, tehdä työtä, muodostaa sosiaalisia verkostoja ja osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun on mahdollista paikasta ja ajasta riippumatta. Virtuaalisessa ympäristössä on myös mahdollisuus toteuttaa ja luoda kaikkea taiteesta yrityksiin. Edellytyksenä on kuitenkin monen esteen selättäminen, erityisesti digitaalisiin taitoihin liittyen. Sekä ammatillisen että yksityisen elämän rakentamisessa pidetään yhä tärkeämpänä, että yksilöllä on ainakin jossain määrin taitoja esimerkiksi tiedonhakuun, digitaalisen median lukuun sekä ohjelmistojen, algoritmien ja käyttöliittymien logiikan ymmärtämiseen liittyen.

Tämän lisäksi IKT laitteiden hankinnat asettavat haasteita resurssiniukoille talouksille niiden muuttuessa luksustuotteista välttämättömyydeksi. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa suomalaisten kokemuksia digitaalisen kuilun muodostamista esteistä. Aineistona on tarkoitus käyttää ”Digitalisoituva Suomi” -kyselyaineistoa (2018 & 2019) ja kevään/syksyn 2019 toteutettavien fokusryhmien haastatteluja. Kyselyaineiston avulla tutkimme digitaalisen kuilun demografisia jakolinjoja ja muodostamme tulosten perusteella kriteerit fokusryhmille. Fokusryhmien haastattelut mahdollistavat kvalitatiivisen analyysin ihmisten kokemuksista yhteiskunnan palveluiden digitalisoitumisesta ja IKT:stä mahdollistavana tai rajoittavana tekijänä yhteiskuntaan osallistuessa.

Nuriar Safarov

Ageing Migrants’ Use of Digitalised Public Services: Ethnographic Study

Online delivery of public services (eGovernment) is expanding all over the world aimed at improving their cost-effectiveness and inclusiveness. To use such services one is required to have access to internet as well as enough knowledge of Information and Communication Technology (ICT). The ability of users to adopt to digitalised public services gained wide attention. Previous research has examined the difficulties of online public service use, viewing multiple determinants such as age, social class and educational background. However, there are only a few studies on migrancy and language as considerable barriers to access public services based online.

The purpose of this research is to analyse what impact the transformation of public services has on the group of older Russian-speaking migrants permanently living in Finland. This minority is in the focus of this ethnographic study due to its potentially high vulnerability: in addition to general lower engagement of the senior people in ICT use, migrants may suffer from integration problems, lack of social networks as well as language hardships. Such accumulated obstacles cause a substantial risk of exclusion of ageing migrants from the digital society. Given the increasing need for support and care, the question of their access to health and care services is of great societal importance. Expected findings include practical insights into the digital divides in adoption and utilisation of e-services from the perspective of user experiences. I will identify barriers that elderly migrants encounter in accessing services they need and find out which strategy is the most effective to overcome them.

Annamari Martinväita

Facebook Groups interaction affecting access to nature

This proposal is based on an ongoing study investigating participation in a hugely popular Finnish Facebook group on the national parks of Finland. The group has grown to over 46,000 members in 2,5 years and is apparently the largest Finnish nature-related Facebook group. The overall research interest is to study the reasons for the popularity of the group, and particularly to analyse the nature of the information or other benefits gained from the group in comparison to other Finnish

sources of information related to the national parks, or nature-going in general. The study is ethnographically based, applying tools and concepts from nexus analysis and mediated discourse analysis (Scollon & Scollon, 2004). Current findings show that the group members are able to utilise the affordances of Facebook Groups to reproduce their experiences in nature in a highly visceral as well as communal form, evoking embodied experiences through online interaction, therefore providing inspiration as well as practical knowledge for trips to national parks. For this presentation, I propose to discuss the study findings from the point of view of accessibility, participation and (in)equality. While the public group is in principle highly accessible and works to promote access to nature for all, inequalities may arise in how nature is presented: what the “correct” ways of visiting national parks are, what equipment is required, who the national parks are really for, and so on. The wider question that can thus be discussed is how reliance on Facebook as an easy and convenient form of interaction may in fact create inequality; or is Facebook in this case in fact creating equality on an unprecedented scale? Scollon, R., & Scollon, S. W. (2004). *Nexus analysis: discourse and the emerging internet*. London: Routledge.

5. Taidesosiologia – eriarvoisuuden ilmentymät taiteessa ja taidemaailmassa

Koordinaattorit:

Sakarias Sokka, Cupore. Email: sakarias.sokka@cupore.fi. Tel. 050 387 2728

Sari Karttunen, Cupore. Email: sari.karttunen@cupore.fi. Tel. 050 327 1414

Pauli Rautiainen, Itä-Suomen yliopisto. Email: pauli.rautiainen@uef.fi. Tel. 040 770 7282

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Anna Anttila, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus, CUPORE

Onko taidemaailma tasa-arvoinen?

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporessa on käynnissä Asiallista?-tutkimushanke, jossa tutkitaan naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ja työoloja kulttuurin toimialalla. Hankkeen taustalla on ajankohtainen tarve selvittää tasa-arvon tilannetta julkista rahoitusta saavissa taide- ja kulttuurilaitoksissa sekä vapaan kentän tuotannoissa.

Tutkimuksen kimmokkeena on syksyllä 2017 alkanut #MeToo-kampanja. Se rikkoi etenkin kulttuuri- ja taidemaailmassa häirintään ja valta-asetelman väärinkäyttöön liittyvän hiljaisuuden. Muutos oli käänteentekevä, ja koko #MeToo-ilmion jälkeistä vuotta 2018 onkin kuvattu naisten vallankumouksen vuodeksi.

Keskeisiä tutkimuskysymyksiä Asiallista?-hankkeessa ovat muun muassa: Minkälaista syrjintää ja häirintää taide- ja kulttuurialalla on – muutakin kuin sukupuoliin kohdistuvaa? Millaisissa olosuhteissa syrjintä ja häirintä ilmenevät? Ovatko syrjintä ja häirintä leimallisia kulttuurialalle ja taiteen kentälle, jopa osa hyväksytyä toimintakulttuuria? Miten kulttuurialan erityspiirteet, kuten työsuhteiden tyyppinen epätyypillisuus, vaikuttavat tasa-arvoon? Minkälaisia tasa-arvoa koskevia suosituksia ja suunnitelmia alalla on?

Valta-aseman väärinkäytöksiä ja taidealan työhyvinvointia tarkastellaan kulttuuripoliittisesta sekä kulttuurien ja taiteen tutkimuksen eettisistä näkökulmista. Menetelmänä on niin sanottu desk research ja aineistoina lukuisia käynnissä olevia ja viime aikoina valmistuneita selvityksiä työtilanteisiin liittyvästä häirinnästä. Lisäksi tarkastellaan tapaustutkimuksina joitakin laitoksia tai tuotantoja: miten tasa-arvosuunnitelmat toteutuvat käytännössä, ruohonjuuritasolla?

Tietoa tasa-arvosta ja työhyvinvoinnista kerätään ja tuotetaan alan suositusten ja toimenpide-ehdotusten tueksi. Hankkeen tavoitteena on nostaa esiin syrjiviä käytänteitä ja normeja kulttuurin ja taiteen toimialojen työskentelykulttuureissa. Päämääränä on rakennesyrjinnän vähentäminen ja sukupuoliperinteen parantaminen. Pyrkimys ikiaikaisten, haitallisten perinteiden muuttamiseksi sivistyneemmäksi vuorovaikutukseksi juontaa juurensa jo valistusajan ihanteisiin ja yhteiskuntasopimukseen. Pyrimme hahmottamaan malleja asiallisten ja ihmisten välistä keskinäistä kunnioitusta lisäävien toimintatapojen vakiinnuttamiseksi kulttuurin ja taiteen toimialalla.

Suvi Heikkilä, Turun yliopisto

Epäkohdat apurahansaajien asemassa

Post doc hankkeessani tutkin kulttuurirahoituksen vaikuttavuutta. Vaikuttavuuden tarkasteleminen prosessina auttaa vastaamaan kysymyksiin, miten vaikuttavuutta tapahtuu ja miksi. Taustani on kulttuuriperinnön tutkimuksessa. Suomalaisessa tutkimusperinteessä sen näkökulmat liittyvät usein kulttuuriperintöprosessin tarkasteluun ja limittyvät kansatieteisiin ja etnologisiin menetelmiin. Niin myös minun tutkimukseni. Keskeisin näkökulmani ovat ihmislähtöinen kokemuksen tutkimus sekä arvojen, kulttuurin ja identiteetin vaikutus prosessiin. Primääriaineistoina tutkimuksessa on muistitieto, haastattelut, teemakirjoitukset ja avoimet kyselyt. Analyysin apuna käytän muun muassa aineistolähtöistä analyysiä.

Väitöskirjassani ”Koettu vaikuttavuus. Suomen Kulttuurirahaston Satakunnan rahaston toiminta apurahansaajien kertomana.” (2017) käytin samaa tutkimusasetelmaa ja samoja menetelmiä. Se keskittyi vaikuttavuusketjun loppupäähän, apurahansaajien kokemukseen. Tutkin, millaisia merkityksiä apurahansaaja liittyy apurahaan, sillä työskentelyyn ja toteutettuun hankkeeseen. Apurahansaajat kertoivat omakohtaisista kokemuksistaan tuen ja hankkeidensa vaikutuksista sekä tuen tarpeesta.

Apurahan positiivisten vaikutusten lisäksi haastateltavat kohtaavat myösapurahaan liittyviä rajoitteita, haasteita ja epätasa-arvoa. Siinä missä apuraha tuo iloa, intoa ja ylpeyttä, se tuo myös syyllisyyttä, häpeää, tai jopa pelkoa jaahdistusta. Vaikka apurahansaajat arvostavat vapauttaan ja mahdollisuuttaan harjoittaa ammattiaan, pätkätyöläisyydestä, jatkuvasta stressistä ja kovasta kilpailusta aiheutuu henkistä rasitusta, joka aiheuttaa negatiivisia kerrannaisvaikutuksia.

Monille ammattitaitoilijoille työskentely on sirpaleista ja sekavaa. Tärkeitä taitoja ovatkin epävarmuuden sietäminen ja oman työskentelyn johtaminen. Suuresta työmäärästä huolimatta, rahat on vaikeaa saada riittämään. Tämä johtuu osittain siitä, että sosiaalinen ja yhteiskunnallinen paine ilmaista työhön on suuri, ja siitä, että työskentely ja uralla eteneminen on kallista.

Yksi vahvasti esiin noussut teema oli epäkohdat apurahansaajien asemassa. Katkonaisilla rahoituskausilla työskentelevän on usein mahdotonta suunnitella tulevaisuutta etukäteen ja monet tavanomaiset asiat, kuten luottokelpoisuus tai sairastaminen, voivat aiheuttaa ongelmia. Verotuksen, eläkemaksujen, yhteiskunnan tukien, rahoitushakujen ja muiden pätkätyösuhteiden kanssa tasapainoilu on haastavaa. Ympäröivän yhteisön asenteet apurahaan koetaan usein alentuvina. Ulkopuolisuuden tunne sekä haitallisten uskomusten ja kateuden kohtaaminen ovat myös yleisiä.

Suvi Puttonen, Turun yliopisto

Nykytaide tasa-arvoisia kohtaamisia edistävien tilojen tuottamisen keinona

Tarkastelen esitelmässäni tasa-arvoisia kohtaamisia edistävien tilojen luomisen mahdollisuuksia nykytaiteen avulla. Perustan esitykseni pro gradu -tutkielmaani *Laumaan*, joka tarkasteli osallistavan yleisösuhteen rakentumista devising-prosessissa.

Devising on nykyteatterin muoto, jossa valmista käsikirjoitusta ei ole, vaan se muodostetaan yhdessä työryhmän kanssa harjoitusprosessin aikana. Tutkielma toteutettiin osallistuvan etnografian ja taiteellisen tutkimuksen metodeilla. Tutkielman aineisto ja taiteellisen tutkimuksen taiteellinen osio on

devising-työtavalla toteutettu yhteisöteatteriesitys *Lauma*, joka sai ensi-iltansa Turun ylioppilasteatterilla 2.12.2017. Yhteisötaiteessa ja osallistavassa teatterissa yleisösuhte poikkeaa usein perinteisestä katsoja–katsottava -asetelmasta ja katsomo–näyttämö -asetelmasta. Tämä suhde on muotoiltava uudestaan omanlaisekseen jokaisessa produktiossa.

Tutkielmassa tarkastelen esityksen yleisösuhteen rakentumista *Lauman* harjoitusprosessissa (esityskomposition luominen) ja sen toteutumista esityksissä (esitystapahtumat) tilallisuuden ja kehollisuuden näkökulmista. Koko prosessia läpileikkaavana näkökulmateorianäkökulmana toimii uusmaterialistinen toimijaverkostoteoria. Sovellan lisäksi teatterintutkimuksen, empatiatutkimuksen sekä lahjan filosofian käsitteitä. Yleisösuhdetta tuotetaan performatiivisesti monisyisissä materiaalis–diskursiivisissa prosesseissa. Jos halutaan edistää ihmisten välisiä tasa-arvoisia kohtaamisia, on kiinnitettävä huomiota myös tilaan ja sen luomiin suhteisiin. Tilan järjestelyt ohjaavat meitä toimimaan tietyllä tavalla. Ympäristönomaisen katsomoasetelman avulla voidaan luoda esitystilanteesta yhteisöllisempi.

Tutkielma osoittaa empatian olevan eräs mekanismi, jolla yleisö, tila ja esiintyjät ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Osallistavaa esittäjä–katsoja -suhdetta luodaan pitkälti empatian avulla – tekijät kuvittelevat itsensä yleisön asemaan. Tutkielmassa ehdotetaan, että esityksen muodostamisen prosessi voidaan hahmottaa myös lahjojen vaihtamisen prosessina. Esittävien taiteiden metodien ymmärtäminen kollektiivisen tiedonmuodostuksen keinoina voi avata uusia näkökulmia esimerkiksi sosiologiseen tutkimukseen. Näitä metodeja, sekä niiden avulla tuotettua tietoa voidaan soveltaa myös muille aloille.

Anu Koskinen, Cupore/ArtsEqual-hanke

Eriarvoisuus ja (valta)suhteet vankilateatterissa

Tämä presentaatio käsittelee vankilateatteria, vankilateatteriprosessin kannalta oleellisia suhteita ja niiden sisältämiä vallan ja eriarvoisuuden elementtejä.

Vankilateatteri on alue, jolla kohtaavat monet erilaiset eriarvoisuuden muodot. Tässä presentaatiossa keskitytään eriarvoisuuden merkityksiin kolmen eri ryhmän - vankien, vankilan henkilökunnan ja vankilassa työskentelevän (teatteri)taiteilijan muodostamassa suhdekolmiossa. Kolmion yhden sivun muodostaa vankien ja henkilökunnan välinen suhde, toisen vankien ja taiteilijan ja komennon henkilökunnan ja taiteilijan muodostama suhde. Kukin näistä ryhmistä edustaa vankilateatteriprojektissa myös omaa laajempaa viiteryhmiänsä. Vanki edustaa tietyn osaston ja koko vankilan vertaisryhmää, henkilökunta vankilainstituutiota ja rikosseuraamusjärjestelmää ja taiteilija ns.taidemaailmaa. Vankilateatteria tehtäessä kohtaavat kaikki nämä kentät omine diskursseineen ja käytäntöineen.

Eriarvoisuus ja tasa-arvoisen toiminnan mahdollisuudet vankilateatterissa liittyvät kiinteästi valtasuhteisiin. Läsä nä ovat sekä institutionaalisiiin rakenteisiin ja positioihin perustuvat että epämuodollisemmat, sosiaalisiiin hierarkioihin liittyvät valtasuhteet.

Presentaatio perustuu tutkimusaineistoon, joka on kerätty Turun vankilassa kevätkaudella 2018 toteutetun vankilateatteriprojektin yhteydessä. Projekti oli osa Suomen akatemian Starategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa ArtsEqual -tutkimushanketta, joka tutkii taiteen ja tasa-arvon suhdetta. Turun vankilassa valmistettiin teatteriesitys, jossa oli mukana vapautumisosaston miesvankeja

ja henkilökuntaa. Esitys työstettiin devising-työtavalla, jossa esityksen materiaali tuotetaan yhteistyössä ryhmän kanssa improvisoiden, kirjoittaen ja keskustellen.

Projektin toteuttivat teatteripedagogi Annukka Valo ja Anu Koskinen. Harjoitus- ja esitysprosessin aikana he tekivät osallistuvaa havainnointia ja keräsivät tutkimusaineistoa (työpäiväkirjat, projektien osallistujien ja mahdollistajien haastattelut ja esityksessä käytetty ja muu prosessin aikana tuotettu taiteellinen aineisto).

Keskeinen aineistolle esitettävä tutkimuskysymys on, mitkä tekijät vankien, vankilan työntekijöiden ja teatterintekijöiden suhteissa muodostavat haasteita vankilateatterin prosessille, ja millaisin käytännön niitä voitaisiin purkaa. Tässä presentaatiossa esittelen aineistoa relationaalisen sosiologian tarjoaman linssin läpi ja yhdistän siihen Foucault'n ajatuksen panopticonista, tarkkailusta ja itsestä luotavista esityksistä.

Anna Rastas, Tampereen yliopisto

Museotyö ja näyttelyt rodullistettujen suhteiden tutkimuksen kenttänä

Etnografinen tutkimushankkeeni *Rethinking diasporas, redefining nations. Representations of African diaspora formations in museums and exhibitions* (Suomen Akatemia 2015-2020) käsittelee niitä muutoksia, joita viime vuosikymmenten aikana tapahtunut muuttoliike Afrikasta Eurooppaan ja muualle maailmaan on aiheuttanut niin muuttoliikkeiden kohteena olevissa maissa kuin myös afrikkalaisten diasporayhteisöissä ja -kulttuureissa. Etnisyyden ja rodullistettujen suhteiden merkitykset sekä rasismi ja antirasismi niin yhteisöjä muovaavana kuin eri kulttuuri-instituutioiden toiminnassa monin tavoin vaikuttavina asioina ovat keskeisiä teemoja tutkimuksessani, jota varten olen tehnyt kenttätöitä Yhdysvalloissa sekä yli kymmenessä eri maassa Euroopassa.

Esitykseni paneutuu rodullistettujen suhteiden ja etnisyyden merkityksiin afrikkalaisten diasporaa esittävässä näyttelyissä ja laajemminkin museoiden toiminnassa. Tarkasteluni painopisteenä ovat eriarvoisuuteen ja eriarvoistumiseen liittyvät kysymykset. Havainnollistan esitystäni eri näyttelyissä ja museoissa keräämilläni tutkimusaineistoilla ja hyödyntämällä myös aiemman, afrikkalaisten diasporaa Suomessa käsittelevän toimintatutkimushankkeeni tuloksia.

Aino Alatalo, Tampereen yliopisto

Rakennushanke ja taideorganisaation muutos. Tapaustutkimus Amos Rex -taidemuseosta

Tutkimus esittää tilälähtöisen teoreettisen lähestymistavan taideorganisaatioiden ja laajemmin taidemaailmojen muutoksen tarkasteluun. Aihetta lähestytään Helsingin keskustaan viime syksynä avautunutta Amos Rex -taidemuseota käsittelevän tapaustutkimuksen kautta. Amos Rex -museohanke ei tuottanut vai uutta museorakennusta, vaan johti myös edeltäjänsä Amos Andersonin taidemuseon museokonseptin uudistamiseen. Museohanke laajensi aiempaa painotusta kokeelliseen nykytaiteeseen kattamaan ”visuaalisen kulttuurin” kaikissa muodoissaan sekä johti uudenslaisiin painopisteisiin museon

yleisötyössä. Esitys keskittyy tähän kaksoisprosessiin: miten ajatukset tilasta ja museon konseptuaalinen uudistaminen kietoutuivat yhteen ja välittivät toisiaan hankkeen aikana.

Aihetta lähestytään viimeaikaisen kuviteltuja tulevaisuuksia käsittelevän keskustelun näkökulmasta: huomio kiinnittyy siihen, miten erilaiset mahdolliset tulevaisuuteen kohdistuvat odotukset ja oletukset ohjaavat toimintaamme tässä hetkessä (Mische 2009; 2014; Eliasoph & Tavory 2013; Beckert 2016, Tavory 2018). Ann Mischeä (2014) seuraten museohanketta tarkastellaan tutkimuksessa ”hyper-projektiivisuuden paikkana” (*site of hyper-projectivity*) - lisääntyneen tulevaisuusorientoituneen julkisen keskustelun alueena. Sellaisena se kokoaa museotoiminnan tulevaisuuden tavoitteet eksplisiittiseen ja tietoisesti tuotettuun muotoon. Esityksessä tarkastellaan, miten projektissa näitä ideoita tulevasta toiminnasta kehitetään suhteessa tilaan, sijaintiin ja eri materiaalisuuksiin. Tästä näkökulmasta uusi rakennus ei ole vain tyhjä alusta toiminnalle, vaan aktiivinen vastinkappale museon konseptuaalisessa uudelleen ajattelussa. Tapaustutkimus on osa laajempaa helsinkiläisiä kulttuurirakennushankkeita käsittelevää väitöskirjatutkimusta. Tutkimuksen aineistona hyödynnetään asiantuntijahaastatteluita sekä media ja asiakirjamateriaalia.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9-11

Elina Huttunen, Jyväskylän yliopisto

Urbaani intelligentisia ja uudelleenneuvotellut tilat kaupungissa

Taide ja kirjallisuus yleensä ottavat muotoja, jotka jollain tavoin tulkitsevat sen hetkistä ympäröivää todellisuutta. Taiteilijoilla ja kirjailijoilla on aina ollut mahdollisuus luoda taiteellaan ”kolmas tila”; todellisuuden ja taideteoksen muotoutuva tulkinnalle avoin tila, jossa avautuu mahdollisuus neuvotella taidetta ympäröivää todellisuutta uudelleen taiteeseen sisäänrakennetun mimesiksen* ja poiesiksen** avulla. Taideälymystö (myös intelligentisia) tulkitsee todellisuutta itse luomansa kommunikaatiotilan kautta, mikä mahdollistaa yhteiskunnassa vallitsevien monimuotoisten taloudellisten ja poliittisten voimasuhteiden ohittamisen ja todellisuuden uudelleenneuvottelun notkeamman rakenteen kautta.

Sosiologia tieteenalana kehittyi alunperin vastaamaan yhteiskunnallisiin kysymyksiin, joita kapitalistinen tuotantotalous ja moderni elämä kaupungeissa synnyttivät. Monien muiden asioiden ohella elämää kaupungeissa on muotoillut ja ylläpitänyt hyvin keskeisellä tavalla myös taiteilijoiden, arkkitehtien ja kirjailijoiden muodostama todellisuutta uudelleen neuvotteleva intelligentisia, joka on kautta historian luonut tiloja uusille ideoille ja niiden kehittymiselle yhteiskunnallisissa todellisuudessa, metropoleissa ja kaupungeissa kautta maailman.

Haluan tutkia, kuinka taideälymystö on neuvotellut kaupunkitiloja historian eri vaiheissa sekä nykyään Suomessa ja muualla maailmalla ja millaisia toimivampien kaupunkitilojen ideoita on nähtävillä nykyisissä tulkinnossa, joita intelligentisia on todellisuudestamme tehnyt. Tutkin kuinka historian eri vaiheita ja tulevaisuutta on tulkittu kaupunkitilassa, niissä taiteilijoiden luomissa kolmansissa tiloissa, joita on ikuistettu graffiteihin, performansseihin, valotaiteeseen ja arkkitehtuuriin sekä mitä mahdollisuuksia näihin sisältyy.

* mimesis eli jäljittely, joka on taiteessa ja erityisesti kirjallisuudessa tapahtuva pyrkimys todellisuuden kuvaamiseen

** poiesis eli toimi, jossa luodaan jotain sellaista, jota ei ole ollut aiemmin olemassa

Sakarias Sokka, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

Syrjintä taidemaailmassa ja sen syyt taiteilijoiden kuvaamina

Maaliskuussa 2019 ilmestyy neljäs Cuporen ja Taiteen edistämiskeskuksen vuosittain yhteistyössä toteuttama kyselytutkimus, taiteen ja kulttuurin barometri. Barometreissa tarkastellaan arvoja ja asenteita, jotka vaikuttavat taiteen toimintaympäristössä ja sen taustalla. Barometrin teema vaihtuu vuosittain, mutta toistuvana osana barometreissa on kartoitettu muun muassa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kokemuksia taiteilijana työskenneltäessä. Esitykseni perustuu tähän aineistoon, jonka perusteella tasa-arvon ongelmat ja syrjintä ovat kaikkia eri taiteen aloja yhteisesti koskeva kipupiste. Kuvaan millaisiin syihin perustuvaa syrjintää taiteilijat yleisimmin kertovat kokeneensa sekä millaisia näkemyksiä heillä on niistä rakenteellisista syistä, jotka pitävät syrjintää yllä.

Sari Karttunen, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

Epätasa-arvon, syrjinnän ja häirinnän kokemukset kuvataiteilijoiden keskuudessa – yksilöiden välisestä vuorovaikutuksesta taiteen kentän ja yhteiskunnan rakenteisiin

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore on tehnyt yhteistyössä Taiteen edistämiskeskuksen kanssa Taiteen ja kulttuurin barometria vuodesta 2015 lähtien. Barometri kartoittaa tilannetta ja kehityssuuntia taiteen toimintaympäristössä. Aineistonhankinnassa se nojaa kyselyyn, jonka pääteema ja vastaajajoukko vaihtelevat vuosittain. Lisäksi on joukko vakiokysymyksiä, jotka toistetaan joka vuosi kulloisellekin vastaajajoukolle soveltuvin osin. Vuoden 2017 barometri (julkaistiin maaliskuussa 2018) kohdistui nuoriin taiteilijoihin ja koski heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään ammatinharjoittamisesta. Vuoden 2018 kyselyn (toteutettiin loppuvuodesta 2018, raportoidaan maaliskuussa 2019) teemana oli liikkuvuus ja se osoitettiin kaikille taiteilijoille. Molempien toistuvaan osioon sisältyi kysymyksiä epätasa-arvon, syrjinnän ja häirinnän kokemuksista. Muodoltaan ne olivat vaihtoehtokysymyksiä, väittämiä, avoimia kysymyksiä ja kommentointimahdollisuuksia. Aineisto on monipuolinen ja rikas, sillä taiteilijat ovat laajalti hyödyntäneet mahdollisuutta kirjoittaa kokemuksistaan.

Koska olen erikoistunut kuvataidesosiologiaan ja tutkinut pitkään visuaalisen alan taiteilijoita, olen poiminut esitelmää varten kaikki taiteenalat kattavista kyselyaineistoista tätä alaa edustavat taiteilijat, joita oli vuonna 2017 noin 200 ja vuonna 2018 noin 400. Aineisto näyttäytyy minulle sekundaarisena siitä näkökulmasta, että en ole ollut itse tekemässä barometria, mutta alkuperäinen kysymyksenasettelu käy yksiin oman tavoitteeni kanssa. Tarkoitukseni on kirjoittaa artikkeli, jossa kytken kuvataiteilijoiden epätasa-arvon, syrjinnän, vähättelyn, mitätöinnin ja häirinnän kokemuksia vapaan taiteilijan prekaariin ammatilliseen ja yhteiskunnalliseen statukseen, kuvataiteen kentän kotimaisiin ja kansainvälisiin rakenteisiin sekä kuvataiteen ja kuvataiteilijan asemaan ja arvostukseen yhteiskunnassa. Nämä ulottuvuudet ovat nousseet esiin tähänastisessa analyysissäni, joka on ollut vahvasti aineistoperustaista.

Katri Talaskivi, Jyväskylän yliopisto

Ammattikirjailijuuden määrittely ja esteet Suomessa

Tässä esityksessä pyrin erityisesti Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön ja Cuporen toteuttamien taiteilija- ja kirjailijatutkimusten pohjalta luomaan kuvaa siitä, miten Suomessa on määritelty, kenellä on oikeus pitää itseään ammattitaiteilijana. Heijastan tähän määrittelyyn omaa aineistoani, joka koostuu muilta kuin suomen-, ruotsin- ja saamenkielisiltä, Suomessa asuvilta kirjailijoilta vuonna 2017 keräämäni kysely- ja haastattelumateriaaliin. Kyselyyn vastasi 31 itsensä kirjailijaksi identifioivaa, Suomessa asuvaa henkilöä, ja lisäksi haastattelin 11 kirjailijaa.

Tämän aineiston pohjalta etsin vastausta kysymyksiin

1. Miten suomalaisessa taiteilijuutta käsittelevässä tutkimuksessa on kuvattu ja määritelty ammattitaiteilijuutta?
- 2.
2. Miten muut kuin suomen-, ruotsin- ja saamenkieliset kirjailijat kuvaavat haasteita, joita he ovat kohdanneet harjoittaessaan ammattiaan Suomessa?

Ammattitaiteilijuutta on 1960—1970-lukujen taitteessa luodun taidetoimikuntajärjestelmän ajan määritelty pääasiassa viiden kriteerin avulla, joiden painotukset ovat kontekstista riippuen vaihdelleet: taiteilija on perinteisesti hyväksytty ammattilaiseksi riittävän tasokkaiden julkaisujen tai esitettyjen teosten, järjestöjäsenyyksien, tulotietojen, saatujen apurahojen sekä koulutuksen perusteella. Aineistoni muunkielisten kirjailijoiden kohdalla kriteerien täyttäminen, heidän työnsä laadusta riippumatta, on erityisen vaikeaa silloin, jos kriteerinä käytetään suomen- tai ruotsinkielisiä painettuja, kustannustoimitettuja julkaisuja, valtakunnallisten ammattijärjestöjen jäsenyyttä tai saatuja apurahoja. Tulotiedot sekä koulutus taas ovat problemaattisia myös suomen- ja ruotsinkielisten kirjailijoiden kohdalla, sillä merkittävä osa myös Suomen Kirjailijaliiton jäsenten tuloista on peräisin muualta kuin kirjallisesta työskentelystä, ja toistaiseksi kirjailijoille ei ole olemassa ammattiin pätevöittävää koulutusta.

Aineistoni perusteella tapaa, jolla suomalaisessa kirjallisessa elämässä määritellään se, kenellä on oikeus pitää itseään ammattikirjailijana, olisi yleisemmän yhteiskunnallisen muutoksen sekä kirjailijakunnan monikielistymisen myötä syytä tarkastella uudelleen. Erityistä huomiota olisi syytä kiinnittää tasavertaisuusongelmaan, jonka juuret ovat kustantamojen käytänteissä ja joka heijastuu suoraan muihin kirjallisuusinstituution osiin: kun muunkielisillä kirjailijoilla ei ole mahdollisuutta julkaista teoksiaan Suomessa, samalla katoavat tai ainakin heikkenevät huomattavasti heidän mahdollisuutensa täyttää muut täällä vallitsevan institutionaalisen kirjailijakäsityksen kriteerit.

Taija Roiha, Jyväskylän yliopisto

Feminiinisyyden neuvotteluja: Postfeministinen eetos kotimaisen nykykirjallisuuden kentällä

Kuluneiden vuosikymmenien aikana taiteen kenttä on muuttunut Suomessa entistä naisvaltaisemmaksi. Sama kehitys koskee myös kirjallisuuden alaa, missä naiset ovat tuoreimpien tilastojen mukaan lievässä enemmistössä miehiin nähden. Menestyneisiin naiskirjailijoihin on suhtauduttu mediassa paikoin suorastaan ilakoivasti: erityisesti kansainvälistymisen ja kirjallisuusviennin yhteydessä on puhuttu

nuorten naiskirjailijoiden ”esiinmarssista” (Yle, 10.10.2014) ja ”läpilyönnistä maailmalla” (MTV3, 14.10.2010), minkä lisäksi on uumoiltu myös ”superfeminismin” mahdollista nousua kirjallisuuden saralla (HS, 28.1.2016). Tällaisessa diskurssissa erityisesti nuoret naiskirjailijat esitetään toimijoina, joihin tiivistyy lupaus edistyksestä ja kansainvälisille markkinoille avautuvasta (myynti)potentiaalista. Kuvatut kehityskulut eivät kuitenkaan ole poistaneet kirjallisuuden kentällä vallitsevaa eriarvoisuutta, mikä ilmenee varsin klassisin tavoin esimerkiksi epätasaisesti jakautuvana palstatilana kritiikkien suhteen sekä sukupuolten välisinä tuloeroina.

Kuvattua ristiriitaa voidaan tarkastella teoreettisesti postfeminismin viitekehyksessä, jonka keskiössä on sukupuoleen liittyvien teemojen ambivalentti kehitys: menestyvät nuoret naiset saatetaan nostaa suoranaiseen ideaal subjektin asemaan samalla, kun sukupuoleen liittyvät rakenteelliset eriarvoisuuden muodot jätetään huomiotta (ks. Gill, 2007; McRobbie, 2009). Samalla uusliberalistisiin ihanteisiin kietoutuva postfeministinen eetos tuo mukanaan myös erilaisia itsen ja naiseuden performoimiseen liittyviä vaatimuksia, mitkä ovat usein jännitteisiä taiteen ja kirjallisuuden sisäisten arvottamisen tapojen kanssa. Esimerkiksi kirjallisuudessa erilaisten ulkokirjallisten seikkojen korostuminen voi edesauttaa kirjailijan asemaa kirjamyynnillisesti, mutta vaikuttaa negatiivisesti kirjailijan arvostukseen kentän sisällä.

Käsittelen esitelmässäni edellä kuvattuja eriarvoisuuden paradokseja lähestyen niitä kirjailijoiden kokemusmaailmasta käsin. Analyysini kohteena on kirjailijoilta (n=47) keväällä 2018 keräämäni kirjoituskutsuaineisto, jossa kirjailijoita on pyydetty kertomaan sukupuoleen, yhteiskuntaluokkaan ja kirjailijantyöhön liittyvistä kokemuksistaan. Tarkastelen analyysissäni, miten postfeministinen eetos ilmenee suomalaisten nykykirjailijoiden tavoissa kertoa ja jäsentää kirjallisuudessa ilmenevää eriarvoisuutta sekä sukupuolen vaikutusta kirjailijoiden työhön.

6. Eriarvoisuus, politiikka ja talous: Poliittisen sosiologian työryhmä / Inequality and politics: Political sociology workgroup

Koordinaattorit:

Eeva Luhtakallio, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Email: eeva.luhtakallio@uta.fi. Tel. 0405031573

Maija Jokela, Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Email: Jokela.Maija.E@student.uta.fi

Ari Nieminen, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Email: ari.nieminen@diak.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Tülay Yılmaz, Tampereen yliopisto

Historical Background of the Gezi Protests and the Justice and Development Party's Policies

Social protests and movements have unpredictable positive or negative impacts over societies and states. They might, on the one, enable democracy to rise, create a more livable and more egalitarian milieu, on the other hand, cause to emergence of undemocratic and authoritarian regimes.

The Gezi movements initiated by the actions of a few environmentally sensitive activists in May, 2013 still maintains its importance in terms of the politics and society in Turkey. In my PhD research, I study the Gezi movement as contentious politics, deploying the conceptual tools of political opportunity structure and of the effects of social movements.

This presentation explores the historical background of the movement and the government (AKP-Justice and Development Party) actions, and furthermore, takes steps towards policy analysis of the current government. It is immensely important not to perceive the Gezi protests as the only social protests wave during the current government period. Before the emergence of the Gezi protest, there were many social protests criticizing the government's worker, environment, neoliberal policies and its conservative policies. A number of policies have been put into effect, particularly on workers, nature and the secular lifestyle, that have led to the annihilation of the nature and the elimination of workers' rights and restriction on the secular life and freedom. However, the Gezi protests have formed the peak point of these actions. In order to better understand, the political context, the consequences and the effects of the Gezi movement on the democracy and the current situation of Turkey, I look at policies and the political turn of the government in the period after the Gezi protests.

Inna Perheentupa, Turun yliopisto

Feminist and personal politics in contemporary Russia

Feminism and feminist activism have become more popular in Russia, especially among young urban adults after Pussy Riot performed its famous feminist punk prayer in 2012. At the same time traditional ideas of gender and sexuality dominate the Russian public discourse and the possibilities for civic participation have severely been limited with new laws and restrictions during the last years.

'Personal is political' is one of the key concepts of feminism, a slogan used especially by the second wave feminists. This article traces the connection between personal and political in the stories of Russian feminist activists. I ask, what has politicized Russian feminists and how is personal present in their everyday activism and activism present in their everyday? Further, I examine how feminist activism is being embodied through a case of social activist theatre. I also look for possible therapeutic references the activists give their feminism.

The article is based on an ethnographic data and 40 interviews conducted with feminists and experts of gender politics in St. Petersburg and Moscow during autumn 2015. The feminists interviewed for this study describe feminism as a lens, through which they start observing the social reality around them in a profoundly new way.

Hannu Lahtinen, Helsingin yliopisto

Socioeconomic differences in electoral participation. A demographic analysis of a democratic problem

Those with advantaged socioeconomic positions – that is, having high educational qualifications, professional or managerial occupations and a high level of income – are the most likely voters in elections. In Finland, we have had a rare privilege to study voter turnout in an exceptionally reliable manner by utilizing register-based data. This presentation summarizes my dissertation project, including four studies on socioeconomic differences in voter turnout, primarily from the 1999, 2012 and 2015 elections, done by utilizing this great resource with my colleagues.

The results indicate that the claims of the political decline, or even death, of social class do not hold water regarding electoral participation. Instead, there has been polarization of socioeconomic differences in turnout during the last decades. Moreover, we also demonstrated that social desirability effect and self-selection of the survey respondents tend to create underestimation of socioeconomic inequality in electoral participation in surveys. This implies that it is a more pressing social problem than conventionally thought, even among the experts of the subject.

In addition, some of the mechanisms contributing on the socioeconomic gap in turnout were investigated. These include the central role of intergenerational transmission, health which is getting increasing interest as a political resource, as well as social mobility during and individual's life course as a potential mechanism suppressing these differences.

I close by discussing the implications of these results for the theoretical, and especially sociological, understanding of political participation through four themes. First theme is the importance of accurate descriptive research. Second is the understanding of socioeconomic position as an important conceptual tool. Third, social class still counts, and should be maintained (or re-adopted) in our basic analytical

repertoire. Fourth, as a sociologically appealing property, voting in elections is a poignancy individualistic, and simultaneously always a social act.

Roosa Tuukkanen, Tampereen yliopisto

The middle classes' political emotions and cultural repertoires of citizenship in Finland

This paper is a part of the research project **Tackling Biases and Bubbles in Participation**. The purpose of the project is to seize the citizens' opportunities and ways to participate in the policymaking processes in the changing Finnish welfare society.

This paper taps into the *cultural repertoires of citizenship*, including political and moral *emotions*, of the middle classes in Finland, and thus identifies, which kind of obstacles may stand in the way of participation, or prevent people's voices from being heard in the policymaking processes. My research questions are:

How do the middle classes enact (or inact) their citizenship in the Finnish urban areas, and what kind of role emotions play in their cultural repertoires of citizenship?

By approaching the *political* through the everyday practices of the "ordinary" citizens, the research seeks to grasp the citizens' political capacities, interests and emotions. I employ the concepts of political and emotional *belonging* when addressing the question of the middle classes' *civic imaginations* in Finland, as they may reveal something more tangible about where the citizens place themselves in the society. Through these *processes of belonging* citizens not only find (imaginary) places for themselves, but also draw moral and symbolic *boundaries* to others, that do not quite fit in the picture.

My research data consists of in-depth interviews as well as participative observation in public events, e.g. neighbourhood associations. In my paper I will present my preliminary findings.

Maija Jokela, Tampereen yliopisto

Common-place as a public site for plurality

This paper makes an effort to bridge Laurent Thévenot's theory of sociology of engagements with the theories of affect, understood as visceral engagement in the world. This bridging is done through an ethnographic case study of an asylum seekers' and their Finnish supporters' protest camp, Right to Live.

Recent studies on European solidarity movements acting with or on behalf of asylum seekers after the 2015 "long summer of migration" has highlighted the importance and mobilizing effects of things belonging to the regime of familiar attachments (or common-place), namely emotions/affects and familiarity with asylum seekers from local settings, as friends and neighbors. However, a common-place can be seen not only as a mobilizing factor but as political in its own right. Friendships between citizens and non-citizens as well as the affectual and embodied *practices of solidarity* can be seen as crucial parts of solidarity protests' political message and action.

As my case study demonstrates, affectual ties and practices in the protest camp created a common-place (“village”, “living room”, “family”) in a concrete as well as abstract sense among citizens and non-citizens while maintaining a level of justification, internally and externally, and managing these levels by switching scene styles. I claim that the regime of familiar attachments was not only a medium for creating internal cohesion but it also made public close attachments, *embodied and visible* in the urban space as well as in traditional and social media. Common-place was thus a reflected public site for plurality.

Kari Saari & Jussi Ronkainen & Marko Kananen, The South-Eastern Finland University of Applied Sciences, Juvenia – Youth Research and Development Centre

Young Finnish-Russian Dual Citizens and Sailing on Two Boats at the Sea of International Politics

Finnish-Russian dual citizens are the largest group of multiple citizens in Finland. This citizenship combination, however, carries a unique status shaped by the common history and geopolitics between the two countries. Recently, the increased tensions between Russia and the “West” has made the situation even more sensitive. The Russian Federation has announced its commitment to protect Russian minorities in their neighboring countries or the Russian citizens living in these countries. In Finland, in turn, the contemporary debate perceives dual citizenship with suspicion and focuses on questions of control and restrictions (e.g. the access to certain positions in the central administration). These developments place the Finnish-Russian dual citizens in a precarious situation. From the legal perspective, they are Finnish (and EU) citizens with all the rights associated with it, but in the current debates, they are routinely referred to as (potential) security threats and (potentially) disloyal “half-citizens”. Although the situation of Finnish-Russian dual citizens has been debated for several years now, there is still very little research about the impacts that these recent developments have had on the dual citizens themselves. Building on a representative survey (n=194), thematic interviews and analysis of citizenship laws and public debates, this paper explores heterogeneous citizenship identifications and orientations of the young Finnish-Russian dual citizens (“realities of citizens”) in the contexts of recent politics and policies of Finland, Russian Federation and the “West” (“realities of states”).

Eeva Luhtakallio, Veikko Eranti & Tuukka Ylä-Anttila, Tampereen yliopisto

Politicization, depoliticization, and grammars of commonality. Addressing Plurality in Politics

The paper sets the objective to clarify the theoretical axes necessary to understand and empirically address politicization and depoliticization. Examining democracy as a setting for multiple processes of politicization and depoliticization enables to see it as a pattern of commonality, or the “common ground”, instead of a stable institution or a structure in which simple chains of cause and effect could be detected. From the viewpoint of democracy as a pattern of commonality, following specific processes of politicization and their conditionings in activist groups and more formal participatory settings is the

key to making sense of what and why seems possible, desirable, and feasible to change in a given context. However, the process of politicization is not a one-way street. To fully understand the issue, we must also follow places and practices of depoliticization

Laurent Thévenot has suggested that three grammars of “commonality in the plural” format the processes of working the shared people engage in: the grammar of public justifications, based on competing, yet recognized and legitimate conceptions of the common good, the grammar of individual interests (for terminology see Eranti 2018) based on stakeholder interests, negotiations and deals, and the grammar of familiarity based on intimate attachments to shared “common-places”, recognized yet often non-verbalized loci of ease and comfort (Thévenot 2007; 2015). These three modes of communicating and composing the shared and acknowledging difference have proven useful tools to analyze a plethora of contexts in the current complex governance, and thus instances in which “democracy” as a form of governance is forged into being.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Ari Nieminen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Politiikka, koulutus ja työ. Kehittämishanke globaalissa etelässä

Työelämän ja koulutuksen kehittämishankkeet pyrkivät muuttamaan koulutuksen ja työelämän sisältöjä ja toimintatapoja. Kehittämishankkeissa yhdistyvät kansalliset ja ylikansalliset politiikkaohjelmat, koulutus- ja työorganisaatiot sekä arkipäivän työprosessit (talous). Tässä esityksessä tarkastellaan sitä, miten Euroopan unionin Erasmus+ ohjelman politiikan tavoitteet mahdollisesti välittyvät sosiaali- ja tervealojen koulutuksen kehittämisen kautta oppilaitoksiin, opetukseen ja työprosesseihin Nepalissa ja Vietnamissa. Kyseessä on alkamassa oleva hanke, DVINE (Holistic tools for competence-based curricula to promote Dignity in Vietnam and Nepal, 15.1.2019–14.1.2022). Hankkeeseen osallistuu toimijoita Suomesta, Nepalista, Vietnamista, Norjasta ja Turkista.

Esityksen ensimmäisessä osassa valotetaan koulutuksen ja sosiaali- ja tervealojen funktioita kypsässä kapitalismissa. Kyse on siitä, miten nämä toimialat osallistuvat kypsän kapitalismin (esimerkiksi Suomi) ja sen työprosessien uusintamiseen. Toisessa osassa tarkastellaan lyhyesti Vietnamin ja Nepalin poliittista ja taloudellista tilannetta sekä kummankin maan nykyistä kehitysmallia. Kolmannessa osassa pohditaan DVINE-hankkeen paikkaa ja mahdollisuuksia EU:n politiikan, erilaisten hankkeeseen osallistuvien korkeakoulujen, työorganisaatioiden, työprosessien, arkipäivän elämän sekä kansallisten kehitysmallien konfiguraatiossa. Esityksen tarkoituksena on tukea hankkeessa tarvittavien käsitteiden luomista.

Lotta Haikkola, Nuorisotutkimusseura

Nuorisotakuun aktivoituneet subjektit ja prekaarit työmarkkinasemat

Tässä esityksessä tarkastelen nuorten työvoimapoluissa syntyvää jännitettä nuorille rakennetun subjektiviteetin ja heille tarjottujen työmarkkina-asemien välillä inhimillisen pääoman teorian (ja erityisesti human capitalization -ajattelun) avulla. Chicagon koulukunnan varhaisessa ajattelussa inhimillinen pääoma on yksilön kykyjä, ominaisuuksia ja taitoja, joita voi kartuttaa ja joille voi odottaa taloudellisia tuottoja. Se on osa projektia, jossa taloudellinen ja taloudellisen hyödyn mittaaminen levittäytyy koko inhimillisen toiminnan alueelle. Tutkimuksessa on korostettu, että ajattelu luo erityisen uusliberaalin yrittäjämäisen subjektin, eli tekee yksilöstä portfolion, joka investoi itseensä pystyäkseen myymään markkinoille itseään, ei vain työvoimaansa. Työvoimapoluista ja aktivointipolitiikkaa koskeva hallinta-analyttinen tutkimus on puolestaan jo pitkään osoittanut, että niissä tuotetaan erilaisin tekniikoin tällaisia vastuullisia ja yrittäjähenkisiä subjekteja, joilla on moraalinen suhde itseensä ja halu kehittymiseen. Tässä esityksessä käsitelen sekä tällaisen subjektin tuottamista aktivointipoluuissa että mahdollisia työmarkkina-asemia, joita näille aktivoituille subjekteille tarjotaan. Esitys osoittaa, että työvoimapoluissa ja niihin liittyvissä valmennus-, kuntoutus- ja koulutustoimenpiteissä motivoituneen, hyväkuntoisen ja yleisiä työelämätaitojaan kartuttaneen subjektin vaihtoehdot ovat tarkasti rajatut. Nuorisotakuun ”NEET”-nuorille on varattu asemat lähinnä prekaareissa asemissa, muiden hoivaajina tai työtä tekevinä käsinä ja ruumiina. Omaa portfoliotaan on syytä markkinoida vain rajattuihin ammatteihin hoivassa ja palveluissa. Esitys perustuu monipaikkaiseen etnografiseen aineistoon joka kerättiin kolmen tutkijan voimin nuorten työvoimapoluissa (2014-2016) pääkaupunkiseudulla.

Antti Kylänpää, Helsingin yliopisto

Aikuisten miestentaustalla on merkitystä ihmisoikeuskasvatuksessa

YK:n ihmisoikeuskasvatusjulistuksessa vuodelta 2011 esitetään, että ihmisoikeuskasvatuksen tulisi valtauttaa ihmisiä nauttimaan ja harjoittamaan omia ihmisoikeuksiaan sekä kunnioittamaan ja ylläpitämään muiden oikeuksia. Tässä esityksessä tarkastelen kysymystä, miten nuoria aikuisia voisi saada innostumaan ihmisoikeuksien edistämisestä.

Aineistoni koostuu osallistavasta toimintatutkimuksesta, mikä sisältää kuusi 20 oppitunnin pituista ihmisoikeuskurssia. Kurssien jälkeen on kerätty yhteensä 170 opiskelijalta 117 tutkimuslomaketta sekä haastateltu 22 opiskelijaa heidän ihmisoikeusvaikuttamista koskevista käsityksistään. Mainittu tutkimus on toteutettu Siviilipalveluskeskuksessa vuosina 2017–2018.

Tutkimuslomakkeessa valtautuminen on operationalisoitu neljäksi eri ulottuvuudeksi. Taustatietoina on käytetty erityisesti pohjakoulutusta sekä kulttuuripääomaa, mitään mitattu kulttuurin kuluttamiseen nojaavilla mittareilla.

Analyysissä lomakeaineisto on jaettu kahteen ryhmään, potentiaalisten toimijoiden ryhmään ja muihin. Ryhmien muodostamisessa on käytetty apuna haastatteluaineiston analyysiä, minkä perusteella on muodostettu käsitys siitä, minkälainen tutkimuslomakkeen toimintahalu -ulottuvuudenvastaus kertooriittävästä halusta toimia ihmisoikeuksien puolesta. Muodostettuja ryhmiä vertaamalla nähdään,

mistä valtautuminen ilmiönä koostuu jamiten vastaajien taustakoulutus ja kulttuuripääomaovatyhteydessähaluunosallistua ihmisoikeuksien edistämiseen.

Lomakeaineiston analyysissä erottuu erityisesti henkilöt, jotka ilmoittavat taustakoulutukseen ammattikoulun ja jotka omaavat vähän kulttuuripääomaa. Pelkänammattikoulun käyneistä myöskäänkorkeamman kulttuuripääoman omaavien toimintahalu ei ole kovin korkea verrattuna jonkin toisenpohjakoulutuksen käyneisiinopiskelijoihin. Tutkimusaineisto viittaa siis siihen, että nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen eriytyyheidän taustansa ja toisen asteen koulutusvalintojen perusteella. Aineisto paljastaa myös muita eroja valtautumisen ulottuvuuksissa potentiaalisten toimijoiden ja muiden välillä.

Eri ryhmiin kuuluvien opiskelijoiden vastausten erot eivät toki välttämättä kerro ainoastaan eritaustaisten aikuisten valtauttamisen vaikeudesta, vaan ne voivat toki kertoa myös opetuksen toteuttamisesta. Mielenkiintoisestierot olivat tutkimuksessa selkeitä, vaikkaitse opetus toteutettiin osallistavillamenetelmillä. Pelkän ammattikoulun käyneetmyös kokivat omaavansa muita vähemmän vaikuttamistaitojakurssin jälkeen, vaikka taidoistapuhuttiin myös kurssin aikana.

Ari Tarkiainen, North Karelia University of Applied Science

Maaseudun mahdollisuus- pohdintaa maaseutu/kaupunki rajasta ja tilasta

Tämä esitys pohjautuu Pohjois-Karjalassa toteutettavaan Maaseuturahastosta rahoitettuun PUHTI-hankkeeseen (2018–2020), jonka tavoite on selventää maaseudun elinvoimaisuuden ja uudenlaisen yrittäjyyden edellytyksiä ja rajoja sekä edesauttaa sosiaalisten innovaatioiden ekosysteemiä. Hankkeen toiminta-alue on koko harvaan asuttu ja monella tapaa hiipuva maakunta.

Pohdin esityksessä laajempaa suomalaisen aluepolitiikan nykytilaa ja tulevaisuuden näkymiä. Ajatus on yhtäältä kirjoittaa esityksen pohjalta artikkeli ja toisaalta selventää alueista ja tiloista käytävää poliittista keskustelua.

Nykyisessä vahvasti globalisaatioon ja metropolivaltioon nojaava valtiollinen tilapolitiikka on uusien kysymysten ja haasteiden edessä. Kaiken alueista käytävän keskustelun yhteinen nimittäjä on julkisuudessa kaupungistuminen ja erityisesti suurten kaupunkien ympärillä käytävä keskustelu. Julkinen valta on vahvasti sitoutunut tällaiseen elinkeino- ja aluepolitiikkaan.

Tässä keskustelussa perinteinen pidetään koko maa asuttuna- politiikka on joutunut marginaaliin ja osa Suomesta on nopeasti tyhjenemässä. Maaseudun elinvoima on valitettavan usein eräänlaista saattohoitoa, jossa vahvat maaseutua tukevat rakenteet ja maaseutua ihannoiva retoriikka ovat pääroolissa. Kun tähän lisätään meneillään olevat suuret rakenteelliset julkisen hallinnon muutokset- maakuntahallinto- ja SOTE-uudistus – ollaan tilanteessa, jossa lähinnä maakunnille ja väliportaana hallinnolle lisätään päätäntä- ja vaikutusvaltaa. Se tarkoittaa, että molemmat ääripäät- keskushallinto ja paikallishallinto kuntatasolla menettävät valtaansa.

Tämä esitys purkaa kaupunki-maaseutu-dikotomiaa ja nostaa esiin poliittisen retoriikan ja valtapolitiikan näkökulman. Itse asiassa pelkkä puhe dikotomiasta kaupunki vs. maaseutu ohjaa keskustelun väärin kohteisiin. Keskustelu yhtäältä viittaa menneeseen ja toisaalta paaluttaa tulevaisuutta kaupunkiin ja keskittymiseen.

Tällaiseen politiikkaan kätkeytyy suuria ristiriitoja. Argumentti, että työpaikat ja ansainta syntyvät keskittymisestä digitaalisuuden aikana on erikoinen. Digitalisaation pitäisi hävittää aika ja paikka-sidonnaisuus. Erityisesti tietotyötä voi tehdä missä tahansa ja milloin tahansa. Kun tähän lisätään ilmaston muutos, ollaan yhä suuremmassa sekasotkussa.

Pitäisi puhua monipaikkaisuudesta- siitä, että kansalainen asukkaana ei ole joko kaupunkilainen tai maaseudun ihminen vaan sekä-että. Miksi meillä ei ole politiikka, joka keskittyisi ns. kaupunki/maaseutu-välitilaan, kun suuri osa suomalaisista itse asiassa asuu ja elää tuossa tilassa.

Paula Saikkonen THL & Riikka Jackson, OTM

Toimeentulotuki uudistus eduskuntakäsittelyssä ja viimesijaisen turvan äänettömät

Perustoimeentulotuen järjestämisvastuu siirtyi kunnista Kelaan vuoden 2017 alussa, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki jäivät edelleen kuntien vastuulle. Tässä uudistuksessa tiivis yhteys sosiaalihuollon ja toimeentulotuen välillä säilyi. Toimeentulotuen tehtävä ei ole vain tuloköyhyyden vähentäminen, vaan sen tavoitteena on edistää tuensaajien itsenäistä selviytymistä ja osallistumista yhteiskuntaan. Oli selvää, että uudistus vaikuttaisi heikoissa asemassa olevien ryhmien mahdollisuuksiin käyttää palveluita, koska toimeentulotuki on osa sosiaalihuollon viimesijaista turvaa. Artikkelissa tarkastellaan sitä, miten viimesijaisen turvan merkitys sen saajille tuli huomioon otetuksi toimeentulotuki uudistuksen valmistelussa. Kysymme, mitä viimesijaisen turvan saajiin kohdistuvia riskejä tai ongelmia eduskuntakäsittelyssä tuotiin esille ja mitkä niistä toteutuivat.

Tutkimusaineistona ovat uudistusta linjaavien kahden hallituksen esityksen sosiaali- ja terveysvaliokunnan käsittelyssä esitetyt lausunnot, valiokunnan omat lausunnot (riskien ennakointi) ja eduskunnan oikeusasiamiehelle tehdyt kantelut vuonna 2017 (toteutuneet riskit). Kun verrataan niitä riskejä, mitä valiokuntakäsittelyissä nostettiin esiin ja toisaalta oikeusasiamiehelle tehtyjä kanteluita, saatettiin havaita että suurin osa uudistuksen aiheuttamista ongelmista viimesijaisen turvan saajille osattiin ennakoida etukäteen. Valiokunnan lausunnot osoittavat, että toimeentulotuen luonne viimesijaisena turvana tunnustettiin ja myös siirrosta koituneet ongelmat osattiin pääosin ennakoida. Ennakointi ei kuitenkaan johtanut sellaisiin toimenpiteisiin, jotka olisivat kaikilta osin suojanneet viimesijaisen turvan saajia. Sosiaalisen kansalaisuuden (social citizenship) idean mukaan hyvinvointivaltio voi vahvistaa myös paljon palveluita tarvitsevien, toimeentulovaikeuksista tai muista resurssivajeista kärsivien osallistumista yhteiskuntaan, tämä kuitenkin sivuutettiin uudistuksessa.

7. Political emotions in the Nordic welfare states

Koordinaattorit:

Anu Kantola, Professor in Communications, The Faculty of Social Sciences, University of Helsinki.
Email: anu.kantola@helsinki.fi. Tel. +358 50 5834644

Hanna Wass, University Lecturer in Political Science, The Faculty of Social Sciences, University of Helsinki. Email: hanna.wass@helsinki.fi. Tel. +358 50 3363512

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Anni Jäntti & Kaisa Kurkela:

Emotions in citizen participation – exploring the citizen view

In this paper, we study what kinds of emotions are attached to citizen participation and how these emotions affect citizens' willingness or readiness to participate in decision-making in local government context. We scrutinize how emotions related to citizen participation can hinder and enhance participation. We also make suggestions on how municipalities could respond to the emotional barriers.

In political science, emotions are gaining increasingly interest as factors affecting citizen participation and emotions are seen central for understanding when citizens are motivated to participate in politics (see e.g. Groenendyk, 2011). A variety of emotions can affect participation. For instance, anxiety, anger and enthusiasm (Valentino et al., 2008; Redlawsk et al., 2007), but also shame, frustration and concern (Kim 2018, 508) as well as satisfaction and excitement (Kiili, 2014) have been associated with political activity and citizen participation. As Groenendyk (2011, 459-460) puts it, both the causes and conditions under which emotions arise and the consequences of emotions need to be understood.

Building on this background, we focus on what kinds of emotions are attached to participation as such. Our aim is also to try to understand from where these emotions arise. The aim is to produce new knowledge from citizens' viewpoint in order to understand better the emotional barriers affecting why some people do or don't participate or why they choose to use certain participation methods.

The data of this study consist of some 250 writings, where university students reflect themselves as participants. The data is collected in 2018-2019 at Tampere University as a part of local and regional governance introduction course. The data is analysed using qualitative content analysis. Preliminary findings from the data show that emotions, such as trust, fear and insecurity, seem to affect citizens' willingness to participate in local decision-making.

Pietari Kujala & Johanna Kallio

Fear of Crime and Anti-Immigrant Attitudes in Europe 2010–2016

Anti-immigrant attitudes have intensified throughout Europe during the 21st century. This study examines how fear of crime is associated with perceived threat from immigrants on the economy, culture and the general quality of life between and within European countries and provides theoretical discussion and empirical testing to this less researched approach. Pooled cross-sectional analyses and mixed-effect linear regression are used. The research data comes from the European Social Survey 2010–2016 and country-level data provided by Eurostat. The analyses include 18 European countries.

Results indicate that stronger fear of crime is a significant predictor of a stronger tendency to perceive immigrants as a threat to the economy, culture and general quality of life in a country. Distrust in people and lack of social engagement appear to be mediating factors on the individual-level. Socioeconomic factors also appear to mediate the observed association to some degree. These results coincide with the integrated threat theory, which sees a perceived threat from a group against another group resulting in prejudice against the supposedly threatening group, even if the perceived threat is not founded on reality. The results show that fear of crime is a significant factor in the formation of tensions between immigrant groups and the native population. Further implications of the results and policy recommendations are also discussed.

Mikko Salmela, University of Helsinki

Shame and its political consequences in the Age of Neoliberalism

In this theoretical paper, I argue that shame is a "master emotion" of contemporary neoliberal societies and an essential part of emotional mechanisms that motivate support for right-wing political populism in both Europe, including Nordic states, and the United States. I first argue that typical instances of shame are both individual and social as they involve a failure to live up to the values constitutive of one's social identity, whose constitutive values are shared with others sharing the same social identity. Second, I argue that contemporary neoliberal societies promote feelings of insecurity, powerlessness, and worthlessness, as well as fears of losing status and established living standards that give rise to actual or anticipatory shame, especially in work but also in other domains of social life that have adopted a competitive logic. Next, I identify, drawing from my previous work (Salmela & von Scheve, 2017), two emotional mechanisms that may have contributed to the rise of right-wing political populism in contemporary neoliberal societies. The first mechanism is resentment—the repression and transmutation of negative self-focused emotions, particularly shame, into anger, resentment, or hatred—which are directed at out-groups, such as political and cultural elites, refugees, immigrants, and the long-term unemployed, who are perceived as threats to the social identities of shame-ridden subjects. The second mechanism is emotional distancing from social identities that inflict shame and other

negative emotions, and instead seeking meaning and self-esteem from other social identities that are perceived to be stable and exclusive such as nationality, ethnicity, religion, language, and traditional gender roles. Finally, I suggest a way of enhancing democratic resilience in Nordic states is to recognize the importance of work for people's social identities and welfare, and to support subsidised re-education, especially for those whose occupations have become or are becoming obsolete in contemporary societies.

Hanna Wass, Anu Kantola and Heikki Hiilamo

Who deserves? Political implications of emotions in the Nordic welfare-state context

In his recent contribution, Piston (2018) suggests that sympathy for the poor and resentment of the rich are important mechanisms shaping Americans political preferences. Yet, the strength of the effect of class group attitudes on political behavior depends on the extent to which the public is aware of the redistributive implications of certain policy proposal and whether the issue is framed in terms that emphasize class consideration or fades them. While these findings seem rather surprising given the deep-rooted inequalities in American political landscape, they should be even more pronounced in the context of the Nordic welfare states. The Nordic consensual decision-making procedures, corporatism, wide representation of various social groups, active membership in social organizations and remarkable levels of both institutional and social trust (Bengtsson & al. 2014) provide a particularly favorable breeding ground for egalitarian class attitudes. During the era of economic and social transformation, however, political emotions of solidarity seems to be in flux (Hall 2017), and possibly fragmenting into resentful, divergent and mutually hostile political bubbles. On the basis of representative survey with 4,000 respondents, we examine whether and how class attitudes affect vote choices in Finland. Furthermore, we test whether corresponding connection apply to attitudes towards other groups alike, such as immigrants and asylum-seekers.

8. Patterns of Inequalities

Koordinaattorit

Pia Eskelinen, PhD Candidate, University of Turku. Email: pia.j.eskelinen@utu.fi. Tel. +35 50 323 7296

Aleida Lujan Pinelo, PhD Candidate, University of Turku. Email: aleida.a.lujanpinelo@utu.fi

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 09:00-11:00

Suvi Krok, Jyväskylän yliopisto

Single mothers' experience of inequalities

In ongoing debates on rising inequality in society, single parent families are at the center of this debate. Single parent families are more likely to experience weakened wellbeing and material deprivation than couple-parent families. Single mothers face high risk of poverty. Single parenthood is strongly gendered. Majority of single parent households are headed by women and women are more likely to face lower wages and have fewer career opportunities. Inequality in families is intertwined with gendered inequality.

The aim of the paper is to introduce the preliminary results of the research studying the single mothers in vulnerable life situations in Finland and their experience of everyday life. The combination of low education and single motherhood often leads to very high poverty risks. In this presentation, I am focusing on the single mothers' experience of the financial opportunities to get better education.

Theoretical approach of the study is based on institutional ethnography. This means a commitment to beginning the inquiry from the standpoint of single mothers and analysing how experiences and actualities of their everyday world are organized by social relations, structures and institutions. The standpoint of lone mothers means very concretely, a local and particular place where people are physically and socially situated, thus shifting the ground of knowing. That is why a qualitative methodology was followed and the data is gathered by face-to-face interviews with lone mothers of low income and social work practitioners. Fourteen mothers who do parenting alone participate in this study.

Better education for the single mothers means a chance to get a job, where they can reconcile work and care and have adequate wage to support their families. In any case studying means to struggling financially. The single mothers tell that they have difficulty to make ends meet, because the student financial support is low and it is difficult for single mothers to access to re-education programs.

Aleida Lujan Pinelo, Turun yliopisto

The complexity of the concept of femi(ni)cide

In the modern world, human rights enjoy greater legitimacy, and the discourse of equality between sexes has acquired enough plausibility to be introduced in the form of institutionalized political practices. Even so, old and new forms of gender-based violence are occurring and even increasing worldwide. Gender-based violence occurs in all societies but many of its forms are still not explicitly addressed by EU law and policy. To name is important in order to make visible the cruelties against women, while to conceptualize is to politicize them. Along this line, in this paper, I will use the concept of femi(ni)cide to explore different aspects that this concept covers; I do this with the aim of showing the political and legal scope of this concept for the sake of complex analyses. I will use a cutting-edge feminist methodology.

JoAnne Sweeny

Comparative Metoo Movements in the United States and Finland

My paper will include a comparative analysis of the metoo movements in the United States and Finland. To that end, this paper will focus on the different histories, cultures and sexual assault laws in the United States and Finland. Similar to the popular #metoo movement in the United States, which has caused women around the country to disclose their stories of sexual assault and harassment, sometimes with lasting negative effects for their alleged harassers, Finland has the #lääppijä movement, which began in 2016. “Lääppijä” roughly translates into “groper” and the hashtag took root in response to the Finnish deputy chief of police in Helsinki statement in the Telegraph regarding a tip the police had received that asylum seekers would be sexually harassing Finnish women en masse on New Year’s Eve. The Deputy chief told the press that “this phenomenon is new in Finnish sexual crime history. We have never before had this kind of sexual harassment happening at New Year’s Eve.” Finnish women were outraged that the Deputy Chief would state that sexual harassment did not exist in Finland, and they responded with an avalanche of stories over social media of harassment at the hands of native Finns.

Despite its advances in gender equality in many areas, Finland apparently has the second highest rate of violence towards women in the EU. Indeed, sexual harassment was not made a crime in Finland until 2014 and verbal harassment is not included in the law. On the other hand, Finland recently made street harassment illegal and the United States has no such law due to Freedom of Expression concerns.

My paper will examine the contexts of both metoo movements, with a focus on the American and Finnish laws in place to combat sexual assault and harassment, the gaps left by those laws, and the cultures of both countries that have allowed sexual assault and harassment to continue while women have remained silent (until recently).

Pia Eskelinen, Turun yliopisto

All China Women Federation and changes in the society

The All China Women Federation (ACWF) is the only official women's organization in China. It practices an organizational system which combines national, local and community-level women's federations and groups. The mission of ACWF is to represent and up-hold women's rights and interests, and to promote equality between women and men.

When founded, the Chinese communist government gave the ACWF a mandate of overseeing policies targeting at improving the conditions of women. The main idea was to diminish the male superiority that kept women in subservient roles and had resulted in social system that was patriarchal, patrilocal and patrilinear in nature.

Interestingly, in 2016 President Xi stated, that "Traditional family values have been engraved on the minds and melted into the blood of the Chinese people." He continued to call for "efforts to enhance virtue and civility in Chinese families and make them "an important foundation" for national development, progress and social harmony." By saying that, it seems that he is trying to re-introduce the feudal and Confucian traditions back into the Chinese society. Traditions that suppress women and diminishes their equality, traditions the ACWF was first set up to resist and reduce.

The aim of this paper is on the one hand, to see what the role of the All China Women Federation in a present-day Chinese society is and are President Xi's statements on "traditional family values" nullifying ACWF's groundwork. This paper uses social and sexual contract theories in establishing the analytical and conceptual framework for the research.

9. Uskontososiologia / Sociology of religion

Koordinaattorit:

Katri Karhunen, Helsingin yliopisto. Email: katri.karhunen@helsinki.fi. Tel: 050 5477660,

Laura Kokkonen, Helsingin yliopisto. Email: laura.kokkonen@helsinki.fi. Tel: 040 7063400

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Titus Hjelm

Uskonnon ja politiikan eriarvoisuudet parlamentarisessa puheessa

Tässä esitelmässä pohdin, kuinka uskontoon liittyvää eriarvoisuutta tuotetaan suomalaisessa parlamentarisessa diskurssissa ja mitä se kertoo uskonnon asemasta nyky-yhteiskunnassa. Uskonto ja eriarvoisuus risteävät poliittisessa puheessa kahdella tavalla: Yhtäältä uskonnollista eriarvoisuutta legitimoidaan poliittisesti. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin kun luterilaisen kirkon erityisasemaa suhteessa muihin uskontokuntiin puolustetaan eduskunnassa. Toisaalta uskontoa käytetään poliittisen eriarvoisuuden legitimoimiseen, kuten vetoamalla Jumalan tahtoon tasa-arvoista avioliittolakia vastustettaessa. Näiden legitimaatiotapojen pinnallista analyysia syvemmältä paljastuu piirre, joka haastaa oletuksen uskonnon jatkuvasta tai jopa kasvaneesta merkityksestä suomalaisessa nyky-yhteiskunnassa. Parlamentarisessa politiikassa uskonnosta puhutaan valtaosin maallisin termein. Esitelmä osoittaa, kuinka uskonto kyllä näkyy käsitteenä, mutta kuinka sen vaikuttavuus poliittisiin— ja laajemmin yhteiskunnallisiin—prosesseihin on edelleen vähäinen.

Essi Mäkelä

Uskontojen välinen tasa-arvo uskonnollisten yhdyskuntien rekisteröinnissä

Uskonnollisten yhdyskuntien rekisteröinti takaa rekisteröidyille uskonnollisille yhdyskunnille muun muassa rikoslain suojan, oikeuden avioliittoon vihkimiseen, sekä oman uskonnon opetusmahdollisuuden. Uskonnollisten yhdyskuntien rekisteröintiä voi jo itsessään pitää epätasa-arvoistavana järjestelyinä, jossa yhdet uskonnolliset yhteisöt saavat enemmän yhteiskunnallisia etuja kuin toiset. Rekisteröintiin itseensä liittyvässä prosessissa tarkastellaan kansainvälisesti usein vähintäänkin yhdyskunnan kokoa ja hallinnollista rakennetta. Suomalaisessa rekisteröintiprosessissa arvioidaan hallinnollisen kokonaisuuden ja koon lisäksi myös uskonnollisen toiminnan muotoja. Rekisteröitävän yhteisön tulee perustaa yhdyskuntasääntönsä pyhinä pidettyihin kirjoituksiin, pyhinä pidettyyn uskontunnustukseen tai muihin yksilöitävissä oleviin, pyhinä pidettyihin ja vakiintuneisiin

toiminnan perusteisiin. Tätä arvioimaan on asetettu vuoden 2003 uskonnonvapauslaissa asiantuntijalautakunta, joka koostuu uskonnollisesta, yhteiskunnallisesta sekä lakiasiain asiantuntijasta. Tutkimuksessani olen tutustunut yhdyskuntiin, jotka eivät ole onnistuneet rekisteröimään yhdyskuntaansa ja joiden uskonto ei perustu historiallisesti tai aatteellisesti niin sanottuihin suuriin maailmanuskontoperinteisiin (kristinusko, juutalaisuus, islam, hindulaisuus ja buddhalaisuus).

Vuoden 2003 jälkeen ainoastaan suomenuskoinen Karhun kansa on onnistunut rekisteröintipyrkimyksissään. Karhun kansaan hakemus ei mennyt ensimmäisellä yrityksellä läpi lautakunnan nostaessa esiin muun muassa yhdyskunnan uskontunnustuksen poikkeavuuden sekä kirjallisten lähteiden puutteen. Hallituksen esityksessä uskonnonvapauslainuudistukselle vuonna 2003 mainitaan, että myös uususkonto tulee voida rekisteröidä, eikä uskontoa tule tulkita ahtaasti. Toteutuuko uskonnon laaja tulkinta ja miksi uususkonnolliset yhdyskunnat, kuten Suomen Vapaa Wicca Yhdyskunta, Suomen Pastafarinen kirkko, Suomen Äärimmäisen Vapaa Eristinen Liike, sekä kristilliseen perinteeseen nojaava La Sociedad del Amor de Dios eivät ole onnistuneet rekisteröimään yhdyskuntiaan? Meneillään oleva väitöstutkimukseni perustuu hakemus- ja lausuntopapereihin sekä yksilöhaastatteluihin.

Aineiston pohjalta havainnoin sitä, miten lautakunnat ja yhdyskuntien jäsenet asemoivat itseään suhteessa rekisteröintiin: kuinka valtaa käytetään ja pyritään käyttämään, sekä miten uskonnon määritelmä elää rekisteröinnistä keskusteltaessa? Käytän esimerkkitapauksina Karhun kansan, Suomen Äärimmäisen Vapaan Eristisen Liikkeen sekä La Sociedad del Amor de Diosin hakemuksia ja lausuntoja. Lisäksi haastatteluaineisto toimii kirjallista materiaalia tukevana aineistona valtasuhteiden havainnoinnissa.

Jere Kyyrö

Uskonto eduskuntapuolueiden poliittisissa ohjelmissa

Tässä paperissa tarkastellaan sisällönanalyysin keinoin millä tavoin uskonto esiintyy eduskuntapuolueiden puolue-, vaali- ja erityisohjelmissa. Eniten puhutaan luterilaisuudesta tai yleisimmin kristinuskosta ja jonkin verran islamista. Eniten uskontoon viittasivat Kristillisdemokraatit. Aineisto on haettu Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston Pohtiva-tietokannasta käyttäen uskontoon liittyvää avainsanavalikoimaa. Virkkeet joissa avainsanoja esiintyy on luokiteltu tiettyihin teemoihin kuuluviksi. Paperin tarkoituksena on hahmotella, millaisilla tavoilla ja missä yhteyksissä uskonnosta puhutaan poliittisissa ohjelmissa. Tarkastelu keskittyy ajanjaksolle 1999–2018.

Aineistosta hahmottuu viisi temaattista aluetta: 1) kirkon ja valtion erottaminen, joka esiintyi pääasiassa Vihreiden ja Vasemmistoliiton ohjelmissa, 2) neutraali suhtautuminen uskontoon, joka esiintyy Vihreiden, Vasemmistoliiton ja SDP:n, mutta myös Kristillisdemokraattien ohjelmissa, 3) positiivinen suhtautuminen kristinuskoon, joka esiintyi pääasiassa Kristillisdemokraattien ohjelmissa, 4) Evankelisluterilaisen kirkon asema yhteiskunnassa, jota esiintyi Kristillisdemokraateilla, Kokoomuksella, Keskustalla, Vihreillä ja Sosialidemokraateilla sekä 5) uskonnollinen konflikti ja rinnakkaiselo, joka esiintyi Perussuomalaisilla, Kristillisdemokraateilla, Kokoomuksella, Keskustalla, Vihreillä, Sosialidemokraateilla ja Vasemmistoliitolla.

Poliittisten ohjelmien kautta hahmottuu pääasiassa hyväksyvästi neutraali suhtautuminen uskontoon. Lisäksi, Evankelisluterilainen kirkko tunnustetaan laajalti osaksi yhteiskuntaa, erityisesti kolmannen sektorin yhteistyökumppanina. Evankelisluterilaisen kirkon erityisaseman kyseenalaistavat lähinnä Vasemmistoliitto ja Vihreät, jotka kuitenkin olivat yleisesti ottaen suhtautumisessaan uskontoon pääasiallisesti neutraaleja. Kristillisdemokraatit hyödynsivät yhtä laillaa kahta strategiaa, neutraalia ja positiivista suhtautumista. Uskonnonopetus esiintyi usealla edellä mainituista temaattisista alueista. Suhtautuminen siihen ja sen järjestämisen tapoihin kytkeytyvät edellä mainittuihin temaattisiin alueisiin.

Teemu Pauha & Tuomas Martikainen

Maahanmuuttajien uskonnollinen jakauma Suomessa

Suomessa oli vuonna 2018 noin 384 000 ulkomaalaistaustaista asukasta. Heidän uskonnollisesta jakaumastaan on hyvin vähän täsmällistä tietoa, koska vain noin 15 % ulkomaalaistaustaisista kuuluu johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan. Arviot eri uskontoperinteiden kannatuksesta maahanmuuttajaväestön keskuudessa täytyykin perustaa esimerkiksi tietoihin, jotka koskevat maahanmuuttajien alkuperämaita ja niiden uskontoja.

Erytisesti muslimien määrä maassamme herättää keskustelua. Erilaisia arvioita islamin ja muiden maahanmuuttajaenemmistöisten uskontojen kannattajamääristä on olemassa, mutta ne eivät perustu tämän hetken ajantasaisiin väestötilastoihin. Yhdistämme esityksessämme eri tilastoista saatavia tietoja ja esitämme niiden perusteella arvioita eri uskontoperinteiden kannatuksesta maahanmuuttajaväestössä. Lisäksi esittelemme erilaisia tapoja arvioida maahanmuuttajien uskonnollista jakaumaa ja niiden perusteella tehtyjä laskelmia.

Miikka Piironen

Teknomeditaatio postsekulaarina käytäntönä? Uskonnollisuuden ja tieteellisen rationaalisuuden lomittumisia EEG-avusteisessa meditaatiossa

Sekularisaatioparadigman heikennyttä on uskontososiologian piirissä käyty viime vuosina keskustelua postsekulaariudesta. Käsitteellä on viitattu moninaisiin kehityskulkuihin, joissa usein kuitenkin liikutaan makrotasolla, mikä Jürgen Habermasin vaikutusvaltaisten avausten valossa on ymmärrettävää. Vähemmälle huomiolle on jäänyt se, miten oletettu yhteiskunnallisen tilanteen muutos suhteessa uskontokysymyksiin saattaisi tulla näkyviin osana yksilötoimijoiden arjen käytäntöjä, henkilökohtaisten kokemusten ja merkitysmaailmojen rakentumisessa.

Gradussani tarkastelen yhtä mahdollisuutta postsekulaarien, uskonnon ja maallisuuden piintyneitä rajoja haastavien, ilmiöiden mikrotasoiseen hahmotteluun. Tuon sosiologisin työkaluin esiin, kuinka

erään EEG-avusteisen meditaatiokurssin kontekstissa sekä uskonnollisesti että tieteellis-rationaalisesti latautuneet juonteet kohtaavat toisensa, välillä langeten hedelmällisesti yhteen, paikoin tosiaan vain sivuten, ja toi-sinaan merkitysalueiden välisiä ristiriitoja esiin nostaen. Meditaatio on otollinen tutkimuskohde uskon-toilmiöiden nykytilasta puhuttaessa: sen ja joogan leviäminen on yhtäältä nähty osoituksena länsimaisen metafyyssisen horisontin ”itäistymisestä” ja uudenlaisen uskonnollisuuden normalisoitumisesta, ja toi-saalta sitä on pidetty paraatiesimerkkinä kulutusyhteiskunnan tendenssistä maallistaa kaupallisiin tarkoituksiin juuriltaan uskonnollisetkin perinteet.

Kysyn tutkimuksessani, onko neuroteknologian moderneilla välineillä tuettu meditaatio nähtävissä uskonnollisena toimintana siihen liitettyjen intentioiden, kokemusten ja uskomusten kautta? Vai olisiko tässä yhteydessä parempi puhua esimerkiksi lihaskuntoharjoitteluun vertautuvasta terveys- ja hyvinvoin-tikäytännöstä, jonka tuloksista saadaan nykytekniikalla vertailukelpoista kvantitatiivista dataa neurologi-sen toimintakyvyn optimoinnin (maallisiin) tarpeisiin? Millä tavoilla naturalistisessa, immanentissa kehi-kossa legitimoidun neurotieteen prosessit kohtaavat ”todistavaa tietoisuutta syventävän” meditaation, ja minkälaisia merkitysmaailmoja näissä risteyksissä syntyy?

Aineisto on koostettu yhden kurssin markkinointimateriaaleista ja -tilaisuudesta, haastattelemalla järjes-täjiä ja osallistujia, sekä osallistuvan havainnoinnin menetelmin kurssin toteutuksen aikana. Sisältöjen ja kokemusten jäsentelyssä hyödynnän Alfred Schütz'in työhön nojaavan fenomenologisen sosiologian teo-riaperinnettä ja käsitteistöä. Uskonnollisuutta lähestyn katsomalla missä määrin ja miten meditaatioon lii-tettyjä merkityksiä kuvaa jokapäiväisen elämismaailman rajat ylittävä – ja siksi mahdollisesti uskonnollisella potentiaalilla latautunut – transsendentaalisuus.

Erotan esille tulleista orientaatioista neljä erilaista merkitysalueita, joista kussakin meditaatioharjoituksen ympärille muodostuu omanlaisensa jännitekenttä. Näistä postsekulaarisuuden tematiikan kannalta kenties kiin-toisin on teknouskonnollisuudeksi kutsumani merkitysalue. Meditaatiokokemuksen rakentuessa sen puit-teissa, ristipölytyvät holistisessa miljöössä nyt tarjolla olevat sisällöt keskenään ja muodostavat erilaisista itsen teknologioista liki saumattoman kokonaisuuden. Kaivattu ”suuren minuuden” kokemus näyttäytyy pro-sessina, jonka tavoittamiseksi voidaan hyödyntää niin uskonnollisesti kuin tieteellisesti systematisoitua tieto-varantoa. Ehdotan tätä esimerkiksi postsekulaarista käytännöstä, jossa maallisten premissien varassa ope-roiva sfääri lomittuu transsendenttiin tavoitteellisuuteen, modernissa länsimaisessa kulttuurissa vaikuttavan uskottavuusrakenteen kannattelemalla tavalla.

Paula Nissilä

Herättäjäjuhlat erillisyyden areenana ja festivaalin ilonpitona: körttinuorten kokemukset

Uskonnolliset kesäjuhlat ovat osa suomalaista kesäkuvastoa. Kirkollisten herätysliikkeiden kesäjuhlien suosio on poikkeama kirkon toiminnan yleisessä kehityksessä, jossa kirkon tilaisuuksiin löytää yhä harvempi ja jäsenmäärä on laskussa. Länsimainen nykyuskonto painottuu yleisestikin kollektiivisen sijaan yksilölliseen uskonnon harjoittamiseen. Tutkimukseni herännäisten eli körttiläisten herättäjäjuhlille osallistuu kuitenkin monen maalliseksi luokitellun kesäfestivaalin kanssa kilpailukykyiset 20 000 – 40 000 ihmistä joka kesä. Herättäjäjuhlat ovat körttiläisyyden keskeisin rituaali. Niiden pääohjelmana ovat yhä seurat ja Siionin virsien veisaaminen. Samalla ne ovat myös

vapaa-ajan viettoa nykyajan kulutus- ja elämysyhteiskunnassa, jossa uskontokin saa osansa yksilöiden toiveista.

Väitöskirjassani olen tutkinut 14-18-vuotiaita körttinuoria herättäjäjuhilla ja heidän tapahtumaan liittämiä merkityksiä. Miksi nämä nuoret ovat herättäjäjuhilla? Olen kysynyt, voiko herättäjäjuhlia ajatella festivaalina ja mitä uusia näkymiä tämä avaa uskontoon. Olen tarkastellut, miten traditiot ja kuuluminen näkyvät merkityksissä. Tutkimukseni perustuu haastatteluihin, nuorten kirjoittamiin kertomuksiin sekä juhlahavainnointiin. Olen tarkastellut uskontoa toimintana ja rituaaleina institutionaalisissa kehyksissä sekä osallistumiseen liitettyinä merkityksinä.

Tutkimukseni nuorille herättäjäjuhliin liittyi monia erilaisia merkityksiä, jotka kietoutuivat toimintaan. He hakivat juhlilta yhteisöllisyyttä. Se ei kuitenkaan enemmistölle syntynyt hengellisistä tavoitteista tai seuroihin osallistumisesta, vaan nuorisoryhmästä ja nuortenohjelmasta. Nuoret rakensivat erillisen yhteisönsä traditioiden ja sukupolvien keskelle. Nuoret voi nähdä festivaalin osallistujina. Herättäjäjuhlat olivat heille irtautumista arjen rakenteista ja kaverisuhteista. Juhlat olivat heille intensiivisiä tunteita. Nuorten ryhmässä ja majoituksessa oltiin myös kuin juhlanoviiseina siirtymäriitin äärellä matkalla aikuisuuteen ja itsenäistymiseen. Juhlilla nuoret neuvottelivat traditioiden merkityksestä, mutta eivät kapinoineet niitä vastaan. Tämän tutkimuksen perusteella uskonnollinen osallistuminen vastaa yhteisöllisyyden lisäksi myös erityishetkien kaipuuseen. Tutkimus osoittaa myös, miten uskonto instituutioon tarjoaa kehyksen yksilön vapaa-ajan toiveille ja identiteettityölle. Esitykseni käsittelee väitöskirjani keskeisiä tuloksia nuorten toimijuuden ja festivaalinäkökulman kautta.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Tuija Hovi

Mitä tänä päivänä tarkoittaa ’uskonnollinen jäsenyys’?

Esitelmäni aiheena on uskonnollisen jäsenyyden määrittely. Suomen kansankirkoissa tiedetään täsmällinen jäsenmäärä mutta virallinen jäsenyys ei merkitse samaa kaikille. Ei ylipäätään ole itsestään selvää, että yksilön uskonnollinen sitoutuminen kirjataan väestökirjanpitoon kaikkialla samoin kuin Suomessa, jossa sen historia ulottuu jo aikaan ennen maan itsenäisyyttä. Väestökirjanpidon tiedot uskontokuntaan tai uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvien ja niihin kuulumattomien määristä antavat usein varsin erilaisen kuvan verrattuna käytännön toimintaan monien uskonnollisten yhteisöjen kohdalla. Miten siis jäsenyys toteutuu käytännössä uskonnollisen yhteisöllisyyden kanavoituessa uusiin muotoihin jälkimaallistuneessa yhteiskunnassa?

Taustana uskonnollisen jäsenyyden tarkastelulle ovat olleet tutkimusprojektit, joissa olen tutkinut erilaisten kristillisten yhteisöjen toimintaa ruohonjuuritasolla Suomessa. Lähestymistapani on kvalitatiivinen. Tarkastelen esityksessäni ohi virallisen väestökirjanpidon tilastointiperiaatteiden, kuka on jäsen, kuka ei ole ja miksi. Aineistot, joille olen tämän kysymyksen esittänyt, ovat pääasiallisesti Kirkon tutkimuskeskuksen kartoitustyön parissa haastatteluin keräämäni tiedot sekä omat empiiriset aineistoni yhteiskristillisen verkostotoiminnan tutkimuksen kontekstissa.

Tuloksina ja johtopäätöksinä nostan esiin jäsenyyden määrittelyn suhteellisuuden ja kontekstuaalisuuden. Uskonnollinen jäsenyys voi olla hyvin vapaamuotoista, omaehtoista ja muuttuvaa. Se voi toki olla myös tiukasti sitoutuvaa mutta ei enää samalla tavalla periytyvää kuten aiempien sukupolvien elämässä. Uskonnollinen sitoutuneisuus ei niin ikään välttämättä näy lainkaan jäsentilastoissa, sillä kategoriaan 'uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomat' sisältyy koko joukko kyseistä juridista statusta ilman olevien yhteisöjen aktiivijäseniä. Mitä siis käytännössä tarkoittaa uskonnollinen jäsenyys ja voiko sitä määritellä yhteismitallisesti?

Elisa Mikkola

Lorna Byrne – tämän ajan naismystikon kulttuurisen pääoman muotoutuminen ja legitimaatio

Suomalaisen uskonnollisen maiseman muutos 2000-luvulla on avannut mahdollisuuksia uusille uskonnollisuuden ja uushenkisyyden muodoille kuten enkeliuskolle. Esityksessäni tarkastelen sitä, miten uushenkisyyden kentällä enkeliuskossa luodaan kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Esimerkkinä käytän irlantilaisista mystikkoja ja enkelinäkijää Lorna Byrneä, joka on vierailut Suomessa useita kertoja ja saanut lehdistössä pääosin myönteisen vastaanoton.

Lähteinä käytän Byrnen kirjoja ja internetsivuja, Byrneä käsitteleviä lehtiartikkeleita ja hänen Suomessa pitämiensä tilaisuuksien kenttäpäiväkirjoja sekä näissä tilaisuuksissa vuosina 2011 ja 2015 tehtyjä kyselyjä ja Byrnen tilaisuuksien tuottajan FreeFlowFactoryn haastatteluja. Työni on monimetodinen ja yhdistän kvalitatiivista ja kvantitatiivista aineistoa tutkiessani Lorna Byrnen legitimaation kehitystä.

Enkeliuskoa voidaan tutkia (naisten) elettyinä uskontona, jossa uskonto/henkisyys on käytännöllistä, jokapäiväistä toimintaa ja jossa huomio kiinnittyy arjen uskonnollisiin käytäntöihin ja kokemuksiin eri toimintakentillä. Eletty uskonto näyttäytyy ensisijaisesti käytännöissä, joten Bourdieun käytännön teoria antaa siihen teoreettista kehystä.

Tutkimukseni osoittaa, että Byrnen uran kehittymiseen ovat vaikuttaneet yhtäältä hänen dysleksiansa, joka tekee hänen tarinastaan uskottavamman, toisaalta hän tekee tavattomasta tavallista ihmetellessään, miksi kaikki eivät näe enkeleitä. Nykyajassa on kysyntää kristillistä ja uushenkistä yhdistävälle henkilölle, jonka habitus ja sanoma ovat brändätty uushenkisyyden kentälle sopiviksi

Johanna Konttori

Uskontolukutaito tutkimuksen kohteena: Case Ranska & niqab

Uskontolukutaito on yksi viime vuosina vahvasti esiin nousseista teemoista suomalaisen uskonnontutkimuksen kentällä. Kasvatustieteessä uskontolukutaito ja sen lähikäsitteet – uskontodialogi, monilukutaito, uskonto- ja katsomussensitiivisyys jne. – ovat osa katsomusaineisiin liittyvää tutkimusta, ja lisäksi uskontolukutaito esiintyy niin yhteiskuntatieteilijöiden kuin esimerkiksi teologien ja uskontotieteilijöidenkin tutkimuksissa. Yhtenä uranuurtajana uskontolukutaidon käsitteen juurruttamisessa Suomeen on toiminut DIAK, niin tutkimuksensa kuin opetuksensakin puolesta.

Uskontolukutaidolla viitataan, hieman tutkijasta riippuen, mm. siihen, että henkilö a) tunnistaa uskonnon merkityksen niin yhteiskunnassa kuin yksilöllekin b) ymmärtää uskontojen sisäisen heterogeenisyyden c) omaa perustiedot ainakin joistain uskontoperinteistä d) on valmis hankkimaan tarpeen tullen lisätietoa e) toimii tiedon eikä stereotyyppien pohjalta. Uskontolukutaitoinen ihminen ei näe toista ihmistä vain tämän oletetun uskonnon kautta (uskonnollistaminen) eikä myöskään kiellä uskonnon merkitystä tämän toisen elämässä (uskontosokeus).

Tässä paperissa avaan uskontolukutaidon tutkimukseen liittyviä menetelmällisiä kysymyksiä keskittyen jo olemassa olevan tekstiaineiston tarkasteluun. Palaan väitöskirjani aiheeseen – musliminaisten pukeutumisesta käytyihin poliittisiin debatteihin Ranskassa – uskontolukutaidon näkökulmasta. Aineistonani toimii kasvohuivista Ranskassa vuonna 2009 käyty keskustelu parlamentaarisen nk. Gerin-komission kuulemistilaisuuksien yhteydessä, ja menetelmänä käytän laadullista, teorialähtöistä sisällönanalyysia.

Hypoteesinani on, että teorialähtöinen sisällönanalyysi on yksi potentiaalinen menetelmä uskontolukutaidon tarkastelulle. Kysyn, miltä vuoden 2009 keskustelu näyttää uskontolukutaidon käsitteen kautta tarkasteltuna? Miten sisällönanalyysi toimii uskontolukutaidon ja samalla uskontolukutaidottomuuden identifioimisessa kirjallisesta aineistosta? Mitä jää mahdollisesti uupumaan?

Laura Kallatsa

Maallisen ja kirkollisen avioliittoinstituution yhteenkietoutumat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien ajattelussa

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on osallistuttu aktiivisesti yhteiskunnassa käytyyn keskusteluun samaa sukupuolta olevien avioliitosta. Uskonnolla, ja erityisesti luterilaisella kirkolla, oli merkittävä asema keskusteltaessa maallisesta lainsäädännöstä sukupuolineutraalin avioliittolain hyväksymistä edeltäneen Tahdon2013 -kampanjan yhteydessä. Tahdon2013 -kampanjan toimijat yrittivät siirtää uskonnollisen argumentoinnin pois keskusteluista siinä kuitenkaan onnistumatta. Kampanjassa korostettiin näkyvästi, että lainmuutos ei koskisi kirkollista avioliittoon vihkimistä, mutta uskonnolliset argumentit olivat tästä huolimatta suurella roolilla avioliittolaista keskusteltaessa. (Järviö 2017.)

Sukupuolineutraaliin avioliittolakiin liittyvä keskustelu osoitti, kuinka merkittävä asema uskonnollisilla argumenteilla voi olla maallista lakia säädettäessä. Esitelmässäni luon katsauksen siihen, miten maallinen ja kirkollinen avioliittoinstituutio kietoutuvat yhteen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien ajattelussa. Empiirinen tutkimusaineistoni koostuu 534 papin vastauksesta ja se on kerätty sähköisellä kyselylomakkeella keväällä 2017 käytännöllisen teologian alaan kuuluvaa väitöskirjaani varten.

Alustavien tutkimustulosteni mukaan samaa sukupuolta olevien avioliittoa kannattavien pappien ajattelussa ihmisoikeudet ja luterilainen teologia kuuluvat vahvasti yhteen. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vaatimus nousevat kristillisistä arvoista. Samaa sukupuolta olevien avioliittoa vastustavat papit taas kiinnittyvät hyvin pitkälti perinteiseen luterilaiseen avioliittoteologiaan. Näiden

pappien mukaan miehen ja naisen avioliitto on ihanne ja normi, josta ei tulisi poiketa edes maallisessa lainsäädännössä. Esitelmässäni osoitan, että papit argumentoivat kantaansa samaa sukupuolta olevien avioliittoon hyvin samankaltaisesti olipa kyseessä sitten siviilivihkimisellä tai kirkollisella vihkimisellä solmittava avioliitto.

10. Activist research in practice: Theorizing and acting against inequalities

Koordinaattorit:

Leonardo Custódio, University of Tampere. Email: leonardo.custodio@uta.fi. Tel. 0504377046

Camilla Marucco, University of Turku. Email: cammar@utu.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Jari Kärkkäinen, University of Turku

An activist and a researcher – Academic practice as a justified means for action

Activism and academic work are not necessarily in conflict. The academic practice, including the responsible conduct guidelines, protects the integrity of the research while still acting as a justified means for action for an activist. In this discussion, I will concentrate on the relation between the academic practice and its justifications as a form of normative rule set for action from the point of view of an activist. As a general four-tier model for an activist movement, I will use the model proposed by Arne Næss in the early 70's. Activism is to influence policies through civil activity. Every activist chooses their own target policies and means of activity according to their own interest. Available associations and the rules set by those act as constraints to what possibilities are open for the activist. Some activists are willing to even do research. An activist willing to do research naturally uses the facilities available for them. The activist chooses the research topic in line with the overall aims. In cases like this, it is correct to say that academic work is an extension to activism. Fundamental freedom is a common element between the activism and the academic work. Research topics and methodologies are defined by researcher's interests. Funders' interests and methodological possibilities in addition to the researcher's persona affect what can be studied and how the study may be performed. The built-in freedom of the academic practice makes it possible that the practice is not in conflict with the activists aims.

Eeva-Maria Grekula, University of Turku

Poverty-related feelings and experiences and how do they affect on agency and activism

The aim of this dissertation research is to find ways to support agency and activism of people experiencing poverty. I am interested in questions like: what kind of feelings, thoughts and experiences are linked to poverty? What kind of reasons and solutions for poverty do the poor people suggest? How do people experiencing poverty become activists in their own issue? According to an international research lead by Robert Walker, poverty causes always shame. Poverty-related shame causes for example withdrawal and depression, which reduces agency and makes it more difficult to rise from

poverty. On the other hand, I know that hate, for example, might activate people even for revolutions. And so far in my own research I have noticed, that at least retired Finnish women didn't tell so much about poverty-linked shame but much more often they felt hate. As a researcher, my position is a little bit different, since I have experienced poverty as well. I am also an activist involved in politics trying to make a difference in society – reduce poverty. I don't see people experiencing poverty as helpless research objects. I respect their own thoughts about poverty. For instance, I will ask them what might improve their situations and how to reduce poverty. I see my research as one way to make people experiencing poverty heard. I will collect data by questionnaires and interviews. In addition, I will use data on everyday experiences of poverty. The over 800 writings were written for a writing competition organised by researchers to collect individual experiences of people affected by poverty in Finland. The writings were mostly autobiographical narratives. My main method is a content analysis.

Aminkeng A. Alemanji, Åbo Akatemi

Antiracism Mobile Application

“Eneke the bird says that since men have learned to shoot without missing, he has learned to fly without perching.” — Chinua Achebe, *Things Fall Apart*

As racism continues to reproduce itself in different forms, there is a need to continuously engage in the search for new methodologies that can be used to combat it (see Alemanji 2018). One of these methodologies involves bringing the issue of antiracism into one of the most popular and highly used products of technology – the mobile phone. Since about 4 in 5 youths in Finland own and actively use a smart phone (see Alemanji and Dervin, 2016, 2017) there is a possibility to look into taking the issue of antiracism into that space by creating an engaging and educative antiracism mobile phone app. The question whether this is a positive idea has already been answered in previous research (see Alemanji and Dervin 2016, 2016, Alemanji 2016, Grant 2010) and will always persist because of the challenges involve in designing novel methodologies in any field. This study aims at introducing existing mobile phone apps to a selected group (students, antiracist activist and non-white youths). The research participants will be asked to take into consideration the pros and cons of these existing apps as they debate and suggest designs/structures for an ideal antiracist app for Finland. Using participatory action research tools, this study aims is producing the first antiracist application in Finland.

Nina Nyman, Åbo Akademi

Narrative making and ethics of care in feminist archival practices: A case study of the #dammenbrister movement and Astra magazine

In this paper I will discuss narrative-making and ethics of care in feminist archival practices through two examples. The first example is the archive of the Swedish speaking Finns feminist magazine Astra (Nova), more precisely the archive of the apolitical (sic!) association that was created 1992 with the

purpose of publishing the magazine. I have curated and archived most of the paperwork accumulated by the association between 1992-2018. In this paper, I will discuss the process of curating feminist activism into an readable archive. The second example is the metoo-campaign of the Swedish speaking Finns, called #dammenbrister, that I was one of five administrators of. The campaign resulted in 950 testimonials of sexual violence and since none of us five administrators met each other during the active face of dammenbrister, all of the decisions and discussions are recorded in a facebook-chat. Parts of this chat and all the testimonials have been edited, published and are being archived. We are now contemplating archiving also the non-edited material. In this paper, I will discuss the ethical ramifications of this action. By bringing these two examples together, I hope to address and analyze hierarchies constructed by how and where things are preserved (or not preserved) in social movements that might not have had those kinds of hierarchies. Further, I will discuss the limits and possibilities with the materiality of the archives and their safety. What cannot be saved? The paper will be part of the theoretical discussion about whether we are now living an archival turn in feminism.

Gorana Panić, University of Jyväskylä/Kokkola University Consortium Chydenius, Finland

Staying change-committed: Methodological and contextual challenges of doing action research

The International Association of Schools of Social Work's 2010 census recorded dramatic growth of institutions offering social work education worldwide. In Bosnia and Herzegovina, where the study took place, expansion of the new university social work programs had started in 2000, following post-war and post-socialist transitions. Demands of neoliberal transformation, shortage of social workers with university degree, the involvement of international actors in social work education, as well as, the ubiquity of ethnic divisions within the country had created favourable context for establishing more social work schools. Today, there are certainly more opportunities to study social work in Bosnia and Herzegovina (BiH). However, there is no scientific research about challenges after gaining social work degree conducted as transformative approach and from bottom-up perspective. This paper is based on my doctoral dissertation in progress, in social work field. It presents challenges that arisen in conducting critical action research with graduated social workers (GSWs) in BiH. Aim of the study was to generate critical understandings in collaboration with GSWs about challenges they encountered after the graduation, their responses to challenges, as well as to promote change through identification of alternative perspectives and mobilization of GSWs. The paper highlights action research approach and its commitment to change. It reflects on challenges posed to action research - methodological ones as well as those that arisen from the context being studied - "perpetual transitions" and perennial crisis in BiH, and development of social work at Europe's semi-periphery.

Pauline Hortelano, Åbo Akatemi Katarina Jungar, University of Helsinki & Christopher Wessels, Museum of Impossible Forms

Reflections on power and strategies in participatory action research

In this paper we will explore different questions in connection to power and participatory action research (PAR). We are especially interested in the question of "cooperation" in research for social change and what this means specifically in terms of (a) acknowledging power between the researcher and the people involved in the PAR, while at the same time remaining utterly clear and transparent about the power of the researcher and (b) the specifics of the conduct of research. We will reflect on these questions in relation to two photovoice groups that we initiated, and that we are also members of ourselves. Our discussions will include the many different questions on power that we encountered during the photovoice workshops, our planned strategies for addressing power, and our reflections about these attempts and strategies.

Päivi Pirkkalainen, University of Jyväskylä

“Deportation in a mediated society”- research project: Practical, ethical and methodological challenges in different phases of research

I am working as a post-doctoral researcher in an ongoing research project “Deportation in a mediated society” that examines how the forced removal of asylum seekers who have received negative decisions – in short, deportation – shapes the lives of individuals and communities in the country that deports. The project focuses on communities such as schools, small towns, work places and activist collectives in Finland. Right now, I am working on a case of an activist collective that has mobilized to resist deportations of asylum seekers in Finland. One of the aims in this project is to maximize the project’s societal impact by communicating research results outside academia through a variety of methods. The project will use creative methods, such as co-analysis with participants and dissemination of research results to the non-academic public through podcasts and collaboration with NGOs. Deportation has become a heated topic in Finland evoking strong emotions and reactions among citizens. Deportation, as the whole immigration issue in Finland has also become highly politicized issue. Researching such a politicized topic with the aim of having societal impact engages this research project in a wider social struggle, and this poses several practical, ethical and methodological challenges. Moreover, when researching people who are in extremely vulnerable situations, like the asylum seekers who are under the threat of deportation, makes us researchers to face additional ethical issues as well as strong emotions. In this paper, I will reflect upon several challenges faced during the phases of accessing the field and the actual data collection. I will also discuss some possible challenges I foresee in the phases of analysis and reporting of the data. At last, I wish to engage in discussions about possible strategies to overcome these challenges.

Paula Merikoski, University of Helsinki & Olivia Maury, University of Helsinki

Whose migration crisis? – Activist research and the co-production of knowledge

This paper explores the possibility of activist research as co-production of knowledge. The aim is to consider the potential of activist research to overcome methodological nationalism and to avoid categorisation of migration experiences in state-centred administrative categories, which often respond to the aim of governing migration rather than reflecting lived experiences. The paper is based on data produced within the ongoing research and art project *Struggles of Home and Citizenship - Neighbourhood Solidarities as a Response to the 'Asylum Crisis'* (Kone 2018-2021). The paper focuses on the experiences of organising politically engaged workshops with newly arrived people concerning the broad topics of 'migration crisis' and 'strategies of solidarity'. Instead of researchers collecting and extracting knowledge of the participants reporting their migration stories, which often reproduces a certain choreography of the migration trajectory, the aim of the workshops is to challenge and unlearn the conventional ways of understanding migration and instead produce knowledge and new meanings together. Whose crisis is the migration crisis? When does one become part of the migration crisis? What does solidarity look like beyond binaries such as the host/ hosted or citizen /non-citizen? A further aim of the workshops is to explore the interdisciplinary possibilities of combining methods of making art and conducting activist research. Can artists and researchers work together in a way that benefits both artistic and scientific purposes? The paper raises both methodological and ethical challenges, such as questions of authorship and exploitation arising in this research setting as well as suggestions of how these challenges could be dealt with.

Eveliina Lyytinen University of Turku, Migration Institute of Finland

“Rebelling research” on deportability in Finland

During the past years, the diversity and number of deportable people have rapidly expanded. Yet, research on deportation is still scarce in Finland. For this postdoctoral research project, I will conduct “rebellious research” (Suoranta and Ryyänen, 2014) on asylum seekers’ deportability. The project has three thematic inquiries: 1) legal geographies of the deportation machinery (e.g. laws, policies and practices), 2) (mis)trust in deportability and deportation activism, and 3) asylum seekers’ deportation journeys. This multidisciplinary research aims to yield societal, theoretical and methodological openings regarding deportability. What binds these inquiries together is my interest in spatio-temporal analysis of deportability and my aspiration to develop action-oriented methodology for deportation scholarship. “Rebellious research” includes different methodological traditions, but it commonly refers to research that encourages speaking out, enhances agency and is essentially participatory. It also includes seeing and listening in fresh ways, collaborating and solidarity, and campaigning as resistance. My rebellious approach to research combines praxis and theory in order to have a positive impact for more human asylum and deportation policies, laws, and practices. I conduct parts of this research project jointly with “activists” (e.g. deportees, asylum seekers, undocumented migrants, refugees, immigrants, native Finns) who act to support fair asylum and deportation policies. My strive to conduct a project on deportability and the related activism arise from the asylum-related injustices that I have seen and witnessed over the past couple of years in Finland as I have been not only conducting research but also

acting as a volunteer in different solidarity networks. As a scholar in refugee studies, I argue that it is not only my privilege but also responsibility to act for better treatment of asylum seekers and refugees.

Ioana Țișteu, University of Tampere

Inter-referencing seemingly disparate threads towards a more holistic Finnish genealogy of migrant ‘integration’, from a postcolonial and a postsocialist perspective

Various scholars have analysed integration systems, particularly focusing on non-western migrants, in Finnish/Nordic/western contexts. Most approach ‘integration’ in relation to ‘homogeneity’, assimilation, bordering, exclusions, multiculturalism, racialisations, racism, gender, welfare politics, (un/under) employment, education, or language. Still, they often lack contextualisation within nation building, indigenous histories, colonial histories, historical ethno-assimilation processes, and wider geopolitical factors shaping migration. Additionally, existing research includes historical and policy analyses that can contribute to the creation of a genealogy of ‘integration’ in a Finnish context. They focus on nation building, the colonisation of indigenous people - the Sami - and the assimilation of ethnic and religious minorities - Roma and Tatars, in relation to Finland’s borderland position, labour, vocational/adult/child education, gender, racialisations, exclusions, or othering. Although these analyses have been useful to understand current attempts to govern migrants, it seems that the picture is not complete. There is rarely any inter-referencing between different historical events or with current migration governance. In my article I build a genealogy of Finnish ‘integration’ by utilising existing literature and expanding that with new perspectives. Based on the existing literature, I identified seven discursive shifts and extended them by bringing into dialogue previous analyses on migration, migrant ‘integration’, adult/vocational education, nation building, indigenous colonisation, and ethnic assimilation, and expanding them from both a postcolonial and a postsocialist perspective. These perspectives are reflected in inter-referencing ‘integration’ with indigenous internal colonisation, Finnish wider colonial complicity, the collapse of socialist modernity, and EU’s expansions to Eastern Europe. By bringing the postcolonial and the postsocialist into dialogue, I contribute to decolonial attempts at delinking from modernity/coloniality. Rather than analysing these different threads separately, as has been done before, I bring them together from new perspectives and show how seemingly disparate analyses and perspectives are all interrelated parts of a wider discourse of ‘integration’ shaped by an inclusion/exclusion duality. I therefore build a more holistic genealogy of ‘integration’, offering a more complex historical picture with new trajectories to re-position studies of migration, adult education, and migrant training.

11. Kulutuksen ja kulttuurin sosiologia

Koordinaattorit:

Taru Lindblom, Tampereen yliopisto. Email: taru.lindblom@tuni.fi. Tel. +358504377186

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00-18:00

Semi Purhonen, University of Tampere

Social stratification of media usage in Finland, 2007–2018: Signs of polarization and politicization?

In this paper I ask, first, whether and how media usage and the ways in which it is socially stratified has changed over the last decade in Finland and, second, if we have witnessed a new and intensified politicization of media consumption. More precisely, I examine change in media usage – consumption practices in the fields of television, reading and the printed press, as well as the internet – in the context of Finland between 2007 and 2018. I draw on two nationally representative, comparative data sets, the ‘Culture and Leisure in Finland’ surveys collected in 2007 and 2018, including a wide set of variables allowing for cross-temporal comparison. In addition to finding out whether the social organization and determinants of media usage have changed or remained stable, I am particularly interested in the potentially increased role of politics vis-à-vis the social stratification of media usage. I measure media usage in terms of television watching, reading of books, newspapers and magazines, and internet usage; social position by education, income, age, gender, family type and residential area; and politics through conservative versus liberal values, on the one hand, and party affiliation, on the other hand. The paper contributes to current research on how consumption and media usage patterns change over time under the circumstances of proliferation of new technologies of distribution and consumption of cultural products, as well as increasingly polarized identity and lifestyle politics.

Pertti Alasuutari, & Anita Kangas Tampere University

The Creation and Spread of the Concept of Cultural Policy

The paper discusses policy diffusion and the role international organizations play in facilitating the global spread of policy innovation. Our example of rapid diffusion is the institutionalisation of cultural policy in the 1970s. The development was triggered by UNESCO’s activities. We explore how cultural policy was established both as a concept and as an internationally standardised branch of public administration. Our data consists of 72 national reports prepared by the countries themselves and the reports of all expert groups and intergovernmental meetings on cultural policy, as well as resolutions of

the UNESCO's General conferences from 1966 to 1999. Applying Everett Rogers' model of the diffusion process we study the order in which the member states from "early adopters" to "laggards" adopt the innovation (i.e., produce a report of cultural policy in their country), and we also discuss cross-national variation in the degree to which they adopt key concepts used in describing national cultural policy.

The analysis shows that, as a consequence of long-term international collaboration within the UNESCO from the 1960s onward, member states' governments throughout the world have established ministries, state departments and arts councils for culture and arranged the collection of cultural statistics. Academic research, education and publishing activities in this area have become institutionalized. There is remarkable isomorphism and conformism among national states in that, regardless of actual practices, you will find similar declarations about their missions in cultural policy. The analysis also shows that UNESCO connections had a decisive role in adopting the idea of cultural policy.

**David Inglis, University of Helsinki & Anna-Mari Almila, London College of Fashion,
University of the Arts London**

Marcel Mauss's Veil: The Islamic Hijab Between Consumption Studies and Gift Theory

One of the mechanisms whereby people come to deal with cultural objects is through making, buying and receiving them as gifts. There is today a large international literature on the social roles played by gifts, a field of study that was initiated by Marcel Mauss in the 1920s. That literature has touched upon, but has not yet fully investigated, the importance of post-Maussian gift theory, and the empirical studies which both animate and express it, for understanding the precise mechanisms whereby consumption happens and can then take on broader social significance, including through the creation of group solidarities and the production of social differences and inequalities. This paper seeks to do precisely that. It does so by considering a specific set of empirical phenomena: the forms of consumption and gift-giving involved in the exchange of Islamic veils (hijabs).

Interdisciplinary and international veiling scholarship, while encompassing consumption-oriented studies of veiling practices, has not yet sought to illuminate specific veiling phenomena in light of classic and contemporary gift theory. By bringing hijab, gift and cultural consumption issues into dialogue with each other, we highlight both the complex and subtle ways in which gifts can operate today, as well as the broader significance of gift theory for the sociology of consumption and cultural sociology. The gifting of any cultural object transforms it from being just another object of consumption into something potentially far more powerful, efficacious, influential and meaningful, and this is even more so when the object being gifted is a veil, which is already profoundly charged with religious and community significance.

We specifically focus on how women in diasporic Muslim communities in Finland, as well as Finnish converts to Islam, give hijabs to each other as gifts. We use gift theory to understand the significance of such acts, unpicking the subtle power dynamics at work. We seek to throw new light on both micro-level, individual-to-individual aspects of hijab-gifts, and on the more macro-level factors bound up with these acts of gifting. It is argued that a hijab-gift is potentially deeply ambiguous, as well as markedly potent, because of the multiple layers of significance at work within it, encompassing factors including

religious precepts, family and community norms, and commoditised sartorial fashion objects. Female gift-donors are seen to be able to shape, in often subterranean manners, the thoughts and actions of recipient women in various ways, in terms of: how and why they wear the hijab; which types of hijab, and which kinds of religious observance, they adopt; and the ways in which they understand their own motivations in the hijab's adoption.

Jenny Rinkinen, University of Helsinki

Propositions on demand – Evolving and interlinking practices, services and resource use

This paper works with the concept of demand to explore useful ways of addressing increasing resource use, and in particular the issue of energy consumption. Although demand is a common concept, often figuring in discussions of economic processes and policy across many fields, it has received less attention in studies of consumption, policy and technology. After comparing accounts of how resources, goods, services and social life interact, we explore the value of conceptualising demand as an outcome of social practices. From this point of view, demand for different resources, goods and services cannot be explained with reference to some abstract logic of the market; nor to equally abstract notions of distinction, or 'consumer culture'. Instead, and since goods and services are integral to the full gamut of social practices enacted in any one society, changes in practice are of immediate consequence for 'demand'. This conceptualisation of demand has practical and also theoretical implications for our understandings of how needs and societal functions evolve, and for the role of policy in steering change towards sustainable consumption.

Outi Koskinen, Helsingin yliopisto

Arkiset ruoan kulutuskäytännöt moninaisina hoivasuhteina

Esitykseni pohjautuu alkuvaiheessa olevaan väitöskirjaprojektiin, jonka aiheena ovat lihan kuluttamisen käytännöt Suomessa. Lihan kulutukseen sisältyy paradoksi: syömme huomattavia määriä lihaa, vaikka siihen liittyy potentiaalisia terveysriskejä ja (teollisen) lihatuotannon on osoitettu olevan epäeettistä ja ympäristölle haitallista. Väitöskirjassani analysoin arkisia lihan hankkimiseen, valmistamiseen sekä syömiseen liittyviä käytäntöjä. Tuotan uutta tietoa siitä, miten muodostamme kulutuskäytäntöjen välityksellä suhteita toisiin – niin (läheisiin) ihmisiin, ruoantuotantoon kietoutuneisiin eläimiin kuin ympäristöönkin, jota nykyiset ruokatottumuksemme rasittavat.

Teoreettisesti lähestymistapani perustuu käytäntöteoreettisen kulutustutkimuksen ja feministisen hoivatutkimuksen yhdistämiseen. Käytäntöteorian avulla ruoan kuluttaminen on mahdollista ymmärtää tottumuksien ja rutiinien määrittäminä kollektiivisina käytäntöinä, jotka ovat kuitenkin samanaikaisesti dynaamisia ja sisäisesti eroteltuja. Hoiva puolestaan viittaa käytännölliseen tekemiseen, jossa on mukana myös affektiivisia ja eettis-poliittisia ulottuvuuksia. Se on arkista, usein aliarvostettua huolenpitoa ja ylläpitotyötä, joka yhtä kaikki tukee elinkelpoisia suhteita enemmän-kuin-inhimillisissä maailmoissa. Käytännössä esimerkiksi ruoan ja yhdessä syömisestä avulla pidetään huolta

ihmissuhteista, ja ruokaa laittamalla viestitään välittämistä. Syömällä hoivataan myös itseä – yhtä lailla terveellisen ruokavalion kuin ajoittaisen herkuttelun välityksellä. Samalla hoivaaminen on kuitenkin aina valtasuhteiden läpäisemää ja jatkuvaa rajanvetoa, sillä kaikesta ei ole mahdollista välittää. Näin ollen arkisten ruokakäytäntöjen ymmärtäminen moninaisina hoivasuhteina mahdollistaa sen, että lihan syöminen avautuu moniulotteisena ilmiönä. Liharuokien kuluttaminen voi olla samanaikaisesti sekä huolenpitoa lähimmäisistä että lihaan liittyvien haitallisten ulottuvuuksien etäännyttämistä. Pohdin esityksessä, mitä tekijöitä tähän (liha)ruokiin liittyvään hoivaan ja sen rajoihin 2010-luvun Suomessa kytkeytyy. Lisäksi hahmottelen, mitä ruoan ymmärtäminen hoivanaiheena voi tarjota kulutussosiologialle.

Metodologisesti tutkimukseni sijoittuu kotietnografian kentälle. Tulen keräämään aineistoa kolmen toisiaan tukevan menetelmän avulla: 1) toistuvat syvähaastattelut, 2) läsnäolo arjessa (hanging out) ja 3) mukana-kulkeminen (go-along, Kusenbach 2003) osallistujien ruokaan liittyvissä toimissa. Jotta tavoitan lisäksi lihan kulutuskäytäntöihin liittyviä kulttuurisia merkityksiä, osan aineistoa muodostavat lihatuotteiden mainokset, joita kerään useasta eri lähteestä (mm. TV, sanomalehdet, sosiaalinen media).

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Jarmo Kallunki, Tampere University

Highbrow Parents Raise Omnivorous Children? The Inheritance of Cultural Capital in Finland in 2007 and 2018

Parental influence on cultural capital and lifestyles as a research theme has gained prominence in recent sociology of culture. Following Bourdieu's division between embodied cultural capital (taste, participation, dispositions) and institutionalised cultural capital (educational credentials), it has long been known that institutionalised capital is intergenerationally transmitted. Recent research on the inheritance of embodied cultural capital has provided evidence that parents' cultural participation increases the cultural participation of their children. In Finland, research on the topic has been scarce. This paper contributes to this discussion by focusing on the degree to which parents' cultural capital (both embodied and institutionalised) influences the level and type of cultural participation of their children in contemporary Finland. More precisely, drawing on two nationally representative and comparable Finnish survey data from 2007 (N=1279) and 2018 (N=1425), I analyse how parents' example in appreciation of culture and parents' active guidance (during children's childhood) influence the cultural participation of their children. The datasets also permit an analysis of change over the past decade. Parents' example and guidance are measured by an array of cultural activities, out of which a highbrow orientation seems to have the best explanatory power regarding children's participation. However, children's participation (measured with the same array of activities) seems to be omnivorous, not highbrow. This suggests that while there is an intergenerational transmission of cultural capital, the content of the capital has changed between the generations from highbrow towards omnivorous.

Maaria Linko, Helsingin yliopisto**The Social Turn in the Literary Field – Is Sharing Reading Experiences and the Love of Books in Social Media Reshaping the Literary Field?**

The Internet and mobile technology have changed the reading habits everywhere. Literary blogs form a thriving part of contemporary book culture despite newer social media platforms whereas culture sections are shrinking in many quality newspapers (Hellman & Jaakkola 2012; Verboord 2009). Being aware of the power of algorithms, the publishing houses have included many bloggers to their marketing networks. By using netnographic methods, this paper compares the contents, esthetics and style of renown and popular literary blogs in Britain, Sweden and Finland and analyses whether a similar style of mixing personal reading experiences and more analytic book commentary is prevalent in each country. Furthermore, this research aims to find out, how blog posts curated by readers are cited and recycled in other forms of social media. Which genres of books and what kind of authors appear in popular blogs? Is the omnivorous taste pattern or taste preferring high culture (Purhonen & al. 2011; Peterson 1996) prevalent in literary blogs? In which cases are non-fiction books discussed in blogs or in other social media forms? Furthermore, by interviewing popular bloggers, the research aims also to find out, whether the bloggers motivations are related to enhancing their professional career as actors in a reputation market (Pierre Bourdieu 1984). Blogs and Bookstagram posts are also interpreted as part of a social turn in reading. Do they manage to fulfill a sense of belonging to a reading community? Could blogs or other forms of social media increase the popularity of books and reading? This paper is a preliminary report on an ongoing research and is planned to be a part of a broader research on social turn in reading.

Riie Heikkilä, Tampereen yliopisto**Anything goes for being happy? A qualitative analysis of discourses on leisure in Finland**

Vapaa-ajan osallisuus ja aktiivisuus näyttää yleisesti olevan vahvassa yhteydessä onnellisuuteen ja hyvinvointiin (McHugh 2016, Miles & Sullivan 2012, Lamont & Hall 2009, Mannell 2007). Sen sijaan on epäselvää, onko kaikenlainen aktiivisuus yhtä arvokasta onnellisuuden kannalta. Vapaa-ajan vietto nimittäin järjestyy täysin sosiaalisten hierarkioiden ja statuksen mukaan (Bourdieu 1984) – siinä missä hyvätuloiset ja korkeakoulutetut lukevat, kuuntelevat mielellään klassista musiikkia ja käyvät teatterissa, matalammin koulutetut ja vähätuloisemmat katselevat televisiota tai harrastavat kotona (Bennett et al. 2009; Purhonen et al. 2014). Jos kulttuurin kuluttaminen on näin voimakkaasti stratifioitunutta, onko myös siihen liittyvä ilo tai mielekkyys sitä?

Empiirinen paperini kysyy millaiset vapaa-ajan aktiviteetit erityisesti yhdistyvät onnellisuuteen ja subjektiiviseen hyvinvointiin sellaisissa ryhmissä, jotka osallistuvat kulttuuriin vähän. Aineistoni koostuu 49 ryhmä- ja yksilöhaastattelusta, joiden osallistujien taustatiedot ennustavat tilastollisesti vähäistä kulttuuriosallistumista (näitä ovat esimerkiksi matala koulutus, työttömyys, eläkeläisyys sekä pienellä paikkakunnalla asuminen). Käytän kvalitatiivista sisällönanalyysiä (Schreier 2012)

eritelläkseni haastattelupuheen onnellisuuteen liittyviä ilmauksia: analyysia varten olen koonnut kaikkien haastattelujen kaikki onnellisuutta, iloa tai pitämistä tms. merkitsevät ilmaukset, jotka viittaavat johonkin konkreettiseen tekemiseen (n=398). Jaan nämä ilmaukset kymmeneen kategoriaan sen mukaan, millaiseen tekemiseen ne viittaavat. Aineistosta ilmenee, että suurin osa onnellisuuspuheesta liittyy arkiseen, epämuodolliseen kulttuuriin – erityisesti kodin sisällä tapahtuvaan sellaiseen. Korkeakulttuuriin liittyviä onnellisuusilmauksia on vain pieni osa koko aineistosta.

Taru Lindblom, Tampereen yliopisto

Are categorical tolerants the heirs of cultural omnivores? Dissecting the patterns of cultural taste

This article asks whether omnivorous taste has become increasingly prevalent lately and whether the social determinants of omnivorousness have changed or remained stable. More precisely, the change in musical taste is explored in the context of Finland between 2007 and 2018 by using two nationally representative, comparative data sets (“Culture and leisure in Finland” surveys collected in 2007 and 2018). Furthermore, we wish to find out whether symbolic boundaries, regarded as composition of musical preferences, are drawn through multifarious likes (i.e. omnivorousness) rather than through non-existing dislikes (i.e. categorical tolerance).

The results indicate that the dynamics of musical taste has changed remarkably between 2007 and 2018. Most evidently this is seen in the growth of legitimacy ratios and the “disappearance of the lowbrow”. This suggests there no longer is a “low status culture”, i.e. cultural forms that are mostly or solely embraced by the lower status groups. The genres with less legitimacy have now been “culturally appropriated” by those with the highest education. The polarization in musical taste has become more evident between the educational groups as the most legitimate cultural forms (classical music, opera, modern jazz and world music) have become even more exclusive. Furthermore, we find that omnivorousness has in deed increased. At the same time, the dislikes have decreased i.e. categorical tolerance has expanded. Intolerance has not increased, rather on the contrary.

12. Sukupuolen ja seksuaalisuuden sosiologiaa / Sociology of gender and sexuality

Koordinaattorit:

Sofia Kari, Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, sukupuolentutkimus.
Email: sofia.kari@ulapland.fi. Tel +358 40 484 4268

Leena-Maija Rossi, Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, sukupuolentutkimus.
Email: leena-maija.rossi@ulapland.fi. Tel. +358 40 484 4083

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Laura Kallatsa, Itä-Suomen yliopisto

Sukupuoli luterilaisen avioliiton ytimessä?

Sukupuolineutraalin avioliittolain tultua voimaan 1.3.2017 keskustelu homoseksuaalisuudesta ja samaa sukupuolta olevien oikeudesta avioliittoon jatkui ja kiihtyi entisestään Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Tutkin käytännöllisen teologian alaan kuuluvassa väitöskirjassani Suomen evankelis-luterilaisen kirkon pappien käsityksiä samaa sukupuolta olevien parisuhteista ja asenteita homoseksuaalisuutta kohtaan. Alustavien tutkimustulosteni perusteella sekä samaa sukupuolta olevien avioliittoa kannattavat että sitä vastustavat papit vetoavat vahvasti luterilaiseen avioliittoteologiaan perinteisesti liitettyihin elementteihin: sitoutumiseen ja uskollisuuteen, ihanteeseen elinikäisestä avioliitosta perheen perustana, luomisteologiaan sekä Jumalaan avioliiton alullepanijana ja/tai sen ylläpitäjänä.

Kirkon virallisen linjauksen mukaan samaa sukupuolta olevat parit eivät voi solmia avioliittoa kirkollisesti. Kuitenkin yli puolet tutkimukseeni vastanneista 534 papista kannattaa samaa sukupuolta olevien avioliittoa niin siviili- kuin kirkollisena vihkimisenäkin. Samaa sukupuolta olevien avioliittoa vastustavien pappien vastauksista voisi päätellä, että he vastustavat homoseksuaalisesti suuntautuneiden ihmisten solmivia avioliittoja. Tutkimusaineistoni perusteella kyse näyttää kuitenkin olevan seksuaalisen suuntautumisen ohella – tai ennen kaikkea – sukupuolesta: kahden naisen tai kahden miehen ei ole soveliasta solmia avioliittoa keskenään. Esitelmässäni kysyn, miksi sukupuoli on näiden pappien ajattelussa avioliiton keskiössä. Luterilaisessa teologiassa lisääntymistä ja lasten kasvattamista on pidetty avioliittoon kuuluvana tärkeänä tehtävänä, mutta kun kirkossa tunnustetaan myös lapsettomien pariavioliitot, voiko aviopuolisoiden sukupuoli määrittää kirkollista avioliittoa?

Satu Venäläinen, Helsingin yliopisto

Maskuliininen uhrius naisten väkivaltaa käsittelevissä nettikeskusteluissa

Miesten uhrius, etenkin parisuhdeväkivallan kontekstissa, on herättänyt viime vuosina yhä enemmän keskustelua paitsi erinäisillä nettifoorumeilla myös väkivaltatukijoiden keskuudessa. Netissä näitä keskusteluita leimaa usein antifeministinen ote; miesten uhrius parisuhteissa, ja sen yhteiskunnallinen näkymättömyys, liitetään miehiä syrjiviin käytäntöihin, joita miesten oikeuksia ajavat tahot pyrkivät nostamaan esiin. Tutkijoiden keskuudessa miesten uhriutta on nostettu esiin osana sukupuolineutraalia parisuhdeväkivaltadiskurssia, johon keskeisesti liittyy oletus sukupuolisymmetriasta väkivallan kokemisessa ja tekemisessä. Nämä näkemykset tuottavat asemointeja, jotka ovat monin tavoin ristiriidassa hegemonisen maskuliinisuuden, ja siihen kulttuurisesti liitettyjen ominaisuuksien, kanssa. Esitykseni keskittyy näiden ristiriitojen ja niiden neuvottelun tarkasteluun naisten tekemää väkivaltaa käsittelevien nettikeskustelujen kontekstissa. Aineistoni koostuu kuudelta eri nettifoorumilta ja yhdeksän eri blogin kommenttiosioista kerätyistä, naisten tekemään väkivaltaan keskittyvistä keskusteluketjuista vuosilta 2007-2016.

Analyysissa olen hyödyntänyt diskurssianalyysin ja asemointiteorian periaatteita. Analyysini kuvastaa, kuinka miehiä asemoidaan keskusteluissa näennäisen vastakohtaisesti sekä unohdettujen parisuhdeväkivallan uhrien että luontaisesti ylivoimaisten väkivallan tekijöiden positioihin. Näiden asemointien myötä keskusteluissa usein toistuva väkivallan sukupuolistuneisuuden kiistäminen lomittuu monitahoisesti sukupuolieron tuottamiseen. Hegemonisen maskuliinisuuden kanssa ristiriitaan asettuvat, uhriuteen ja sen myötä heikkouteen liittyvät merkitykset kiepsahtavat usein ympäri siten, että asemoituminen miehistä vahvuutta ja väkivaltaista kompetenssia todistaviin positioihin mahdollistuu. Täten potentiaalisesti sukupuolieroon kiinnittyvää maskuliinisuutta horjuttavat merkitykset palautuvat keskustelujen moniäänisyydestä huolimatta toistuvasti sukupuolieron performoinnin piiriin. Näitä sukupuolta moninaisesti tuottavia asemointeja voikin pitää esimerkkeinä nettimaailman mahdollistamista hybridimäisistä maskuliinuuksista, joiden moniulotteisuus sallii niiden kontekstisidonnaisen, joustavan kustomoinnin.

Raisa Jurva, Tampereen yliopisto

Heterosuhteeseen hukkunut nainen. Naissubjektin jännitteiden tarkastelua heteroseksuaalisen melankolian ja temporaalisuuden queer-tutkimuksen kautta

Heterosuhdetta voidaan pitää yhtenä keskeisenä sukupuolen elämisen paikkana (Julkunen 2010, Hollway 1984), jossa sukupuolen konventiot tapaistuvat (Jokinen 2004) ja tulevat ylläpitäneeksi valtdynamiikkaa. Haastattelemieni keski-ikäisten ja vanhempien naisten (41-68 vuotta) kerrontaa parisuhteista miesten kanssa yleisesti ja nuorempien miesten kanssa erityisesti värittää paikoin vajauden tuntu ja itsensä menettämisen kokemus, joka liittyy naisen tarpeiden ja toiveiden asettumisesta toissijaiseksi mieheen nähden. Tässä esityksessä tarkastelen naissubjektin ehtoja heteroseksuaalisuudessa ja otan vajauden ja itsensä menettämisen tunnun poliittisen reflektoinnin lähtökohdaksi (Love 2010). Lähestyn vajauden tuntua sukupuolistuneen valtdynamiikan affektiivisena (Seigworth & Gregg 2009) efektinä.

Ehdotan, että vajauden tuntua voisi lähestyä heteroseksuaalisen melankolian käsitteen kautta, jonka Sara Edenheim (2015) nostaa keskeiselle sijalle Judith Butlerin (1990) performatiivisuuden teoriassa. Melankolia syntyy menetyksestä jota ei voi surra (Sellberg 2018; Mitchell 1974), joka performatiivisuuden yhteydessä tarkoittaa halun, ruumiin ja sukupuolen yhdistelmiä, jotka eivät ole linjassa heteroseksuaalisen matriisin kanssa. Heteroseksuaalinen parisuhde on kuitenkin kaikkea muuta kuin kielletty, pikemminkin se lupaa asettumista ymmärrettävään sukupuoli- ja seksuaalisuuspositioon. Naissubjektipositio heteroseksuaalisessa parisuhteessa on kulttuurisesti hypernäkyvä ja samaan aikaan se kuitenkin rakentuu naisen toiseuttamisen ja miehen ensisijaistamisen kautta, kuten kriittinen heteroseksuaalisuuden tutkimus on esittänyt. Lähestyn tätä jännitettä melankoliana, joka syntyy saatavilla olevan position ja tämän position vajauden ristipaineessa. Lisäksi luen haastateltavien kerronnasta sitä, kuinka heteroparisuhde ei tarjoa ainoastaan ymmärrettävää sukupuoli- ja seksuaalipositiota, mutta myös kulttuurisesti tunnustetun elämäntavan mallin. Elämäntavan ihanteita, kuten lisääntymisen keskeisyyttä ja edistyksen ajatusta on problematisoitu temporaalisuuden queer-tutkimuksen piirissä ja käytän straight time (Halberstam 2005) ja reproduktiivisen futurismin käsitteitä (Edelman 2004) tarkastellessani sitä, kuinka elämäntavan ihanteet osallistuvat naissubjektiposition melankolian taustalla oleva jännitteen ylläpitämiseen heterokontekstissa.

Esitys perustuu tekeillä olevaan väitöskirjatutkimukseeni, joka on osa Suomen Akatemian projektia *Vain me kaksi? Affektiivinen eriarvoisuus intiimisuhteissa* (287983).

Merja Kinnunen, Kirsti Lempiäinen & Virve Peteri

Sukupuolen ja ruumiillisuuden näkökulmia työpaikan kahvittelun tutkimuksessa

Olemme tutkimassa kahvittelua työpaikoilla Suomessa. Lähdemme liikkeelle siitä, että kahvittelussa tiivistyvät työpaikkojen yhteisöllisyys, valtahierarkiat, ruumiillisuus ja vastarinnan muodot. Tarkkaamme kahvin(teen)juontia työpaikoilla erityisesti esineiden, tilojen, toimijoiden (kahvinkeittäjät, siivoajat, aktiivit), kontrollin, oikeuksien ja kamppailujen näkökulmasta. Aineistona käytetään ihmisten muisteluista, kirjoituksista kahvinjuonnista työpaikalla, haastatteluja ja osallistuvaa havainnointia.

Tässä paperissa pohdimme erityisesti sukupuolen ja ruumiillisuuden lähtökohtia analyysissa. Sovellamme Elizabeth Groszin (2001; 1995; 1994) näkemyksiä siitä, että ruumiillisuus ikään kuin ”kirjoittaa” ympäristöään uudelleen. Työntekijät tosin sanoen aktiivisesti muokkaavat työn tiloja ja tapahtumia, kuten kahvihetkiä, ja tekevät niistä itselleen sopivia. Samalla he rakentavat myös työpaikan (organisaation) ruumiillisuutta, joka on ajassa ja paikassa sukupuolistunutta. Millaisista sukupuolistuneista ja ruumiillisista asennoista, toimista, paikoista ja tekemisistä muisteluissa ja haastatteluista kerrotaan? Millaisin sanoin ja ilmaisuin saamme hahmotettua sukupuolta ja ruumiillisuutta? Kutsumme työryhmään osallistuvia kollegoja ideoimaan työelämän kahvittelun tutkimista kanssamme.

Mari-Anne Okkolin, Saara Pyykkönen & Elisa Kaartinen

#metoon, Kärämäen ja Sysmän jälkimainingeissa – aineenopettajaopiskelijat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tulkkeina

2014 voimaan astuneet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja tasa-arvolain täydennys velvoittavat eksplisiittisesti oppilaitoksia ja opettajia lisäämään sukupuolittietoisuutta ja edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Suomi on myös sitoutunut YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin ja Agenda 2030 toteuttamiseen (2015 huippukokous). Näistä tavoite 4 fokusoituu koulutukseen pyrkimyksenään taata ”kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus” (Ensure inclusive and equitable quality education [...]). Kun puhutaan inklusiosta ja inklusiivisesta opetuksesta, on tulkintoja ja puhetapoja niin monia, että olisi mielekkäämpää puhua inklusiosta monikossa: näistä laajin diskurssi ja agenda voidaan nähdä moraalis-filosofisena periaattina, jonka mukaisesti meidän pitäisi rakentaa ja kehittää koulutusjärjestelmää ja yhteiskuntaa kokonaisuudessaan; laaja tulkinta myös korostaa oppilaiden heterogeenisuutta ja ottaa diversiteetin toiminnalliseksi lähtökohdaksi. Näin inklusiivinen koulu ja opetus ymmärretään ei-kategorisoivana lähestymistapana, jolloin yksilöllisiä eroja ei luokitella (hierarkisesti ja normatiivisesti) rodun, etnisyyden, kielen, uskonnon, kulttuurin, kyvykkyyden/kyvyttömyyden (dis-ability) tai sukupuolen mukaan.

Suomalainen kasvatuksen ja koulutuksen kenttää sukupuolisilmälasiin läpi tarkasteleva tutkimus on todentanut toistuvasti juuri kasvatuksen ja koulutuksen kentän ja toimijoiden tavan uusintaa, paikoin jopa vahvistaa, arvojen, asenteiden ja koulun arjen sukupuolittuneisuutta ja segregaatiota. Mutta voidaanko olettaa, että tilanne olisikin nyt radikaalisti toinen, kuin ennen 2017 lokakuuta: onko #metoo-kampanjan käynnistämä liikehdintä ja keskustelu – erinäisine ulostuloineen – sekä uusi opetussuunnitelma, lainsäädäntö ja globaalit sitoumukset saaneet aikaan muutosta, joka näkyisi esim. opettajaopiskelijoiden tavassa hahmottaa ja jäsentää maailmaa (myös) sukupuolen näkökulmasta? Tämä kysymys on esityksemme keskiössä. Esityksemme hyödyntää tammikuussa 2019 aineenopettajaopiskelijoilta kerättyä kirjoitelma-aineistoa (noin 130 poleemista ja pohtivaa esseetä) ja esittelee tutkimuksemme alustavia löydöksiä.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00-11:00

Nevalainen, Aino

"Anteliaat ruskeaveriköt", "suloiset silkkipillut" ja "vaaleat Venukset": Suomalaisen pornografian rodullistavat representaatiot

Tekstissä käsitteet Aasialainen, Latino ja Suomalainen kirjoitetaan yleisestä kirjoitustavasta poiketen isoilla alkukirjaimilla. Tällä käytännöllä korostan näiden kategorioiden luonnetta sosiaalisina rakennelmina ”todellisten”, luonnollisesti olemassa olevien ryhmien ja niiden välisten jakojen sijaan.

Samalla nimellä julkaistussa pro gradu -tutkielmassani tarkastelin, miten niin sanotun rodun kategoriaa tuotetaan, ylläpidetään ja uusinnetaan suomalaisen pornografian kontekstissa.

Aineistokseni valikoin suomalaisen Ratto-lehden numerot, jotka on laadittu teemanaan tietty rodullistettu ryhmä. Aineistoni koostui kolmesta Raton 2010-luvulla ilmestyneestä numerosta, joiden teemoina olivat Latinonaiset, Aasialaisnaiset sekä Suomalaiset naiset. Aineiston analyysi tapahtui representaatioanalyysin menetelmällä, jossa keskeistä on kulttuuristen esitystapojen kriittinen tarkastelu.

Lehdissä konstruoidaan representaation käytäntein toisistaan erillisiä ja hierarkkisia, sisäisesti homogeenisinä esitettyjä rodullistettuja kategorioita. Fyysisten piirteiden yhtenäisyyden representaatioissa niin sanotun rodun kategoria kiinnittyy biologiaan, ja fyysisiä piirteitä peilaavat kullekin ryhmälle määritellyt henkiset piirteet. Niin sanottua rotua koodataan aineistossa myös kulttuurisen eron kielelle. Rodullistetut Toiset merkitään aineistossa rodullistetusti homogenisoidun Suomalaisuuden ulkopuolisiksi ja sille alistaiseksi representaation käytäntein. Rodullistavan representaation voima ja itsepintaisuus kumpuavat sen kyvystä muuntautua ja sulauttaa sen murtumakohdat osaksi rodullistetun eron fantasiaa.

Esitelmässäni kartoitan, millaisina rodullistettuja ryhmiä esitetään ja mihin rodullistettu ero kiinnitetään. Osoitan, miten "rotua" tuotetaan aineistossa toiseksi esittämällä rodullistetut ryhmät fyysisiltä, henkisiltä ja kulttuurisilta ominaisuuksiltaan absoluuttisen erilaisina. Esitelmässäni havainnollistan, miten rodullistettu Toiseus merkitään representaation keinoin rodullisesti homogenisoidusta Suomalaisuudesta erilliseksi ja hierarkiassa alemmaksi. Lisäksi tarkastelen rodullistavien representaatioiden kykyä muuntautua niiden tekstissä palveleman funktion mukaan sekä omaksua niitä haastava kritiikki osaksi representaation vaikutusvaltaisuutta ja itsepintaisuutta. Esitelmässäni osoitan, miten suomalaisessa pornografiassa konstruoidaan rodullistetun fantasian tila, jonka sosiaalinen järjestys perustuu luonnollisina ja kyseenalaistamattomina esitettyjen "rotu-" ja sukupuoli-järjestelmien autenttisuuteen ja hierarkkisuuteen.

Jaana Ahtiainen, Helsingin yliopisto

Seksityöntekijät huonon naisen arkkityyppinä

Seksityössä kietoutuu yhteen normien verkosto, jossa ovat vallallaan erilaiset oletukset, odotukset ja asenteet sukupuolista ja seksuaalisuudesta. Paneutuessa käsityksiin seksityöntekijöistä törmää toistuvasti ilmaisuihin, jotka korostavat seksityöntekijöiden toiseutta, erilaisuutta, marginaalisuutta ja kuulumattomuutta. Näihin ilmaisuihin ja käsityksiin sisältyy oletuksia sukupuoliin, etenkin naiseuteen, liittyvistä normeista ja sallitusta toimijuudesta, erityisesti seksuaalisuuteen liittyen. Viimeistelen parhaillaan pro gradu -tutkimustani suomalaisten opiskelijoiden tekemästä seksityöstä. Tarkasteluni kohteena ovat olleet seksityöntekijöiden omat kokemukset ja tuntemukset seksityöhön liittyen. Tähän sisältyy olennaisena osana se, miten seksityöntekijät kokevat yhteisön suhtautuvan seksityöhön ja seksityöntekijöihin. Aineistoni on koostettu seksityöntekijöiden kirjoittamista blogeista sekä seksityöntekijöiden haastatteluista. Käsittelen aineistoa diskurssianalyttisiin tutkimusmenetelmin sekä symboliantropologi Mary Douglassin puhtautta ja saastaa käsittelevän teorian menetelmin.

Pro gradu -tutkimuksessani olen analysoinut seksityön näkökulmasta arki ajattelussa ilmeneviä asenteita seksityöstä. Huomioni on ollut siinä, millaisia ilmenemiä myyttinen tieto ja stigma saavat seksityössä. Tämän suhteen olen havainnut huonon naisen myytin ja siihen oleellisesti sisältyvän huora ja madonna -jaottelun elävän vahvasti seksityöhön liittyvissä ajatuksissa ja asenteissa. Olenkin todennut

seksityöntekijän kuvan kytkeytyvän klassiseen huonon naisen kuvaan, huonon naisen arkkityyppiin. Tällainen nainen vie turmelukseen itsensä lisäksi miehen, yhteisön ja koko yhteiskuntajärjestyksen, ja hänen sukupuolinen vaarallisuutensa voi saada jopa sosiaalisen saastuttavuuden piirteitä. Sen lisäksi keskityn työminän ja siviiliminän suhteeseen, erityisesti salailun eri puolien kautta avaten näin seksityöhön liitettävän seksityöstigman leimaavuuden ulottuvuuksia. Näiden seksityöhön liittyvienpiirteiden kautta tulee näkyväksi erilaisia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia valtarakenteita sekä leimaavuuden ulottuvuuksia. Seksityön analysointi naiseuden kuvien kautta paljastaa naisiin ja seksuaalisuuteen liittyviä mielikuvia ja asenteita. Samalla kuitenkin kohtaa erilaisia keinoja, joilla tätäkuvastoa haastetaan.

Tuula Juvonen, Turun yliopisto

Sukupuolen ja seksuaalisuuden muuttuvat määrittelyt muistitietokyselyssä

Työväen Arkiston muistitietotoimikunnan vuonna 2018 järjestämän Unohtumattomat hetket - muistitietokyselyn osallistujat saivat verkkolomakkeessa vastattavakseen taustatietokysymyksen ”miten määrittelisit nykyisin sukupuolesi ja seksuaalisuutesi?”. Kysymyksen asettelu olettaa yhtäältä, että ihmiset haluaisivat määrittellä kokemustaan sukupuolestaan ja seksuaalisuudestaan, he kykenisivät tekemään niin, ja heillä olisi käytössään siihen tarvittavat käsitteet. Toisaalta kysymyksen muotoilu (”nykyisin”) rakentaa näille määrittelyille ajallisen ulottuvuuden ja tarjoaa myös tilaa niiden muutoksille.

Esitelmässäni käyn läpi kyselyyn saapuneita vastauksia (N=72) ja niissä käytettyjä sukupuolta ja seksuaalisuutta kuvaavia käsitteellisiä määritelmiä (vrt. Paasonen & Spišák 2018). Lomakkeen kysymyksissä haettiin henkilökohtaisia, yhteiskunnallisia ja toiseuttavia kokemuksia sekä kokemuksia nettimaailmasta. Näitä vastauksia läpikäyden tutkin tarkemmin sitä, mitä vastaajat kertovat käsitteiden puuttumisen, luomisen, löytämisen ja olemassaolon merkityksestä heidän omalle itsemäärittelylleen.

Ketkä vastaajista ovat onnistuneet löytämään omia tuntemuksiaan ja kokemuksiaan kuvaavia käsitteitä? Miten ja mistä he ovat löytäneet näitä käsitteitä? Entä mitä käytettävissä olleet käsitteet ovat heille mahdollistaneet, mutta ehkä myös estäneet?

Palaan esitykseni lopussa tarkastelemaan myös vastaajien muuttuvia itsemäärittelyjä. Kuinka tavallisia itsemäärittelyjen muutokset ovat aineistossa? Käykö vastauksista ilmi, mikä sysää muutoksen liikkeelle? Entä millaisia seurauksia muutoksista on ollut vastaajien elämälle? Hakiessani vastauksia näihin kysymyksiin osallistun artikkelillani käynnissä olevaan keskusteluun binaaristen sukupuoli- ja seksuaalisuuskäsitysten purkamisesta (Taavetti 2018).

Jukka Lehtonen, Helsingin yliopisto**Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus toistuvissa julkisesti rahoitetuissa kyselytutkimuksissa**

Ihmistä, heidän kokemuksistaan ja ajatuksistaan kerätään tietoa, jotta voitaisiin ymmärtää heidän elämäänsä ja toimintaansa sekä muuttaa ihmisiä ympäröiviä olosuhteita aiempaa paremmiksi. Tämän tyylinen ajatus on usein taustalla julkisten instituutioiden tekemässä ja rahoittamassa ihmiskeskeisessä tutkimuksessa, tilastoinnissa, rekisteröinnissä ja selvitystoiminnassa. Kun tarkastellaan julkisten tiedonkeruutapojen ja erityisesti tutkimuskyselyjen keinoja kerätä tietoa sukupuolesta ja seksuaalisuudesta, tulee näkyväksi, ettei tiedonkeruu ole arvovapaata ja kaikki ihmiset huomioon ottavaa. Sen sijaan se on usein poissulkevaa, normittavaa, moninaisuutta tunnistamatonta sekä varsin yksipuolista. Suomessa tiedonkeruuseen on sisällynyt tyypillisesti sukupuolen hahmottaminen kaksijakoisena (usein nimeämättömänä biologisena) faktana ja heterokeskeisyys. Sukupuolen kaksijakoisuuden ja heterokeskeisyyden perinne on ollut vahva toistuvissa julkisesti rahoitetuissa tutkimuskyselyissä, mutta viime vuosina jäykkää perinnettä on purettu useissa tiedonkeruun tavoissa. Etenkin nuoriin, opiskelijoihin, koululaisiin ja työelämään liittyvissä tutkimuskyselyissä on otettu huomioon sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus entistä paremmin. Tästä ovat esimerkkeinä Työolotutkimuksen, Kouluterveyskyselyn, Amis- ja Nuorisobarometrien kyselylomakkeisiin tehdyt muutokset.

Keskityn esityksessäni analysoimaan muutosta Tasa-arvobarometrissa (Attila ym. 2018), joka on keskeinen valtionhallinnon tapa kerätä tietoa kansalaisten tasa-arvoasenteista. Se muutettiin radikaalisti toisenlaiseksi seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta vuonna 2017. Hyödynnän viitekehyksenä tarkastelulleni hallinnan teoriaa, feminististä ja queer-tutkimuksen teoriaa sukupuolesta ja seksuaalisuudesta.

13. Tasa-arvoinen perhe ja vanhemmuus?

Koordinaattorit:

Johanna Terävä (KT), yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto. Email: johanna.terava@jyu.fi. Tel. 040 805 4802 tai 040 8313695.

Marja Leena Böök (KT), dosentti, Jyväskylän

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Hans Hämäläinen, Helsingin yliopisto.

Onko perhesukupolvien välinen apu vastavuoroista?

Vaikka perhesukupolvien välisen avun vastavuoroisuus on ollut jo pitkään merkittävä tema perhetutkimuksessa, on pitkittäisaineistoihin perustuvia empiirisiä tutkimuksia aiheesta edelleen varsin vähän. Tässä tutkimuksessa hyödynnetään neljän kyselykierroksen aikana vuosina 2009–2016 kerättyä saksalaista kyselyaineistoa (Pairfam) ja tutkitaan, onko vanhemmilta aiemmin saatu apu yhteydessä aikuisten lasten heille myöhemmin antamaan apuun. Perhesukupolvien välinen apu käsittää tässä emotionaalisen tuen, käytännön avun, taloudellisen tuen ja hoivan. Tutkimuksen analyyseissä on käytetty monitasoista regressioanalyysiä (multilevel regression) ja tarkasteltu niin sanottuja kiinteitä yhteyksiä yksilöiden ”sisällä” (within-person effect) sekä yhteyksiä yksilöiden välillä (between-person effect). Between-person mallien tulosten mukaan vanhemmilta saatu apu on positiivisesti yhteydessä vanhemmille annettuun apuun. Sen sijaan, tarkasteltaessa auttamisessa tapahtuvaa vaihtelua yksilöiden ”elämänkaareissa” (within-person), tulokset osoittavat, etteivät muutokset vanhemmilta saadussa avussa suuressa määrin ennusta aikuisten lasten heille myöhemmin antamaa apua. Tutkimuksen tulosten perusteella auttamisessa ilmenee siis vaihtelua eri perheiden välillä, mutta perhelinjoiden sisällä vanhempien ja aikuisten lasten välinen apu ei vaikuta perustuvan vastavuoroisuuteen.

Johanna Närvi, THL & Minna Salmi, THL

Kotitöiden ja lastenhoidon jakaminen tyytyväisyyden tai ristiriitojen lähteenä parisuhteissa

Kahden ansaitsijan tasa-arvoinen parisuhde on vahva ihanne, mutta silti kotityöt jakautuvat suomalaisissa perheissä edelleen epätasaisesti. Naiset tekevät kotitöistä valtaosan, joskin miehet, etenkin alle kouluikäisten lasten isät, käyttävät aiempaa enemmän aikaa kotitöihin ja lastenhoitoon (Pääkkönen & Hanifi 2011). Naiset ovat kotitöiden jakoon tyytymättömämpiä kuin miehet (Attila ym. 2018, Lammi-Taskula & Salmi 2014, Raijas & Wilska 2007). Etenkin lapsen syntymä muuttaa puolisoitten välisiä resursseja ja käytäntöjä ja saattaa aiheuttaa ajan ja rahan käyttöä koskevia ristiriitoja

(Raijas 2013, Salmi & Lammi-Taskula 2014). Naisilla on keskimäärin pienemmät tulot kuin miehillä, ja suurimmillaan naisten ja miesten tuloerot ovat lapsiperheissä (Sauli 2013).

Esityksessä tarkastelemme kotitaloustöiden ja lastenhoidon jakamista heteroseksuaalisissa parisuhteissa. Puolisoiden välisen työnjaon käytäntöjä on selitetty eroilla naisten ja miesten taloudellisissa resursseissa ja ajankäytössä sekä sukupuolten välisiä suhteita koskevilla arvoilla ja asenteilla (Vogler 1998; Baxter 1992). Tarkastelemmekin erityisesti puolisoiden työssäkäynnin ja tulojen sekä sukupuolistuneista vastuista esitettyjen käsitysten merkitystä kotitöiden jakamiselle. Lisäksi tarkastelemme kotitöiden jakamisen tavoista aiheutuvia erimielisyyksiä ja niiden yhteyttä tyytyväisyyteen parisuhteissa. Aineistona on Tasa-arvobarometri 2017, jossa oli 1 071 eri sukupuolta olevan puolison kanssa asuvaa vastaajaa. Lapsiperheellisiä vastaajia näistä oli 379. Aineistoa analysoimme ristiintaulukoimalla sekä logistisella regressioanalyysillä.

Tulosten mukaan kotitaloustöiden kokonaisvastuu kasautui useammin naisille, etenkin lapsiperheissä. Lasten kanssa ajan viettäminen oli tasaisimmin vanhempien kesken jaettu vastuu. Kotitaloustöiden jakaminen kytkeytyi sekä naisten työssäkäyntiin että miesten käsitykseen omasta toimeentulovastuustaan. Päävastuu kotitöistä toi kokemuksia liiasta vastuusta ja erimielisyyksistä etenkin työssäkäyville naisille. Kotitöitä tasaisesti jakavat kertoivat muita useammin hyvästä suhteesta puolisoonsa. Sukupuolistuneiden käytäntöjen muutos on yksityisellä elämänalueella ollut hitaampaa kuin julkisella, vaikkapa työelämässä. Naisten työmarkkinoille osallistuminen ei riitä muuttamaan kotitöiden jakoa, vaan siihen tarvitaan toistuvia neuvotteluja ja kotitöistä vallitsevien sukupuolistuneiden käsitysten kyseenalaistamista parisuhteissa. Tarvitaan myös yhteiskuntapolitiikan tukea muun muassa kehittämällä perhevapaita niin, että isät käyttävät niitä nykyistä enemmän ja pidempään, koska kotitöiden jakamisen käytännöt usein muotoutuvat ja vakiintuvat pikkulapsivaiheessa.

Saila Willberg, Turun yliopisto

Kotityönjako, oikeudenmukaisuus ja sukupuoli. Kotityönjaon perustelut ja oikeudenmukaisuuden määrittäminen

Tämä laadullisena haastattelututkimuksena toteutettava väitöstutkimus keskittyy puolisoiden välisen kotityönjaon perusteluihin ja kotityönjaon oikeudenmukaisuuden määrittelyihin. Tutkimuksen teoreettinen kehys muodostuu arjen tutkimuksen, sukupuolten suhteiden tutkimuksen sekä puolisoiden välisen kotityönjaon ja jakoon liittyvän oikeudenmukaisuuden tutkimuksen perinteistä.

Kotityön teko on edelleen sekä määrällisesti että laadullisesti sukupuolittunutta niin Suomessa kuin muuallakin. Naiset tekevät yhä selvästi enemmän kotityötä kuin miehet, ja kotityö on sisäisesti jakautunut niin sanottuihin miesten ja naisten töihin. Kun huomioidaan sukupuolten edustajien muuttuneet roolit muilla elämän osa-alueilla, kuten ansiotyössä ja koulutuksessa, ajallinen ja tehtävittäinen kotityönjako vaikuttavat muuttuneen varsin hitaasti.

Kotityönjako ja sen koettu oikeudenmukaisuus vaikuttavat sekä yksilöiden hyvinvointiin että parisuhdetyytyväisyyteen. Kotityöt ovat myös eräs aiheista, joista parisuhteissa riidellään eniten. Sukupuolten rooleja ja asemia koskeva tutkimus on kuitenkin kohdistunut useammin kodin ulko- kuin sisäpuolelle. Varsinkin suomalaisia, kotityönjakoa koskevia laadullisia tutkimuksia on tehty vähän.

Tutkimuksessa selvitetään, miten kotityönjakoa perustellaan, millainen kotityönjako määritellään oikeudenmukaiseksi sekä miten sukupuolen merkitys tulee esille kotityönjaon perusteluissa ja kotityönjaon oikeudenmukaisuuden määrittelyissä. Aineistonkeruu toteutetaan haastatteleamalla avioliitossa olevia, yhdessä puolisonsa kanssa asuvia työkäisiä (18–68-vuotiaita) suomalaisia. Haastatella voidaan joko pariskunnista kumpaakin puolisoa erikseen tai yksittäisiä henkilöitä, jotka asuvat yhdessä puolison kanssa. Haastateltavien joukko on rajattu heteropariskuntiin, mutta rajausta ei tehdä sen suhteen, onko puolisoilla lapsia vai ei. Haastatteluiden teossa menetelmänä käytetään teemahaastattelua ja haastatteluaineiston analysoinnissa sisällönanalyysia. Tällä hetkellä tutkimusprosessi on siinä vaiheessa, että haastateltavia rekrytoidaan parhaillaan.

Petteri Eerola, Tampereen yliopisto, Johanna Närvi, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Johanna Terävä, Jyväskylän yliopisto, Johanna Lammi-Taskula, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Katja Repo, Tampereen yliopisto

Vanhemmuutta neuvottelemassa: Havainnot pienten lasten vanhempien parihaastatteluista

Tässä esitelmässä tarkastelemme, kuinka pienten lasten vanhemmat neuvottelevat vanhemmuudestaan ja vanhemmuuden rooleistaan kertoessaan haastatteluissa perhearjestaan ja lastenhoitoratkaisuistaan. Aineistona käytämme noin vuoden ikäisten lasten äitien ja isien parihaastatteluja (n=10). Pariskuntien haastattelut toteutettiin talvella 2016–2017 eri puolilla Suomea. Analyttisenä apuvälineenä käytämme perhesosiologisessa tutkimuksessa paikkansa vakiinnuttanutta – joskin myös kritisoitua – neuvottelun käsitettä sekä tutkimuskirjallisuuden kuvaamia vanhemmuuden kulttuurisia mallitarinoita. Esitelmässämme tuomme esille, miten vanhemmat tuottavat rinnakkain puhetta sekä tasavertaisesta jaetusta vanhemmuudesta että sukupuolittuneista vanhemmuuden käytännöistä. Alustavat havaintomme myös kuvaavat, kuinka pariskuntien yhdessä tuottama vanhemmuuspuhe kytkeytyy samanaikaisesti sekä vanhempien henkilökohtaisiin toiveisiin ja elämäntilanteisiin, kansallisiin ja paikallisiin lastenhoitopolitiikkoihin, että laajempiin kulttuurisiin vanhemmuutta käsitteleviin ideaaleihin. Pohdimme esitelmässä myös vanhempien haastattelukerrontaan liittyviä tunnelatauksia. Tutkimus on osa Suomen Akatemian Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa CHILDCARE-tutkimushanketta (2015–2021, SA314317).

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Kaittila, Anniina, Turun yliopisto, Nurmela, Niina, Turun yliopisto, Pia Suvivuo, Joensuun kaupunki & Taru Elo, YAMK

Ero lapsiperheessä – eronneiden vanhempien näkemyksiä eropalveluiden kehittämisestä

Lapsiperheiden erot koskettavat yleisyydessään kymmeniä tuhansia perheitä vuosittain. Ero on perheenjäsenille usein kriisi ja siihen saatavilla oleva tuki vaihtelee kunnittain. Eronneiden ja eroa harkitsevien perheiden palvelujen saannissa on nostettu viime vuosina esiin useita haasteita liittyen palveluiden saatavuuteen, oikea-aikaisuuteen sekä sisältöön. Jotta eropalveluja voidaan kehittää vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin, on käyttäjäkokemusten ja näkemysten huomioiminen tärkeää. Tutkimuksessa kysytään 1) millaista apua eron kokeneet vanhemmat pitävät tarpeellisena ja 2) miten eron kokeneet vanhemmat kehittäisivät eropalveluja. Aineistona käytetään 44:ltä eronneelta lapsiperheen vanhemmalta kerättyä kyselyaineistoa. Aineisto on kerätty vuonna 2018 Varsinais-Suomessa LAPE-hankkeen (Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma) puitteissa. Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä hyödynnetään sosiaalisen investoinnin teoriaa, johon myös tutkimuksen tuloksia peilataan.

Tuloksista käy ilmi, että vastaajat pitivät erityisen tärkeänä vertaistukea, sillä se osoitti vastaajille, etteivät he olleet tilanteessa yksin. Muina hyödyllisinä palveluina tuotiin esiin lastenvalvojan palvelut sekä perhe- ja pariterapia. Kyseiset palvelut auttoivat vastaajia selkeyttämään omia ajatuksiaan ja tunteitaan sekä edistivät elämänhallintaa. Myös konkreettinen eroneuvonta, kuten käytännön ohjeistus eroasioihin liittyen koettiin selkeyttävänä. Eroauttamispalveluissa tärkeänä nähtiin ammattilaisen rooli puolueettomana asiantuntijana, mikä lisäsi oikeudenmukaisuuden tunnetta.

Eropalveluiden kehittämiseen liittyen vastaajat toivat esiin toivovansa eniten tukea ja keskusteluapua erotilanteen keskellä. Tukeen ja keskusteluapuun vastaajat liittivät neuvot, ohjauksen, faktatiedon antamisen sekä keskustelun ja kuuntelun. Heille oli tärkeää tulla kohdatuksi ja kuulluksi. Tarpeelliseksi nähtiin, että eropalveluja saisi matalalla kynnyksellä ilman jonotusta. Lisäksi akuuttiin tilanteeseen toivottiin varhaista ja nopeaa tuen tarjoamista. Ammattilaisilta toivottiin oikeanlaista palveluasennetta asiakkaiden kohtaamiseen jotta palvelujen saaminen kriisin keskellä olisi helppoa ja vaivatonta.

Mari Vuorisalo, Jyväskylän yliopisto

Vanhempien tasavertainen osallistuminen varhaiskasvatuksessa?

Vanhempien osallistuminen lastensa varhaiskasvatuksessa on noussut uudella tavalla tarkasteluun, kun varhaiskasvatuksen lainsäädäntöä on uudistettu 2010-luvulla. Uudistukset ovat vahvistaneet vanhempien asemaa lastensa varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Mutta mitä vanhemmat ajattelevat osallistumisesta ja yhteistyöstä?

Tämä esitys tarkastelee, miten huoltajat kuvailevat yhteistyötään ja suhdettaan päiväkodin varhaiskasvattajiin. Aiempi tutkimus on osoittanut, että vanhempien ja kasvattajien suhteessa on usein jännitä, joka priorisoi kasvattajien tietoa lapsesta (Karila & Alasuutari 2010). Vanhemmat kuitenkin

luottavat kasvattajiin ja heidän kokemukseensa (Einarsdottir & Jonsdottir 2017) ja arvostavat itse varhaiskasvatuksessa ennen kaikkea lapsen hyvää hoitoa ja ohjausta (Vuorinen 2018).

Esitys on osa tutkijatohtorihankettani (Suomen Kulttuurirahasto) ja Jyväskylän yliopistossa toteutettua Lasten polut varhaiskasvatuksessa -tutkimusta, jossa selvitetään lasten arjen ja päiväkodin toimintakulttuurin muodostumista. Esitystä varten olen analysoinut temaattisesti 2–5-vuotiaiden lasten vanhempien haastatteluja. Alustavat tulokset osoittavat, että vanhemmat eivät kuvaa osallistumisestaan kovinkaan aktiivisena, eivätkä he välttämättä hakeudu omaehtoisesti yhteistyöhön varhaiskasvattajien kanssa. Tulokset antavat viitteitä myös siitä, etteivät vanhemmat määrittele yhteistyötä samalla tavalla kuin ammattilaiset.

Havainnot avaavat lähtökohtia, joista vanhemmat kohtaavat varhaiskasvatuksen työntekijät. Samalla tarjoutuu mahdollisuus pohtia, miten tasavertaista tai eriarvoista vanhempien osallisuus on varhaiskasvatuksessa.

Johanna Terävä, Jyväskylän yliopisto & Marja Leena Böök, Jyväskylän yliopisto

”Se ei ole kilpailua, vaan niinku yhteinen ilo ja ylpeys omista lapsista” Eron jälkeinen yhteistyövanhemmuus ammattilaisten silmin

Yhteistyövanhemmuudella tarkoitetaan laajimmillaan sitä, että kaksi tai useampi aikuinen huolehtii, neuvottelee ja kantaa yhdessä vastuuta lapsen hyvinvoinnista (Hock & Mooradian 2013). Eronjälkeinen yhteistyövanhemmuus on harvoin itsestään selvää, vaivatta syntyvää tai helppoa. Toteutuakseen toimiva yhteistyövanhemmuus saattaa tarvita ulkopuolista apua ja tukea. Toistaiseksi on vielä vähän tutkittua tietoa siitä, mitä perheammattilaiset ajattelevat eron jälkeisestä yhteistyövanhemmuudesta ja mihin vanhempia ohjataan. Tässä esityksessä keskitymme siihen, miten ammattilaiset konstruoivat eronjälkeistä yhteistyövanhemmuutta ja millaiset seikat siinä painottuvat.

Alustavat tulokset perustuvat yhdeksään temaattiseen ryhmäkeskusteluun, joihin kaikkiaan osallistui 31 ammattilaista (32–57 vuotiasta, 2 miestä, 29 naista). Aineisto on kerätty yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton kanssa Ero perheissä- tiimin kanssa.

Tutkimuksen lähestymistapa on konstruktionistinen, ja aineiston analyysimenetelminä hyödynnetään sekä sisällönanalyysiä että diskurssianalyysiä. Alustavat tulokset osoittavat, että ammattilaiset puhuvat eroperheitten yhteistyövanhemmuudesta erityisesti ydinperhekontekstissa. Ammattilaisten puheessa painottuu lasten biologisten vanhempien yhteistyö niin arvojen, asenteiden kuin arjen käytäntöjen näkökulmasta. Toistuva teema keskusteluissa oli lapsen etu, mikä näyttäytyi sekä lapsen oikeuksien näkökulmasta, että vanhemman velvollisuutena suojella lasta. Keskusteluissa tuotiin esille, kuinka lapsella on oikeus rakastaa ja tulla rakastetuksi molempien vanhempien taholta. Lapsen ”vapauten olla lapsi” viitattiin usein ammattilaisten puheessa.

14. Tiedon ja tietämisen eriarvoisuus

Koordinaattorit:

Vesa Puuronen, Oulun yliopisto. Email: vesa.puuronen@oulu.fi. Tel. 050 435 1053

Marjo Laitala, Oulun yliopisto. Email: marjo.laitala@oulu.fi. Tel. 040 734 2968

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Kia Andell, Turun yliopisto

Tieteen ja kokemustiedon sosiaalinen järjestys ja rajat julkisen neuvottelun kohteena

Tieteen ja kokemustiedon suhde ja yhteiskunnallinen arvostus on muodostunut ajankohtaiseksi ongelmaksi tieteentekijöiden keskuudessa, kun kokemusperäinen tieto ja asiantuntijuus on saanut kasvavasti näkyvyyttä ja painoarvoa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Esityksessäni tarkastelen tieteellisen ja kokemusperäisen tiedon suhteita ‘kokijoiden’ näkökulmasta käsin. Keskityn erityisesti erikoisiin, arkiymmärryksen ylittäviin aistikokemuksiin, jotka eivät sovi ongelmitta tieteellis-rationaaliseen maailmankuvaan. Kokemukset kuten äänet, näyt, telepatia tai vainajien kohtaaminen on modernissa länsimaaisessa yhteiskunnassa ymmärretty epätodellisina – uskomuksina, harhoina ja “huuhaana” –, kun taas kokijalle itselle ne voivat olla hyvinkin todellisia ja merkityksellisiä itseä ja maailmaa koskevan tiedon lähteitä. Analysoin esityksessä kokemustiedon muodostumista, sitä miten se tulee merkitykselliseksi ja todelliseksi ja sitä, miten se muoaa suhdetta tieteelliseen tietoon ja asiantuntijuuteen. Aineistona ovat erikoislaatuisia, arkiymmärryksen ylittäviä aistikokemuksia käsittelevät kirjeet, joita suomalaiset lähettivät spontaanisti Mieli ja toinen -hankkeeseen (Suomen Akatemia 2013–2016) sen jälkeen, kun hanke sai julkisuutta valtaviirtamediassa. Lähestyn kirjeitä kokemuskertomuksina sekä tieteeseen osallistuvana toimintana (‘public engagement of science’), jossa kirjoittajat pyrkivät tekemään kokemuksiaan ymmärrettäväksi tieteen piiriin ja oikeuttamaan niitä akateemisista tutkijoista koostuvalle yleisölle. Kirjoituksiin kytkeytyy myös aktiivinen pyrkimys vaikuttaa siihen, miten tieto ja tietäminen ymmärretään yhteiskunnassa. Tarkastelen erityisesti kokemusten oikeuttamiseen liittyvää rajatyötä, jossa eri tietomuotojen rajoja työstetään ja samalla määritellään tiedettä jonkinlaiseksi. Tieteellisten ja omiin kokemuksiin pohjaavien tietomuotojen ja tietämisen tapojen välille tuotetaan aineistossa hierarkkinen sosiaalinen järjestys: tieteellis-rationaalinen tietäminen ja (lääke)tieteelliset diskurssit jäsenyivät yhteiskunnassa vallitsevana arkijärkenä, joka rajoittaa kokemuksiin liittyviä toiminnan ja tietämisen mahdollisuuksia ja tuottaa mahdollisesti ongelmallisia seurauksia kokijoiden elämässä. Toisaalta tiede ja tutkimus sommitellaan muutoksen apparaatteina, joiden kautta tiedon ja tietämisen eriarvoisuuteen liittyviä ongelmia voidaan ratkaista. Samalla kirjoitukset konstruivat esiin tieteen ja kokemustiedon yhteensovittamiseen liittyviä mahdollisuuksia ja uhkakuvia.

Marjo Laitala, Oulun yliopisto

Tiedon hallinta ja tiedolla hallinta – esimerkki lastensuojelun lähihistoriasta

Katson esityksessäni 1940-luvulle ja vastaan kahteen kysymykseen: millaisten käytäntöjen avulla koulukotiin sijoitetuista ”pahantapaisista” tuotettiin tietoa, ja mitä tiedolla tehtiin? Pahantapaisuus on vanhahtava termi, mutta siten huonosti käyttäytyviä lapsia ja nuoria 1940-luvulla nimitettiin - myös virallisissa yhteyksissä - ja varsin pitkään vielä sen jälkeenkin. Puhumalla pahantapaisuudesta välttämättä anakronismin karikat, ja erittelen aika- ja paikkasidonnaisesti hahmoa, johon myöhemmin on yleisesti viitattu esimerkiksi käsitteillä ”sopeutumaton”, ”ongelmanuori” tai ”käytöshäiriöinen”.

Koulukotijärjestelmää ovat muovanneet asiantuntijat useilta tieteenaloilta. Oppialoihin perustuvan tarkastelun sijaan olen jäljittänyt ”episteemistä yhteisöä” (Haas 1992), joka ohjasi tiedonmuodostusta pahantapaisuudesta sotienvälisenä ja niiden jälkeisenä aikana. Episteemisen yhteisön jäsenet jakoivat ymmärryksen ilmiön luonteesta sekä käsitykset tarkoituksenmukaisesta tiedosta, tavoista sen hankkimiseksi ja tiedon hyödyntämisestä. Koulukotia tai laajemmin koko lastensuojelujärjestelmää muovanneiden asiantuntijoiden tieto esineellisesti kohteensa; tämän päivän käsitykset kokemustiedosta ja sen merkityksestä olivat jokseenkin tuntemattomia. Sikäli kun kokemuksista haluttiin tietoa, se valjastettiin asiantuntijatiedon vahvistukseksi.

On syytä korostaa, että koulukodin episteeminen yhteisö on minun konstruktioni tutkijana, ei historiallisten toimijoiden todellisuudessa muodostama verkosto. Hahmottelemani on syntynyt tekeillä olevan ”Pahantapaisuuden genealogia” -väitöskirjatutkimukseni yhteydessä.

Sirkku Varjonen

Puhekupla-projektin kokemuksia asiantuntija- ja kokemustiedon suhteesta ja tutkijan yhteiskunnallisesta roolista

Elämme maailmassa, jossa maahanmuutto koetaan yhdeksi ihmisiä eniten jakavimmaksi aiheeksi. Myös tutkijoiden julkiseen rooliin suhtaudutaan Suomessakin melko kriittisesti. Tässä tilanteessa maahanmuuton tutkijoiden perinteinen tiedeviestintä ei välttämättä aina toimi. Blogien, esitelmien ja some-kommentoinnin lisäksi tarvitaan todellisia, inhimillisiä kohtaamisia ja vastavuoroista oppimista. Puhekupla on hanke, jossa luodaan maahanmuuttoa käsitteleviä yleisötapahtumia ja tehdään tutkimusta niiden pohjalta. Työryhmän jäsenet ovat yhteiskuntatieteilijöitä ja esiintyviä taiteilijoita. Hankkeen tavoitteena on vähentää maahanmuuttokeskusteluihin liittyviä jännitteitä ja yhteiskunnallista vastakkainasettelua ja tehdä niin erilaisten ihmisten kuin eriävien mielipiteidenkin kanssa elämisestä helpompaa. Puhekupla-tapahtumissa tarkastellaan maahanmuuttoa osallistavan teatterin avulla, tutkimustiedon ja erilaisten yleisöjen omien kokemusten valossa, dialogisuuden periaatteita hyödyntäen ja tasavertaisia kohtaamisia tavoitellen. Tapahtumat kokoavat maahanmuuttoaiheen ympärille ihmisiä, joita yliopistokaupunkien tieteen- ja taiteentekijät harvemmin tapaavat. Vuodesta 2017 järjestettyjä Puhekupla-tilaisuuksia on järjestetty pääkaupunkiseudulla lähiöbaareissa, kirjastoissa ja ikäihmisten päiväkeskuksissa. Tänä vuonna tapahtumat laajenevat maaseudulle. Näissä tilaisuuksissa hyvin

erilaisiin ammatillisiin taustoihin ja henkilökohtaisiin elämäkokemuksiin pohjaavat tiedot – ja tunteet – kohtaavat ennakoimattomalla tavalla.

Elina Hanninen & Teemu Kaskela, A-klinikkasäätiö

Yhteistutkimus menetelmänä opioidikorvaushoidon tutkimisessa

Korvaushoidossa opioidiriippuvaisen ihmisen hallitsematon opioidien käyttö korvataan valvotulla, yleensä suun kautta annosteltavalla, opioidipohjaisella lääkkeellä. Suomessa hoidossa oleva ihminen voi saada lääkkeitä mukaansa nollassa kahdeksaan päiväannosta riippuen henkilökunnan arviosta. Tällainen hoidollinen asetelma on johtanut vahvoihin valtasuhteisiin henkilökunnan ja hoidossa olevien ihmisten välillä. Samoin tiedontuottaminen korvaushoidosta on tutkijoiden ja muiden terveys- ja sosiaalialan ammattilaisten tuottamaa. Osana ESR-rahoitteista opioidikorvaushoidossa olevien osallisuuden vahvistamisen kehittämishanketta

toteutettiin yhteistutkimuksellisilla menetelmillä arviointi hankkeesta ja korvaushoidosta yleisemmin. Yhteistutkimuksella (co-research) tarkoitamme tutkimuksellista otetta, jossa tutkimuksen aiheesta kokemusta omaavat henkilöt osallistuvat tutkimuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen koko tutkimusprosessin ajan. Esitelmämme keskittyy tarkastelemaan yhteistutkimusta erityisesti metodologisesta näkökulmasta: kuvaamme miten tutkimus toteutettiin ja pohdimme mitä yhteistutkimuksellisia menetelmiä käytettäessä tulisi ottaa huomioon. Mietimme myös voisiko käyttämämme tutkimuksellinen ote tarjota sillan kokemustiedon hyödyntämiselle tieteellisessä tutkimuksessa ilman ajautumista subjektiiviseen tutkijan omien kokemusten tutkimiseen. Lähes kaksikymmentä vapaaehtoista korvaushoidossa olevaa tutkimuskoordinaattoria osallistui eri tavoin tutkimusasetelman ja -kysymysten miettimiseen. Neljä tutkimuskoordinaattoria kävi haastattelumenetelmään perehdyttävän koulutuksen ja kaksi toteutti ryhmähaastatteluja.

Ryhmähaastatteluja johti henkilö, jolla oli oma kokemus korvaushoidosta. Haastattelun teemarungon kysymykset käsittelivät stigmaa, vuorovaikutussuhteita ja korvaushoidon rakenteita. Ryhmähaastatteluja tehtiin viisi kappaletta. Haastateltavia oli yhteensä 20 henkilöä, joista viisi

oli naisia. Osa haastatelluista oli vasta aloittanut korvaushoidon ja pisimmillään henkilö oli ollut hoidossa 18 vuotta. Yhteensä haastatellut olivat olleet korvaushoidossa 155 vuotta. Haastattelunauhoitusten kokonaiskesto oli 7 tuntia 30 minuuttia. Haastattelut litteroitiin. Litteroinnit luokiteltiin aineistolähtöisesti NVivo 12-ohjelmaa apuna käyttäen. Näkemyksemme mukaan yhteistutkimuksellinen ote tuotti uutta tietoa, jota ei olisi saavutettu muilla menetelmillä. Yhteistutkimuksellisen otteen käyttäminen vaatii suunnittelua, mutta samalla kykyä sietää

suunnitelmien muuttumista. Tutkimuksen toteuttamiseen on erityisen tärkeää varata riittävästi resursseja ja aikaa.

Kari Soronen & Sanna Hautala, Lapin yliopisto

Hallintavallan merkitys mielenterveyden kokemusasiantuntijuudelle

Tutkimuksessamme tarkastelemme kokemusasiantuntijoiden toimijuuden paikkaa ja rakentumista mielenterveystyössä hallintavallan näkökulmasta. (Foucault 1991; Dean 2010; Miller & Rose 1999; Kaisto & Pyykkönen 2010). Hallintavallan merkitystä mielenterveyden kokemusasiantuntijuuden kehittymiselle osana mielenterveystyötä ei ole paljoakaan tutkittu, vaikka erilaisilla hallinnan ja vallan tavoilla on merkittävä rooli kokemusasiantuntijuuden rakentumiselle ja sen asemalle osana mielenterveystyön asiantuntijuutta. Sovellamme tutkimuksessa Foucault'n hallinnan käsitteelle pohjautuvaa hallinnan analytiikkaa liittäen siihen sosiaalisen konstruktionismin vakiintuneiden toimintaympäristöjen ja tapojen kontekstuaalista merkitystä painottavan suuntauksen (Berger & Luckmann 1994; Burr 2004; Gergen 2015).

Kysymme 1) millaisia hallintavallan elementtejä mielenterveyden kokemusasiantuntijoiden rooliin ja paikkaan mielenterveystyössä liittyy? Ja 2) millaisin hallinnan ja vallan keinoin mielenterveystyössä säädellään kokemusasiantuntijoiden roolia? Laadullinen tutkimuksemme perustuu fokusryhmäkeskusteluaineistoon, joka on kerätty kahdessa suomalaisessa kaupungissa marras-joulukuussa 2018. Tutkimuksessa on mukana sekä mielenterveyden kokemusasiantuntijoita, että sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia yhteisissä fokusryhmissä. Tutkimuksen kolmeen fokusryhmään osallistui yhteensä kaksikymmentä henkilöä ja osallistujien luvalla tallennettua aineistoa on noin kuusi tuntia. Litteroitua tutkimusaineistoa on 64 sivua ja sen analyysissä tarkoituksemme on edetä aineistolähtöisesti etenemällä havaintojen pelkistämisestä teemoitteluun ja niihin perustuvaan tulkintaan (esim. Alasuutari 1999; Tuomi & Sarajärvi 2002). Aineiston keräämisen yhteydessä syntyneen alustavan käsityksemme mukaan ajatellamme, että mielenterveyden kokemusasiantuntijoiden ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten yhteisissä fokusryhmäkeskusteluissa tuli esiin mielenterveyden kokemusasiantuntijuuden rakentumiseen vaikuttavia hallinnan rationaliteetin ja käytettävien tekniikoiden elementtejä. Varovaisesti arvioiden ne voivat kytkeytyä asiantuntijan tiedon ja kokemusasiantuntijan tiedon asemiin osana mielenterveystyötä ja toimintaympäristön kokemusasiantuntijuuden rakentumista ohjaaviin hallintavallan piirteisiin. Tutkimus on alkuvaiheessa ja siksi tarkempien tulosten ja johtopäätösten aika on myöhemmin.

15. Work and retirement in a changing economy

Koordinaattorit:

Tuukka Niemi, Faculty of Social Sciences, University of Helsinki, Finland. Email: tuukka.niemi@helsinki.fi. Tel. 045-8708980

Zhen Jie Im, Faculty of Social Sciences, University of Helsinki, Finland, zhen.im@helsinki.fi

Kathrin Komp-Leukkunen, Faculty of Social Sciences, University of Helsinki, Finland. Email: kathrin.komp@helsinki.fi. Tel. 050-4487805

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15–18

Young-Kyu Shin, University of Helsinki, Teemu Kemppainen, University of Helsinki & Kati Kuitto, Finnish Centre for Pensions:

Precarious work, unemployment benefits generosity and universal basic income preferences

The idea of universal basic income has increasingly attracted global attention, but there is a dearth of research on who supports the scheme and who does not, and which institutional features of welfare states affect public opinion on universal basic income. This study seeks to fill these gaps by analysing workers' attitudes towards universal basic income schemes in 21 European welfare states, focusing on precarious work (i.e., part-time work, temporary employment, low-skilled service employment and solo self-employment), and the effect of unemployment benefits generosity on universal basic income preferences. First, we try to find out whether precarious workers are more likely to be in greater support for the idea of introducing universal basic income schemes. Our second question is whether unemployment benefits generosity has a negative effect on workers' basic income preferences. To answer these research questions, we estimate multilevel logistic models by merging country-level data from multiple international organisations and individual-level data from the European Social Survey round 8 (2016) which is dedicated to the theme of welfare attitudes. The findings show that temporary employment significantly affect workers' attitudes towards universal basic income schemes in a positive manner, whereas other types of precarious work do not have significant influence. In addition, the results reveal that the more generous one country's unemployment benefits are, the less likely workers in the country are to support universal basic income schemes.

Zhen Im, & Kathrin Komp-Leukkunen, University of Helsinki

Automation and welfare benefit conditionality: the impact of occupational vulnerability to technological unemployment and citizens' support for sanctions on unemployment benefit

We explore the impact of occupational risk of technological unemployment and citizens' support for cuts to unemployment benefits resulting from refusing proposed jobs paying lower wages. Existing studies show that workers in task routine occupations are most vulnerable to being displaced by automation than workers in non-routine occupations. The uneven distributional effects of automation in the labour market means that workers in routine occupations are more at risk of becoming unemployed than non-routine workers. The former is thus more likely to use, need, and benefit from unemployment insurance than the latter. With the recent turn towards "activation" and greater focus on reemployment of the unemployed, there is a trend towards more conditionality in unemployment benefits access – one of which is sanctions on unemployment benefits for refusing job offers, which may include lower wages. We argue that workers at risk of technological unemployment are more likely to oppose cuts to their unemployment benefits for refusing lower-paying proposed jobs because (a) they benefit from the unemployment insurance, and (b) accepting a lower wage job leaves them economically worse off than before. We also argue that workers at risk of technological unemployment are more likely to oppose sanctions in countries where sanctions have become stricter over time for fear of further income loss. Based on 8 West European countries and using data from European Social Survey round 8, we find a significant association between rising occupational risk of technological unemployment and increase in opposition to sanctions in unemployment only in Germany and Sweden.

Tuukka Niemi & Kathrin Komp-Leukkunen, University of Helsinki

'It worked until some computer rearranged it': Perceptions of workplace-related change among older workers in three fields of occupation

Past literature has for some time described a changing workplace in various fields of occupation, as prompted for instance by developments related to industries, work technologies, and managerial and institutional practices. Older workers are particularly susceptible to these types of workplace changes, because of their usually lengthy accustomedness to certain working practices and their comparatively more vulnerable physical resilience. Furthermore, given the links between workplace-related factors and retirement expectations, workplace changes can be expected to determine older workers' remaining active years. In this light, this paper explored older Finnish workers' perceptions and experiences of workplace changes by conducting focus groups. The three groups were divided according to 50-59 aged participants' fields of occupation: social workers (n=3), postal workers (n=6) and flight attendants and passenger service agents (n=3). The fields were chosen based on their association with some significant source of workplace transformation in Finland: social work due to the ongoing restructuring and privatisation of health and social services; the postal service due to factors such as automation and digitalisation making it unprecedentedly obsolete; and the airline

industry due to soaring competition in an industry previously near-monopolised by a flag carrier. The overarching themes found were strongly intertwined and, with a few exceptions, shared by the three groups of participants. The themes included, among others, the emergence of younger, entrepreneurial-minded managers with backgrounds from external fields of occupation was linked, among other themes, with new types of organisational practices, the adoption of technology- rather than experience-based work practices, the merging of employee tasks, more distant personal ties between employees and managers, and a lack of taking responsibility in work hierarchies. The changes were largely described in relation to work (dis)satisfaction, strain and identification, all of which are known to be factors of retirement expectations.

16. Hiljaisuuden sosiologiaa

Koordinaattorit:

Marjo Laitala, Oulun yliopisto. Email: marjo.laitala@oulu.fi. Tel. 040 734 2968

Outi Autti, Norjan arktinen yliopisto. Email: outi.m.autti@uit.no / outi.autti@oulu.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Eva Rönkkö, Jyväskylän yliopisto

Suomalaisen liikunnan eriarvoiset kasvot

Liikunta näyttäytyy julkisuuskuvassa usein myönteisenä, tasa-arvoisena ja kansalaisille yhtäläisiä mahdollisuuksia tarjoavana toimintaforumina. Sanonta ”Liikunta on yhteinen kieli” on laajasti tunnettu. Ihmisten mahdollisuudet ja resurssit harrastavat tai osallistua eivät kuitenkaan ole yhtäläiset. Tarkastelen esityksessäni positioita, joihin ulkomaalaistaustaiset ihmiset liikunnan eri kentillä helposti asetetaan. Heitä kohtaa harvoin kuntien liikuntapalveluissa, järjestöjen johtokunnissa tai urheilupistojen palkkalistoilla. He ovat usein näkymättömiä ja äänettämiä suomalaisessa liikuntamaailmassa, kilpaurheilua ja valmennusta lukuun ottamatta.

Ulkomaalaistaustaisten ihmisten ääni ei yllä suomalaiseen liikuntakeskusteluun. Valtaväestön edustajat määrittelevät, miten monikulttuurisesta liikunnasta puhutaan, ja kenen toimijuutta vahvistetaan. Institutionaalisessa viitekehyksessä maahanmuuttajiksi kategorisoitujen ihmisten liikkumista tarkastellaan kotouttamisen näkökulmasta. Lähestymistapa rakentaa ihmisille yksilölliset erot, tarpeet ja vahvuudet häivyttävän ulkopuolisen ja autettavan ryhmäidentiteetin. Liikunnan itseisarvon, fyysisen kunnon tai terveyden tavoittelemisen sijasta, liikunta valjastetaan välineeksi, jolla muualta tulijoita sopeutetaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämä kaikki tuottaa eriarvoisuutta ja näkymättömyyttä.

Esitykseni perustuu etnografiseen väitöskirjatutkimukseeni. Tutkin monikulttuuristen toimijoiden kokemuksia liikunnasta ja heidän liikunnalle antamia merkityksiä.

Ville Elonheimo & Anni Rannikko & Katri Silvonen

Rasismien kieltäminen antirasistisen kansalaisaktiivisuuden ongelmana

Tarkastelemme alustuksessaamme kontekstia, jossa rasisminvastaista kansalaisaktiivisuutta tehdään ja jossa rasismien olemassaolosta ja olemuksesta neuvotellaan. Lähtökohtanamme on huomio, että keskeinen osa rasisminvastaista kansalaistoimintaa on se, että aktivistien on jatkuvasti osoitettava ja

todistettava rasmin olemassaolo sekä sen vaikutukset yksilöiden arkeen. Vaikka rasismi ja rasmin uhka luovat turvattomuutta monien elämään, rasmin aiheuttama turvattomuus ei näy meistä jokaiselle, sillä usein me emme tiedä – emme halua tietää, meidän ei haluta tietävän tai emme voi tietää – rasismista. Alustuksessamme kysymme, miksi rasismi on niin usein ilmiö, josta ei tiedetä ja josta mieluummin vaietaan. Kollektiivisesti toteutetun kriittisen autoetnografian perinteestä ammentava tarkastelumme perustuu omaan toimintaamme antirasistisina kansalaistoimijoina.

Epistemologinen analyysikehys, jota hyödynnämme empirian jäsentämiseen, on tietämättömyyden taksonomia. Tässä kehyksessä rasismi määrittyy ilmiöksi, josta voisimme tietää, mutta emme erinäisistä syistä tiedä. Keskeinen kysymys on, mitä ovat rasismista tietämättömyyden syyt ja seuraukset ja ketkä tästä tietämättömyydestä hyötyvät. Tällöin rasismista ja sen luomasta turvattomuudesta tietämättömyys määrittyy ilmiöksi, jolla on yhteiskuntapoliittisia syitä ja seurauksia. Analyysimme osoittaa, että rasismi on ilmiö, josta vaietaan ja jonka yhteiskunnallista merkitystä vähätellään. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että rasismia omakohtaisesti kokevien tieto on määritelty epäluotettavaksi, jolloin keskustelua rasismista käydään niiden äänellä, joiden arkeen rasismi ei vaikuta kielteisesti. Tällöin rasismi on epäpolitisoitua, ja rodullistamalla tuotetun eriarvoisuuden olemassaolo lähtökohtaisesti kiistetään.

Outi Ahonen, Jyväskylän yliopisto

Karjalan kuurojen viittomakieliset kertomukset

Teen suomalaisen viittomakielen väitöskirjaa niin sanotun luovutetun Karjalan kuurojen muisteluista. Olen koonnut Karjalan kuurojen viittomakielisiä kertomuksia. Viittomakielinen muistitietotutkimus on nuori myös kansainvälisesti. Muistitietotutkimukseni aineistossa on 50 viittomakielisen kertomuksia karjalaisesta identiteetistä ja kokemuksista sodan jälkeisessä Suomessa, miten heidän elämä muuttui.

Tutkimuksessani selvitän karjalaisten kuurojen muistelutavoista, miten asioita kerrotaan viittomakielellä. Litteroiduista aineistoista löytyy paljon kertomuksia vaikeista asioista ja myös edesmenneistä karjalaisista kuuroista. Viipurin kuuromykkäin yhdistys (1899–1942) oli aikoinaan yksi vahvimmista kuurojen yhdistyksistä. Yhdistyksen kuurot jäsenet olivat kuurojen perimätiedon mukaan aktiivisia ja monikulttuurisia. Aineistostani löytyy Viipurin yhdistyksen kuurojen sisarusten tarina, joka on yksi hyvä esimerkki kuurojen vaikenemiskulttuurista, miten kahden sukupolven ajan on yritetty peittää kuurouden perinnöllisyyttä. Kuurojen yhteisössä on edelleen erilaisia kuurouden syyn peitetarinoita. Suomalaisen eugeniikan aikana kuurot yrittivät suojata toisiaan. Avioliittolaki (1929–1969) kielsi perinnöllisesti kuurojen avioliittoa. Avioliittolain vaikutus näkyi edelleen tämän päivän kuuron elämässä, sillä häpeä on edelleen osa kuurojen kulttuuria. Kuurojen voimaantuminen alkoi vasta 1970-luvulla kuurotietoisuuden tultuaan Suomeen. Sitä ennen yritettiin sulauttaa viittomakielisiä kuuroja valtaväestöön. Viittomakieltä ei aina sallittu kuurojen opetuksessa. Suomessa oli sterilisaatiolaki v.1935-1970. Assimilaation aikana ei ymmärretty, miten Suomessa voi olla monta eri viittomakieltä. Karjalaisilla kuuroilla oli omanlainen viittomakieli ja kulttuuri.

Outi Autti & Marjo Laitala, Oulun yliopisto

Hiljaista vastarintaa. Neuvostosotavankien ja suomalaisten siviilien kohtaamia jatkosodan aikaisilla maatioilla

Tarkastelemme suomalaissiviilien ja neuvostoliittolaisten sotavankien välistä kanssakäymistä hiljaisena vastarintana viranomaisia ja heidän sääntöjään vastaan. Jatkosodan aikana suomalaisille maatioille sijoitettiin pakkotyöhön tuhansia sotavankeja, ja heidän kohtelunsa ja käsittelynsä oli tarkasti ohjeistettua ja rangaistusten uhalla säädeltyä. Vangit ja siviilit eivät saaneet olla tekemisissä toistensa kanssa, vankeja tuli vartioida, pitää vapaa-ajat lukkojen takana ja vihollismaan kansalaisina heitä tuli jatkuvasti varoa.

Tutkimuksemme osoittaa, että sota-aikana arki muodostui monessa talossa päinvastaiseksi. Jäsenämme sotavangit muistavien parissa keräämäämme haastatteluaineistoa erityisesti James C. Scottin arkipäivän vastarinnan (*everyday forms of resistance*) käsitteen avulla. Se on avoimesta vastarinnasta poikkeavaa toimintaa, jota ei välttämättä ensin edes huomata tai ymmärretä vastarinnaksi. Tämä vastarinta on saanut monia eri nimityksiä tapahtumakontekstista riippuen: sitä voidaan kutsua myös hiljaiseksi, passiiviseksi tai näkymättömäksi vastarinnaksi. Yhteistä on käsitys siitä, että tämäntyyppinen vastarinta on alistettujen tai muuten marginaalisiksi jääneiden ryhmien tapa asettaa poikkiteho hallitsevien sääntöjen tai laajempien järjestelmien kanssa. Koska se ei julistaudu vastarinnaksi, vaan pikemminkin pyrkii pysymään poissa julkisuudesta, se on riskitöntä matalan profiilin toimintaa, joka on näennäisesti epäpoliittista ja josta ei jää kiinni. Sääntöjen mukaan vangit ja siviilit eivät saaneet olla tekemisissä toistensa kanssa. Määräyksiä kuitenkin rikottiin yleisesti muttei julkisesti – arkipäivän vastarinta ei vastustanut puolustusvoimia instituutiona, vaan sen laatimien sääntöjen byrokratiaa, vierautta ja hölmöyttä. Hiljaisen vastarinnan seurauksena sotavankeihin tutustuttiin, heidän kanssaan ystävystyttiin ja romanssejakin syntyi.

Anni Reuter, Helsingin yliopisto

Muistitieto Inkerin suomalaisten toisen maailmansodan pakkosiirroista Siperiaan

Toisen maailmasodan aikana noin 30 000 inkerinsuomalaista pakkoevakuoitiin Leningradin saartorenkasta Siperiaan. Neuvostoliitossa inkerinsuomalaisuus sekä etnisten vähemmistöjen pakkosiirrot olivat kiellettyjä puheenaiheita yli viidenkymmen vuoden ajan ja jatkosodan jälkeisessä Suomessakin pitkään tabuja. Inkerinsuomalaisten pakkosiirroista puhuttiin pitkään korkeintaan luotettujen ihmisten kesken julkisuuden ulkopuolella, kun osa uhreista vaikenen pelon takia. Merkille pantavaa on myös hiljaisuus inkerinsuomalaisten pakkosiirroista historiankirjoituksessa vielä tänäkin päivänä.

Inkerinsuomalaisten suullinen muistitieto pakkosiirroista on kuitenkin rikasta ja monet pakkosiirretyt kokivat ja kokevat edelleen tärkeäksi muistitiedon välittämisen jälkipolville. Analysoin kahtakymmentä (20) toisen maailmansodan aikana Siperiaan pakkoevakuoitun inkerinsuomalaisen haastattelua. Käsittelen esitelmässäni karkotettujen inkerinsuomalaisten kokemaa pakkosiirron, eriarvoisuuden ja stigman kokemuksia Neuvostoliitossa ja niiden yhteyttä hiljaisuuteen ja vaikenemiseen.

Pakkosiirretyt elivät monelle tapaa eriarvoisessa asemassa, vuosia ilman kansalaisoikeuksia, usein pakkotyössä ja köyhyydessä. Suomalaisuus oli stigma Stalinin ajan Neuvostoliitossa ja sen jälkeenkin Venäjällä, jossa neuvostoliittolainen myytti toisesta maailmansodasta eli vahvana. Inkerinsuomalaisuudesta ja omasta henkilöhistoriasta usein vaiettiin, sillä suomalaisuus liitettiin vihollisuuteen ja vaikutti pitkään kielteisesti ihmisten elämään pakkosiirrosta ja sen jälkeen muun muassa asumisrajoituksin, mikä teki Inkeriin paluusta vaikean tai mahdottoman.

17. Ideologian monet roolit lohduttajana, sopeuttajana, oikeuttajana ja toiminnan syyttäjänä.

Koordinaattorit:

Ilkka Pirttilä, YTT, dosentti, Itä-Suomen yliopisto & Tampereen yliopisto. Email: ilkka.pirttila@outlook.com. Tel: 040 583 5081

Sami Torssonen, VTM, Tutkija

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Marko Salonen, Tampereen yliopisto

Tahtotoiminnan ideologia

Tässä esityksessä puran yksilöideologian mahdollisuuksia ja rajoitteita yksilötoiminnan ymmärrettäväksi tekemisessä. Monesti väitetään, että elämme individualistisessa maailmassa, jossa yksilöiden oma tahto ja päätäntävalta ovat toimintaa ohjaavia piirteitä. Siksi kysyn ja selvitän, millaisia tahtomisen rajoja ja mahdollisuuksia suomalaisilla yksilöillä nähdään olevan?

Tutkimusaineistona käytän marraskuussa 2018 kerättyä kirjoitelma-aineistoon, jossa 112 sosiaalitieteiden opiskelijaa kuvaa oman tahdon alaista ja vastaista toimintaa sekä näiden välisiä jännitteitä. Haarukoin kirjoituksia diskurssianalyysin ja kategoria-analyysin avulla ja nostan esille tahtomista koettelevia kielellisiä luokitteluja sekä niiden toimintaa.

Tuloksina esitän tahtotoiminnan luokitteluja, joissa näkyviksi tulevat yhtäältä oman toiminnan rajoittaminen sosiaalisilla vastuilla ja velvoitteilla sekä toisaalta oman tahdon alaisen toiminnan piirin laajentaminen olosuhteisiin, yhteiskunnan rakenteisiin ja sosiaalisen maailman tilanteisiin. Tulokset osoittavat arkisen tahtotoimintaa koskevan yksilöllisyyden olevan monisyistä neuvottelua, jossa yksilöideologia elää vahvasti, mutta jossa samanaikaisesti on aineksia myös sen haastamiseen.

Saila Heinikoski, Turun yliopisto

Monikielistä kulttuurihäirintää – Saamelaisen Suohpanterror-taidekollektiivin kielellinen fetisismi

Tarkastelen tutkimuksessani saamelaisen Suohpanterror-taidekollektiivin kielivalintoja visuaalisen monikielisyyden näkökulmasta. Suohpanterrorin teoksia voidaan kutsua niin sanotuksi kulttuurihäirinnäksi (culture jamming, ks. esim. Cammaerts 2007), jossa muun muassa parodioidaan mainoksia ja muita populaarikulttuurin sekä uusliberaalin yhteiskunnan symboleja. Tutkimuksessani analysoin sitä, millä

tavalla Suohpanterror-kollektiivin kulttuurihäirintäviestinnässä käytetään eri kieliä kuvallisen viestinnän osana ja lisänä ja millaisen kuvan teokset antavat saamelaisen alkuperäiskansan kulttuurista. Koska mielenkiintoni kohdistuu nimenomaan visuaaliseen monikielisyys- ja tutkimusaineistooni valikoituvat Suohpanterrorin julkaisut sosiaalisen median kuvapalvelu Instagramissa. Suohpanterror on julkaissut Instagramissa teoksiaan vuodesta 2014 lähtien, ja kirjoitushetkellä tililtä löytyy yhteensä 110 julkaisua.

Käsittelen visuaalista monikielisyttä erityisesti Helen Kelly-Holmesin (esim. 2004, 2014) tutkimuksen valossa. Kelly-Holmesin monikielisyystutkimuksen keskiössä on alun perin marxistinen ajatus fetissimuodostuksesta objektin lisäarvon tuottajana. Kielellisessä fetississä taas kieltä käytetään symbolisessa tarkoituksessa, jolloin sen välineellinen tai viestinnällinen merkitys häviää. Kelly-Holmes erittelee kolme visuaalisen kielenkäytön muotoa, joita hyödynnetään erityisesti mainonnassa: visuaalinen englanti, vieraiden kielten visuaalinen käyttö ja vähemmistökielten visuaalinen käyttö (Kelly-Holmes 2014). Tällaisessa kielenkäytössä tekstin visuaalinen ja tekstuaalinen merkitys sekoittuvat. Esimerkkinä kielen fetissisestä hyödyntämisestä toimivat Suohpanterrorin (pohjois)saamenkieliset teokset, joissa viestinnällisen sisällön sijaan korostuu kielen valinta. Tarkastelen kielellisen fetissimuodostuksen viitekehäyksessä, miten kielivalinta vaikuttaa saamelaisaktivistien viestiin ja kuvaan saamelaisista alkuperäiskansana. Tutkimus kuvaa myös laajemmin sitä, millä tavoin kielen visuaalisuus ja kulttuurinen representaatio kytkeytyvät yhteen vastamainonnan keinoja käyttävässä aktivistitaiteessa.

Sami Torssonen, Turun yliopisto

Fetissimin ja ideologian suhde Marxilla ja marxismissa

Marxin tekstit eivät tarjoa yksiselitteistä vastausta siihen, mikä hänen fetissimi- ja ideologiateorioidensa keskinäissuhde on. Marx kuitenkin sivuaa molempia teemoja läpi tuotantonsa, ja kysymys niiden suhteesta vaikuttaisi olevan keskeinen esimerkiksi hänen individualismiteorialleen.

Fetissimin ja ideologian kysymys on askarruttanut marxilaisia jo noin vuosisadan. Tyypillisimmin marxilaiset ovat nähneet fetissimin ideologian muotona siten, että ideologia käsitetään tietoisuuden muodoksi ja fetissimi puolestaan tietyiksi tavaratuotannolle tyypillisiksi ideologisiksi tietoisuuden muodoiksi.

Esittelen esityksessäni fetissimin ja ideologian suhdetta koskevan tulkinnan, joka perustuu niin kutsutun *Projekt ideologietheorie* -perinteen teoriaan. Tässä perinteessä ideologia kytetään tietoisuuden sijaan ensisijaisesti ”vertikaaliseen” ammattimaiseen yhteiskunnallistamiseen, joka nähdään käytännöllisenä eikä yksinomaan tietoisuuskeskeisesti.

Esimerkiksi yliopisto ideologisena mahtina ei koostu vain ajatuksista vaan myös seminaareista ja opetustilanteista, joissa yhteiskunnallistamisen ammattilaiset niitä työstävät. Ideologia erottuu fetissimistä sikäli, että jälkimmäinen syntyy ”horisontaalisissa” tavaratuotannon ja vaihdon käytännöissä, eikä sen olemassaolo välttämättä lainkaan edellytä ammatti-ideologioiden toimintaa.

Käytän omaa työtäni esimerkkinä siitä, millaisiin tutkimus- ja opetuskäytännön eroihin edellä kuvattu tulkintaero johtaa. Havainnollistan asiaa myös esittelemällä debatin, jonka Jan Rehmann ja Thomas Metscher jokin aika sitten kävivät asiaa koskien *Zeitschrift Marxistische Erneuerung* -julkaisussa.

Ilkka Pirttilä, Itä-Suomen yliopisto & Tampereen yliopisto

Miten meitä kutsutaan uudessa työelämässä ja elämässä?

Esityksessä tarkastelen ideologia (kolmea ideologista otaksumaa) osana subjektien ristiriitaista muokkaamista ja muovautumista työelämässä sekä muussa elämässä.

Tarkasteltavat ideologiset otaksumat ja toimintakulttuurit (diskurssit) ovat: 1) Kilpailukulttuuri ja kilpailijat, 2) Individualismi ja individualistit 3) Kapitalistinen realismi ja fatalistit

Esityksessä painottuu 2010-luvun suomalainen työelämä ja työelämän tutkimus

Marko Ampuja, Tampereen yliopisto

Innovaatiopuheen ideologikritikkiä

Tarkastelen tässä esityksessä innovaatiota koskevaa julkista puhetta ideologikriittisestä näkökulmasta. Innovaatio on noussut 1980- ja 1990-luvulta lähtien uusliberalismin kapitalismin keskeiseksi avainsanaksi yrittäjyyden ohella. Innovaatiopuheen (ja siihen linkittyneiden käytäntöjen, esimerkiksi koulutuksessa) ideologisenä tehtävänä on ollut oikeuttaa siirtymää kohti entistä vahvemmin markkinaohjattua kapitalismia. Tässä tehtävässään se on loihittanut esiin koko joukon positiivisia mielikuvia yhä luovemmasta, osaavammasta ja yksilökeskeisemmästä ”uudesta taloudesta”, jonka tarkoitus on purkaa aiemman kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman ”jäykkyydet” ja organisatoriset ”siilot”.

Tarkastelen aluksi innovaatiopuheen nousua osana siirtymää kohti ”schumpeterilaista työsuuntaunutta valtiota” (Bob Jessop). Tämän jälkeen pohdin sitä, miten sitä voi lähestyä kriittisesti marxilaisen ideologiateorian hengessä (erityisesti Antonio Gramsci ja ns. *Projekt Ideologietherie*). Mikä yhteiskuntaryhmät tai luokat osallistuvat voimakkaimmin valtavirtaisen innovaatiopuheen tuotantoon ja kenen materiaalisia ja poliittisia etuja sen palvelee? Tarkastelen myös sitä, minkälaiset instituutiot Suomessa ovat innovaatiopuheen organisoimisen ytimessä ja ketkä ovat sen keskeisiä ”organisia intellektuelleja”. Lopuksi jäsentelen sitä, mitä sokeita pisteitä, ristiriitaisuuksia ja poliittisen kamppailun ulottuvuuksia innovaatioon liittyy, ottaen huomioon nykyisen historiallisen tilanteen, jossa uusliberalistisen hallinnan aiempi progressiivinen, eteenpäin vievä voima on heikentynyt. Tämä näkyy myös julkisessa innovaatiopuheessa, joka on alkanut saada uusia sävyjä nykyisessä kriisikonjunktuurissa, samalla kun se edelleen pyrkii organisoimaan uusliberaalia hallintaa positiivisessa mielessä, ”uuden talouden” ideologisiin ajatusmuotoihin tukeutuen.

Otto Kyyrönen, Tampereen yliopisto

Ideologian käsitteen jatkuva hyödyllisyys yhteiskuntateorialle ja -tutkimukselle: *Projekt Ideologie-Theorie*:n kriittinen ideologiateoria

Uusliberalismin, uusnatsismin ja ”vaihtoehto-oikeiston” kaltaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden kuvaaminen vaikuttaisi luonnistuvan intuitiivisesti varsin hyvin termin ”ideologia” avulla. Yhteiskuntateorian valtavirta on kuitenkin viimeisten vuosikymmenten kuluessa siirtynyt pois päin kyseisestä käsitteestä, mikä on tapahtunut pääosin Michel Foucault’n (1980) vaikutuksesta. Ideologian käsitettä on alettu karsastaa, ja se on korvattu termeillä ”valta” ja ”diskurssi” (ks. esim. Laclau & Mouffe 1985). Tästä huolimatta foucault’laiseksi identifioituva politiikan tutkija Wendy Brown (2015) tarkastelee muutama vuosi sitten ilmestyneessä kirjassaan uusliberalismia sellaisesta taloudellisesta näkökulmasta, joka vaikuttaisi viittaavan Foucault’n hylkäämään ideologiateoreettiseen viitekehykseen. Kyseinen esimerkki ohjaa meidät pohtimaan, onnistuiko Foucault (2008) omassa uusliberalismianalyyssissaan ja ideologian käsitteeseen kohdistamassa kritiikissään vai onko ideologia yhä yhteiskuntateoreettisesti pätevä ja hyödyllinen termi.

Argumentoin konferenssiesityksessäni jälkimmäisen kannan puolesta: ideologia on yhä validi ja tarpeellinen käsite yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkimiseksi. Tarkastelen esityksessäni 1970-luvulla perustetun länsisaksalaisen *Projekt Ideologie-Theorie*:n (*PIT*) kehittämää kriittistä ideologiateoriaa (ks. esim. Haug 1983; Rehmann 2013), joka tarjoaa uuden vaihtoehdon suhteessa kolmeen muuhun marxilaiseen tapaan ymmärtää ideologia (Koivisto & Pietilä 1996). *PIT*:n tärkeimpiä anteja on ideologisen sijoittaminen tietoisuuden ulkopuolelle yhteiskunnan rakenteisiin, minkä mukaisesti ideologisuus määrittyy ensisijaisesti yhteiskunnallisen järjestelmän ja vasta toissijaisesti tietoisuuden ominaisuudeksi. *PIT* erottaa toisistaan yhteiskunnallisen todellisuuden vertikaalisen ja horisontaalisen ulottuvuuden, jotka sekoittuvat hierarkkisessa ja kapitalistisessa yhteiskuntajärjestelmässä. Tätä jaottelua seuraten *PIT* määrittelee ideologisen ideaaliseksi yhteiskunnallistumiseksi ylhäältäpäin, joka hyödyntää horisontaaliselle ulottuvuudelle ominaisia elementtejä. Tällä tavoin *PIT* kykenee selittämään Stuart Hallia (1988) ”thatcherismin” yhteydessä askarruttaneen kysymyksen: Minkä vuoksi subjektit hyväksyvät itse oman alistamisensa? Tämän lisäksi *PIT* tarjoaa käsitteellistä selkeyttä tarkastelemalla tavarafetisismiä ei-ideologisena ilmiönä, vaikka sillä onkin keskeinen rooli ideologioiden toiminnassa.

Kriittisen painotuksensa vuoksi *PIT*:n ideologiateoria omaa emansipatorisen ulottuvuuden, sillä se argumentoi ideologioiden olevan sellaisen vertikaalisen yhteiskuntajärjestelmän tuotoksia, josta ihmisten on mahdollista päästä eroon. Tällainen kriittinen näkökulma tarjoaa yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkijalle tärkeän kiintopisteen, josta käsin tutkimuksen normatiiviset ja eettiset arviot voidaan oikeuttaa. Näiden huomioiden pohjalta väitän, että *PIT*:n kriittinen ideologiateoria ja sille ominaiset käsitelmääritelmat kykenevät selkiyttämään ideologian käsitettä koskevaa keskustelua ja tarjoamaan teoreettiset lähtökohdat soveltavalle yhteiskuntatutkimukselle.

18. Terveyserojen sosiaaliset syntymekanismit / Social mechanisms of health disparities

Koordinaattorit:

Sanni Kotimäki, sanni.kotimaki@utu.fi

Laura Salonen, lksalo@utu.fi

Antti Kähäri, akakah@utu.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Sini Erholtz, Lapin yliopisto

Masennuslääkkeet ja eroavat terveystarkastukset

Tarkastelen väitöskirjatutkimuksessani mistä masennuslääkekeskustelussa kiistellään ja miten. Nykyään noin puoli miljoonaa ihmistä saa vuosittain Kela-korvauksia masennuslääkkeistä Suomessa; lukumäärä on seitsenkertaistunut 90-luvulta lähtien. Tästä huolimatta osa asiantuntijoista ei usko lääkkeiden edes toimivan ja myös lääkkeiden käyttäjien kokemukset vaihtelevat. Joillekin lääkkeet saattavat olla kuin ”insuliinia diabetekseen”, toisille taas pillereitä, jotka aiheuttavat enemmän haittaa kuin hyötyä. Mediassa keskustelu on polarisoitunut ja kamppailua oikeaoppisesta terveydestä sekä sen hoidosta käydään pinnalta katsoen pääosin tieteellisiä tutkimuksia esitellen ja asiantuntijuutta korostaen.

Keskityn puheenvuorossani avaamaan käsitettä eroavista terveystarkastuksista, joka pohjautuu teoriaan konfliktissa olevista maailmankatsomuksista (Weltanschauung). Yleistävät kansanterveyden linjaukset ja ihmisen oma henkilökohtainen terveys eivät ole yhteismitallisia. Erilaisten kokemusten kautta muodostuu erilaisia tapoja määritellä sekä terveyden että sen hoidon arvoja ja normeja.

Masennuslääkkeiden kontekstissa terveystarkastuksia voidaan tarkastella esimerkiksi kysymällä mitä merkityksiä ja odotuksia masennuslääkkeisiin asetetaan? Haetaanko täsmälääkitystä vai väliaikaista tukea pahimman yli, onko sivu- ja vieroitusoireista saatu tietoa riittävästi vai ei ja minkälainen dialogi potilaan ja hoitohenkilökunnan hoitosuhteen aikana on. Myös sillä on merkitystä, että miten ihmistä on autettu; onko esimerkiksi etsitty potilaan oireiden syytä, vai tyydytty hoitamaan pelkästään oiretta? Onko tarjottu monipuolista hoitoa, joka on vastannut yksilöllisiin tarpeisiin vai pelkkää lääkitystä, joka on kasvattanut ihmisen pettymystä hoitorakennetta kohtaan. Tärkeää on myös pohtia, että haetaanko terveydenhuollosta vastauksia muihin sosiaalisiin ongelmiin?

Nyt tutkimukseni loppuvaiheilla minua askarruttaa erityisesti kysymys siitä miten erilaisten terveystarkastusten välille voitaisiin rakentaa dialogia vastakkainasettelun sijaan. Totuuden jälkeiseksi ajaksi kutsutussa nykytilanteessa perinteisiä auktoriteetteja kyseenalaistetaan monista suunnista. Meidän tulisi muistaa, että länsimaalaisen lääketieteen hoitomuodot eivät aina paranna eivätkä vaihtoehtoiset mallit ole aina huuhaata.

Heini Kari, Jaana E. Martikainen, Pekka Heino & Katri Aaltonen (Kela)

Toimeentulotuesta maksetut lääkemenot

Toimeentulotuen saajat sairastavat ja käyttävät julkisia terveystalvveluja enemmän kuin muu saman ikäinen väestö. He myös kokevat terveytensä muuta väestöä heikommaksi. Näin yhtäältä siksi, että sairaus heikentää toimeentulon edellytyksiä, ja toisaalta siksi, että huono-osaisuus on monin tavoin yhteydessä heikentyneeseen terveyteen. Toimeentulotuen saajien heikompi terveys näkyy myös siinä, että heillä on muuta väestöä useammin vaikeista ja pitkäaikaisista sairauksista johtuvia lääkekorvausoikeuksia sekä kansansairauksien hoitoon käytettävien lääkkeiden ostoja.

Suomen sosiaaliturvajärjestelmässä avohoidon lääkkeitä korvataan ensisijaisesti sairausvakuutuksesta. Lääkkeiden kuluja maksetaan kuitenkin myös toimeentulotuesta. Toimeentulotuen maksamisen lähtökohtana on yksilöllinen arviointi lääkkeen tarpeellisuudesta, joten toimeentulotuesta maksetaan myös lääkkeitä, jotka eivät ole sairausvakuutuksesta korvattavia. Näistä ei-korvatuista lääkeostoista on kertynyt rekisteritietoa vasta vuodesta 2017 lähtien, kun perustoimeentulotuen maksatus siirtyi kunnista Kelaan.

Tutkimuksen tarkoituksena on muodostaa yleiskuva toimeentulotuella katetuista lääkeostoista ja toimeentulotuen saajien lääkkeiden käytöstä sekä tarkastella ensisijaisen ja viimesijaisen etuuden limittymistä reseptilääkkeistä aiheutuvien kustannusten maksamisessa. Aineistona käytetään Kelan etuusrekistereihintallennettuja tietoja sairausvakuutuksesta korvatuista lääkeostoista (reseptitiedosto), toimeentulotuen maksuista (Kelan maksusitoumuksella maksetut apteekkiostot, sisältäen korvatut ja ei-korvatut lääkkeet sekä muuta apteekkituotteet ja -palvelut) ja kaikista perustoimeentulotuen piirissä olleista henkilöistä.

Vuonna 2017 kaikista korvattavia lääkkeitä ostaneista henkilöistä noin viisi prosenttia osti ainakin yhden lääkkeistään toimeentulotuen maksusitoumuksella. Kelan maksusitoumuksella toimeentulotuesta maksettiin apteekkiostoja yhteensä 37 miljoonalla eurolla noin 200 000 henkilölle, mikä on puolet kaikista perustoimeentulotuen piirissä olleista henkilöistä. Toimeentulotuen saajia on erityisesti nuoremmista ikäryhmissä, mikä heijastuu toimeentulotuesta maksettujen lääkkeiden valikoimaan. Toimeentulotuella maksettiin erityisesti psyykenlääkkeiden, hengitystiesairauksien lääkkeiden, kipulääkkeiden ja ihosairauksien lääkkeiden kustannuksia. Kustannuksista noin puolet kohdistui peruskorvattujen lääkkeiden omavastuisiin. Noin kolmasosa toimeentulotuesta maksetuista lääkekustannuksista kohdistui lääkkeisiin, jotka eivät ole sairausvakuutuksesta korvattavia. Nämä lääkkeet olivat esimerkiksi mikrobilääkkeitä (antibiootteja), suun ja hampaiden hoitoon tarkoitettuja valmisteita ja ehkäisyvalmisteita.

Toimeentulotuki mahdollistaa pienituloisille lääkkeiden hankkimisen etenkin silloin, kun omavastuu on suuri tai lääkettä ei korvata lainkaan. Toimeentulotuen käyttöä lääkekustannuksiin on syytä tutkia edelleen sekä lääkekorvausjärjestelmän riittävyyden että rationaalisen lääkehoidon näkökulmasta.

Antti Kähäri, Turun yliopisto

Sosioekonomisen aseman yhteys kalan kulutukseen Suomessa 1985–2016

Ruokatottumukset vaihtelevat sosioekonomisen aseman mukaan. Korkea koulutus ja tulot korreloivat ruokavalion terveellisyyden kanssa. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan koulutuksen ja tulojen yhteyttä kalan kulutukseen Suomessa. Empiirisenä aineistona käytetään Tilastokeskuksen Kulutustutkimuksia vuosilta 1985–2016. Tulosten mukaan kalan osuus elintarvikemenoista on väestötasolla lähes kaksinkertaistunut. Tuloryhmien väliset erot kalan kulutuksessa ovat kasvaneet, mutta koulutusryhmien väliset erot pysyneet vakaina. Tuloksia pohditaan terveyden, eriarvoisuuden ja ilmaston näkökulmista.

Niko Eskelinen, Jani Erola, Johanna Kallio, Turun yliopisto, Markus Keski-Säntti & Tiina Ristikari (THL)

Vanhempien taloudellisen ja terveydellisen huono-osaisuuden yhteys lapsen toisen asteen tutkinnon suorittamiseen

Perhetaustan vaikutusta lapsen aikuisuuden asemaan on tutkittu laajalti. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että perhetaustan ja lapsen aikuisuuden asemien välistä yhteyttä muovaa erityisesti koulutus. Näissä tutkimuksissa on keskitytty lähinnä siihen, miten lapsuuden perheen sosioekonomiseen asemaan linkittyvät tekijät, kuten vanhempien köyhyys, työttömyys tai toimeentulotuen asiakkuus, ovat yhteydessä lapsen toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Sen sijaan vähemmälle huomiolle on jäänyt, miten vanhempien terveydelliseen huono-osaisuuteen kytkeytyvät tekijät ovat yhteydessä lapsen kouluttautumiseen. Niin ikään vähemmän tiedetään siitä, miten vanhempien taloudellisen ja terveydellisen huono-osaisuuden ajoitus, esiintyminen ja kertautuminen lapsen eri ikävaiheissa ovat yhteydessä lapsen aikuisuuden asemia määrittäviin tekijöihin, kuten koulutukseen.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on analysoida, miten vanhempien taloudellinen ja terveydellinen huono-osaisuus ovat yhteydessä lapsen toisen asteen tutkinnon suorittamiseen. Tutkimuksessa selvitetään missä määrin vanhempien taloudellinen ja terveydellinen huono-osaisuus sekä niiden kertautuminen lapsen eri ikävaiheissa selittävät lapsen toisen asteen tutkinnon suorittamista. Lisäksi tarkastellaan sitä, miten vanhempien taloudellista ja terveydellistä huono-osaisuutta kuvaavat tekijät lapsen eri ikävaiheissa ennustavat lapsen toisen asteen tutkinnon suorittamista.

Aineistona hyödynnetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Syntymäkohortti 1987 -rekisteriaineistoa. Aineiston kohdejoukkona ovat kaikki Suomessa vuonna 1987 syntyneet henkilöt, joita on seurattu sikiöajalta alkaen. Kansainvälisestikin ainutlaatuinen aineisto sisältää poikkeuksellisen laajasti eri rekisteriviranomaisilta kerättyä tietoa vuonna 1987 syntyneiden sekä heidän biologisten vanhempiensa toimeentulosta, terveydestä, koulutuksesta ja palveluiden käytöstä. Pääsääntöisesti aineiston rekisteritiedot on päivitetty vuoden 2012 loppuun, jolloin tiedot yltyvät tarkastelun kohteena olevan syntymäkohortin 25 ikävuoteen saakka. Vanhempien taloudellisen ja terveydellisen huono-osaisuuden yhteyttä lapsen koulutukseen analysoidaan kuvailevin ja monimuuttujamenetelmin. Kuvailevien menetelmien osalta nojataan suoriin ja ehdollisiin jakaumiin. Monimuuttujamenetelmien osalta tutkimuksessa hyödynnetään lineaarisia ja logistisia regressiomenetelmiä. Analyysit on toteutettu R -ohjelmalla.

Tutkimus valaisee, miten perhetaustaan kytkeytyvä taloudellinen ja terveydellinen huono-osaisuus on yhteydessä lapsen toisen asteen tutkinnon suorittamiseen sekä lisää ymmärrystä siitä, millainen merkitys vanhempien taloudellisen ja terveydellisen huono-osaisuuden ajoituksella ja kertautumisella lapsen eri ikävaiheissa on lapsen toisen asteen tutkinnon suorittamiselle.

Hanna Rinne, Kuntoutussäätiö & Mikko Laaksonen, ETK

Sosioekonomisten tekijöiden yhteys työntekijäammattien korkeaan kuolleisuuteen

Suurin osa korkean kuolleisuuden ammasteista on työntekijäammatteja. Merkittävä osa ammattien välisistä kuolleisuuseroista saattaa johtua yleisemmistä sosioekonomisia eroista. Tässä voi kuitenkin olla eroja työntekijäammattien välillä. Tavoitteena on selvittää, selittyykö työntekijäammattien korkean kuolleisuus koulutuksella, toimialalla, tuloilla tai aiemmilla työttömyysjaksoilla. Kiinnostavaa on myös, onko selitysasteissa eroja eri korkean kuolleisuuden työntekijäammattien välillä.

Aineistona on yksilötasoinen pitkäaikaisrekisteriaineisto Tilastokeskuksen rekistereistä. Tutkimusväestö koostuu kaikista 30–64-vuotiaista palkansaajista vuoden 2000 lopussa. Heidän kuolleisuuttaan seurataan 2001–2015. Ammatin ja kuolleisuuden välisiä yhteyksiä tutkitaan Coxin regressiomallilla.

Koulutuksen vakioiminen pienensi eroja keskimääräisesti eniten. Miehillä toimialan, tulojen ja työttömyyden vakioinnin vaikutus vaihteli suuresti ammattien välillä. Miehillä korkeasta kuolleisuudesta selittyi yli 50 prosenttia 23 ammatissa kaikkien tekijöiden vakioinnin jälkeen. Joissain ammateissa taustatekijöiden vakiointi peräsi nosti kuolleisuutta. Vakiointien jälkeen kuolleisuus oli korkeinta paperin ja kartongin teollisilla valmistajilla sekä kansi- ja konemiehistöllä.

Naisilla selitysasteet kaikkien tekijöiden vakioinnin vaikutuksesta vaihtelivat 9-86 prosentin välillä. Selitysaste oli korkein lehdenjakajilla sekä pesu-, valkaisu- ja värjäyskoneiden hoitajilla, alhaisin taas tekstinkäsittelijöillä.

Kaikkiaan 14 ammatissa 31:stä miehillä ja 2 ammatissa 14:stä naisilla kuolleisuus ei vakiointien jälkeen ollut enää tilastollisesti merkitsevästi keskimääräistä korkeampaa.

Työntekijäammattien välillä oli suuria eroja sen suhteen, kuinka paljon koulutus, toimiala, tulot ja työttömyys selittivät ylikuolleisuutta. Työntekijäammattien korkea kuolleisuus ei täysin selity muilla sosioekonomisilla eroilla. Ammattiryhmien välisten erojen tutkiminen tuo uutta tietoa terveyseroista sekä auttaa kohdistamaan ehkäiseviä toimenpiteitä niitä eniten tarvitseville.

19. Tasa-arvoistaako jakamistalous?

Koordinaattorit:

Pasi Mäenpää, dosentti, vastuullinen tutkija, Helsingin yliopisto. Email: pasi.maenpaa@helsinki.fi.
Tel. 040 592 3933

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Jenna Päläs, Lapin yliopisto, Salla Jutila, Lapin yliopisto, Maria Hakkarainen, Lapin yliopisto

Asunto-omaisuus jakamistaloudessa – asuinhuoneistojen vuokraamista vai kaupallista majoitustoimintaa?

Jakamistalous, mukaan lukien vertaismajoitus, on voimakkaasti kasvussa oleva ilmiö, jonka vaikutukset näkyvät niin paikallisesti kuin yhteiskuntarakenteiden tasolla. Vertaismajoitus poikkeaa perinteisestä hotelli- ja majoitustoiminnasta siten, että huoneistoja ja majoitusta välittävä yritys ei itse omista huoneistoja taikka kiinteistöjä, vaan huoneistoja omistavat ja hallinnoivat yksityishenkilöt tai muut sivustojen käyttäjät.

Tässä tutkimuksessa hahmottelemme ammattimaisen majoitustoiminnan ja vertaismajoittamisen rajoja pohtien, tulisiko yksityishenkilön harjoittamaa majoitustoimintaa rajoittaa vai tulisiko huoneistojen omistajilla olla mahdollisimman laaja päättävä valta omaan omaisuuteensa? Matkailualan kasvu on lisännyt kysyntää muulle kuin perinteiselle hotelli- ja majoitustoiminnalle, sekä kiinnostusta vertaismajoitustoiminnan aloittamiseen, yksityisten

henkilöiden tavoitellessa lisäansioita matkailusta. Kasvu on kuitenkin tuonut mukanaan haasteita, jotka ovat moninaisia riippuen aina kulloisestakin tarkastelusuunnasta. Vertaismajoituksen liiketoimintamallien valtavirtaistuminen on johtanut ennakoimattomiin tilanteisiin ja kysymyksiin, joihin ei ole yksiselitteisiä vastauksia. Tämänhetkinen sääntely ei tunnista uusia asumisen ja majoittumisen muotoja. Myös sijoitusasuntotoiminta on vertaismajoituskonseptin johdosta saanut piirteitä, jotka lähestyvät ammattimaista majoitustoimintaa.

Perinteisen majoitustoimintaa koskevan sääntelyn soveltuminen vertaismajoitustoimintaan on monella tapaa ongelmallista etenkin silloin, kun yksityishenkilöt vuokraavat lyhytaikaisesti huoneistojaan. Lähtökohtaisesti perusoikeuksiin kuuluvan omaisuudensuojan puitteissa yksityishenkilöt saavat vapaasti hyödyntää asunto-omaisuuttaan vuokraustoiminnassa. Vertaismajoituksen toimintamallit ovat hyvin moninaiset: osa vuokraa kotiaan tai omistamaansa asuntoa suoraan majoittujalle välittäjäyrityksen/-alustan toimiessa lähinnä välittäjän roolissa, osa vuokraa kotinsa tai omistamansa asunnon välittäväälle yritykselle tai alustalle osallistumatta itse lainkaan asunnossa tapahtuvaan majoitustoimintaan. Näiden toimintamuotojen väliin mahtuu vielä monia muita malleja. Niin ikään perinteisille majoitustoimijoille on säädetty useita eri velvollisuuksia, kuten turvallisuus- ja

pelastussuunnitelman laatiminen ja asiakasturvallisuudesta huolehtiminen. Majoitusyritykset etujärjestöineen ovat esittäneet majoitusyrityksiä ohjaavien lakien soveltamista myös ammattimaisesti toimiviin vertaismajoittajiin.

Tutkimuksemme tuottaa vertaismajoituksen erilaisten toimijoiden näkökulmat huomioivan sääntely-ympäristön kartoituksen.

Pekka Mäkelä

Miten jakamalla saa enemmän

Galbraith (1969) sanoo USA:ssa aletun 1930-luvulla edistämään tuotannon kasvattamista hinnalla millä hyvänsä. Tarkoituksena oli selviytyminen lamasta, mutta tuotannon hegemonia oli tullut jäädäkseen ja levittäytyi ympäri maapallon. Valtava koneisto on sittemmin valjastettu suostuttelemaan kuluttajakansalaisia yhä uusien ostosten tekoon. Sosiaaliset ja ekologiset katastrofinäkymät asettavat vastattavaksemme kysymyksen: miten tuotantoa ja kulutusta voidaan vähentää hallitusti?

Jakamistalous eri ilmenemismuotoineen on askel oikeaan suuntaan sikäli kuin se vähentää painetta kestokulutushyödykkeiden uutuustuotantoon ja tarjoaa joillekin lisäansioita. Mutta se menettää syvällisemmän muutospotentialinsa, jos se toteutuu vain harvoille suotuna uusina ansaintakeinoina ja rahanalaisina palveluina. Toiseksi kysymykseksi vallitsevassa tilanteessa nouseekin: miten tavaroiden ja palvelujen erillis-, yhteis- ja peräkkäiskäyttöä voitaisiin edistää niin että hyöty koituu mahdollisimman monille?

Omistajalla on suvereeni oikeus päättää siitä, kuka saa hänen omistamaansa hyödykettä käyttää. Käyttöoikeuden laajentaminen vaatii antaja- ja saajaosapuolelta keskinäistä luottamusta ja arvonantoa. Verkostoituminen lisää vastavuoroisen kanssakäymisen vaikuttavuutta. Verkostoon tulisi voida liittyä satunnaisesti tai pysyvästi, iästä, sukupuolesta, kansallisuudesta tai varakkuudesta riippumatta. Kolmas kysymykseni kuuluu: miten tällaisten pois- tai sisäänsulkevan yhteisön korvaavien käyttöverkostojen skaalautuminen globaalillakin tasolla tulisi mahdolliseksi?

Perustan esitykseni väitöskirjaani Johdatus eheyttävään kulutukseen (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-300-009-4>).

Mats Nylund

Jakamistalouden pedagogiikka

Esityksessä lähdetään liikkeelle ajatuksesta, että jakamistalous edustaa merkittävää yhteiskunnallista muutosnäkökymää, jossa taloudellinen ja sosiaalinen arvonmuodostus kietoutuvat yhteen. Esityksen taustalla on suomalaisissa ammattikorkeakoulussa tapahtuva opetuksen kehittämishanke, jossa kehitetään uutta osaamista ja materiaalia jakamistalouden opetukseen. Tässä kehittämishankkeessa jakamistalous nähdään osana kiertotaloutta.

Näistä lähtökohdista esitys pyrkii lähestymään kysymystä: Miten jakamistaloutta tulisi opettaa? Esityksessä tarkastellaan muutamia keskeisiä jakamistalouden jaotteluita: (1) jakamistalouden suppea ja laaja määritelmä, (2) liiketoiminnallinen ja yhteisövetoinen jakamistalous, (3) jakamistalouden tuotanto ja kulutus, (4) yritykset ja julkinen sektori, sekä (4) informaation, palvelujen ja esineiden jakamistalous. Nämä osa-alueet pyritään yhdistämään ns. jakamistalouden sipulimallissa, joka esitellään kuulijoiden arvioitavaksi.

Yllä mainittuja jaotteluita ja käsitteellisiä malleja pohditaan ja tarkastellaan toisaalta pedagogiikan näkökulmasta, toisaalta uuden empiirisen tutkimuksen valossa. Missä määrin empiirinen näyttö tukee alussa mainittua ajatusta ”merkittävästä yhteiskunnallisesta muutosnäkökulmasta”? Missä määrin tähän näkökulmaan sisältyy eriarvoistumista? Entä miltä suomalainen jakamistalous näyttää, kun sitä verrataan pohjoismaisiin naapureihimme Tanskaan ja Ruotsiin? Esitys kannustaa myös kuulijoita pohtimaan minkälaista jakamistalouden opetuksen tulisi olla.

Pasi Mäenpää

Kohti sosiaalista jakamistaloutta?

Historiallisesti katsoen kehkeytyvän jakamistalouden taustalta löytyy teollistumisen kautta vaurastunut runsauden yhteiskunta, jossa valtaosa kansalaisista kantaa mukanaan ylimääräisiä resursseja. Jakamistaloutta voi pitää kapitalistista taloutta uudistavana, moninaistavana tai disruptiivana historiallisena ilmiönä. Sen kehitykseen on mahdollista vaikuttaa eri tavoin, mukaan lukien julkisen vallan toimet. Sosiaalisesta näkökulmasta jakamistaloutta lähestytään yleensä työn kautta, koska jakamistalouden on havaittu luovan huonoja työehtoja ja sitä kautta heikompaa hyvinvointia.

Esityksessä käsitellään kansalaislähtöisen jakamis- tai vertaistalouden tapauksia kuten hävikkiruokahankkeita, kierrätysryhmiä, lähiruokarenkaita ja vertaisapuryhmiä. Voivatko ne kasvaa merkittäväksi vähävaraisten elämää kannattelevaksi ja rikastavaksi instituutioksi? Millaisia toimia se edellyttäisi julkiselta vallalta? Miten jakamistalous integroidaan sosiaalipolitiikkaan?

20. Kulttuuri, terveys ja hyvinvointi

Koordinaattorit:

Harley Bergroth, Turun yliopisto. Email: harley.bergroth@utu.fi. Tel. 0405689580

Veera Koskinen Jyväskylän yliopisto. Email: veera.k.koskinen@jyu.fi. Tel. 0408054739

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Tuomo Laihiala

Hyvinvointi, onnellisuus ja terveys 1972 ja 2017

Sosiologian klassikko Erik Allardt toteutti 1970-luvulla laajan Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan hyvinvointia vertailevan tutkimuksen. Tässä tutkimuksessa hän operationalisoi pohjoismaisen hyvinvoinnin useisiin osa-alueisiin, jotka jaotteli kolmeen ulottuvuuteen: having (elintaso), loving (yhteisyyssuhteet) ja being (itsensä toteuttamisen muodot). Tutkimus oli myös edelläkävijä koetun hyvinvoinnin mittaamisessa.

Tampereen yliopistossa toimiva tutkimusprojekti “Hyvinvointi Suomessa 1972 ja 2017” toistaa Allardtin tutkimuksen sen keskeisiltä osilta. Käytän tämän esityksen pohjana vuoden 1972 alkuperäisaineistoa sekä käynnissä olevan projektin syksyllä 2017 keräämää aineistoa.

Esittelen alustavia tuloksia siitä, mitä on tapahtunut (allardtlaisittain ymmärretylle) hyvinvoinnille ja onnellisuudelle osana yhteiskunnan ja kulttuurin muutosta ja millaiset selittävät tekijät vaikuttavat tämän muutoksen taustalla. Toisin sanoen tutkin, jäsentyykö hyvinvointi suhteessa yhteiskuntarakenteeseen edelleen samalla tavalla kuin 1970-luvun alussa, vaikka yhteiskunta on rajusti muuttunut. Esityksessä keskityn koettua hyvinvointia (onnellisuutta, terveyttä ja tarpeentyydytystä) selittävien tekijöiden tarkasteluun (ikä, siviilisääty, sukupuoli, sosioekonominen asema ja terveydentila). Tutkimusmenetelmänä on yleinen lineaarinen malli.

Tutkimus osoittaa, että suomalaisten hyvinvoinnin taso on huomattavasti korkeampi vuonna 2017 kuin vuonna 1972. Myös tarpeentyydytyksen taso on aiempaa korkeampi. Yllättävämpää on, että suomalaiset eivät koe itseään onnellisemmaksi vuonna 2017 kuin vuonna 1972. Myös hyvinvoinnin osa-alueita ennustavat tekijät eroavat tarkasteluvuosien välillä. Vuonna 1972 esimerkiksi onnellisuutta ennustivat parisuhteessa oleminen ja hyvä mielenterveys, kun taas vuonna 2017 onnellisuuteen ovat yhteydessä edellisten lisäksi ikä ja sukupuoli. Vuonna 1972 mielenterveyden ongelmia ennustivat yli 50 vuoden ikä, pienituloisuus ja heikko työmarkkina-asema, mutta vuonna 2017 mielenterveyden ongelmista kärsivät muita useammin nuoret aikuiset, pienituloiset ja matalasti koulutetut.

Marjaana Jones

Potilaasta terveystalvelujen kehittäjäksi ja tuottajaksi – neuvotteluja paikasta ja legitimiteetistä

Terveyspoliittisissa strategioissa osallisuudesta on tullut pikemminkin sääntö kuin poikkeus ja sairauskokemuksen nähdään tuottavan kokemusperäistä tietoa, jota voidaan käyttää terveystalvelujen kehittämisessä. käytännön tasolla osallisuuden toteuttaminen ei kuitenkaan suju mutkattomasti. Kokemustieto joutuu usein törmäyskurssille lääketieteellisen tiedon kanssa ja uusilla osallistujaryhmillä ei ole selkeästi määriteltyä paikkaa tai roolia terveystalveluissa. Tutkimuksessa keskityn erityisesti siihen, kuinka sairauskokemuksia omaavat ihmiset neuvottelevat omasta paikastaan, pyrkivät luomaan legitiimin aseman sekä tekemään yhteistyötä terveydenhuollon ammattilaisten kanssa.

Analysoin diskurssianalyysin keinoin terveydenhuollon kehittämis- ja tuotantoprosesseihin osallistuvien, sekä sairauskokemuksen omaavien henkilöiden (n=17) yksilöhaastatteluja. Perustellessaan osallisuuden merkitystä, osallistujat nojasivat vahvasti voimaantumisen, tuottavuuden sekä potilaslähtöisyyden diskursseihin. Oman paikan löytäminen vaati jatkuvaa tasapainoilua erilaisten, ja usein epäselvien, odotusten kanssa. Osallistujat työskentelivät läheisessä yhteistyössä terveydenhuollon ammattilaisten kanssa ja pyrkivät tätä kautta saamaan arvostusta. Osallisuuden koettiin myös olevan vahvasti riippuvaista ammattilaisten hyväksynnästä. Tiettyjen ammattimaisten käytäntöjen ja puhetapojen sisäistäminen etäännytti osallistujia muista potilaista, mutta mahdollisti asiantuntija-aseman omaksumisen. Osallistujat eivät kuitenkaan halunneet samaistua täysin ammattilaisiin, sillä he eivät halunneet menettää kykyään nostaa esiin kriittisiä näkökulmia.

Kirsi Purhonen & työryhmä

Kuvallinen ja pelillinen kulttuuri nuorten tupakkatuotteiden käytön ehkäisyssä

Nuorten maailma ja keskustelukulttuuri rakentuvat paljon kuvallisen ja digitaalisen kulttuurin ja viestinnän varaan. Vuonna 2017 sosiaalisen median tutkimuksessa (Pönkä 2017) 12 – 17-vuotiaat nuoret käyttävät eniten WhatsAppia (88,9%), Youtubea (86,3%), Instagramia (77,8%) ja Snapchattia (69,1%). Kaikki edellä mainitut sosiaalisen median viestintäkanavat mahdollistavat nuoria kiinnostavan sisällön jakamisen tai oman sisällön tuottamisen heidän omasta kulttuuristaan käsin.

Tupakointiin liittyviä tekijöitä on paljon tutkittu perheen sosioekonomisen tason, perhesuhteiden, vanhempien tupakoinnin, tupakkatuotteiden saatavuuteen ja koulun politiikkaan liittyen löytämättä kuitenkaan tehokkaita keinoja tätä kautta tupakoinnin vähentämiseen. Tämän vuoksi painopistettä tulisi siirtää yhteisön asenteisiin ja arvoihin tupakoinnin aloittamisessa (Galan ym. 2012, Kuipers ym. 2016.) ja huomioimaan nuorisokulttuuriset tekijät osana ehkäisevää työtä (Viitanen 2010.)

Kuvallinen ja pelillinen nuorten kulttuuri sisältää arvoja ja asenteita, joita voidaan hyödyntää nuorten terveystalveluissa ja ehkäisevässä työssä. Visuaalisella kommunikaatiolla (Galopen – Morvan ym.

2011; Lee ym. 2017; Drovandi ym. 2018) voidaan saavuttaa keskusteluyhteys nuoriin ehkäisevässä päihdetyössä, jonka nuoret muutoin kokevat valistamiseksi tai ylhäältä annetuiksi ohjeiksi.

Tässä esityksessä tarkastellaan miten kuvallinen ja sanallinen kysely toimivat tutkittaessa tupakkatuotteiden käyttäjiä, riskiryhmiä ja tupakoimattomia nuoria. Esityksen painopiste on siinä, miten kuvallisuuden ja pelillisyyden avulla voidaan tukea nuorten tupakkatuotteiden käytön ehkäisyä ja miten nuoret kokevat kuvallisen ja pelillisen menetelmän osana terveystiedon oppitunteja.

Yllä oleviin kysymyksiin voidaan vastata analysoimalla Versus-hankkeen tilastoaineisto (n=120) ja nuorten antamia palautteita (n=774; n=321). Tutkimuksessa käytetyt kuvat sisältävät osittain suoria ja osittain symbolisia merkityksiä, joilla tupakoivien ja tupakoimattomien nuorten ajattelu poikkesi toisistaan (**Sztompka, Bourdieu 2000**). Kuvat ja pelillisuus vastaavat hyvin nuorten kulttuuriseen ja visuaaliseen kommunikaatioon myös terveystiedon oppituntien sisältöinä. Esityksessä esitellään Versus-hankkeen tutkimustuloksia kuvallisilla ja pelillisillä keinoin tapahtuvasta nuorten tupakkatuotteiden käytön ehkäisystä.

Työryhmä:

Kallunki, Valdemar; Kauronen, Marja-Leena; Lehtonen, Olli; Purhonen, Kirsi; Lesonen, Miikka-Petteri ja Polak, Angelika.

Maija Korhonen & Katri Komulainen:

Työn, terveyden ja sairauden moraaliset järjestykset työuupuneiden sairauslomakertomuksissa

Yhteiskuntaamme läpäisevät työtä, terveyttä ja sairautta koskevat moraaliset järjestykset. Sairauslomalle joutuminen työuupumuksen vuoksi tuottaa selontekovelvollisuuden näiden moraalisten järjestysten rikkoutuessa. Selittämisen ja oman tilanteen legitimoinnin vaade viriää, koska työuupumus ei kuulu virallisiin sairausluokituksiin eikä uupumuksesta kärsivä siten itsestään selvästi täytä ”sairaan” kriteerejä. Lisäksi sairausloma eli työstä poissaolo rikkoo työkeskeisen yhteiskunnan normeja ja asettaa hyvän työntekijyyden vaakalaudalle. Esityksessä analysoimme Kelan työuupumuskuntoutuskursseille osallistuneiden henkilöiden haastatteluja vuorovaikutuksen tutkimusperinteestä käsin tarkastelemalla uupuneiden dialogisesti rakentuvia tilanteisia merkityksenantoja.

Eritellemme, millä tavoin uupuneet selittävät ja oikeuttavat sairauslomaansa. Sairauslomakertomusten sisältämien selontekojen analyysi tekee näkyväksi työn, terveyden ja sairauden moraalisia järjestyksiä näihin liittyvine normeineen. Sairauslomalle jääminen vaatii uupumuksen syyselityksiä, joiden avulla omaa pahoinvointia ja työstä poissaoloa pyritään tekemään ymmärrettäväksi sekä itselle että toisille. Se sisältää neuvottelua ”sairaan” statuksesta ja omasta arvosta työntekijänä. Sairauslomalla oleminen puolestaan luo uupuneille aktiivisuuden vaateen: sairauslomallakin on ilmennettävä tuotteliaisuutta ja oikeanlaista, vastuullista ja ”hyvän potilaan” identiteettiä ilmentävää terveyden ja sairauden hallintaa, josta tulee työnkaltaista toimintaa – ja työtä. Sairauslomalta työhön palatessa uupuneet joutuvat lunastamaan uudelleen arvonsa hyvinä työntekijöinä. Analyysi paljastaa, miten perustuvanlaatuisesti työn tekemisen normi määrittää jokapäiväistä elämäämme ja rutiinejamme työkeskeisessä yhteiskunnassa. Tällaisessa ideologisessa kontekstissa työuupuneet joutuvat kamppailemaan

oikeuttaakseen työperäisen pahoinvointinsa ja työstä poissaolonsa ja säilyttääkseen moraalisesti arvokkaan identiteettinsä.

Eeva Harju, Annastiina Hakulinen & Marjaana Jones

Erikoissairaanhoidon henkilöstön näkemyksiä syöpäpotilaan psykososiaalisesta tuesta ja järjestöyhteistyöstä

Vakava sairaus ja siihen liittyvä kliininen hoito aiheuttavat potilaille pelkoja sekä arkielämän muutoksia. Erilaisten psykososiaalisten tukimuotojen on todettu auttavan potilasta ja tukevan hänen jaksamistaan hoitojen aikana sekä niiden jälkeen. Terveyspoliittisten linjausten ja terveydenhuollon strategioiden kautta psykososiaalista tukea on pyritty vakiinnuttamaan osaksi potilaiden hoitopolkua. Tavoitteista huolimatta psykososiaalisen tuen tarjoamista ei ole täysin integroitu hoidon osaksi. Tutkimuksessa keskityimme tähän ristiriitaan analysoidessamme erikoissairaanhoidon hoitokulttuuria ja terveydenhuollon ammattilaisten käsityksiä psykososiaalisen tuen antamisesta sekä yhteistyöstä järjestöjen kanssa. Aineisto kerättiin asiantuntijahaastatteluun syövänhoidossa työskenteleviltä terveydenhuollon ammattilaisilta (n=20). Aineiston analyysi toteutettiin sisällönanalyysillä.

Vaikka syövänhoidossa työskentelevät terveydenhuollon ammattilaiset pitivät psykososiaalisen tuen antamista tärkeänä, sen katsottiin vaativan erityistä ammattitaitoa ja nykyistä enemmän resursseja. Sairaalaympäristössä ammattiryhmien erikoistuminen on viety varsin pitkälle. Myös psykososiaalinen tuki hahmotettiin uudeksi erityisosaamisalueeksi ja sen sisällyttäminen ammattilaisten omiin käytäntöihin ja työnkuvaan oli haasteellista. Ammattilaiset toivoivatkin sairaalaan lisää henkilökuntaa, jonka työhön tuen tarjoaminen kuuluisi, ja että potilaiden tuen tarpeen kartoittaminen olisi automaattisesti osa diagnoosivaiheen hoitoa. Potilas- ja syöpäjärjestöjen tarjoamat tukipalvelut nähtiin lisänä yliopistosairaalan tukipalveluihin, mutta haastateltavat korostivat, että järjestöjen tarjoaman tuen piiriin hakeutumisen tulisi ennen kaikkea perustua potilaan vapaaehtoisuuteen ja aktiivisuuteen. Haastatteluissa tuli esiin monenlaisia epäilyksiä järjestöyhteistyön tiivistämistä kohtaan.

Erikoissairaanhoidon hoitokulttuuriin liittyvät tarkkaan rajatut erikoisosaamisalueet, joiden kautta sairaalan sisäinen työnjako on organisoitu. Erikoistuminen voi johtaa eri ammattiryhmien välisten työnjakoa ja osaamista koskevien rajojen tarkkaan seuraamiseen, jolloin potilasta ja hänen tukitarpeitaan on hankalaa hahmottaa kokonaisuutena. Terveydenhuollon ja järjestöjen välisten raja-aitojen madaltamiseksi tarvitaan lisää tietoa järjestöjen tarjoamista tukipalveluista, terveydenhuollon henkilöstölle selkeämpiä ohjeita potilaiden ohjaamisesta järjestöiden palveluiden piiriin sekä yhteistä koulutusta syöpäpotilaan psykososiaaliseen tukemiseen liittyen. Jatkossa myös järjestöissä työskentelevän henkilöstön näkemyksiä julkisen terveydenhuollon ja järjestöjen välisestä yhteistyöstä sekä syöpäpotilaiden psykososiaalisesta tuesta tulisi kartoittaa.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9-11**Pia Vuolanto, Harley Bergroth, Johanna Nurmi & Suvi Salmenniemi**

Terveydenhuoltoon kohdistuvan kritiikin ja rajatyön muodot arkisissa itsehoivakäytännöissä

Ennakoivan, yksilöllistyvän terveydenhuollon diskurssit ja terveydenhuollon tehokkuuspaineet kannustavat ihmisiä kantamaan yhä enemmän vastuuta omasta terveydestään. Erilaiset ennakoivat, täydentävät ja vaihtoehtoiset itsehoivakäytännöt ovatkin nykyään yleisiä myös Suomessa, jossa tutkimukset ovat perinteisesti raportoineet kansalaisten vahvasta luottamuksesta tieteeseen ja yhteiskunnallisiin instituutioihin. Käytännöt, joissa terveystieteellisiä epäillään ja hyvinvoinnin ylläpito pyritään ottamaan omiin käsiin, esitetään usein denialismina tai tieteen hylkäämisinä. Tämä kuitenkin jättää avoimeksi kysymyksen siitä, mikä tai kuka oikeastaan on ihmisten itsehoivaa legitimoivan kritiikin kohteena, eikä juurikaan huomioi sitä, kuinka itsehoivakäytäntöjä pyritään (ope)rationalisoimaan arjessa tieteelliseen tutkimustietoon ja tieteelliseen keskusteluun perustuen.

Tämä esitys tarkastelee kolmea lähtökohtaisesti erilaista arkiseen itsehoivaan liittyvää ryhmää – vaihtoehtoterapioiden käyttäjiä, rokotekriittisiä vanhempia sekä numeraalis-visuaalista dataa itsestään kerääviä itsenmittaajia – ja osoittaa haastatteluaineistoihin tukeutuen kuinka näissä intuitiivisesti hyvin erilaisissa ryhmissä artikuloidaan hyvin samankaltaisia ajatuksia yhtäältä itsestä huolehtimisen ja oman (tai läheisten) hyvinvoinnin ylläpidon suhteen, ja toisaalta lääketieteellisen tutkimuksen ja terveydenhuoltoinstituution suhteen. Aihetta käsittelevässä artikkelissamme kehitämme käsitettä ”arjen rajalääketiede” (everyday fringe medicine), jonka myötä erottaudumme perinteisistä vaihtoehtolääketiedettä (CAM) koskevista keskusteluista juuri siten, että huomioimme tieteellisen tutkimustiedon ja tieteeseen perustuvan rationalisoinnin keskeisen merkityksen ihmisten elämässä.

Kaikkien ryhmien osalta haastatteluissa rakentuu sekä erontekoa tieteellisiin instituutioihin että visioita yhä kattavammasta yhteistyöstä niiden kanssa. Osoitamme neljä teemaa, joiden läpi näissä ryhmissä rakennetaan suhdetta asiantuntijatietoon sekä lääketieteellisiin instituutioihin, ja tehdään rajatyötä oikeiden ja väärin tai hyväksyttävien ja ei-hyväksyttävien (terveydestä) tietämisen tapojen välillä. Tutkimus kiinnittyy siis tieteen julkisen ymmärryksen tutkimukseen, jonka myötä emme ole kiinnostuneita arvioimaan ihmisten kritiikin tieteellistä todenmukaisuutta, vaan ymmärtämään entistä yksityiskohtaisemmin sitä, miten suhdetta lääketieteeseen ja terveydenhuoltoon rakennetaan arjessa.

Johanna Nurmi & Joni Jaakola

Menetetty luottamus: rokotekriittisyyden herääminen vanhempien kertomuksissa

Tarkastelemme alustuksessamme rokottamattomien ja osittain rokotettujen lasten vanhempien kertomuksia siitä, miten heistä on tullut rokotekriittisiä. Vaikka varsinainen rokotevastaisuus on marginaalinen ilmiö ja rokotekattavuus Suomessa korkea, vanhempien rokoteasenteet ovat herättäneet keskustelua muun muassa viimeaikaisten tuhkarokkotapausten yhteydessä.

Rokotusten kyseenlaistamista ja terveysviranomaisten rokotussuositusten vastustamista on selitetty esimerkiksi tietämättömyyteen, asiantuntijaluottamuksen rapautumiseen tai salaliittoteorioihin liittyvillä syillä. On kuitenkin tärkeää kartoittaa niitä prosesseja, joiden kautta osittainen rokottaminen tai rokottamattomuus muodostuvat vanhempien näkökulmasta parhaaksi vaihtoehdoksi. Rokotekriittiset vanhemmat pohtivat ja tekevät rokottamispäätöksiä usein rokote kerrallaan, ja myös rokotteisiin yleensä myönteisesti suhtautuvien vanhempien asenteet ja päätökset saattavat vaihdella rokotteesta riippuen. Argumentoimme, että rokotekriittisyys on seurausta historiallisesta kehityksestä, jossa yksilön terveysvastuun korostaminen on kasvavissa määrin ollut kansanterveyteen liittyvän biopolitiikan lopputulos (ks. esim. Helén 2016). Rokotekritiikki voidaan hahmottaa myös elämäntyyliilikeeksi, jossa edistetään tietoisesti tietynlaista elämäntapaa yhteiskunnallisen muutoksen keinona (Nurmi & Salmenniemi, ilmestyy).

Tarkastelemme narratiivisen lähestymistavan kautta niitä prosesseja ja polkuja, jotka ovat johtaneet vanhempia välttämään joko osaa tai kaikkia lasten rokotteita. Aineistona käytämme rokotekriittisyyden syitä ja vanhempien terveyskäytäntöjä kartoittavan tutkimuksen etnografisia haastatteluja (N=33). Lähes kaikki haastateltavat olivat suhtautuneet rokottamiseen aiemmin myönteisesti tai neutraalisti, mutta kertoivat erilaisten kokemusten ja tapahtumien ”herättäneen” heidät pohtimaan, etsimään tietoa ja lopulta kyseenalaistamaan rokottamisen. Tällaisia olivat esimerkiksi lapsen epäilty rokotehaitta, vaihtoehtohoitojen tarjoajien kanssa käyty keskustelut, Pandemrix-rokotteeseen liittyneet haittavaikutukset tai lapsen syntymään liittyvä tarve selvittää ja hallita terveysriskejä. Keskeiseksi rokottamattomuuden syyksi kertomuksissa nousi luottamuksen menettäminen erityisesti terveysviranomaisten tarjoamaan tietoon ja puolueettomuuteen, sekä sivuutetuksi tulemisen kokemus terveydenhuollon kohtaamisissa.

Tyypittelemme alustuksessa tapahtumakulkuja, joiden lopputuloksena rokotekriittiset ovat sisäistäneet nykyisen biopolitiikan eetoksen mukaisesti yksilön vapauden ja vastuun terveyttä koskevissa päätöksissä mutta samanaikaisesti menettäneet luottamuksen rokotteisiin liittyviin teknokraattisiin toimijoihin: lääketeollisuuteen, terveysviranomaisiin ja terveydenhuoltoon.

Laura Kemppainen

Crossing Borders for Health and Care? A mixed methods study on utilisation of Russian health care by Russian-speaking migrants living in Finland

The objective of this study is to elucidate the utilisation of Russian health care by Russian-speaking migrants living in Finland (cross-border health care) from a mixed methods' perspective. First, our earlier study (Kemppainen, Kemppainen, Skogberg, Kuusio, & Koponen, 2018) using data from the Finnish Migrant Health and Wellbeing Survey (Maamu) found that that 15.4% of the respondents had visited a physician in Russia during the last 12 months. Additionally, 10.4% had experienced discrimination in Finnish health services during their stay in Finland. We found that stronger social integration predicted less frequent utilisation of cross-border health care and that experiences of discrimination or unfairness in the Finnish health services were associated with higher odds for seeking cross-border health care. Cross-border health care was typically used in parallel to the Finnish services.

Second, we will present our preliminary qualitative findings on this topic based on our on-going interview study among the Russian speaking migrants in the Metropolitan area. We aim to deepen and illustrate their everyday experiences of using Finnish health services and cross-border health care. In

the interviews we have used questions taken from the Maamu survey, which are discussed with the informants. This approach gives us comparable qualitative evidence on the phenomenon, but also gives us crucial information on the relevance and operability of the quantitative questionnaire.

Jukka Vuorinen

Patologinen ja teleologinen itsenmittaajien narratiivisissa ohjelmissa

Erilaiset itsenmittaamisteknologiat (aktiivisuusrannekkeista älykelloihin ja vaakoihin sekä ravitsemussovelluksiin) ovat yleistyneet ja arkipäiväistyneet viimevuosina. Niitä voidaan käyttää itsen optimointiin tai arkiseen itsen seurantaan. Oli kyse kummasta tahansa, molemmissa tapauksissa määritetty ei-haluttu patologinen ominaisuus tai tila (oli se sitten ylipaino, verenpaine, huonoksi määritelty kunto, liian vähäinen aktiivisuus), joka yritetään sulkea ulos tai josta ollaan huolissaan. Samankaltaisessa prosessissa määritetty myös haluttu ideaali, teleologinen tila, johon pyritään. Tässä esityksessä käsitellään itsenmittaajien puhetta, jossa teleologinen ja patologinen rakentuvat. Esityksessä tarkastellaan, minkälaisiin narratiivisiin ohjelmiin patologinen ja teleologinen kytkeytyvät itsenmittaajien pyrkimyksissä. Aineistona käytetään itsenmittaajien haastatteluja. Tarkentavana teoreettisena kehikkona hyödynnetään rankalaisen filosofin Michel Serresin kohinaan ja parasiittiin liittyviä käsitteitä.

21. Cognitive sociology

Koordinaattorit:

Tuukka Kaidesoja, käytännöllinen filosofia, Helsingin yliopisto.
Email: tuukka.kaidesoja@helsinki.fi. Tel. 0445567150

Mikko Hyyryläinen, käytännöllinen filosofia, Helsingin yliopisto.
Email: mikko.e.hyyrylainen@helsinki.fi. Tel. 0407046324

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15-18

Matti Sarkia, Helsingin yliopisto

Social coordination, interdisciplinary integration and the relation between the cognitive and behavioral sciences

The topic of social coordination is of fundamental importance to the social sciences. One might even claim, as some philosophers have done, that social coordination, or some special form of social coordination such as joint commitment, is the "primitive social atom" (cf. Gilbert 1989). This is because the capacity for social coordination is a necessary prerequisite for a wide range of human institutional and social activities, ranging from natural language to the use money and currency as a means of exchange (Searle 2010; Tuomela 2013).

In recent decades, two important empirical research programs concerning the nature of social coordination have emerged in the behavioral and cognitive sciences. The first research program, spanning disciplines ranging from social and developmental psychology to evolutionary anthropology, concerns the ontogenetic and phylogenetic trajectory of our species-distinctive capacities for social coordination (e.g. Rakoczy 2017; Tomasello 2014). The second research program, endemic to the cognitive sciences, concerns the individual-level psychological states and processes that make social coordination possible (e.g. Dolk&Prinz 2017; Knoblich et al. 2010).

There has been relatively little interaction between these two research programs to date. In my presentation, I will argue that the mechanistic research program in philosophy of science (Bechtel&Richardson 2010; Craver&Darden 2013; Hedström&Ylikoski 2010), provides a powerful perspective for integrating their methodological perspectives and research findings with one another. In addition, I will also identify circumstances in which such integration may fail, and generate prescriptions for how to deal with conflicts between the two research programs.

Jussi P.P. Jokinen, Aalto-yliopisto

Socially bounded computational rationality

Recent years have witnessed a leap in computational cognitive modelling, thanks to the synergy between machine learning and cognitive science. This research has been conducted under the approach called computational rationality, which views intelligent behaviour as emerging from the bounds imposed to the agent by the task environment and the agent's own cognitive architecture. Conspicuously missing from this line of research are references to social phenomena, such as norms, shared representations, or social policy. My paper proposes that the social environment of an agent should be viewed as an additional bound, necessary for explaining adaptive rational behaviour. In addition, I suggest that the social environment is also an ability, which can improve the adaptive capabilities of the agent.

My paper formalises sociology's classic structure-agent dichotomy as "socially bounded computational rationality". This formalism locates social structures as action policies that are learned by individual agents. However, social structures do not reduce to behavioural regularities, because learning rational policies depends on the bounds of the task environment. These bounds are encoded for instance in artefacts and institutions. A bounded rational agent will adapt its behaviour within these bounds, thereby effectively participating in the performance of a social policy. Further, the actions of the agent manipulate the task environment, granting means to effect social changes. Under the bounded rationality assumption, these actions are taken to maximise the expected utility of the agent, suggesting that the development of the social structure stems from utility-maximising behaviour. However, because this expectation depends on values, which are derived from belief structures that are learned within the task environment, the interaction between an agent and its social structure is complex. The goal of my formalism is to clarify and explain this complexity, and allow a formal, computationally implementable way to represent it.

Eija Stark, Åbo Akademi

Cultural models in vernacular culture – remarks on the historical uses of cognitive approach in Finnish folklore studies

Folklore studies as the academic discipline in Finland was established already in the end of the 19th century. The object of the study was to investigate oral tradition of the illiterate poor peasants. Early scholars concentrated on the geographical distribution of folklore texts. As the consequence of this long-lasting text critical approach, more holistic view on folk culture emerged resulting in a paradigm shift in the 1960s onward. Researchers and students became interested in the studies of comparative religion and social anthropology. Along with these, cognitive approach was introduced, and it influenced in the works of some prominent folklorists. Especially cultural models and cultural schema theory were often used as the theoretical concepts in analyzing folk mentalities and the shared views of the past time peasant communities. While the cognitivist view in folklore studies peaked its popularity in the mid-1990s until the 2000s, it began to fall out of favor for several reasons. In my presentation, I will give an

overview of the uses of cognitive approach in folklore studies and ask how cognitive approach was used and why its popularity lasted relatively a short period of time.

Konsta Kajander, Jyväskylän yliopisto

Kulttuuri ja kognitio historiallisessa lehtiaineistossa. Esimerkkinä puoliherrat ja talonpojan kulttuuriset mallit 1800-luvun puolenvälin modernisoituvassa Suomessa

Kansalliskirjaston vanhojen sanomalehtien digitointi on avannut kiinnostavan lähdeaineiston kansanelämästä kiinnostuneille kulttuurintutkijoille. Lehdistö ilmentää aikalaiskäsitteitä, asenteita ja mielipiteitä, ja on hyvä lähde tutkittaessa aatteiden leviämistä, kulttuurisia muutoksia ja uutuusien vastaanottoa. Yksi suomalaisen sanomalehdistön merkittävä ajanjakso sijoittuu 1800-luvun puoliväliin, jolloin fennomaanista linjaa ajaneet sanomalehdet suuntautuivat kansanvalistukseen ja sivistyksen edistämiseen, ja avasivat julkisen keskustelun myös kirjoitustaitoisille talonpojille ja säätyihin kuulumattomille kirjoittajille. Heillä oli mahdollisuus ottaa kantaa valtakunnallisiin asioihin ja kommentoida paikkakuntansa oloja lehtiin lähetetyissä maaseutukirjeissä. Keskusteltavaa riitti, sillä tuona ajankohtana suomalaisessa yhteiskunnassa koettiin modernisoitumisen alkuvaiheita. Kansakoulureformi, teollistumisen tuomat elinkeinomahdollisuudet sekä maaseudun kaupankäynnin vapauttamisen myötä maaseudulle tulleet kulutustavarat ja kaupunkilaismuoti uhkasivat säädynmukaisessa ajattelutavan mukaisia ”herruuden” ja ”talonpoikaisuuden” rajoja. Säädynmukaisten normien rikkojat saivat nousukkaan leiman: heitä kutsuttiin puoliherroiksi.

Yksi teoreettinen sovellusmahdollisuus sanomalehtien analyysiin löytyy kognitiivisesta kulttuurintutkimuksesta, joka on kiinnostunut ihmisyhteisöjen ja ajattelun suhteesta. Vaikka historialliset lehtiaineistot eivät anna pääsyä menneisyyden ihmisten ”kuolleisiin mieliin”, voimme jäljittää kirjoittajien ajattelumalleja kulttuuristaan julkisten representaatioiden välityksellä. Sosiaalisia kategorioita ja kategorisointeja tutkimalla voidaan selvittää, mitä prototyyppisiä, ideaaleja ja stereotyyppisiä ominaisuuksia ihmisiin liitetään, ja miten kirjoittajat käyttävät niitä päättelyn ja argumentoinnin tukena sosiaalisen järjestyksen vahvistamiseen. Kirjoituksissa esiintyvien toistuvien teemojen kautta voidaan edetä kollektiivisiin ajattelun sisältöihin eli kulttuurisiin malleihin. Ne ovat kulttuurista tietoa välittäviä, skemaattisesti järjestäytyneitä ajattelun ja toiminnan välineitä, joiden avulla ihmiset kykenevät kommunikoimaan erilaisissa ympäristöissä ja yhteisöissä muiden kanssa, mukaan lukien sanomalehtien julkisuuden kaltaisissa ”kuvitteellisissa yhteisöissä”. Kulttuuriset mallit eivät ole staattisia, vaan ne kehittyvät historiallisissa prosesseissa, sulautuvat osaksi uusia malleja tai katoavat. Näin voidaan selvittää, miten kirjoittajat tulkitsivat, vahvistivat, kiistivät tai pyrkivät muokkaamaan oman aikakautensa ajattelu- ja toimintamalleja.

Esitykseni perustuu viimeistelyvaiheessa olevaan etnologian monografiaväitöskirjaani, jossa tutkin puoliherra-kategoriaa ja talonpoikaisia kulttuurisia malleja osana sanomalehdistökeskusteluita vuosina 1850-1870. Selvitän, miten kirjoittajat kategorisoivat puoliherroja, miten kirjoituksilla kommentoitiin modernisoituvan Suomen suuruhtinaskunnan muutoksia, ja minkälaisia talonpoikaisuuden kulttuurisia malleja puoliherra-kategorioiden käyttö ilmentää. Tutkimusaineistona on kahdeksan eri sanomalehden maaseutukirjeet, pääkirjoitukset, artikkelit ja kertomukset, joita analysoidaan kognitiivisen kulttuurintutkimuksen viitekehyksessä kontekstuaalisen lähiluvun menetelmällä.

PERJANTAI 28.3.2019 KLO 9:30–11:00

Mikko Salmela, Helsingin Yliopisto

Collective Emotions and Normativity

There are two opposite views about the relation of collective emotions and normativity. On the one hand, the philosopher Margaret Gilbert (1997, 2002, 2014) has argued for years that collective emotions are by constitution normative as they involve the participants' joint commitment to the emotion. On the other hand, some theorists especially in sociology (Durkheim 2009, 2013; Collins, 2004) have claimed that the values of particular objects and/or social norms originate from and are reinforced by collective emotions that are associated with or intentionally directed at the relevant objects or actions. In this chapter, I discuss these opposing views about the relation of collective emotions and normativity, defending the latter view. While collective emotions typically emerge in situations in which some shared value or concern of the participants is at stake, I suggest that collective emotions may also ontologically ground norms in the manner suggested by Durkheim. I present support for this view from a recent sociological case study on the emergence of punitive norms in the social movement Occupy Geneva.

Mikko Hyyryläinen, Helsingin Yliopisto

“Cognitive” in cognitive sociology

The concept of “cognitive sociology” can be traced back to the writings of Aaron Cicourel and Eviatar Zerubavel. Cicourel's book “Cognitive Sociology: Language and Meaning in Social Interaction” was published in 1974 and Zerubavel's “Social Mindscapes: An Invitation to Cognitive Sociology” in 1997. The sociological ideas of Georg Simmel (1858-1918) and Karl Mannheim (1893-1947) have also been interpreted to be examples of cognitive sociology. In some cases, “cognitive sociology” has been used to describe sociology that aims to integrate sociology and the cognitive sciences. “Cognitive sociology” is also quite often used synonymously with “sociology of culture and cognition”.

The variety of ideas that are linked to the label “cognitive sociology” makes the discussion about this subtype of sociology somewhat confusing, since it is quite difficult to understand what cognitive sociology actually is (e.g. what cognitive sociologists do?) and what is its current state (e.g. is there agreement on some fundamental ideas?). In this presentation, I propose how it would be possible to make the discussion about cognitive sociology more approachable. This is done by mapping what sociologists associated with cognitive sociology mean when they define their sociology as “cognitive”: How is the relationship between cognitive sciences and sociology defined in each case? How is this relationship actualized in empirical research? How unified is the body of work produced by cognitive sociologists? What are the differences and similarities between these definitions?

These questions are answered by analyzing cases, such as the Zerubavelian cognitive sociology and the approach described by Vaisey, that represent different styles of cognitive sociology.

Tuukka Kaidesoja, Helsingin yliopisto

Arguments for the cognitive social sciences

Recent decades have witnessed the emergence of new disciplines and research programs at the intersection of the social and cognitive sciences. Examples of this trend towards interdisciplinary integration include cognitive anthropology, cognitive sociology, neurosociology, and behavioral (or psychological) economics. These developing disciplines may be called cognitive social sciences because they aim to integrate the findings, methods and theories of the cognitive sciences with those of the social sciences.

The aim of my presentation is to analyze and assess reasons that have been provided for the integration of the social sciences with the cognitive sciences. The reasons for this integration often appeal to the perceived need for offering scientific grounds (or empirical basis) for the assumptions about human cognition that are made in the social sciences. For example, cognitive social scientists have challenged the use of folk psychological concepts (e.g. desire, belief and intention) in social science as inadequate for describing how the mind actually works. In addition, it has been argued that the advancement of the cognitive sciences will help to unify different fields of research in the social sciences that are currently separated by relatively artificial institutional boundaries. Some cognitive social scientists have also argued that many social scientists interested in cognition have problematically mistook the metacognitive talk of their research subjects for their actual cognitive processes. In their view, a better understanding of the theories and findings of cognitive sciences would prevent social scientists from making this type of mistakes. In my presentation, I analyze these arguments for the cognitive social sciences and evaluate their presuppositions, premises and inferential structures.

22. Oikeus ja rikollisuus yhteiskunnassa

Koordinaattorit:

Maija Helminen, Erikoistutkija, Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta. Email: anmahel@utu.fi. Tel. 044-5233724

Anna Hurmerinta-Haanpää, Tohtorikoulutettava, Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta. Email: alhurm@utu.fi. Tel. 040-7733322

Emma Holkeri, Tohtorikoulutettava, Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta. Email: emma.holkeri@utu.fi. Tel.050-4128351

TORSTAI 28.3.2019 KLO. 15:00–18:00

RYHMÄ 1:

Elina Kervinen, YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI)

Lapsiin ja nuoriin kohdistuva ihmiskauppa ja siihen liittyvä hyväksikäyttö Suomessa

HEUNI on tehnyt yhteistyössä Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän kanssa selvityksen lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta ihmiskaupasta Suomessa. Selvityksessä on tarkasteltu ihmiskaupan lisäksi siihen liittyvää hyväksikäyttöä sekä riski- ja haavoittuvuustekijöitä, jotka luovat hyväksikäytölle otolliset olosuhteet. Selvityksen kohteena olivat alaikäisten lisäksi 18–21-vuotiaat nuoret. Selvitys katsoi sekä valtaväestöön kuuluviin että ulkomaalaistaustaisiin kohdistuvan hyväksikäytön, ml. turvapaikanhakijataustaiset lapset ja nuoret. Selvityksessä huomioitiin sekä Suomessa tapahtunut että Suomessa tunnistettu hyväksikäyttö, mikä tarkoittaa sitä, että hyväksikäyttö oli voinut tapahtua joko Suomessa, lapsen koti- tai lähtömaassa tai matkalla Suomeen. Selvityksessä hyödynnettiin monimenetelmäisyyttä. Aineistona käytettiin sekä asiantuntijoille suunnatusta verkkokyselystä saatua määrällistä ja laadullista tietoa että puolistrukturoituja asiantuntijahaastatteluja. Lisäksi käytettiin Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän tilastoja ihmiskaupan uhreina olleista lapsista ja nuorista. Selvityksen tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva lapsiin ja nuoriin kohdistuvan ihmiskaupan eri muodoista, joiden uhriksi lapset ja nuoret joutuvat Suomessa.

Minna Viuhko, YK:n yhteydessä toimiva Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI)

Punaista lankaa punomassa – rikollisorganisaatioiden analyysistä lähisuhteiden analyysiin

Esitys perustuu tekeillä olevaan väitöskirjatyöhöni, jossa analysoidaan laadullisin menetelmin ihmiskauppaa ja erityisesti rikoksenteijöiden uhreihin kohdistamaa kontrollia, uhrien toimijuutta sekä rikoksenteijöiden ja uhrien välisiä suhteita. Tutkimusaineistona on mm. teemahaastattelut ja oikeustapaukset.

Tutkimus koostuu neljästä osatutkimuksesta, joissa tarkastellaan ihmiskauppaa ja siihen liittyvää hyväksikäyttöä ja kontrollia eri näkökulmista ja erilaisten teoreettisten käsitteiden avulla. Tarkastelun kohteena ovat 1) prostituutioon, paritukseen ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvä ihmiskauppa, rikoksenteijöiden toimintatavat ja rikollisorganisaatioiden rakenne, 2) erityisesti työelämän kontekstissa hyväksikäytön uhriksi joutuneet ihmiskaupan uhrit ja heidän käsityksensä hyväksikäytöstä ja kontrollista, 3) rikoksenteijät ja järjestäytyneen rikollisuuden rooli ihmiskaupassa, 4) uhrien ja rikoksenteijöiden väliset suhteet, valtasuhteet ja tekijät, jotka altistavat uhreja hyväksikäytölle ja/tai estävät heitä lähtemästä hyväksikäyttötilanteesta.

Teoreettisesti tutkimus liikkuu kriminologian, sukupuolentutkimuksen ja siirtolaisuus-/maahanmuuttotutkimuksen kentillä. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat toimijuus, kontrolli, ideaaliuhri ja -tekijä sekä intersektionaalisuus. Tarkastelen esityksessä tutkimuksen keskeisten käsitteiden yhteenkietoutumista ja pohdin artikkeliväitöskirjan yhteenvetoluvun kirjoittamisen prosessia sekä tekemiäni käsitteellisiä valintoja.

Maiju Tanskanen, Helsingin yliopisto

Onko parisuhdeväkivalta osa yleistä väkivalta-alttiutta vai erityinen väkivallan muoto?

Kysymys parisuhdeväkivallasta osana yleistä väkivalta-alttiutta tai erityisenä väkivallan muotona liittyy kahteen parisuhdeväkivaltaa tutkivaan tutkimussuuntaukseen, joiden käsitykset parisuhdeväkivallan luonteesta eroavat toisistaan. Sukupuolittuneen parisuhdeväkivallan tutkimussuuntauksen mukaan parisuhdeväkivalta on patriarkaaliseen sukupuolijärjestelmään perustuvan syrjäkenteensa vuoksi erilainen ilmiö kuin muunlainen väkivalta, siinä missä konfliktilähtöisen parisuhdeväkivallan tutkimussuuntauksen mukaan parisuhdeväkivallan taustalla vaikuttavat samanlaiset kausaaliset tekijät kuin muun tyyppisessä väkivallassa. Tämä tutkimus pyrkii empiirisesti koettelemaan näiden tutkimussuuntausten käsityksiä parisuhdeväkivallan luonteesta. Aihe liittyy parisuhdeväkivallan tutkimussuuntausten lisäksi myös laajempaan kriminologiseen keskusteluun koskien sitä, tuleeko erilaisia rikollisuuden muotoja käsitellä yhtenäisenä ilmiönä vai ymmärtää toisistaan erillisiksi ilmiöiksi.

Tässä tutkimuksessa parisuhdeväkivallan ja yleisen väkivalta-alttiuden yhteyttä on tarkasteltu uhrinäkökulmasta. Aineistona on käytetty kansallisen rikosuhritutkimuksen (KRT) vuosien 2013–2017 yhdistettyä aineistoa (N=31314). Tutkimuskysymystasolla on haluttu selvittää, ovatko parisuhdeväkivallan ja muun väkivallan uhriksi joutuminen yhteydessä toisiinsa ja ovatko näiden

väkivaltatyypin riskitekijät samanlaisia. Sitä, ovatko parisuhdeväkivallan uhriksi joutumisen riskitekijät samoja naisille ja miehille, on tarkasteltu erikseen. Lisäksi on pyritty arvioimaan, ovatko parisuhdeväkivallan uhriksi joutumisen riskitekijät selitettävissä yleisten kriminologisten teorioiden kautta ja missä määrin kriminologisen teoriakehyksen avulla on mahdollista selittää sukupuolten eriävää riskiä joutua parisuhdeväkivallan uhriksi.

Tutkimuksen tulosten perusteella parisuhdeväkivallan ja muun väkivallan uhriksi joutuminen ovat yhteydessä toisiinsa. Lisäksi parisuhdeväkivallan ja muun väkivallan uhriksi joutumisen riskitekijät ovat analyyseissa huomioitujen muuttujien osalta samanlaisia, ja nämä riskitekijät ovat selitettävissä kriminologisten teorioiden kautta. Tulosten perusteella parisuhdeväkivallan riskitekijät ovat naisille ja miehille pitkälti samoja. Mikään analyyseissa huomioitu väkivallan riskitekijä ei kuitenkaan selitä naisten miehiä suurempaa riskiä joutua parisuhdeväkivallan uhriksi. Tästä huolimatta sukupuolten välinen ero riskissä joutua parisuhdeväkivallan uhriksi on mahdollista selittää kriminologisten teorioiden kautta.

Kokonaisuudessaan tulokset viittaavat kriminologisen teoriakehyksen hyödyllisyyteen parisuhdeväkivaltatutkimuksessa ja tukevat konfliktilähtöisen parisuhdeväkivallan näkökulman mukaista käsitystä parisuhdeväkivallasta osana yleistä väkivalta-alttiutta. Tämä on merkityksellistä myös rikosentorjunnan näkökulmasta, sillä eri tutkimussuuntauksien ehdottamat politiikkasuositukset parisuhdeväkivallan vähentämiseksi voivat olla hyvin erilaisia. Käsitykset rikollisuuden syistä ohjaavat yhteiskuntapoliittista päätöksentekoa, joten parisuhdeväkivallan syyrakennetta koskeva tutkimus on tehokkaan rikosentorjunnan kannalta tärkeää.

Heini Kainulainen & Anniina Kaittila (Turun yliopisto):

Haurastunut toimijuus rikosprosessissa

Rikosten uhreilla on monenlaisia oikeuksia rikosprosessissa, mutta harvoissa tutkimuksissa on selvitetty, miten rikosten uhrin pääsevät oikeuksiinsa. Meneillään olevassa tutkimuksessa on tehty narratiivisia haastatteluja parisuhdeväkivallan kohteina olleille naisille. Heiltä on kysytty, minkälaisissa tilanteissa he ovat kääntyneet poliisin puoleen, mitä he odottivat poliisin tekevän sekä minkälaisia kokemuksia heillä on poliisista. Tutkijat yhdistävät analyyseissään sukupuolistuneen väkivallan ja kriittisen viktinologisen tutkimuksen näkökulmia. Tutkimuksessa tarkastellaan, miten parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten haurastunut toimijuus vaikuttaa mahdollisuuksiin toimia rikosprosessissa. Tutkijat osoittavat, että poliisilla on yhä edelleen vaikeuksia tunnistaa parisuhdeväkivallan erityispiirteitä ja sen aiheuttamia seurauksia. Esityksessä pohditaan, minkälaisia kehitystarpeita vaatimus uhrisensitiivisestä rikosprosessista aiheuttaa.

Susanna Lundell, Turun yliopisto

Kokemuksia työpaikkakiusaamistapausten viranomaiskäsittelystä

Esitykseni perustuu väitöstutkimukseen, jossa tarkastelen viranomaisille edenneitä työpaikkakiusaamistapauksia. Työpaikkakiusaamisen syitä, seurauksia ja ilmenemismuotoja on tutkittu 1980-luvulta lähtien, mutta kiusaamistapausten viranomaiskäsittelyyn keskittyvää empiiristä tutkimusta ei ole aiemmin tehty Suomessa eikä muuallakaan joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että työpaikkakiusaamisella on haitallisia seurauksia työntekijöiden terveydelle ja hyvinvoinnille sekä työyhteisöjen toiminnalle. Työpaikkakiusaamisen tiedetään altistavan post-traumaattiselle stressihäiriölle ja mielenterveysongelmille myös sellaisten ihmisten kohdalla, jotka eivät ole kärsineet aiemmin mielenterveyden häiriöistä. Kiusaaminen voi johtaa sen kohteeksi joutuneen työntekijän työkyvyttömyyteen ja työmarkkinoilta syrjäytymiseen ja pahimmillaan itsemurhaan. Kun tietoisuus työpaikkakiusaamisen vahingollisista seurauksista on lisääntynyt, monilla työpaikoilla on havahduttu laatimaan toimintamalleja epäasiallisen kohtelun ennaltaehkäisyyn ja käsittelyyn. Tähän on vaikuttanut myös vuonna 2003 voimaan tulleeseen työturvallisuuslakiin sisällytetty epäasiallista kohtelua ja häirintää koskeva säädös. Viranomaisille ja uutisotsikoihin päätyneet kiusaamistapaukset kielivät kuitenkin siitä, ettei näitä tapauksia onnistuta aina selvittämään työpaikalla.

Tutkimukseni lähtökohtana on sosiologi Donald Blackin käsite oikeuden mobilisaatio, joka kuvaa konfliktien muuntumista oikeusriidoiksi, kun konfliktit muutetaan oikeudellisiin kategorioihin sopiviksi kysymyksiksi. Tutkimustehtävänä on selvittää, miksi työpaikkakiusaamistapaukset ovat edenneet viranomaiskäsittelyyn sekä miten epäasiallista kohtelua ja sen seurauksia on hahmotettu oikeuden mobilisaation seurauksena. Olen myös kiinnostunut siitä, millaisia kokemuksia kiusaamisen uhreilla on ollut viranomaiskäsittelyn eri vaiheista ja viranomaisten tekemistä ratkaisuksista. Taustoittavana tutkimustehtävänä on työpaikkakiusaamista koskevan oikeudellisen viitekehyksen jäsentäminen. Tarkastelun painopiste on kuitenkin formaalin oikeuden (law in books) sijasta oikeusjärjestelmän toiminnassa (law in action) sekä siinä, millaisena oikeusjärjestelmän toiminta näyttää ihmisille, joita koskevia asioita viranomaiset käsittelevät. Tutkimuksen tulokset pohjautuvat laadulliseen aineistoon, joka muodostuu kiusaamista kokeneiden henkilöiden sekä tapausten käsittelyyn osallistuneiden tahojen haastatteluihin, tapauksiin liittyviin dokumentteihin sekä oikeudenkäyntien havainnointiin ja oikeudenkäyntitallenteisiin. Esityksessäni keskityn tarkastelemaan, miten työpaikkakiusaamisen uhrit ovat kokeneet viranomaiskäsittelyn eri vaiheet ja viranomaisten tekemät ratkaisut.

Liisa Lähteenmäki: Turun yliopisto

Työttömyysturvan ideologiat 1990-laman jälkeisissä lakimuutoksissa

Työttömyysturvalainsäädäntö uudistettiin Suomessa vuonna 1984. Tuolloin hajanainen säätely, usean tason korvaukset, korvausehtojen ristiriitaisuus ja liian korkeiksi nousseet korvaustasot muokattiin yhtenäisemmiksi ja samalla luotiin ns. duaalijärjestelmä: peruspäiväraha ja ansioon suhteutettu työttömyyskorvaus.

Esityksessä käydään läpi vuoden 1990 jälkeen työttömyysturvaan tehdyt merkittävimmät muutokset ja pohditaan sitä, mitä lakimuutokset oikeastaan kertovat kunkin muutoksen ideologisista perusteluista ja muutosajankohdan poliittisesta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta. Keskeisenä teoreettisena tulkintakehyksenä käytän ajatusta heikomman osapuolen suojelusta sekä työntekijän ja työttömän subjektipositioiden ristiriitaa.

Esitys on osatutkimus suomalaisen työelämän sääntelyn pitkää linjaa kartoittavassa tutkimusprojektissa, *The Dynamics of Regulating Labour: Researching labour law and political discourses in Finland*, jossa tarkastellaan työelämän keskeisen lainsäädännön muuttumista vuosina 1991–2017.

Maija Helminen, Turun yliopisto

Tutkitun tiedon rooli kriminaalipoliittisessa päätöksenteossa lainvalmistelun kontekstissa

Kriminologisen tutkimuksen kohteet kuten rikos ja rikosten seuraukset määrittyvät ennen kaikkea poliittisten ja lainsäädännöllisten prosessien kautta. Kuitenkin kriminologisessa tutkimuksessa on tutkittu yleisellä tasolla melko vähän näitä päätöksentekoprosesseja, joissa esimerkiksi rikoksia ja rikosten seuraamuksia määritellään. Poikkeuksen muodostavat tutkimukset, joissa on keskitytty jonkin tietyn rikollisuuden lajin sääntelyyn (esim. talousrikollisuus). Esittelemässäni tutkimushankkeessa tarkastellaan päätöksentekoa erilaisissa kriminaalipoliittisissa kysymyksissä vuosina 1991–2017 suomalaisen lainvalmistelun kontekstissa. Tutkimus on keskittynyt erityisesti tutkimustiedon rooliin ja sen käyttöön näissä hankkeissa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää etenkin, miten tutkittua tietoa on käytetty ja millaisia vaikutuksia (jos ollenkaan) sillä voidaan havaita tarkastelluissa lainvalmisteluhankkeissa. Tutkimushankkeen aineisto koostuu olemassa olevasta lainvalmistelumateriaalista, jota analysoidaan sekä määrällisesti että laadullisesti. Lisäksi aineistona käytetään laadullista haastatteluaineistoa. Sosiologipäivien esitykseni pohjautuu pitkälti teoreettisen taustan esittelyyn ja metodologisten valintojen pohdintaan, sillä hanke on aloitettu vasta vuoden 2018 lopussa.

RYHMÄ 2:**Timo Korander, Poliisiammattikorkeakoulu**

Poliisikulttuuri ja eriarvoisuus

Poliisin ammatillisen kulttuuriin tutkimus on tehnyt niin sanotusti "comebackin". Poliisitutkimuksessa oli pitkään aika, jolloin katsottiin länsimaisten yhteiskuntien, poliisin ja poliisien muuttuneen - "nykyaikaistuneen" ja "arvoiltaan liberalisoituneen" - niin paljon, ettei perinteisellä poliisikulttuurinäkökulmalla katsottu olevan paljoa selitysvoimaa. Poliisikulttuuritutkimuksessa tutkitaan poliisien arvoja, asenteita, "eetosta" ja sitä miten he toteuttavat tosiasiallisesti toimiaan, näkyvätkö puheissa ilmenevät asenteelliset, esimerkiksi usein konservatiiviset ja toisinaan rasistisetkin puheet toiminnassa. Viime aikona on kuitenkin jälleen julkaistu vakuuttavia ja mielenkiintoisia poliisikulttuuria koskevia etnografisia tutkimuksia. Niissä moninaisen yhteiskunnallisen, sosiaalisen ja taloudellisen eriarvoisuuden kasvu on nähty yhtenä keskeisenä seikkana, joka aiheuttaa poliisille lisää paineita suoriutua tehtävistään, ja joka johdattaa poliiseja turvautumaan yhä enemmän keskinäiseen kulttuuriinsa. Eriarvoisuus lisää ja vaikeuttaa poliisin tehtäviä, luo rikollisuutta ja järjestys- ja turvattomuusongelmia. Esimerkiksi sotia pakoon lähteneiden maahanmuutto itsessään kasvattaa eriarvoisten ihmisten määrää, kun maahanmuuttajilla ei ole työtä, koulutusta eikä Suomen kielen osaamista ja heidät on sijoitettu vastaanottokeskuksiin. Samalla poliisiorganisaatioiden sisällä paineet tasa-arvoisuudesta lisääntyvät, kun naisten määrä organisaatiossa lisääntyy vauhdilla, koska opiskelijoiksi otettujen keskuudessa naisia on yhä enemmän. Samoin etnisten ja seksuaalivähemmistöjen tasa-arvoisuuden paineet poliisihenkilöstössä tulisi olla potentiaalisia lähitulevaisuuden haasteita. Mikä on poliisikulttuurinen tapa reagoida näihin, on mielenkiintoinen kysymys, jota on syytä tutkia.

Siru Törnroos, George C. Marshall Center

International organized crime in the Czech Republic: a case study

The main research questions are: What kind of history there has been in the Czech Republic, when considering the international organized crime since the Velvet Revolution and communist regime? How can we define the phenomenon? What kinds of organized criminal syndicates there are acting today? Which actions are popular there? Which are the main organized crime theories? And finally, is a legislative aspect the most important tool to combat organized crime?

There has been a big change regarding to the international organized crime situation in the Czech Republic since the Velvet Revolution in 1989. The democratization process offered good chances to international crime syndicates in Czechoslovakia and the Czech Republic. It also demanded big changes in legislation and practice to combat organized crime. Because of the former communist regime, they lacked many forms of basic organized criminal actions, such as drugs trafficking, gambling, contract killing and more. However, all main transnational organized crime groups established activities in

Czechoslovakia and the Czech Republic during the years of the democratization process. We can define the organized crime phenomenon through the legislative aspect.

There are many international organized crime groups working in the Czech Republic. However, I only consider the groups from China, Nigeria and also some Balkan groups, and some of their activities. Furthermore, the main organized criminal activities came from abroad. Moreover, some of the syndicates used the citizens of the Czech Republic to open new markets effectively.

The Chinese based organized crime groups have used the knowledge of Vietnamese emigrants to get to the Czechian market. These groups are involved in many acts in the Czech Republic today, such as illegal migration, casinos, money laundering, drugs, kidnappings of normally their own citizens, racketeering and fake goods.

Many Balkan based syndicates have been interested in many businesses, such as a drug business and human trafficking, in Czechoslovakia and the Czech Republic after the revolution. The North Balkan route includes the Czech Republic as a final destination to traffic drugs and more.

Nigerian based organized crime groups are for instance responsible for organizing young couriers to bring drugs to the Czech Republic from all over the world. They prefer the citizens of the Czech Republic as couriers.

Two main organized crime theories are: alien conspiracy model and bureaucracy model. The first suggests that organized crime is a phenomenon coming from abroad. However, there are many obstacles and we can see it when concerning the case of the Czech Republic. The second one is popular in legislative circles, public discussions and media. It refers to a pyramid kind of structure of the syndicates, divided tasks as well as internal and external sanctions. We should understand the main models when thinking about the organized crime legislation.

A further question is, how could we effectively combat international organized crime? Are our legislative tools enough or do we need something else as well? My general answer is that we need many other social ways to combat the phenomenon and to protect our Western values, such as freedom of speech and equality between men and women. Those ways should include anticorruption and a strong civil society at least.

Markus Himanen, Helsingin yliopisto

Poliisin ulkomaalaisvalvonta ja etninen profilointi Suomessa

Etninen profilointi viittaa kontrollitoimenpiteisiin, jotka pohjautuvat etnisyyteen, rotuun, kansalliseen alkuperään tai uskontoon liittyville yleistyksille yksilöidyn epäilyn tai henkilön käytöksen sijaan. Suomessa yhdistetään julkisessa keskustelussa enenevässä määrin turvapaikkapolitiikka, rikosentorjunta, sääntelemättömän maahanmuuton ehkäisy ja terrorismi. Siirtolaisuuden lisääntyvä kriminalisointi sekä politiikkojen että diskurssien tasolla nostaa esiin kysymyksen siitä, missä määrin poliisin kontrollikäytännöt, erityisesti liittyen ulkomaalaisvalvontaan, lisäävät etnistä profilointia ja syrjintää. Kansainvälisessä tutkimuksessa on todettu, että juuri raja- ja siirtolaiskontrollien kaltainen ennakoiva, sosiaalista kontrollia painottava poliisitoiminta kohottaa etnisen profiloinnin riskiä (esim.

Bradford 2017). Onkin tärkeää tarkastella, miten poliisit ymmärtävät Suomessa ulkomaalaisvalvontaan liittyvät käytännöt ja niitä säätelevät normit.

Esitelmä analysoi Suomen poliisin tapaa rationalisoida ulkomaalaisvalvontaan liittyviä tavoitteita ja sitä säänteleviä normeja, erityisesti henkilöllisyyden ja maassaolo-oikeuden tarkastusten kohteiden valikoinnin kohdalla. Tutkimus on tehty osana tutkimusprojektia "Pysäytetty - Etnisen profiloinnin tilat, merkitykset ja käytännöt", joka tarkasteli ensimmäistä kertaa Suomessa etnisen profiloinnin muotoja ja käytäntöjä (Keskinen ym. 2018). Esitys perustuu poliisivirkamiesten semi-strukturoituihin haastatteluihin (N=26).

Poliisin harkintavallan rajaamista ja sääntelyä sekä poliisin menettelyjen oikeudenmukaisuutta pidetään ratkaisevina kysymyksinä legitiimin poliisitoiminnan saavuttamisessa (Bradford & Jackson 2015). Aineistoni kuitenkin osoittaa, että poliisit näkevät harkintavaltaa rajaavien normien ja siirtolaisuutta kriminalisoivan politiikan välillä ristiriitoja ja konflikteja. Tarkastelen sitä, miten poliisit kuvaavat työnsä edellyttämiä neuvotteluja eri moraalisten, juridisten ja työtehtävien asettamien vaatimusten välillä. Esitän, että tietyt ulkomaalaislain täytäntöönpanoon liittyvät politiikat ja käytännöt edistävät institutionaalista rasismia sekä antavat tilaa rodullistaviin stereotyyppioihin perustuvalle päätöksenteolle

Jukka Könönen, Tampereen yliopisto

Ulkomaalaisen rikos ja rangaistus. Kriminalisoivat käytännöt ulkomaalaisten maastapoistamisprosessissa

Esitelmässä tarkastelen ulkomaalaislain ja rikoslain suhdetta ulkomaalaisten maastapoistamisprosessissa Suomessa. Muuttoliikkeen kriminalisoinnista (criminalization of migration) käytävässä keskustelussa on korostettu maahanmuuton hallinnan ja rikollisuuden torjunnan yhteenkietoutumista (crimmigration) niin oikeudellisissa, hallinnollisissa kuin diskursiivisissa käytännöissä. Myös Suomessa ulkomaalaislaki ja rikoslaki risteävät sekä maastapoistamisprosessissa että ulkomaalaisten säilöönnotossa: pienetkin rikokset voivat johtaa säilöönnottoon ja käännytykseen ilman pysyvää oleskeluoikeutta oleskelevan ulkomaalaisen kohdalla tilanteissa, joissa rikoslain soveltaminen ei mahdollistaisi rankaisuvia toimenpiteitä. Esitelmä perustuu monipaikkaiseen etnografiseen tutkimukseen ulkomaalaisten säilöönnotosta Suomessa. Osana tutkimusta olen analysoinut vuonna 2016 tehdyt yli 1000 säilöönnottopäätöstä, joissa on viitteitä siitä, että pienmuotoisten rikosten kohdalla ulkomaalaislakiin perustuva säilöönnotto ja käännyttäminen korvaavat rikosoikeudellisen prosessin. Kriminalisoivat käytännöt kohdistuvat etenkin Itä-Euroopan ja Länsi-Afrikan kansalaisiin, jotka muodostavat suurimmat ryhmät säilöönnotossa. He ovat kuitenkin syyllistyneet – tai heidän epäillään syyllistyneen – verrattain pienimuotoisiin rikoksiin, kuten huumausaineiden myyntiin, näpistyksiin, varkauksiin tai liikennerikkomuksiin. Säilöönnottopäätöksissä on viitteitä siitä, että ulkomaalainen voi saada moninkertaisen rangaistuksen säilöönnoton, käännytyksen ja maahantulokiellon myötä tilanteissa, joissa Suomen kansalainen voi selvitä huomautuksella tai sakkorangaistuksella. Maastapoistamisprosessiin liittyvät hallinnolliset käytännöt osaltaan tuottavat karkotettavia ulkomaalaisia, mikä voi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin yksilön kannalta ja vakavaan ristiriitaan yhdenvertaisen kohtelun ja suhteellisuusperiaatteen kanssa.

Terhi Rintamäki, Lapin yliopisto

Kappaleina – henkirikosruumiin salainen matka kotoa kylmiöön

Sosiologisessa väitöskirjatutkimuksessani käsittelen ontologisesti epävakaaan kulkijan matkaa, jonka osana on tarkoin suojattu oikeudellinen prosessi. Tutkimuksessani tarkastelen väkivaltaisesti kuolleen vainajan matkaa rikospaikalta hautaan. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää henkirikosruumiin merkityksellistymistä sosiaalisessa ympäristössään.

Tutkimuksessani liikun henkirikosruumiin matkan sekä julkisella että yksityisellä osuudella, joista oikeudelliset toimijat vastaavat julkisesta. Henkirikosruumis matkaa oikeudellisten toimijoiden toimittamana usein kotoa kylmiöön muutaman pysähdyspaikan kautta ja käy läpi tutkimuksellisen prosessin, jota kutsutaan oikeuslääketieteelliseksi kuolemansyynselvitykseksi. Kuolemansyynselvitys on Suomen laissa määritelty salaiseksi. Poliisi ja oikeuslääkintä ovat oikeuslääketieteellisestä kuolemansyynselvityksestä vastuussa olevia Suomen valtion instituutioita. Paikallinen hautaus toimisto, jolla on voimassaoleva yhteistyösopimus poliisin kanssa vastaa ruumiin siirtämisestä. Henkirikosruumis matkaa salaisella alueella konkreettisesti, kuvissa, teksteissä ja puheissa. Kuolemansyynselvitys on kyllästetty kertomuksilla, joiden sisältöä ja suhdetta toisiinsa luodaan sekä arvioidaan prosessin aikana.

Etnografista tutkimusasetelmaa soveltaen olen konkreettisesti henkirikosruumiin mukana selvittämässä matkan kulkua ja erityisesti sen sosiaalisia kytköksiä. Ruumiin sosiaalista ympäristöä hallinnoidaan oikeudellisten toimijoiden osalta. Lukumääräisesti ruumiin kohtaa oikeuslääketieteellisen kuolemansyynselvityksen aikana vähintään viisi ja tavanomaisesti kahdeksan ihmistä tai enemmän. Ruumiin kohtaajien suhtautuminen tapahtuneeseen ja asennoituminen ruumista kohtaan vaihtelee heidän asemiansa mukaan. Oikeudelliset toimijat kohtaavat ruumiin työtehtävänä. Poliisi vastaa rikostutkinnan kokonaisuudesta, jossa vainajan tutkimisen rooli rikoksen tekotavan ja aiheutettujen vammojen laadun selvittämiseksi on merkittävä. Oikeuslääkintä lääketieteellisenä asiantuntijana avustaa poliisia vainajan kuolemansyyn ja -luokan selvittämisessä.

Ihmisen ja ei-ihmisen rajalle sijoittuva ruumis kulkee matkan toisten ihmisten avulla. Esityksessäni sanoitan ruumiin matkan oikeudellisia toimijoita koskevaa osuutta tutkimukseni meneillään olevan aineistonkeruun perusteella ja esitän alustavia havaintoja aineistosta. Esityksessäni selvitän, millainen on henkirikosruumiin salainen matka oikeudellisten toimijoiden vastuualueella, millaisia kertomuksia siihen kiinnitetään ja millaista yhteiskunnallista kokonaiskertomusta se mahdollistaa.

Emma Holkeri, Turun yliopisto

Uhkauksista, määrittelystä ja tutkijan subjektiivisuudesta

Väitöskirjaprosessini keskittyy kouluihin kohdistuneisiin uhkauksiin. Prosessin alussa tarkastelin uhkauksia poliisin esitutkintapöytäkirjojen avulla ja kysyin, mistä tässä vähän tutkitussa ilmiössä on kyse, ketkä tekevät uhkauksia ja miksi. Tämän jälkeen kiinnostuin uhkausten määrittelystä ja kontrolloinnista, sekä näiden yhteyksistä toisiinsa. Karkeasti yleistäen tulin siihen johtopäätökseen, että vaikka vastaavanlaisia uhkauksia on esitetty kouluissa jo ennen Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisia, sekä ilmiön määrittely että sen kontrolli ovat muuttuneet Suomessa näiden kouluampumisten jälkeen.

Ilmiö liitetään kiinteästi kouluampumisiin ja aikaisemmat pääosin koulujen sisäiset kurinpitomenettelyt ovat muuttuneet poliisia työllistäviksi. Tällä hetkellä, väitöskirjani viimeisessä artikkelissa, tutkin tarkemmin tapoja, joilla uhkauksia on määritelty akateemisissa ja hallinnollisissa julkaisuissa. Olen alustavasti tunnistanut muutamia tiedontuottamiseen liittyviä ongelmia, joihin nojaten kritisoin uhkausten vahvaa kytkemistä kouluampumisiin. Tätä sidosta olen itsekin ylläpitänyt tutkimukseni kautta. Esityksessäni kerron tutkimusprosessini suunnanvaihdoksista ja oivalluksista sekä viimeisen artikkelin alustavista tuloksista. Oman prosessin reflektoinnin kautta pohdin tutkijan subjektiivisuutta ja sen vaikutuksia tutkittavan aiheen käsitteellistykseen.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Liila Holmberg & Antti Saari, Tampereen yliopisto

Vankien itsehallinta uudistuvan vankeuden terapeuttisissa käytännöissä

Tässä esityksessä tarkastelemme uudistuvaa suomalaista vankilainstituutiota terapeuttisen eetoksen näkökulmasta. Rikosseuraamuslaitos on 2010-luvulla laatinut vankilakonseptin, jonka tarkoituksena on kehittää nykyisten vankiloiden toimintoja sekä ohjata uusien vankiloiden rankentamista tulevaisuudessa. Uuden vankilakonseptin tavoitteena on paitsi vastata vankeinhoidon budjettileikkauksiin, myös parantaa vankeusrangaistuksen laatua ja vaikuttavuutta. Vankilakonsepti on osa suomalaisen rikosseuraamusjärjestelmän yleistä kehityslinjaa, jossa rangaistusten täytäntöönpano painottuu yhä avoimempiin vankeuden muotoihin. Rangaistukset on näin ollen tarkoitus suorittaa mahdollisimman avoimissa olosuhteissa, minkä lisäksi suljettujen vankiloiden toimintoja kehitetään avovankiloiden kaltaisiksi. Konseptissa korostuvat vankeja aktivoiva vuorovaikutus sekä vankien omatoimisuuden ja vastuunoton lisääminen.

Samalla kun vankeus avartuu vankilan muurien sisäpuolelta kohti muuta yhteiskuntaa, se kietoutuu uudella tavalla vankien subjektiviteettiin. Tässä esityksessä tarkastelemme lähemmin vankiloiden niin kutsuttuja kognitiivis-behavioraalisia toimintaohjelmia, eli erilaisia ajattelutapojen ja toimintamallien muutokseen tähtäviä kursseja. Akkreditoituja ohjelmia on ollut käytössä vankiloissa jo pidempään 2000-luvulla, mutta niiden merkitystä – esimerkiksi osallistujamääriä – halutaan kasvattaa vankilauudistuksen myötä entisestään. Tarkastelemme ohjelmia esimerkkeinä vankilan kuntouttavista ja terapeuttisista toiminnoista, joissa vankien minuus asettuu hallinnan kohteeksi. Näihin toimintoihin osallistuminen, kuten myös avoimeen vankeuteen sisältyvä vastuu oman rangaistuksen toteuttamisesta, edellyttävät vangeilta erilaisia itsen hallinnoinnin tekniikoita. Tässä esityksessä hahmottelemme vankien terapeuttiseen itsen työstämiseen liittyviä oletuksia ja tavoitteita käyttäen aineistona toimintaohjelmien käsikirjoja ja muita ohjelmatoimintaa ohjaavia asiakirjoja. Esitys perustuu artikkelikäsitteilykirjoitukseen, jossa tarkastelemme, miten ja millaisiksi vankeuden ja vankien itsehallinnan ihanteet muodostuvat terapeuttisen vallankäytön viitekehityksessä.

Monika Peltola, Tampereen yliopisto

Minun silmin, Sinun silmin -ohjelman kuntouttavat vaikutukset impulsiivisuuteen, empatiaan ja mustavalkoajatteluun. Pro gradu -tutkielma.

Helsingin kaupungin Turvallisuus- ja valmiusyksikkö on yhteistyössä Cambridgen yliopiston kanssa kehittänyt Minun Silmin, Sinun Silmin -ohjelman (MiSi), joka pyrkii väkivaltaisten konfliktien vähentämiseen. Kurssimuotoinen ohjelma koostuu kahdeksasta oppitunnista ja on suunnattu erityisesti nuorille. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten Minun silmin, Sinun silmin -ohjelma vaikuttaa osallistujien impulsiivisuuteen, empatiaan ja taipumukseen ajatella mustavalkoisesti. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys sijoittuu empatian, impulsiivisuuden ja mustavalkoajattelun oikeuspsykologiseen kontekstiin. Aiemman tutkimuksen mukaan impulsiivisuus, empatiakyvyttömyys ja taipumus ajatella mustavalkoisesti ovat usein läsnä tilanteissa, joissa yksilö toimii sosiaalisten normien ja lain vastaisesti. Nämä ominaisuudet on yhdistetty erityisesti väkivaltarikollisuuteen. Tässä kokeellisessa tutkimuksessa riippumattoman muuttujan (MiSi) vaikutuksia mitataan erillisten ryhmien asetelmassa. Osallistujien impulsiivisuutta, empatiaa ja mustavalkoajattelua mitataan ennen ja jälkeen ohjelman. Käytettävät mittarit ovat Interpersonal Reactivity Index (empatia), Barratt Impulsiveness Index (impulsiivisuus) ja Paragraph Completion Test (mustavalkoajattelu). Aineisto (n=40) kerätään espoolaisessa yläkoulussa maaliskuussa 2019. Osallistujien ikähaarukka on 14–17 vuotta. Aineiston analysoinnissa käytetään myöhemmin määriteltäviä tilastollisia menetelmiä. Hypoteesina on, että ohjelman seurauksena osallistujien empatiakyky nousee kontrolliryhmään verrattuna. Impulsiivisuus ja mustavalkoajattelu vähenevät ohjelman seurauksena verrattuna kontrolliryhmään. Vankien kuntoutuksessa Suomessa ei ole tällä hetkellä käytössä tutkimuksen riippuviin muuttujiin suoraan vaikuttavia kuntoutusohjelmia. Mikäli tutkimuksen tulokset tukevat hypoteeseja, ohjelmaa voitaisiin hyödyntää vankilakontekstissa vankien kuntoutustoiminnassa. Kustannustehokkuuden näkökulmasta olisi hyödyllistä, mikäli jo kehitettyä ohjelmaa voitaisiin hyödyntää myös vankien kuntoutuksessa.

Miialila Virtanen, Helsingin yliopisto

Vankilakoulutuksen vaikutus uusintarikollisuuteen ja vapautumisen jälkeiseen työssäkäyntiin

Vankilakoulutus on yksi vankiloiden kuntouttavista toiminnoista, joilla pyritään lisäämään vankien vapautumisen jälkeistä sosiaalista integraatiota ja vähentämään uusintarikollisuutta. Vankien koulutustason tiedetään olevan muuta väestöä matalampi, ja yksilön koulutustasolla on huomattu olevan Suomessa voimakas yhteys rikoskäyttäytymiseen. Kansainvälisten meta-analyysien perusteella tiedetään, että useiden tutkimusten mukaan koulutuksen suorittaminen vankeusaikana vähentää uusintarikollisuutta. Suomalaisia tutkimuksia vankilakoulutuksen vaikuttavuudesta ei kuitenkaan ole toistaiseksi tehty.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vankilassa kouluttautumisen yhteyttä vapautuvien vankien uusintarikollisuuteen ja vankeuden jälkeiseen työssäkäyntiin. Tarkastelun kohteena ovat vuosina 2007-2016 vapautuneet vangit, joiden uusintarikollisuutta seurataan viisi vuotta vapautumisen jälkeen. Vankien tilannetta työllisyyden ja muun sosiaalisen integraation suhteen tarkastellaan vuoden kuluttua vapautumisesta. Koulutuksen suorittaneiden vankien (N=346) uusintarikollisuutta ja työssäkäyntiä

verrataan vankeustaustan ja demografisten tekijöiden suhteen kaltaistettuun verrokkiryhmään (N=1038), joka ei suorittanut tutkintoa vankeuden aikana. Tutkimuksessa käytetään Rikosseuraamuslaitoksen, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin ja Tilastokeskuksen rekisteriaineistoja. Kaltaistusmenetelmänä käytetään monimuuttujakaltaistusta (covariate matching), ja koe- ja verrokkiryhmien eroja eri vastemuuttujissa tarkastellaan Coxin regression ja ristiintaulukoinnin keinoin.

Tutkimuksen päätulos oli, että uusintarikollisuudessa ei ole havaittavissa eroja koe- ja verrokkiryhmien välillä. Uusintarikollisuuden taso kehittyi ryhmien välillä lähes identtisesti. Kun rikosten uusimista tarkastellaan vankilassa suoritetun tutkinnon mukaan, havaitaan rikosten uusimisen riskin olevan peruskoulun suorittaneilla korkeampi kuin toisen asteen tutkinnon suorittaneilla. Työssäkäynnin ja opiskelun todettiin olevan koeryhmässä yleisempää kuin verrokkiryhmässä, ja eläkkeen saamisen ja muun työvoiman ulkopuolella olemisen vähäisempää. Tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että vankilakoulutus ei Suomessa vähennä uusintarikollisuutta, mutta parantaa sosiaalista integraatiota kasvattamalla työllisten ja opiskelevien osuutta.

Karoliina Suonpää, Helsingin yliopisto

Vankilasta vapautumisen jälkeiset kehityskulut ja väkivallan vakavuus - eroavatko henkirikoksista tuomitut muista vakavan väkivallantekijöistä uusintarikollisuuden ja sosiaalisen integraation suhteen?

Väkivallalla on Suomessa vankka yhteys sosiaaliseen huono-osaisuuteen ja aiempaan rikoskäyttäytymiseen. Aiemmasta tutkimuksesta tiedetään, että myös väkivallan vakavuudella on merkitystä: vakavan väkivallan (henkirikokset, henkirikoksen yritykset ja törkeät pahoinpitelyt) tekijöillä on useammin rikoshistoria ja matala sosioekonominen asema verrattuna lievemmän väkivallan (pahoinpitely, lievä pahoinpitely) tekijöihin, mutta henkirikoksen tehneet eivät eroa näiden tekijöiden osalta niistä henkilöistä, jotka ovat syyllistyneet henkirikoksen yritykseen tai törkeään pahoinpitelyyn. Sen sijaan rangaistuskäytännöt eroavat merkittävästi sen mukaan, onko teko johtanut uhrin kuolemaan: vuonna 2017 keskimääräinen vankeusrangaistus taposta tuomituille oli 9,4 vuotta ja yli puolet vähemmän eli 3,9 vuotta tapon yrityksestä tuomituille. Tämä tutkimus vertailee henkirikoksista ja törkeästä väkivallasta tuomittujen vankien vapautumisen jälkeisiä kehityskulkuja ja kysyy, eroavatko henkirikoksista tuomitut muista vakavan väkivallantekijöistä uusintarikollisuuden ja sosiaalisen integraation suhteen. Tutkimuksen aineistona on kansallisesti edustava otos vuosina 2006–2010 vapautuneista väkivaltarikoksista tuomituista vangeista, joiden uusintarikollisuutta ja sosiaalista integraatiota (mm. työssäkäynti ja sosioekonominen asema) seurataan rekisteritietojen avulla viisi vuotta vapautumispäivästä lähtien. Aineiston analyysissä hyödynnetään muun muassa elinaikamalleja ja trajektorianalyysia. Tutkimus on osa henkirikollisuutta käsittelevää väitöskirjaani, jonka tavoite on tarjota uutta tietoa vakavan väkivallan taustatekijöistä ja rikosseuraamusten jälkeisistä kehityskuluista.

23. Turvallisuuden ja maanpuolustuksen sosiologia

Koordinaattorit:

Linda Hart, johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu.

Email: linda.hart@mil.fi. Tel. 0299 530 405

Heikki Laurikainen, Suomen pelastusalan keskusjärjestö. Tel. 040 147 7977. Email:

heikki.laurikainen@spek.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15.00–17.00

Teemu Häkkinen, Jyväskylän yliopisto

Onko maanpuolustustahto väkivallan käsite? Katsaus poliittisen käsitteellistämisen ja organisoidun väkivallan yhteyksiin, 1960-luvulta kylmän sodan loppuun

Turvallisuutta ja maanpuolustusta käsittelevässä poliittisessa puheessa luodaan diskursiivisia malleja sille, miten yhteiskunnassa määritellään suhdetta erilaisiin ilmiöihin niin turvallisuuden kuin maanpuolustuksen kohdalla. Poliitiikan suhde väkivaltaan on yksi tällainen ilmiö, johon on syytä kiinnittää huomiota, sillä poliittiset päätöksentekijät ovat asiassa keskeisessä roolissa.

Käsittelen esityksessäni poliittisen käsitteellistämisen suhdetta väkivaltaan maanpuolustustahtokäsitteen kautta. Hyödynnän empiirisiä historiallisia aineistoja vuosilta 1960-1989 analysoidakseni aikalaistapoja puhua maanpuolustukseen liittyvästä väkivallan käytöstä tai väkivallan uhasta, ja sovellan ilmiön pohdintaan weberiläistä rationaalistamisen ajatusta. Hyödynnän lähteinäni eduskunta-aineistoa sekä sanomalehtikirjoittelua.

Käytän poliittista puhetta esimerkkinä siitä, miten yhteiskunnassa luodaan maanpuolustukseen liittyvän väkivallan rationaalistamiseen liittyviä diskursiivisia malleja ja siten luodaan poliittista hyväksyntää tai torjuntaa sotaan liittyvälle väkivallan ilmentymiselle. Tuloksissani alleviivaan Suomen tapauksessa keskeistä pienvaltiorealismista ja toisaalta historiallisesta kokemuksesta kumpuavaa uhriasennetta, jossa maanpuolustustahto ei ole niinkään väkivallan toteuttamiseen liittyvä käsite, vaan käsite, jolla hyväksytään maanpuolustustahdon osoittamiseen liittyvä veriuhrin merkitys kansallisesti arvokkaana asiana. Veriuhrin merkitys liitetään yhteiskunnan arvoihin ja toisaalta oman asian oikeutuksen keskeisyyteen.

Miina Kaarkoski, Jyväskylän yliopisto

Poliittiset tulkinnat maanpuolustustahdosta osana muuttuvaa turvallisuusympäristöä

Suomen turvallisuuspoliittisessa ympäristössä on tapahtunut huomattavia muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) viimeisin, loppuvuonna 2018 julkaistu raportti osoitti kansalaisten olevan kasvavassa määrin huolissaan muun muassa ilmastonmuutoksesta, kyberuhkista ja maailman pakolaistilanteesta. Kansainvälisten suhteiden ja puolustuspolitiikan suunnan näkökulmista kehitys Venäjällä ja Yhdysvalloissa on tuonut jatkuvia jännitteitä ja epävarmuuksia turvallisuuskeskusteluun. Tätä muuttuvan turvallisuusympäristön taustaa vasten politiikassa ja julkisessa keskustelussa on esitetty monenlaisia tulkintoja, mistä viimeisimmän MTS:n raportin mukaan laskusuuntainen lukema kansalaisten maanpuolustustahdossa johtuu. Tulkinnoissa on otettu kantaa yleistä asepalvelusta ja sotilaallista yhteistyötä koskeviin kysymyksiin. Poliittisen keskustelun tulkinnoilla ja käsitteellisillä valinnoilla turvallisuutta ja maanpuolustusta koskien onkin merkitystä siihen, mihin suuntaan Suomen puolustuspolitiikkaa lähdetään jatkossa kehittämään. Paperissa tarkastellaan, miten turvallisuutta ja maanpuolustusta on politiikassa käsitteellistetty pidemmällä aikavälillä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Analysoitavan aineiston muodostaa Suomen puolustuspoliittiset selonteot vuodesta 2009 alkaen ja niistä käyty poliittinen ja laajempi julkinen debatti. Paperissa tuodaan esiin, millaisia muutoksia poliittisessa puheessa maanpuolustusta koskien on ilmennyt osana turvallisuusympäristön käsitteellistämistä. Tavoitteena on pohtia, mitä nämä muutokset kertovat maanpuolustustahdon poliittisuudesta ja aikasidonnaisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Suvi Kouri, Jyväskylän yliopisto

Uusi työ, uusi sotilas? Suomen puolustusvoimien upseerien käsityksiä sotilaan ideaalista

Sotilaan ideaaliin on perinteisesti liitetty maskuliiniseksi miellettyjä ominaisuuksia, kuten fyysinen vahvuus, rationaalisuus, määrätietoisuus ja kyky kontrolloida itseään, käytöstään ja tunteitaan. Yhteiskunnalliset muutokset työelämään, sukupuolijärjestykseen ja -rooleihin liittyen sekä muutokset uhkakuvissa ja sodankäynnissä haastavat myös perinteistä sotilaan ammattia ideaaleineen ja normeineen. Tässä tutkimuksessa käsitellään Suomen Puolustusvoimien upseerien käsityksiä sotilaan ideaalista sekä niiden suhdetta *uuden työn ja kulttuurisen feminisaation* käsitteisiin.

Tutkimuksen aineistoksi on kerätty 108 upseerin kirjoitelmaa teemalla ”Sotilaan ideaali”. Kirjoitelmien pohjalta on valittu haastateltavaksi 12 upseeria ja heitä on haastateltu samaan teemaan liittyen. Kirjoitelmista kahdeksan on naisten kirjoittamia ja haastateltavien joukossa oli neljä naista. Informantit ovat iältään noin 30–40-vuotiaita ja heillä on työkokemusta upseerin tehtävästä 10–15 vuotta.

Aineiston analyysiin käytetään teoriaohjaavaa sisällönanalyysia ja sen tueksi kehysanalyysia metodisena työkaluna. Alustavan analyysin perusteella on löytynyt kaksi osittain ristiriitaista diskursiivista kehystä: 1) perinteinen sotilaan ideaali, joka sisältää yllä mainittuja maskuliiniseksi miellettyjä arvostuksia sekä 2) uusi sotilaan ideaali, joka sisältää kulttuurisesti naiseen liitettyjä ja

feminiinisiksi miellettyjä sekä uuden työn käsitteen mukaisia arvostuksia, kuten hoivaa, tunneälyä ja vuorovaikutustaitoja. Nuo kehykset elävät rinnakkain sotilaskulttuurissa ja myös yksittäisen sotilaan käsitykset voivat olla yhdistelmä molemmista ideaaleista. Kahden ristiriitaisen ideaalin rinnakkainen olemassaolo aiheuttaa kuitenkin joitain törmäyksiä niin henkilökohtaisessa elämässä kuin sotilaskulttuurin sisällä.

Alustavana johtopäätöksenä on, että uusi työ ja kulttuurinen feminisaatio armeijakontekstissa näyttäisi madaltavan sukupuoleen liittyvää estettä ja tarjoavan sotilasnaisille mahdollisuuden päästä lähemmäs sotilaan ideaalia. Samalla sitä kautta aukeaisi uusia tapoja harjoittaa sotiluutta ja upseeriutta perinteisten sotilaaseen liitettyjen arvostusten rinnalle, vaikka nämä yhä asettavat tiettyjä vaateita sotilasyhteisön jäsenille.

Jonna Alava, Helsingin yliopisto

Sukupuolen representaatiot ja subjektipositiot patrioottisessa kasvatuksessa Venäjällä

Artikkeliväitöskirjani tutkii, kuinka sukupuolta representoidaan ja millaisia sukupuolittuneita subjektipositioita muotoutuu patrioottisen kasvatuksen kontekstissa, ja sitä kautta laajemmissa militarisaation ja nationalismin prosesseissa Venäjällä. Tutkin millaista sukupuolen moninaisuutta patrioottiset nuorisjärjestöt ja niiden vastustajat rakentavat teksteissään, minkälaisia diskursseja, lausumien ryhmiä, subjektipositioita ja toimijuutta teksteissä esiintyy.

Tarkastelun kohteena ovat (sotilas)patrioottiset nuorisjärjestöt DOSAAF ja Junarmija. Näiden lisäksi tutkin keskusteluja ja diskursseja, jotka muodostavat opposition patrioottisen kasvatuksen ihanteelle. Vertailevalla asetelmalla pystyn laajemmin kuvaamaan yhteiskunnallisia asenteita patriarkaattiin nykypäivän Venäjällä.

Patriotismin, uskonnon, perinteisten perhearvojen ja sukupuoliroolien ”uusi tuleminen” Venäjällä tekevät nuorisjärjestöistä kiinnostavan tutkimuskohteen. Patriotismin ja nuorten osallistamisen yhteydet ja niihin liittyvien sukupuoliroolien- ja identiteettien tutkimus tuo meille uutta tietoa siitä, millaisen Venäjän kanssa olemme tekemisissä nyt ja tulevaisuudessa, koska sukupuolella on suhde ikään ja aikaan.

Tutkimukseni kuuluu feministiseen maailmanpolitiikan tutkimuksen alaan. Tukeudun aiempaan feministiseen teoretisointiin sukupuolten representaatiosta sodan ja sotaan valmistautumisen retoriikassa. Konstruktivistinen ja post-strukturalistinen feministinen teoria lähestyy kolmea käsitettä, jotka kietoutuvat saumattomasti identiteettien ja sukupuolten representaation ympärille: valtio, nationalismi ja sota. Intersektionaalisuus mahdollistaa valtasuhteiden tarkastelemisen eri näkökulmista. Yksi läpileikkaava näkökulma Venäjään on sen asema post-kommunistisena maana.

Tutkimuksen metodisena lähtökohtana toimivat laadulliseen diskurssien ja vallan tutkimiseen soveltuvat diskurssianalyysi ja retorinen analyysi. Aineiston tarkentuessa liitän mukaan etnografisen tutkimuksen menetelmiä ja Big data -analytiikkaa.

Tutkimuskysymyksiä ovat muun muassa: Millä tavalla toiseus rakentuu järjestöissä? Minkälaisia rooleja, tehtäviä ja tulevaisuuden lupauksia toimintaan osallistuville eri sukupuolille tarjotaan? Minkälainen naiseus/mieheys on kiellettyä tai epätoivottua? Miten eri sukupuolia motivoidaan sotaan?

Väitän, että sotaan/armeijaan velvoittamista Venäjällä perustellaan entistä vahvemmin dikotomisesti ja sukupuolittuneesti. Toinen hypoteesini on, että patrioottisesta hurmasta huolimatta representaatiot ja subjektipositiot eivät ole immuuneja globalisaation vaikutuksille.

Aineistona ovat järjestöjen nettisivut, lehdet ja kuvasto. ”Opposition” aineisto löytyy nettiryhmistä, -keskusteluista ja sanomalehdistä. Tavoitteenani on päästä haastattelemaan järjestöjen toimintaan osallistuvia ihmisiä ja tekemään etnografista tutkimusta paikan päälle.

PERJANTAI 29.3 KLO 9.30–11.00

Sanna Haarla, Turun yliopisto

Institutionaalinen luottamus ja turvattomuuden kokemus 2000-luvun Suomessa

Pro Gradu -tutkielmani tarkoitus on tarkastella institutionaalista luottamusta ja turvattomuuden kokemusta 2000-luvun Suomessa. Institutionaalisisella luottamuksella tarkoitetaan tässä tutkielmassa luottamusta poliisiin ja yksityiseen turvallisuusalaan. Yksityinen turvallisuusala on laajentunut Suomessa merkittävästi 1980-luvulta alkaen ja useat lakimuutokset ovat laajentaneet sen toimintakenttää. Tästä syystä yksityisen turvallisuusalan tarkastelu perinteisen poliisin lisäksi on tärkeää analysoidessa julkisen kontrollin käyttäjiä 2000-luvun Suomessa. Nykyinen suomalainen hyvinvointivaltio toimii uuden julkishallinnollisen opin periaatteiden mukaisesti, jolloin julkisia toimintoja, kuten kansalaisten perustuslaillisen turvallisuuden takaaminen, osittain yksityistetään. Turvallisuuden toteuttajana toimivat poliisin lisäksi yksityiset vartiointiliikkeet ja turvallisuusalan yritykset, jotka toimivat vapaiden markkinoiden kysynnän ja tarjonnan periaatteella, eli toisin sanoen niillä on omat kaupalliset intressinsä. Tarkastelen institutionaalisen luottamuksen lisäksi turvattomuuden kokemuksen muutosta. Julkisen kontrollin käyttäjien määrä on kasvanut, mutta merkittävä osa näistä toimijoista on yksityisiä kaupallisia toimijoita eli yksityisiä vartiointiliikkeitä. On esitetty, että turvallisuusalan toimijoiden kasvun lieveilmiönä tapahtuu turvallistamista ja jopa turvapesua. Turvallistamisella tarkoitetaan sitä, että neutraaleista ilmiöistä tuotetaan uhkakuvia ja ne otetaan siten turvallisuusdiskurssin piiriin. Turvapesu puolestaan vie turvallistamisen askeleen pidemmälle, sillä tällöin turvallistamisen motiivina on kaupallinen intressi. Tällä logiikalla yksityisen turvallisuusalan kasvu kasvattaisi myös uhkakuvien lisääntymistä ja siten turvattomuuden kokemusta.

Käyttämälläni kvantitatiivisella kyselyaineistolla on kuitenkin mahdollista vain saada tietoa ihmisten muuttuvista mielipiteistä numeerisesti eikä sillä voida testata yhteiskunnallista muutosta sellaisenaan vaan ihmisten asenteita. Käytän tutkielmassani neljää Sisäministeriön toimeksi antamaa Poliisibarometri -kyselyä 2000-luvulta (2001, 2005, 2010 ja 2014) ja tarkastelen niissä institutionaalisen luottamuksen sekä turvattomuuden kokemuksen ajallista muutosta. Aion kuvata muuttujien ajallista itsenäistä muutosta sekä niiden mahdollista yhteisvaihtelua. Käytän analyysissa mahdollisesti logistista regressiota tai/ja monitasoanalyysejä. Tarkoitukseni on tehdä alustavia analyysejä seminaaripäivämäärään mennessä.

Ville-Alexi Valli, Tampereen yliopisto

Yksityisen turvallisuusalan työ postfordistisena palvelutyönä

Esitykseni koskee suunnitteluvaiheessa olevaa väitöskirjatutkimustani, jonka aihe on *yksityisen turvallisuusalan työ Suomessa*. Tutkimus perustuu myöhemmin hankittavaan yksityisen turvallisuusalan työläisten haastatteluista koostuvaan laadulliseen aineistoon ja mahdollisiin täydentäviin aineistoihin. Alustavana tutkimustehtävänä on selvittää, millaista on se turvallisuus, jota yksityisen turvallisuusalan työ tuottaa – ja kenelle. Lähestyn tutkimustehtävääni pragmaattis-nominalistisesti, eli tarkastelemalla mitä tehdään, kuka tekee, miten, ja millaisissa olosuhteissa, kun kun toimintaa perustellaan turvallisuuden tuottamisella tai ylläpitämisellä.

Aihetta on relevanttia lähestyä turvallisuuden tutkimuksen ohella työn tutkimuksen näkökulmasta: yksityisen turvallisuusalan työtä on viime vuosituhannen jälkeen alettu organisoida tavalla, jota alalla kutsutaan *monipalveluksi*. Monipalvelu tarkoittaa vartijan tai järjestyksenvalvojan töiden ja muiden palvelualan työtehtävien sekoittamista toisiinsa, sekä uusien, yhdistettyjä työtehtäviä kuvaavien työnimikkeiden luomista. Esimerkkejä tällaisista työnimikkeistä ovat S-ryhmällä työskentelevät *turvamyymyjät ja Securitasin palveluvartijat*, jotka suorittavat turvallisuuden tuotannon lisäksi vähittäiskaupan muita työtehtäviä. AVARN Security taas on laajentanut toimialaansa hoivatyön alueelle *turva-auttajan* työn muodossa, ja ISS visioinut *turvataarkastaja-puutarhureista* Helsinki-Vantaan lentokentälle.

Olen tulkinut monipalvelua alustavasti *joustavuuden* ja *työn feminisoitumisen* käsittein, jotka liitetään yleisesti *postfordismiin*, palvelualavetoiseen kansantalouteen. Joustavuudella viitataan postfordismille ominaiseen tapaan laittaa työvoima töihin, ja feminisoitumisella työn sisältöjen muutokseen.

Monipalvelun voi tulkita olevan postfordistinen innovaatio; paranneltu tuote. työvoimakustannusten on sanottu muodostavan suurimman palveluteollisuuden kuluerän ja alan kilpailuperustan, joten voittojen kumuloinnin ja kilpailussa pärjäämisen mahdollisuudet sijaitsevat työvoimakustannusten minimoinnissa. Palveluteollisuuden on nähty keskittyvän Suomessa jo 80-luvulla, mikä tarkoittaa useimpien, yleensä kiinteistöihin liittyvien töiden kasaantumista ”saman katon alle”. Myös turvallisuuspalveluista käydään kauppaa osana ”kokonaispalveluratkaisuja”, joissa yksi palveluntarjoaja pyrkii myymään kaikki ulkoistettavissa olevat palvelut niiden tarvitsijalle. Tulkitsen keskittymisen jatkuvan nyt työnimikkeissä, joissa useita aiempia erillisiä ammatteja tai työtehtäviä yhdistetään toisiinsa.

Monipalvelun voi katsoa ”feminisoivan” työtä tuomalla maskuliiniseen ja miesenemmistöiseen turvallisuusalan työhön matalapalkkaisen naistyypillisen työn sisältöjä ja kotityömyyeyttä. Monipalvelusta on käyty hyvin niukasti julkista keskustelua, ja oletukset ammattikunnan näkemyksistä työn kuvan muutoksista voi lähinnä perustaa aiheesta haastatellun vartijan mielipiteeseen siitä, kuinka kukaan ei ”suorita vartijan tutkintoa päästäkseen heiluttamaan moppia aulaan tai tyhjentämään pullonpalautusautomaattia” (YLE 2010). Palvelualan yritykset taas viestivät työn asiakaspalvelullistumisesta vetovoimaisena ammattikulttuurisena muutoksena puhumalla ”*turvallisuusyhtiön pehmeästä puolesta*” (AVARN), ja kuinka ”*vartija puhkesi hymyyn*” (SOL).

Esitykseni esittelee tutkimustehtävää ja tutkimuksen alustavia teoreettisia lähtökohtia. Toivon saavani turvallisuuden tutkimuksen asiantuntijoilta palautetta tutkimussuunnitelman tarkentamista ja aineistonkeruun suunnittelua varten.

Sari Vanhanen, Jyväskylän yliopisto & Marja Tiilikainen, Siirtolaisuusinstituutti

Arjen turvallisuus osallisuuden ja luottamuksen rakentamisena

Viimeaikaisessa julkisessa keskustelussa ovat vahvasti nousseet esiin kysymykset yhteiskunnan eettisistä normeista sekä arjen turvallisuuden kokemuksesta. Keskusteluaiheet ovat liittyneet sekä nuorten digitalisoituvaan elämismailmaan että etnisyyden ryhmäistäviin (Brubaker 2013) tai kulttuuristaviin tulkintoihin (mm. Keskinen 2012).

Arjen turvallisuus (everyday security, Crawford & Hutchinson 2016) lähestyy turvallisuutta aktiivisena, yksilöidentai eri ryhmien arkielämässä toteutuvana toimintana. Käsite tarkastelee sitä millä tavoin ihmiset itse rakentavat ja hallitsevat omaa turvallisuuttaan. Tällä on haluttu korostaa kokempohjaista tarttumpintaa vastapainona muodolliseen, hallinnolliseen turvallisuuskäsitykseen, sekä laajentaa turvallisuuteen liittyvän tutkimuksen kysymyksenasettelua ja analyysia. Arjen turvallisuuden käsite liittyy läheisesti osallisuuden kokemukseen sekä eri toimijoiden välisen luottamuksen rakentamiseen (mm. Björk 2012). Käytännössä tämä edellyttää aktiivista, dialogiseen vuorovaikutukseen pyrkivää yhteistyötä, jossa mukana eri viranomaisten lisäksi on järjestöjen, eri vähemmistöryhmien sekä yksityissektorin toimijoita. Lisäksi arjen turvallisuutta rakennetaan vuorovaikutuksessa yksilöiden ja perheiden sekä erilaisten instituutioiden välillä.

Esityksessämme tarkastelemme arjen turvallisuuden vahvistamista kahdesta näkökulmasta: toisaalta poliisityöhön liittyvän paikallisen sidosryhmäyhteistyön, toisaalta maahanmuuttajataustaisten yksilöiden ja perheiden kannalta. Esitys perustuu poliisien kokempuksia paikallisesta yhteistyöstä tarkastelemaan haastatteluaineistoon sekä somalitaustaisia perheitä käsittelevään etnografiseen tutkimukseen. Analysoimme sitä, millaisia viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan ja maahanmuuttajaperheiden välisen kanssakäymisen ehtoja liittyy sekä luottamuksen rakentamiseen ja ylläpitämiseen, että "osallisuuden mahdollisuuteen" eri toimijoiden näkökulmasta.

24. Näkökulmia ikään ja vallankäyttöön

Koordinaattorit:

Anu Isotalo, FT, Oikeustieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto.

Email: anu.isotalo@utu.fi. Tel. 040 5105 750

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Anu Isotalo, Turun yliopisto

Huomiotta jäänyt ikä? Nuorten seurustelusuhteet parisuhdeväkivaltatutkimuksen katvealueilla

Eurooppalaisten kyselytutkimusten mukaan alaikäisten nuorten seurustelusuhdeväkivalta on niin yleistä, että sen on todettu olevan merkittävä uhka nuorten hyvinvoinnille. Viime aikoina tutkimukset ovat keskittyneet paitsi fyysiseen, psyykkiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan, myös digitaalisen väkivallan erilaisiin ilmenemismuotoihin. Pohjoismaista verrattain myöhäsyntyistä tutkimuskeskustelua ovat käynnistäneet äskettäiset Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa toteutetut tutkimushankkeet. Suomessa tämä keskustelu on vasta alkamassa.

Suurin osa kaikista nuorten väkivaltakokemuksista lähisuhteissa jää Suomessa vuosittain piilorikollisuudeksi. Vaikka tämän piiloon jäävän väkivallan tutkiminen on tärkeää, on tarpeen tutkia ja tehdä näkyväksi myös viranomaisten tietoon tulevaa väkivaltaa. Tarkastelen tutkimuksessani nuoriin kohdistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa poliisin tietoon tulleiden tapausten kautta. Tutkimusaineistona ovat tekohetkellä 15-20-vuotiaisiin nuoriin kohdistuneista pahoinpitelyistä vuonna 2013 tehdyt rikosilmoitukset, joissa epäillyn kerrotaan olevan uhrin nykyinen tai entinen seurustelukumppani (N=261). Olen laadullisessa ja määrällisessä analyysissä lähestynyt näitä rikosilmoitustekstejä poliisiviranomaisen konstruoimina kertomuksina pahoinpitelyistä ja niiden ilmitulosta.

Suomessa on tehty useita parisuhdeväkivaltaa ja erityisesti naisten kokemaa parisuhdeväkivaltaa tarkastelevia tutkimuksia aikuisten osalta, mutta nuorten parisuhdeväkivalta on toistaiseksi jäänyt parisuhdeväkivaltatutkimuksen katvealueille. Tämän voi tulkita kertovan piiloon jääneistä ”ikärajoista” ja riittävän ikäsensitiivisen näkökulman puuttumisesta intersektionaalisessa parisuhdeväkivaltatutkimuksessa.

Pohdin tutkimusaineiston avulla, mitä ilmi tulleiden nuorten parisuhdeväkivaltatapausten analyysi voi tuoda aiemmin tyypillisimmin aikuisten parisuhdeväkivaltaan keskittyneisiin tutkimuskeskusteluihin. Esityksessäni ja tutkimusesimerkeissäni keskityn rikosilmoituksiin, joissa epäilty on uhrin entinen seurustelukumppani sekä tapauksiin, joissa uhri on alaikäinen.

Hanna Ojala, Tampereen yliopisto & Ilkka Pietilä, Helsingin yliopisto

Keski-ikäen hegemoniaa

Tapamme ajatella ikää eronteon kategoriana eroaa monista muista eriarvoisuutta tuottavista eroista (esim. sukupuoli ja rotu). Ihmiset hahmottavat iän suhteessa ikääntymisen prosessiin ja tunnistavat siten helpommin sekä oman että muiden ajassa muuttuvan aseman ikähierarkioissa. Yhteiskunnallisessa ikähierarkiassa keski-ikäällä voidaan ajatella olevan hegemoninen asema, ja muut ikäkategorioiden järjestyvät suhteessa siihen. Korkean iän merkittävä vanhuus edustaa tässä järjestyksessä marginaalista asemaa ja alemmaa statusta. Siksi ihmiset vastustavat vanhan asemaan asettumista ja vanhoiksi kategorisoitumista. Ikäkategorioiden joustavuus tekee mahdolliseksi tulkita ikää arkisissa tilanteissa vanhuutta etäännyttävillä tavoilla.

Tässä esityksessä tarkastelemme 52 suomalaisen ja amerikkalaisen 42-70 -vuotiaan haastatteluihin pohjautuen keski-ikää hegemonisena ikäkategorioiden sekä prosesseja, joilla ikäkategorioiden 'vanha' marginalisoidaan. Kronologisesta iästään riippumatta (42-70 v.) kaikki tutkimuksemme osallistuneet määrittivät itsensä keski-ikäisiksi. Lisäksi haastatellut puhuivat omasta keski-ikäisyydestään erilaisena aiempiin sukupolviin verrattuna korostaen oman sukupolvensa keski-ikäisyyttä sosiaalisesti ja toiminnallisesti aktiivisena ja vapaiden valintojen aikana. Samalla tehtiin myös eroa vanhoihin ihmisiin, jotka nähtiin erityisesti fyysisen toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi itsenäisyyttään ja siten yhteiskunnallista statustaan menettävänä ryhmänä. Tulkitsemme, että määrittelemällä keski-ikäisyyttä positiivisesti ja purkamalla keski-ikäisyyden kytköstä kronologiseen ikään (keski-ikäen kategorian ekspansio) haastatellut pyrkivät hallitsemaan siirtymää ikäkategoriasta toiseen. Näin tehdessään he samalla vahvistavat sekä keski-ikäen hegemoniaa että vanhuuden kategorian stigmaattisuutta, ja siten ikävaiheiden välistä epätasa-arvoa.

Anne-Maria Karjalainen, Lahden Diakonialaitos & Tuulikki Ukkonen-Mikkola, Tampereen yliopisto

Lasten, vanhusten ja hyvinvointiyhteiskunnan suhde puolueiden eduskuntavaaliohjelmassa

Tutkimuksen aiheena on: millaisia diskursseja puolueiden eduskuntavaaliohjelmat tuottavat lasten, vanhusten ja hyvinvointiyhteiskunnan suhteesta. Pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin mukaisesti hoivapolitiikka ja hyvinvointipalveluiden käyttö ovat vahvasti lasten ja vanhusten suhdetta hyvinvointiyhteiskuntaan määrittävä tekijä. Palvelut eivät ole vain lopputuote vaan myös prosessi, johon osallistuminen rakentaa yhteisöllisyyttä ja demokratiaa. Samoin kansalaisten osallisuus on vahvistuva toimintamalli, kun valtio määrittää kansalaisten ja julkisen vallan suhdetta. (Matthies 2017; Leemann & Hämäläinen 2016.) Tässä tutkimuksessa tarkastelemme, minkälainen suhde rakentuu lasten, vanhusten ja hyvinvointiyhteiskunnan välille. Tutkimuksessa ymmärrämme yksilön ja yhteiskunnan suhteen koostuvan toimijuudesta, osallisuudesta ja kansalaisuudesta.

Aineisto koostuu neljän suurimman puolueen (vuoden 2015 eduskuntavaalien tuloksen mukaan) eduskuntavaaliohjelmista vuosilta 1991–2015. Tutkimusmenetelmänä hyödynnettiin

diskurssianalyysiä. Aineistosta oli tunnistettavissa kolme teemaa: palvelujärjestelmä-, turvallisuus- ja toimijuusteemat. Teemojen diskurssiivinen analyysi paljasti, että lasten, vanhusten ja yhteiskunnan suhde rakentui konservatiiviseksi, yhteiskunnan valta- ja hallinta-asemaa korostavaksi. Yhteiskunta oli aktiivinen toimijasubjekti ja lapset ja vanhukset toiminnan kohteita. Lapset ja vanhukset kuvattiin omissa ikäryhmissään homogeenisina joukkoina, joille puolueiden vaaliohjelmissa luvattiin turvata riittävät palvelut. Ajallisesti lasten toimijuus ja suhde yhteiskuntaan nähtiin rakentuvan tulevaisuudessa, vanhusten toimijuus sijoitettiin pääosin menneisyyteen. Tosin vanhukset tulkittiin vaaliohjelmissa jossain määrin myös yhteiskunnan jäsenenä, aktiivisina kansalaisina.

Vaikka julkisessa keskustelussa puhutaan paljon hyvinvointivaltion kriisistä tai alasajosta, niin tutkimuksemme vaaliohjelmaretoriikasta ei tue tätä väitettä. Sen sijaan hyvinvointiyhteiskunnan rakenteet näyttäivät sivuuttavan varsinkin lasten toimijuuden.

Ritva Larva, Turun yliopisto

Kypsä keski-ikä Marta Keravuoren etuna Japani-harrastuneisuudessa

Marta Keravuori (1888–1976) oli itseoppinut japanologi, joka 52-vuotiaana rupesi opiskelemaan japanin kieltä. Hän oppi sen niin hyvin, että pystyi suomentamaan satuja ja klassista runoutta, jotka julkaistiin Keravuoren ollessa jo yli 60 vuotta. Hän edisti Japanin tuntemusta monipuolisesti Suomessa 1940-luvulta lähtien aina kuolemaansa saakka. Japanin-matkallaan syksyllä 1953 Keravuoresta tuli melkein ilmiö, ja hän keräsi runsaasti media huomiota. Väitöskirjassani tutkin Keravuoren asemaa suomalais-japanilaisissa suhteissa. Japanin valtion taholta hän sai kunniakirjat opetus- ja ulkoministereiltä (1953) sekä vuonna 1968 hänelle myönnettiin Pyhän Aarteen ritarikunnan IV luokan kunniamitali.

Esitelmässäni haluaisin tarkastella iän merkitystä Keravuorelle avautuvien mahdollisuuksien mahdollistajana. Hän oli äidillinen keski-ikäinen suomalaistäti ja myöhemmin siro vanhus. Keravuori onnistui luomaan lämpimät suhteet kerta toisensa jälkeen Suomessa asuviin japanilaisdiplomaatteihin ja täällä vierailleisiin japanilaisiin. Vaikuttiko Keravuori ikänsä vuoksi harmittomalta puuhastelijalta, jota oli helppo lähestyä ja mukava auttaa?

Hävityn sodan jälkeisessä Japanissa Keravuoren Japani-innostuneisuus otettiin kiitollisena vastaan, ja hänet asemoitiin ylhäisen vieraan rooliin. Japanilaismedia käytti hänestä ”Herushinki no obasan”-nimikettä (Helsingin täti / Helsingin pikkuäiti), mutta kirjoitti suuresti arvostaen ja iän (65 v) mainiten. Toiko ikä hänelle matriarkaalista arvostusta?

Väitöskirjani aineistona käytän Keravuoren tuottamaa materiaalia (omaelämäkerta, matkapäiväkirja, julkaisut sekä käsikirjoitukset) sekä runsasta kirjeenvaihtoa japanilaisystävien kanssa; luonnollisesti hyödynnän näitä myös esitelmässäni. Lisäksi paneudun japanilaislehdistön Keravuoresta julkaisemiin artikkeleihin, joita lähiluen ikäsensitiivisesti. Uskon, että ikä helpotti Keravuoren kasvua Japani-asiiantuntijaksi avaamalla hänelle henkilökohtaisten kohtaamisten kautta ovia eri valtarakenteisiin.

25. The power of narrative in a polarised world

Koordinaattorit:

Gwenaëlle Bauvois, University Lecturer, University of Helsinki (CEREN). Email: gwenaelle.bauvois@helsinki.fi. Tel. +358 44 975 62 59

Karin Creutz, University of Helsinki (CEREN). Email: karin.creutz@helsinki.fi. Tel. +358294128466

Peter Holley, Department of Social Research (Sociology), Faculty of Social Sciences, University of Helsinki. Email: peter.holley@helsinki.fi. Tel. +358440171981

Niko Pyrhönen, University of Helsinki (CEREN). Email: niko.pyrhonen@helsinki.fi. Tel. +35850341896

PERJANTAI / FRIDAY 29.3.2019 KLO 9:00-11:00

Jukka Oksa, Itä-Suomen yliopisto

Fraudulent narratives: Evolution of email hoaxes

The aim of my project is to describe the main types and the evolution of the narratives used in fraudulent email messages. As the number of email-frauds has enormously increased during recent decade or two, their contents have become more diverse and more adapted to different local social contexts of the supposed receivers. Also, new layers and meta-narratives have appeared. Constructing these messages requires more refined use of various kinds of data gathered through legal and illegal sources.

In my presentation I want to describe my tentative research questions and first observations. As this project is only at the beginning, I would be happy for any ideas to develop my approach and methods.

I have been using email since the early 1990's and been also involved in research and evaluation projects of the so-called Information Society. While studying the mundane uses of information and communication technology, I started paying attention to the increase of email-frauds.

Nowadays I am especially interested in psychological and social scams, where the receiver of the message is invited to false common narrative, which is leading to economic fraud.

I have systematically collected hoax emails since December 2004. They have all passed through the automatic virus, malware and trash mail detectors, and have arrived in my mail inbox, either on the university domain (at joensuu.fi) or my private domain (at lammasoja.net). Their total number is several thousands. However, instead of detailed quantitative description, I want to describe the changes in the type of narrative that is being offered to the receiver in order to invite him or her to continue the interaction.

Marja Sivonen, Tampere University

Whose science matters? LULUCF and the Finnish Media: Analysis of public discourse and the authority of science

Environmental issues are abstract to begin with, so how politicians are to make the best possible decisions regarding them? The case of my master's thesis is the LULUCF (land use, land use change and forestry) regulation in EU, more precisely the public discourse around it in Finland in 2017-2018. I analyse newspaper articles and government press releases to understand this heated issue in the land of the "green gold", to find out the narrative constructed in the media about one of the government's biggest lobbying campaigns of its history of EU membership to negotiate the reference years of carbon sinks to fit the government's plans to log record amount of forest in the coming years. I use world society theory to explain environmental regime, yet it needs to be complemented with epistemic governance perspective if we want to render understandably the fact that the negotiations of global environmental agreements are so abstract there is room for interpretations. In this case, environmental scientists around the world found a consensus and teamed up in the form of open letters both to the EU and the Finnish government to suspend the plans. In the light of the case of LULUCF regulation, science was powerful in its aims to enhance economic development, yet in the name of environmental protection the narratives of nationalism and patriotism, culture and tradition overshadowed others.

Salla Tuomola, University of Tampere

Refugee coverage in *MV-lehti*: Signifying mechanisms of ideological parlances

This paper investigates the European refugee crisis coverage in Finnish *MV-lehti* (WTF magazine). *MV-lehti* is one of best known, yet still controversial, online journals that is objecting to the traditional mainstream media in Finland. This effort examines the ideological parlances in the *MV-lehti*. The research takes the perspective of group polarization and utilizes the discourse narratology method. In today's digital age, public discussion can become polarized especially on topics like refugees and immigration. Since autumn 2015, the immigrant exodus from the Middle East to Europe has been headlined all over the Europe and in Finland. This research investigates two news cases in *MV-lehti*. The first is the racist manifestation found on the gate of a Finnish emergency accommodation center in the autumn of 2015. The second examines the terrorist attacks of Isis in Paris in the autumn of 2015. According to the analysis, *MV-lehti*, with its ideological parlances, strengthens an intensive one-sided agenda. It is justifiable to argue that behind this one-sided rhetoric one can see a willful aim to create a strong polarization that tends to exaggerate the extreme perspective among like-minded readers.

Gwenaëlle Bauvois & Niko Pyrhönen, University of Helsinki

Recontextualizing a Populist Vulgarities in Transnational Hybrid Media Space

Saying “Shithole” in Vernacular and Vehicular

The scholarship on the relationship between populism and ‘crisis’ has recently been undergoing a gradual shift. Rather than perceiving populism as a response to various kinds of democratic crises, ‘crisis’ is increasingly becoming conceptualized as something intentionally and explicitly performed and propagated by populists. Across the globe, successful performance of crisis – and the propagation of crisis sentiment in particular – often requires ‘unconventional’ measures that ‘less populist’ political actors have been hesitant to resort to. Such use of ‘bad manners’ have often been attributed to “the populist style” of reaching salient media coverage, which is necessary for successful propagation of a crisis sentiment in a media-saturated age.

Focusing on this performative aspect of crisis propagation can make sense of why various aggressive and vulgar references to ‘the immigration crisis’ feature high in the rhetoric of the President of the United States. This paper is geared around the coverage of a single, particularly mediatized instance of such rhetoric taking place during an immigration meeting in the White House on January 11th. Its transnational reporting went viral with the President Trump’s question: “Why are we having all these people from shithole countries come here?”. This emotional and incredulous challenging of the influx of immigrants from Haiti, El Salvador and Africa can be examined as performance of crisis propagated through salient media coverage. This strategic performance serves as a smokescreen for how policy level approaches to the issue have mostly been reduced to lip service, or thwarted by the congress and the judicial branch.

In this paper, we illustrate and typify domesticated recontextualizations of the “shithole countries” news coverage in hybrid media. Employing the concept of *reinformation* and the methodology of frame analysis, we then analyze the differences in how the original populist crisis performance is being domesticated and recontextualized – both transnationally and between different forms of media. We hypothesize that the transnational convergence in how the news event is reported within either type of media space (mainstream and countermedia) is greater than the country-specific convergence in domestication across any single national context.

In conclusion, we discuss the extent to which *reinformation*, the *logic of media populism*, and *populist crisis performance* can be used to address and explain the findings on convergence and divergence of domesticated and recontextualized frames.

26. Digitalisaatio ja muuttuva koulutusjärjestelmä

Koordinaattorit:

Riitta Uusisalmi, Lapin yliopisto. Email: riitta.uusisalmi@ulapland.fi. Tel: 040 4844465,

Anu Alanko, Oulun yliopisto. Email: anu.alanko@oulu.fi. Tel: 040 5594890

PERJANTAI 28.3.2019 KLO 9:00–12:00

Anu Alanko, Lapin yliopisto

Ei sitä Wilmaakaan aina jaksa - Wilma-järjestelmän toimijaverkostoteoreettinen luenta

Tarkastelen esityksessäni Wilma-järjestelmää oppilaiden näkökulmasta moniaineeksisenä kokoonpanona. Nojaan tutkimuksessani materiaalisesti sosiologian sekä erityisesti Latourin (2005) ja kumppaneiden luoman toimijaverkostoteorian lähtökohtiin ja kysyn, millaisten toimijoiden muodostaman kokoonpanon Wilma-järjestelmä muodostaa oppilaiden koulunkäynnin kontekstissa. Aineisto on koostettu yläkoulu- ja lukioikäisiä oppilaita haastatteleamalla.

Oppilaat määrittävät Wilman keskeiseksi ja jopa luonnollistetuksi osaksi koulunkäyntiään. Oppilaat käyttävät Wilmaa päivittäin, pääasiassa kouluaikana mobiilisovelluksen avulla. Oppilaat myös aktiivisesti vertailevat erilaisten käyttöympäristöjen – kuten mobiilisovelluksen ja selainversion – vahvuuksia ja heikkouksia. Wilman kautta on mahdollista tarkistaa esimerkiksi lukujärjestys, opetustilat sekä koetulokset. Oppilaat tuovat esille myös Wilman palautejärjestelmän, jonka kautta he saavat sekä negatiivista että positiivista palautetta suoriutumisestaan. Tämä herättää oppilaisissa ristiriitaisia tunteita, sillä opettajien merkintöjen ei nähdä aina olevan paikkansapitäviä. Oppilaat tuovat myös esille opettajien erilaiset Wilman käyttötavat ja kaipaavat tähän yhdenmukaisia ohjeita opettajille. Wilman kautta oppilaat kontrolloivat omaa toimintaansa, mutta haastatteluissa tulee selkeästi esille, miten heidän tulee usein huolehtia myös vanhempiensa aktiivisuudesta Wilman suhteen. Vanhempia tulee aika-ajoittain muistuttaa siitä, että he käyvät kuittaamassa poissaolomerkintöjä, vastaamassa opettajien viesteihin ja lukemassa ajankohtaisia tiedotteita. Yhtäältä oppilaat joutuvat myös tarkkailemaan opettajiensa Wilma-käyttäytymistä suhteessa merkintöjen paikkansapitävyyteen ja ajantasaisuuteen. Oppilaiden kokemukset Wilma-järjestelmästä tarjoavat myös mielenkiintoisia näkymiä hallinnan kysymyksiin, sillä mikään toimija ei yksiselitteisesti paikannu vallankäytön kohteeksi tai sen käyttäjäksi. Sen sijaan Wilma muodostaa moniaineeksisen kokoonpanon, jonka puitteissa eri toimijat yhtäältä rajoittavat mutta myös mahdollistavat toistensa toimintaa.

Suvi-Sadetta Kaarakainen, Turun yliopisto

Digiajan peruskoulu, NYT! – Digiarki ja digiosaamisen kehitys kouluissa Digiajan peruskoulu-hankkeen tulosten valossa

Julkinen keskustelu perusopetuksen digitalisaatiosta on käynyt viime aikoina kuumana. Opetuksen digitalisoitumisen on pelätty heikentävän oppimistuloksia ja koulujen kiihtyvän teknologisoitumisen kuormittavan niin oppilaita kuin opettajiakin. Samalla perusopetuksen kehittämisen tueksi on perään kuulutettu tutkimukseen perustuvaa tietoa. Koulutuksen digitalisaatiokehityksen seuraaminen ja sen vaikutusten tutkiminen onkin tarpeen, sillä meneillään oleva globaali digitalisaatio ja digitaalisten teknologioiden yhä laajempi saavutettavuus tekevät digitaalisesta osaamisesta tulevaisuudessa yhä erottamattomamman osan sosiaalista pääomaa, yhteiskunnallista osallistumista, opinnoissa suoriutumista ja ammatillista menestymistä (van Deursen & van Dijk 2016; Hoffman & Schechter 2016). Suomessa, muun Euroopan tavoin, valtiovallan ja elinkeinoelämän odotukset digitalisaatiota kohtaa ovat viime vuosina keskeisesti vaikuttaneet poliittisiin linjauksiin myös koulutuksen alueella (VNK 2015; OECD 2015). Uudistetuissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on perusopetukselle niin ikään annettu keskeinen rooli uusien digitalisoituvan maailman mukanaan tuomien tavoitteiden saavuttamisessa, mutta myös haasteiden ehkäisyssä (OPH 2014).

Riitta Uusisalmi, Lapin yliopisto

20 tablettia 120 oppilasta – teknologian ja tasa-arvon kohtaamisia peruskoulussa

Väitöskirjassani tutkin koulujen teknologisoitumista ja millaisia vaikutuksia sillä on tasa-arvoon. Digitalisaation aikakaudella teknologia, sen tarve ja käyttö ulottuvat yhteiskunnallisiin käytäntöihin, rakenteisiin ja instituutioihin. Koulu ei ole poikkeus tässä yhteydessä. Peruskoulut ovat aiempaa teknologisoituneempia ja opetukseen sisällytetään mm. teknologisten laitteiden käyttöä sekä sähköistä opetusmateriaalia. Koulun tehtävänä on opettaa oppilaille tulevaisuudessa tarvittavia tietoja ja taitoja, joihin teknologinen osaaminen vahvasti kytkeytyy. Tarve johtuu digitalisaatiosta ja sen lisääntyvästä käytöstä. Samalla kun digitalisaatio ja teknologia luovat tarpeen teknologiapainotteiselle opiskelulle, mahdollistavat teknologiset laitteet tämän kaltaisen opettamisen. Teknologia toimii siis sekä tarpeen luojana, että mahdollistajana.

Esityksessä paneudutaan tarkastelemaan koulujen teknologisoitumista ja tasa-arvoa toimijaverkostoteoreettisesta näkökulmasta, jossa analysoidaan ihmisten lisäksi myös muita ei-ihmismäisiä toimijoita ja seurataan niiden toimintaa. Koulun toimijaverkostossa inhimillisiä toimijoita ovat esimerkiksi opettajat, oppilaat ja koulun rehtori. Ei-inhimillisiä toimijoita voivat olla esimerkiksi tietokoneet, älypuhelimet, sovellukset sekä erilaiset teknologiayritykset. Nämä ei-inhimilliset toimijat osaltaan tuottavat uutta ja muokkaavat jo olemassa olevia suhteita. Toimijoiden keskinäinen vaikutus on monimuotoista ja –tahoista, esimerkiksi yritysten vaikutus koulun sosiaaliseen maailmaan tulee esiin ohjelmistojen, laitteiden ja sovellusten kautta. Bruno Latourin toimijaverkostoteorian avulla pystyn tarkastelemaan, millaisia toimijoita koulun sosiaaliseen maailmaan liittyy ja seuraamaan materiaalistien ja inhimillisten toimijoiden yhteyksiä, risteämisiä ja ongelmakohtia. On tärkeää analysoida itsestään

selvinä pidettyjä elottomia esineitä (esimerkiksi laitteita) ja huomata niiden aktiivinen toiminta verkostossa, jotta saamme uutta tietoa digitalisaation vaikutuksista koulumaailmaan.

27. Eliitit, suurituloiset ja vauraat / Elites, top incomes and the wealthiest

Koordinaattorit:

Hanna Kuusela (Dos.), yliopistotutkija, Tampereen yliopisto & Helsingin yliopisto.

Email: hanna.kuusela@uta.fi. Tel. 050 5142264

Roosa Sandell, projektitutkija, Turun yliopisto. Email: rmesan@utu.fi. Tel: +358400521624

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Risto Heiskala & Jari Aro, Tampereen yliopisto

Suomen eurooppalaisen valtioatelin korkea työmoraali ja sen ainekset

Pierre Bourdieun kirjassa *State Nobility* esittämän kuvauksen mukaan Ranskaan syntyi aateliston valta-aseman tuhon jälkeen vallankumouksen jälkeen juristeista ja muista hallintovirkailijoista muodostuva uusi valtioateli. Sen jäsenyys perustuu periaatteessa tasa-arvoiseen Grand ecolesien muodostamaan meritokraattiseen eliitin valikointijärjestelmään, joka kuitenkin käytännössä sisältää paljon asemien sukupolvelta toiselle tapahtuvaa periytymistä suosivia piirteitä. Olemme Suomen Akatemian rahoittamassa *European State Nobility and Fatal Problems* -projektissa haastatelleet vuosina 2017-18 vajaat 50 Suomen valtion ja EU:n politiikasta Brysselissä ja Helsingissä vastaavaa korkeassa asemassa olevaa virkailijaa, poliitikkoa ja edunvalvojaa. Haastattelujen yhteydessä on käynyt ilmi, että näiden eliittien rakentuminen tapahtuu Suomessa eri tavoin kuin Ranskassa: Suomessa ei ole Grand ecoles -järjestelmää ja Suomen eurooppalaisen valtioatelin koulutustaustat vaihtelevatkin suuresti sekä korkeakoulu- että lukio-opintojen osalta. Sama pätee lähtöperheen maantieteelliseen sijaintiin ja vanhempien yhteiskunnalliseen asemaan.

Voidaankin päätellä, että Suomen eurooppalainen valtioateli on näissä suhteissa avoimempi kuin Ranskan. Samalla voidaan kuitenkin havaita, että kun sen jäseniä tarkastellaan mm. Michele Lamontin kirjassa *Money, Morals and Manners* soveltamasta kulttuuristen distinktiostategioiden ja tyylin analyysin perspektiivistä Suomen eurooppalaista valtioatelia sitoo toisiinsa suhteellisen yhtenäinen eetos ja habitus. Sen mukaan työtä on tehtävä paljon, kokouksiin ei voi mennä valmistautumattomana ja asiat on hallittava täsmälleen. Esitelmässä tarkastelemme haastatteluaineistomme analyysiin perustuen asioita, joiden avulla korkeaa moraalia suhteessa työhön ja tehtävään rakennetaan: mm. tehtävän hoitamisessa arvostettavia ominaisuuksia, menestyksen mittareita sekä hyvän maun kriteerejä.

Camilla Kantola, Turun yliopisto

Luokkatutkimusdiskurssin strategiat Suomessa ja Britanniassa 1970–2010.

Suomessa luokkatutkimuksen neljään aiempaan vuosikymmeneen mahtuu hyvin erilaisia vaiheita marxilaisuudesta bourdieulaisuuteen. Luokan keskeisyydestä tieteellisessä keskustelussa siirryttiin lähes täydelliseen katoamiseen. Myös yhteiskunta muuttui vuosina 1970-2010. Suomen 1990-luvun lama ja nousukausi nostivat 2000-luvun mediamielenkiinnon kohteeksi rikkaiden ja köyhien välisen omaisuus- ja varallisuuskuilun syvenemisen. Journalismi ja politiikan vaikuttajat nostivat tässä yhteydessä uudelleen esiin jopa luokkajaon käsitteen. Sosiologisen luokkatutkimuksen kehitystä on kuitenkin harvoin vertailtu systemaattisesti maiden välillä. Esimerkiksi Iso-Britannian yhteiskunnallisissa keskusteluissa luokkaa on hahmotettu osin eri lähtökohdasta. Britanniassa luokan käsite on läsnä aatellisvaikuttajien TV-puheissa ja työväenluokan murteessa tavoilla, joita Suomessa ei esiinny.

Artikkeliluonnoksessani tutkin, miten suomalainen ja brittiläinen sosiologinen luokkatutkimus on muuttunut vuosina 1970-2010, miten luokkia – mukaanlukien eliittä – on teoretisoitu ja poikkeako maiden luokkatutkimusdiskurssin sisäisten strategioiden kehitys toinen toisestaan. Sovellan tutkimuksessani Michel Foucault'n tiedonarkeologista viitekehystä. Tutkin luokkatutkimusdiskurssien strategioita eli luokkatutkimuksen sisäisiä teemoja ja teorioita, ja etsin niistä taittumispisteitä eli kohtia, joissa keskustelu muuttuu. Analyysin tulos on, että kahdessa maassa on tapahtunut samansuuntaista kehitystä, mutta eri tahtiin ja eri teoreettisin painotuksin. Tulokset myös tukevat väitettä sosiologian fragmentoitumisesta luokkatutkimuksen osalta. Aineistona ovat Sosiologia-lehden ja British journal of Sociology luokkatutkimusartikkelit. Tarkastelen myös luokkatutkimuksen osuutta artikkelien kokonaisuudesta.

Dan Sundblom, Åbo Akademi

Elite legitimation. The Swedish royal family on television.

How are elites portrayed to the public and what legitimation strategies are used to justify their privileged position? This presentation addresses how the Swedish royal family is presented in order to legitimize its status. As of 1974, Sweden is a constitutional monarchy that has stripped the monarch of all political power. However, as Head of State, the monarch, along with the rest of the royal family, are national symbols and carry out ceremonial functions of the state. The general opinion among Swedes is in favor of maintaining monarchy although there is a decline in confidence toward the royal house and increasing criticism of the whole institution in recent years.

This paper will use critical discourse analysis in order to examine how the royal family is portrayed in the television program *Året med kungafamiljen 2018* (The year with the royal family 2018). In the program, the members of the royal family are followed to different events both in Sweden and abroad, and are interviewed about different aspects of their lives. Even though the program is about the royal family during the year 2018, the interpretation here is that it is effectively used as a platform to bring

forward arguments that seek to legitimize its position and respond to criticism. This is explicitly done by, for example, promoting popular causes, such as environmentalism, but there are also more subtle statements to consider. The argument of this working paper is that when the traditional grounds for monarchy are disappearing, new grounds for legitimacy must be established. These new grounds are cultural values celebrated by actors and organizations across-the-board such as authenticity, environmentalism and transparency.

Tero T. Toivanen, BIOS-tutkimusyksikkö, WISE-hanke (STN)

Kaikki menee paremmin – mediaeliitin tulevaisuuskirjeenvaihtajat nykyisyydessä

Suomalaisessa mediassa on viime aikoina yleistynyt kiinnostava maailman tilaa tarkasteleva puhetapa. Sen mukaan nykyihmisillä on vakaa taipumus ajatella, että maailman kehitys menee pahempaan suuntaan, vaikka todellisuudessa asiat menevät koko ajan paremmiksi. Tämä mediassa toistuva ”kaikki menee paremmin” -väite (KMP) nousee viime vuosina laaja kansainvälistä huomiota herättäneistä hittikirjoista; sellaisista kuten Steven Pinkerin *Enlightenment Now* tai Hans Roslingin *Faktojen maailma*. Näissä kirjoissa lukija saa perehtyä erityisesti toisen maailmansodan jälkeiseen hyvinvoinnin hurjaan edistymiseen laajan fakta-aineiston välityksellä. Kirjoittajien johtoajatukseksi on vääriin faktoihin ja pessimistiseen kehityskäsitykseen perustuvien ajattelutapojen murskaaminen. Tehtävä on ajankohtainen, sillä tietämättömyyttä maailman todellisesta tilasta voidaan pitää eräänä juurisyynä populismin nousulle ja liberaalin demokraattisen järjestyksen kyseenalaistumiselle.

KMP-kirjallisuutta on kritisoitu useista puutteista. Erityisen suurena puutteena on pidetty globaalien ympäristöongelmien vakaavuuden unohtamista: ihmiskuntaa koskevat edistysharppaukset on otettu ympäristön kantokyvyn kustannuksella. Historiasta kirjallisuuden on puolestaan sanottu välittävän lineaarisen, yhteiskunnallisista ristiriidoista ja politiikasta puhdistetun kuvan. Maailmaa kiertävien huipputietelijöiden urakkaa on syytetty ”optimismiteollisuudeksi”, joka viestittää passivoivasti politiikalle, ettei juuri minkään tarvitse muuttua.

Miksi KMP-väite nousee esiin juuri nyt? Millaisen historiakäsityksen varaan KMP-puhe rakentuu, ja miten siinä ymmärretään luonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutus? Millainen käsitys puheella on vastustajistaan kuten populismista, pessimismistä tai ympäristöajattelusta? Mitä tunnettujen tieteentekijöiden maailmaa koskevalle viestille tapahtuu, kun se suodattuu suomalaiseen mediamaisemaan? Millaiseksi muotoutuu journalismin tehtävä KMP-väitteen välittäjänä, ja ketkä tähän puheenparteen tarttavat mediassa ja politiikassa? Esitelmän aineistona käytän varsinaisen KMP-kirjallisuuden lisäksi Helsingin sanomissa julkaistuja reportaaseja, kolumneja ja tulevaisuuskirjeenvaihtoa sekä muun muassa Ylen Huominen on huonompi -radio-ohjelmaa.

Hanna Kuusela, Tampereen yliopisto & Helsingin yliopisto

Yksityisen pääoman kulttuurit

Esitelmässäni käsittelemän yksityisen ja kasautuneen pääoman kulttuurisia merkityksiä Suomessa sekä pohdin yksityiseen pääomaan keskittyvän tutkimuksen teoreettisia lähtökohtia. Esittelen suuromaisuuksia perineiden suomalaisten käsityksiä taloudellisesta pääomastaan sekä pohdin, miten tutkia ja teoretisoida kasautunutta pääomaa 2000-luvulla.

Viime vuosikymmeninä suurimmat yksityiset omaisuudet ovat kasvaneet ennätystahtiin niin maailmalla kuin Suomessa. Talouden finanssoituminen ja vaurauden kasautuminen ovat selvästi muuttaneet yksityisen pääoman kulttuurisia merkityksiä ja asemoitumista: omistajalähtöinen ajattelu, pääomasijoittaminen, kansainvälinen verovälttely ja superrikkaat yksilöt ovat muokanneet yksityistä pääomaa koskevia merkityksiä. Näitä muuttuvia kulttuureja ei kuitenkaan ole juurikaan tutkittu tutkimusten keskittyessä pääosin kasautuvan pääoman tilastolliseen analyysiin. Kuten taloussosiologi Viviana Zeizer on todennut, rahaan – siinä missä muihinkin asioihin ja esineisiin – liitetään kuitenkin vaihtelevia merkityksiä. Raha ei ole vain vaihdon väline, vaan ihmiset kytkevät siihen erilaisia käsityksiä ja arvostuksia. Yksityinen kasautunut pääoma ei ole vain määrällisesti laskettava ilmiö, vaan se saa ja siihen liitetään erilaisia yhteiskunnallisia ja sosiaalisia merkityksiä. Esitelmässäni pohdin, miten lähestyä tutkimuksellisesti seuraavanlaisia kysymyksiä: Mitä yksityinen pääoma on, ja miten se toimii tai saa ja käyttää valtaa? Millainen asema sillä on yhteiskunnassa, millaista toimijuutta sille tarjotaan, ja miten sen haltijat itse käsittävät pääomansa?

Esityksen empiirinen osa pohjaa vuosina 2015–2017 keräämäämme huipputuloisia suomalaisia käsittelevään laajaan haastatteluaineistoon. Näiden empiiristen tulosten lisäksi esittelen myös yksityisen pääoman kulttuureja käsittelevän tulevan tutkimushankkeen teoreettis–metodologisia lähtökohtia.

Mona Mannevo, Turun yliopisto

Kansanedustajia haastattelemassa

Ovatko kansanedustajat etuoikeuksia nauttiva eliitti? Elävätkö päättäjät kuplassa? Olen pohtinut näiden kysymysten lähtökohtia kuluneiden kuukausien aikana haastatellessani suomalaisia kansanedustajia *Kansalaisuuden kuulut ja kuplat* -konsortiossa (bibu.fi). Haastattelut ovat sujuneet luottamuksellisissa ja mukavissa merkeissä, jopa niin mukavissa, että ne ovat saaneet minut vakavasti pohtimaan metodologisia kysymyksiä: valintoja, tiedon merkitystä ja tiedon tuottamista.

Tutkimushaastatteluisissa tietoteoreettiset kysymykset kietoutuvat kysymykseen tutkittavien asemasta, tutkimusetiikasta ja tutkijan vastuusta. Kansanedustajat ovat kuitenkin tutkimuskohde, joka kokemukseni mukaan herättää heti epäluuloisuutta. Toisin kuin ”vilpittömien” tutkimushaastateltavien, kansanedustajien epäillään muuntelevan totuutta. Tällainen ”paranoidi luenta” (Sedgwick, 2013) ei vastaa haastattelukokemuksiani. Haastatteluisissa on politiikan lisäksi keskusteltu avoimesti työuupumuksesta, yksinäisyydestä sekä työn ja vapaa-ajan välisten rajojen asettamisen vaikeudesta.

Kansanedustajien kokemus työstä ja työn rajattomuudesta muistuttaa jonkin verran haastatteluilla kerättyjä yliopistotutkijoiden kokemuksia. Voiko uuvuttavan intohimotyön teorioita soveltaa kansanedustajiin? Tuleeko kansanedustajia aina tarkastella epäluuloisen kriittisesti? Tarkoittaako kriittisyys ennalta tiedettyjen valtarakenteiden paljastamista? Pohdin esitelmässäni eliittitutkimuksen teoreettis-metodologisia lähtökohtia, fokuksena kansanedustajat.

Terhi Ravaska

Top incomes and income dynamics from a gender perspective: Evidence from Finland 1995-2012

In this paper I study Finnish top incomes from a gender perspective using the Finnish registerbased panel data over the period of 1995-2012. I find that the under-representation of women at the top has been quite persistent in the overall top but the proportion of women in the top 1 % has increased over 18 years. Women's wage share at the top has increased while the self-employment income has decreased. The top income females more often have an entrepreneurial background and are more often sharing a household with a high-income spouse. The gender-specific income distributions show that female incomes are less dispersed. In this study I also test whether top incomes can be assumed to be Pareto distributed. While the joint and men's top income distributions can be approximated with Pareto distribution throughout the observation period, the Pareto assumption gets more support for women after the year 2000. The female top income receivers have caught up with top earning men over time but I also show that females are more likely to move downwards from the top than men.

Ipo Suoniemi, Palkansaajien tutkimuslaitos

Intergenerational mobility and equal opportunity, Finnish evidence on income rank, earned and unearned income, employment and education

Tutkimuksessa tarkastellaan ylisukupolvista liikkuvuutta siitä näkökulmasta, miten paljon lasten tuloasema ja muut siihen vaikuttavat muuttujat, kuten koulutusaste ja erilliset tulolajit, riippuvat heidän lähtökohdistaan, lapsuuskodin tuloasemasta.

Tutkimuksessa käytetään kokonaisaineistoa vuosilta 1995–2014. Paneeliaineiston avulla tarkastellaan, miten vuosina 1980–1985 syntyneiden tulot ja koulutusaste vuosina 2013–2014 (noin 30-vuotiaina) riippuu tuloasemasta heidän lapsuudessaan. Lapsuusaikaista tuloasemaa mitataan kotitalouden ekvivalenttien keskitulojen (vuosina 1995–1999) perusteella lasketulla järjestystunnusluvulla. Aineisto sisältää laajan joukon tulorakennetta kuvaavia muuttujia, jotka on poimittu tulonjaon kokonaisaineistosta ja mahdollistaa tarkastelun pääkäsitteiden, tuotannontekijätulot, bruttotulot ja käytettävissä olevat (ekvivalentit) tulot avulla. Näiden avulla voidaan tarkastella yksityiskohtaisesti liikkuvuuden eri vaikutuskanavia.

Suomessa lasten ja vanhempien bruttotulojakaumien välinen järjestyskorrelaatiokerroin on noin 0,24. Siis 10 prosenttiyksikön parannus lähtöasemassa (vanhempien tulojakaumassa), johtaa keskimäärin noin 2,4 prosenttiyksikön parannukseen lasten tuloasemassa. Suomessa ylisukupolvinen tuloliikkuvuus on merkittävästi suurempaa (vanhempien asema vaikuttaa vähemmän) kuin Yhdysvalloissa mutta toisaalta jonkin verran pienempää kuin muissa Pohjoismaissa (Chetty et al. 2014). Tuloliikkuvuutta tarkasteltiin myös käytettävissä olevissa tuloissa ja bruttotuloissa sekä lapsen sukupuolen, äidinkielen ja lapsuuskodin perhetyypin mukaan muodostetuissa ryhmissä.

Suomessa tuloliikkuvuus vähenee selvästi tulojakauman huipulla. Tämä poikkeaa Yhdysvalloissa havaitusta. Lisäksi tulokset osoittavat, että eri tutkintojen suorittamisasteet, koulutusvuodet ja henkilökohtaiset ansiotulot riippuvat merkittävästi vanhempien tuloasemasta, erityisesti jakauman suurituloisessa osassa. Lisäksi lasten saamissa pääomatuloissa näkyy voimakas hyppy ylöspäin aivan vanhempien tulojakauman huipulla.

Suomesta löytyy maakuntatasolta ns. ”Kultahattu -käyrä”. Tämän mukaan maakuntien sisäisillä tuloeroilla (kotitalouden keskitulot 1995–1999) on negatiivinen korrelaatio ylisukupolvisen tuloliikkuvuuden kanssa. Toisaalta tämä yhteys on hauraampi seutukuntatasolla tarkasteltuna, mutta yhdistämällä seutukuntatasolla lasketut köyhyysasteen, suhteellisten tuloerojen ja ylimmän tuloprosentin tulo-osuuden mittarit saadaan yhdistelmämittari, joka tuo esiin korrelaation ylisukupolvisen suhteellisen tuloliikkuvuuden. Aluetasolla havaittujen korrelaatioiden perusteella ei tietenkään voi tehdä päätelmiä syy-seuraussuhteista, mutta ne antavat mahdollisuuden luoda tutkimusasetelmia, joissa tarkastellaan lapsuuden aikaisten muuttojen vaikutusta ylisukupolvisen tuloliikkuvuuteen.

Marja Riihelä ja Matti Tuomala

Ylimmät tulot ja tuloeromitat

Suomalaisessa tuloerokeskustelussa tuodaan toistuvasti esille, että Suomen tuloerot ovat edelleen maailman pienimpiä ja että tuloerot eivät ole enää kasvaneet 2000-luvulla. Jälkimmäisen väitteen voi helposti kumota: Tuloerot ovat kasvaneet 1990-luvun puolivälistä vuoteen 2007 asti ja pienen notkahduksen jälkeen jääneet talouden taantumana aikana korkealle tasolle. Kuinka voimakkaasti tuloerot ovat sitten muuttuneet, on riippuvainen siitä, miten tuloeroja mitataan. Tuloeroja mitataan ja vertaillaan eri ajankohtien ja eri maiden välillä lähes aina suhteellisella Gini-kertoimella. Se asettaa pienen painon muutoksiin ylimmissä tuloissa. Koska Suomessa suurimmat muutokset viimeisen reilun kahdenkymmenen vuoden aikana ovat tapahtuneet juuri ylimmissä tuloissa, Gini-kerroin, toisin kuin logaritminen keskiarvopoikkeama-mitta (MLD-mitta), reagoi näihin muutoksiin lievästi.

Arviomme tulokehitystä vuositulojen lisäksi viiden vuoden keskiarvotuloihin perustuvilla mitoilla, jolloin paremmin voidaan ottaa huomioon voimakkaasti vaihtelevien tuloerien, kuten myyntivoittojen, vaikutus tuloeroihin. Myös näin arvioitu tuloerkehitys vahvistaa tuloerojen kasvaneen yhtäjaksoisesti 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolelle asti. Pysyvyys sekä ylimmissä että alimmissa tuloryhmissä on sitkistynyt viimeisten vuosikymmenten aikana. 1990-luvulta lähtien tuloerkehityksessä on ilmennyt vahvistuvaa polarisoitumista molempiin suuntiin mediaanituloista. Ylimpien tuloryhmien kasvattaessa osuuttaan kokonaistuloista alimmat ja keskituloiset ryhmät ovat menettäneet osuuttaan.

Tuloerojen kehitystä arvioitaessa on syytä muistaa, että verojärjestelmämme tarjoaa edelleen varakkaille omistajille verosuunnittelureitin. Se on mahdollistanut 1990-luvun puolivälin jälkeisen roiman tuloerojen kasvun. Näin ollen mitään esteitä ei ole ylimpien tulo-osuuksien kasvulle jatkossakin. Lisäksi vakuutuskuorissa ja holdingyhtiössä veroilta suojassa olevien tulojen puuttumisen vuoksi tuloeromitoilla mitatut tuloerot ja ylimmät tulo-osuudet ovat artikkelimme kuvioissa aliarvioita. Erityisesti tämä koskee tuloerokehitystä viimeisen kymmenen vuoden ajalta.

Roosa Sandell & Mikko Niemelä, Turun yliopisto

Who are the rich? The evolution of the socioeconomic and demographic structures of the top incomes in Finland from 1987–2015

It has been acknowledged that the growth in income inequality since the 1980s has occurred due to the rich becoming even richer in many Western societies. However, the rich has attracted relatively little attention, and research has mainly focused on their incomes and how the gap between the rich and the poor has widened. The rich are crucial for understanding inequality and social stratification, but little is known about their demographics in particular. To understand the mechanisms of the growth in income inequality, the study examines the evolution of the socioeconomic and demographic structures of the top incomes in Finland. The study explores changes in the highest income decile's socioeconomic and demographic structures and changes in the internal dispersion of the rich. The empirical analysis is based on time-series data from the Finnish Income Distribution Statistics (IDS) covering the period from 1987–2015 (N=306 257). Our main results show that the highest income decile became more heterogeneous during the period from 1987–2015 in terms of incomes and demographic and socioeconomic factors. In addition, most fluctuations in incomes and demographic and socioeconomic factors in the highest income decile were due to fluctuations within the top 1%, and these fluctuations increased from 1987–2015. Last, the number of entrepreneurs among the top incomes increased from 1987–2015, whereas the number of upper level employees decreased.

28. Sosiaalinen eriarvoisuus / Social inequality

Koordinaattorit:

Jani Erola, Sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto. Email: jani.erola@utu.fi. Tel. 040 512 5286

Laura Heiskala, Sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto. Email: lamhei@utu.fi, Tel. 040 020 4885

Elina Kilpi-Jakonen, Sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto. Email: elina.kilpi-jakonen@utu.fi.
Tel. 044 274 6613

Mikko Niemelä, Sosiaalitieteiden laitos, Turun yliopisto. Email: mikko.niemela@utu.fi. Tel. 040 513 3669

THURSDAY/TORSTAI 28.3.2019 15.00–18.00

Janne Mikkonen, Hanna Remes, Heta Moustgaard & Pekka Martikainen, University of Helsinki

Adolescent health problems and educational mobility / Nuoruusiän terveysongelmat ja koulutuksella mitattu sosiaalinen liikkuvuus

Separate lines of research have documented gradients in childhood health by parental education, intergenerational continuities in educational attainment, and impaired educational outcomes among children with health problems. As suggested by these results, health could play a complicated role in intergenerational educational mobility, but the present study is among the very few to examine this question with contemporary longitudinal data.

We used a register-based 20% random sample of Finns born in 1987-1991 (n=60,202) with measurements of highest parental education at ages 11-14, health problems at ages 11-19, and educational attainment at age 26. Using data on visits to inpatient and outpatient care, we formed separate indicators of chronic somatic conditions and mental disorders.

At the first stage of the analysis, we employed multinomial logistic regression to estimate the predicted probabilities of different educational attainments by parental education and exposure to adolescent health problems while controlling for several sociodemographic confounders. Next, we assessed the association of health problems with upward and downward educational mobility within groups of health-discordant siblings to take account of unobserved family-level heterogeneity. Finally, we conducted a counterfactual-based mediation analysis to evaluate whether a hypothetical eradication of health problems would weaken or strengthen the association between parental and offspring education.

The results showed that adolescents exposed to mental disorders are more likely to be downwardly mobile and less likely to be upwardly mobile. Even within families, adolescents exposed to mental disorders were 3-10 percentage points less likely to move upward and 8-15 percentage points more likely to move downward, whereas somatic conditions did not show associations.

Due to the simultaneous changes in upward and downward mobility, a hypothetical eradication of adolescent mental disorders might even increase the disparities in educational attainment by parental education.

Marika Jalovaara, University of Turku

Education, union pathways and childlessness

Previous research shows a) a negative educational gradient in men's ultimate childlessness and, in also recent Nordic female cohorts, a negative gradient is observed; b) that childlessness is strongly linked to partnership histories (neverpartnering or cohabitation instability), and c) that the association between men's education and entry into parenthood operates chiefly via union status.

This study puts the above-mentioned pieces together, examines linkages among education, partnerships, childlessness and gender. We ask to what extent the association between education and childlessness is mediated by the union pathway, and whether the significance of education varies by union pathway (or vice versa). We address any gender differences in these associations.

We analyse register data on Finnish men and women born 1969 and 1970 (11% sample, N=12,951). We take a holistic approach to union trajectories that consist of states entered via the formation and dissolution of cohabitations and marriages. With sequence and cluster analysis, we identify typical union pathways (at ages 18–39), and in linear probability models link them to childlessness at age 42.

Childlessness is strongly and negatively associated with education among men; among women the association is weaker. The union trajectories divide into four typical union pathways. Union pathways are associated with education, e.g., 'stable marriage' pathway is by far most common among the highly educated, and 'cohabitation instability' pathway more common among low educated, and 'neverpartnering or late cohabitation' among low educated men. The level of ultimate childlessness is very strongly associated with union pathway, with percentages childless at age 42 varying from 6.6% ('stable married' pathway) to 75.5% ('neverpartnering or late cohabitation').

The strong negative association between low education and childlessness among men is almost completely mediated by union pathway: when union pathway is controlled for, educational differences in childlessness are negligible. Within union pathway groups of men, differences in childlessness by educational level are small, and in stable partnered (married or cohabiting) pathways nonexistent. Among women, cohabiting pathways are less strongly associated with childlessness than among highly educated women.

The findings suggest that partnership histories are clearly the main mechanism that links men's low education and ultimate childlessness. Among women, the associations are similar but weaker.

Heta Pöyliö, University of Turku

Institutions and the Intergenerational Transmission of Socioeconomic Resources

This dissertation studies how different kinds of institutions influence in the transmission of socioeconomic resources between generations in multiple country settings. Previous comparative

literature has concluded similarities in social mobility patterns but differences in the strength of the association across western societies, stressing the persistency of intergenerational inequalities. However, explanations for these cross-national findings, particularly from the view of differential institutions, are yet short.

This dissertation comprises of four research parts in which a variety of research designs, datasets and methods are applied. The intergenerational inequalities are studied in relation to the transmissions of parental socioeconomic resources on educational, occupational, income and family formation outcomes. Moreover, the dissertation examines the roles of a variety of institutions, spanning from specific policies such as educational and family policies, to wider context institutions, i.e. labour market.

The results of the research parts demonstrate that institutions can have both positive and negative impacts on the intergenerational transmissions, concluding three different roles. First, institutions can have a compensatory role, i.e. to have a positive influence on the families with low resources and to break the inheritance of disadvantage by providing opportunities for upward mobility. Second, institutions can secure advantage by helping to maintain or secure the intergenerational inheritance of advantage. Third, institutions can have an equalising role where the intergenerational transmission are reduced at both ends of resource distribution by strengthening upward mobility and simultaneously increasing downward mobility. Overall, the results suggest that traditional welfare state institutions, such as educational policies, may not always work as expected in relation to promoting better equality.

Tuuli Anna Renvik, University of Helsinki, Joel Manner, University of Helsinki, Raivo Vetik, University of Tallinn, David L. Sam, University of Bergen and Inga Jasinskaja-Lahti, University of Helsinki

Subjective and objective national belonging: Russian-speaking immigrants' socio-political integration in the Baltic region

Background: Previous variable-oriented research on immigrant integration could be criticized for over-reliance on sample homogeneity: most studies have assumed that patterns at the level of the sample apply to all (or most) participants. In this person-oriented study on the socio-political integration of Russian-speakers in Estonia, Finland and Norway, we explored the characteristics of socio-political integration with a special focus on perceived social status and sense of belonging (RQ1). Next, we examined the extent to which different integration profiles are represented in the three countries studied (RQ2) and among immigrants holding national, foreign, dual, or undetermined citizenship (RQ3).

Methods: Cross-sectional survey data from Estonia (N=482), Finland (N=252) and Norway (N=215) was analyzed with cluster and covariance analyses. The study was a part of a larger international Mutual intercultural relations in plural societies (MIRIPS) project.

Results: Three profiles of socio-political integration were obtained: critical integration, separation, and assimilation. In the whole sample, critical integration was the most common profile. Among participants holding national citizenship, critical integration and separation were the most common profiles, while foreign citizenship was not related to any specific profile. Separation was rare among participants holding dual citizenship, but it was the most common profile among participants with undetermined

citizenship. Separation was relatively more common in Estonia than in Finland and Norway, and assimilation was relatively more common in Norway compared to Estonia and Finland.

Conclusions: Our data spoke for critical integration among Russian-speakers in the Baltic region, as orientation towards both ethnic and national cultures was paired with a critical view on ingroup's social standing. Besides being able to detect interesting differences between the three integration contexts studied, the results also shed light on the integration of rarely studied groups of immigrants with dual or undetermined citizenship. Naturalization can be considered to be at the heart of a state's integration policy, but based on our findings, efforts still need to be made for Russian-speaking immigrants in the Baltic region to be able to feel that they are at the heart of the society.

Laura Heiskala, Jani Erola & Elina Kilpi-Jakonen, University of Turku

Divergent trajectories after disappointment: Compensatory advantage in educational and occupational pathways after failure to access university

According to compensatory advantage theory, families with high resources are more capable of compensating for their child's disadvantageous life events than less privileged families. Thus, children from privileged families are more able to ignore prior negative outcomes during their life-course such as parental divorce or poor school grades. We extend these topics of compensatory advantage to study family background differences in dealing with disappointments concerning educational transitions. Transition to higher education is a critical life event and crucial for a student's later occupational outcomes. We study whether choices and outcomes in the following years after failure are differentiated by social origin. Entrance exams to universities make the Finnish educational system particularly suitable for this study.

Using full population register data from Finland, we analyse students who finished general secondary education in 2000 (birth cohort 1981) and applied to university the same year but did not gain access. We follow them annually until occupational maturity at the age of 34. Using multichannel sequence analyses we identify several trajectories to occupational maturity differentiated by alternative routes to higher education, final educational attainment and labour participation. This is followed by three-way interactions studying how social origin, different school-to-work trajectories and socio-economic status at occupational maturity interact with each other. We are also interested in how these trajectories and interactions are related to sex and focus on gendered life-courses. This study provides new insights into the timing of parental compensation of high resource families and lets us draw conclusions of pathways to intergenerational occupational inequality.

Sakari Kainulainen, Varpu Wiens, Anne Surakka ja Reija Paananen, Diakonia-ammattikorkeakoulu

Niukkuuden uusia ulottuvuuksia löytämässä – laadullisen ja määrällisen tutkimuksen hybridi

Köyhyyttä tarkastellaan usein vain taloudellisena kysymyksenä. Huono-osaisuuden ja syrjäytymisen käsitteiden avulla tarkastelu voidaan ulottaa myös muihin elämänalueisiin ja ongelmien kasautumiseen. Tällöin puhutaan ”hyvästä tai huonosta kehästä”. Kulloinkin valittu näkökulma rajaa käsityksiä ja käytävää keskustelua liiaksi vain yhteen asiaan ihmisen elämässä. Käytössämme oleva HS:n Niukkuuskyselyn aineisto syventää ja laajentaa osaltaan ymmärrystä köyhyydestä. HS:n kyselyyn vastanneita oli yhteensä 4400. Tässä tutkimuksessa olemme keskittyneet Itä- ja Pohjois-Suomen alueilta saatuihin 750 vastaukseen. Aineiston analysointi aloitettiin kaksivaiheisesti, joista ensimmäisessä vaiheessa yksi tutkija kävi läpi puolet vastauksista kysymykseen ”Onko taloudellinen niukkuus vaikeuttanut elämääsi, miten?”. Tutkija muodosti aineistolähtöisesti luokituksen laadullisia menetelmiä hyödyntäen keskeisistä niukkuuteen liittyvistä tekijöistä. Niukkuuden aiheuttamista vaikeuksista löytyi yhdeksän teemaa, jotka sijoittuivat henkilökohtaisten, sosiaalisten ja taloudellisten tekijöiden ulottuvuuksiin. Tämän jälkeen sama tutkija koodasi koko aineiston ja kaksi muuta tutkijaa kävivät luokitukset läpi ja vertasivat niitä omaan käsitykseensä kustakin vastauksesta. Laadullisesti luokitellun aineiston analysointia jatketaan kvantitatiivisin menetelmin. Esityksessä käydään läpi tehdyn luokituksen sisältö ja perusteet sekä esitetään alustavia tuloksia alueellisista ja väestöllisistä eroista Itä- ja Pohjois-Suomen köyhyydessä. Etsimme vastausta seuraaviin kysymyksiin: 1) miten köyhyys eroaa nuorten ja keski-ikäisten elämässä ja 2) miten köyhyys eroaa kasvukeskuksissa ja syrjemmällä maaseudulla.

PERJANTAI 29.3.2019 9:00–11:00

Hannu Lehti ja Heikki Kinnari, Turun yliopisto

Mikä kestää? – Yliopisto-opiskelijoiden opiskeluajan pituus eri koulutusaloilla ja vanhempien kulttuurinen pääoma

Opiskelijoiden valmistumisaika korkeakouluista, erityisesti yliopistoista on poliittisesti kuuma aihe. Perinteisesti koulutuksen periytyvyyttä on tutkittu korkeakouluun pääsemisen näkökulmasta. Vähemmän on tutkittu sitä, miten vanhemmilta peritty kulttuurinen pääoma on yhteydessä opiskelijoiden valmistumisaikoihin. Opiskeluajojen venymistä voi selittää yliopistojen sisältä löytyvät erilaiset mekanismit, kuten esimerkiksi akateemiseen kulttuuriin sopeutumattomuus. Eriarvoistavat tekijät voivat pidentää opiskelu-aikaa varsinkin niiden keskuudessa, joilla on vähän kulttuurinen pääomaa.

Tarkastelemme esityksessämme yliopisto-opiskelijoiden opintojen pituutta bourdieulaisen kulttuurisen pääoman näkökulmasta. Keskitymme käsitteen varsin kapeaan ymmärtämiseen eli vanhempien koulutustasoon, mutta otamme analyseissa myös huomioon vanhempien tulot. Rekisteritietoihin perustuva aineistomme käsittää vuonna 1999 - 2002 suomalaisiin yliopistoihin opiskelemaan päässeet opiskelijat (N=6756) kauppa-, oikeus-, lääke-, kasvatustas- ja yhteiskunta- ja humanistisista tieteistä. Alustavien tulosten mukaan vanhempien korkeampi kulttuurinen pääoma (koulutustaso) ei nopeuta

opiskelijoiden valmistumista. Päinvastoin, korkeammin koulutettujen perheiden lapset opiskelevat keskiarvoisesti noin kuukauden kauemmin kuin vähemmän koulutettujen perheiden lapset. Tulosten mukaan eriarvoistavat tekijät, jotka liittyvät vanhempien koulutustasoon tai tuloihin, ei selitä opintoaikojen pituutta Suomen yliopistoissa. Parhaiten opintojen pituutta selittää opintoala.

Minna Salmi ja Laura Kestilä, Sosiaalipolitiikan tutkimusyksikkö, THL

Toimeentulokokemukset ja hyvinvoinnin erot alakoululaisten perheissä

Tutkimus (esim. Kestilä ym. 2018, Ristikari ym. 2016 ja 2018, Leppälahti 2016, Ilmakunnas ym. 2015) on osoittanut, että lapsuuden perheen toimeentulo-ongelmilla on monitahoisia, erilaisiin eriarvoisuuksiin riskejä virittäviä ja yhteiskunnan toimintaan osallistumista ehkäiseviä tai vaikeuttavia seurauksia lapsille aikuisiässä (vähäinen koulutus, mielenterveysongelmat, omat toimeentulo-ongelmat, teiniraskaudet). On myös osoitettu, että lapsiperheen toimeentulo-ongelmat heijastuvat monin tavoin lasten ja vanhempien hyvinvointiin tässä ja nyt (esim. Leinonen 2004, Hakovirta & Rantalaiho 2012, Halme & Perälä 2014, Salmi ym. 2016).

Toimeentulon kokeminen vaikeaksi on väestötasolla yleistä: 22–30 prosenttia väestöstä ja 24–36 prosenttia lapsiperheistä on vuosina 2003–2017 kokenut toimeentulonsa vaikeaksi (Tilastokeskus, tulo-jakotilasto).

Esityksessä tarkastelemme alakoululaisten perheiden toimeentulokokemusten yhteyttä lasten ja vanhempien hyvinvointia kuvaaviin tekijöihin. Aineistona on THL:n Kouluterveyskyselyn osana vuonna 2017 ensi kertaa peruskoulun 4.–5. luokalla olevien koululaisten vanhemmilta kerätty kyselyaineisto (N=32 783) heidän omasta hyvinvoinnistaan, lapsen hyvinvoinnista ja hyvinvointia tukevien palvelujen käytöstä. Hyvinvoinnin käsitettä lähestymme Erik Allardtin erottelemien hyvinvoinnin kolmen ulottuvuuden (Having, Loving, Being/Doing) avulla sijoittamalla kyselyaineistossa käytettävissä olevat noin 30 hyvinvoinnin osoitinta näille ulottuvuuksille. Osoittimien toteutumista tarkastelemme suhteessa vanhempien kokemukseen toimeentulon helppoudesta tai hankaluudesta.

Tulokset kertovat, että vaikka erot hyvinvointikokemuksissa eivät aina ole dramaattisia, ne ovat systemaattisia: vanhempien ja lasten hyvinvointi on kaikilla osoittimilla heikompaa perheissä, joissa vanhempi arvioi toimeentulon olevan hankalaa. Selvimmin erot ilmenevät vanhempien arvioissa omasta hyvinvoinnistaan, heidän kokemuksistaan kuulumisesta yhteisöihin sekä arvioissaan perheen arjen sujumisesta. Eroja ilmenee myös vanhempien osallisuudessa lapsen asioihin sekä hyvinvointia tukevien palvelujen käytössä ja saatavuudessa.

Tulokset tukevat havaintoa, että toimeentulo-ongelmat kuormittavat vanhempia kahteen kertaan: ne rajoittavat taloudellisia ja toiminnallisia resursseja, ja niiden seurausten työstäminen kuluttaa tunne- ja toiminnallisia resursseja (Daly & Kelly 2015). Vanhempien voimavarojen kaksoiskuormitus saa seuraukseksi lasten heikommat hyvinvoinnin näkymät. Poliitiikan kannalta tulokset viittaavat siihen, että usein toistettu argumentti palvelujen ensisijaisuudesta tulonsiirtoihin nähden lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi ei ole järkevä. Toimeentuloa heikentämällä luodaan uutta palvelujen tarvetta ja palvelujen tarve on suurempaa mutta saatavuus heikompaa, jos perheessä on toimeentulo-ongelmia.

Hanna Rättö, Kelan tutkimusyksikkö

Tyypin 2 diabeteslääkkeiden korvaustason laskun vaikutus toimeentulotuen käyttöön näiden lääkkeiden ostoissa

Suomessa avoterveydenhoidon reseptilääkkeiden ostoja korvataan sairausvakuutuksesta. Osa lääkekustannuksista on siirretty potilaiden itsensä maksettaviksi omavastuina. Omavastuut saattavat muodostua erityisesti taloudellisesti heikoimmassa asemassa oleville potilaille esteeksi hoidollisesti tarkoituksenmukaisten lääkkeiden hankinnalle (WHO 2018; Kanavos ym. 2011). Suomessa omavastuita voidaan maksaa toimeentulotuen muina perusmenoina. Vuonna 2017 yli puolet terveydenhuoltomenoihin kohdistetusta perustoimeentulotuesta aiheutui lääkeostoista (Kempainen 2018).

Vuonna 2017 tyypin 2 diabeteslääkkeiden erityiskorvattavuus siirrettiin ylemmästä, 100 % korvaustason erityiskorvausluokasta alempaan, 65 %:n erityiskorvausluokkaan. Muutoksen seurauksena osalle diabetespotilaista aiheutui etukäteisarvioinnin mukaan merkittäviä lääkeomavastuun nousuja (HE 184/2016). Diabetespotilaat ovat usein pienituloisia ja heidän lääkeostoihin liittyvät omavastuunsa olivat korkeita jo ennen korvaustason muutosta (Kurko ym. 2018a). Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten tyypin 2 diabeteslääkkeiden korvaustason alentaminen vaikutti näiden lääkkeiden maksamiseen toimeentulotuen maksusitoumuksella.

Samaan aikaan tyypin 2 diabeteslääkkeiden korvaustason alentamisen kanssa perustoimeentulotuki siirtyi Kansaneläkelaitoksen maksettavaksi. Lääkkeiden ostaminen toimeentulotuen maksusitoumuksella on siirron jälkeen yleistynyt huomattavasti (Kurko ym. 2018b). Aikaisempien tutkimusten perusteella kuitenkin tiedetään, että ennen Kela-siirtoa osa lääkkeitä on korvattu toimeentulotuesta esimerkiksi kuittia vastaan (esim Kalliola ja Kivioja 2002). Tiedot maksusitoumuksen käytöstä ennen ja jälkeen Kela-siirron eivät olekaan suoraan vertailukelpoisia, sillä kattavaa tietoa muuten kuin maksusitoumuksella toimeentulotuesta maksettujen lääkkeiden määrän kehityksestä ei ole saatavilla.

Korvaustason alentamisen vaikutuksia toimeentulotuen käyttöön tyypin 2 diabeteslääkkeiden ostoissa tarkastellaan tutkimuksessa vuodet 2014–2017 kattavan rekisteriaineiston avulla, käyttäen keskeytettyyn aikasarjaan ja segmentoituun regressiomalliin perustuvaa menetelmää. Tutkimuksessa käytetyssä mallissa hyödynnetään soveltuvia vertailuryhmiä, jotta korvaustason

alentamisesta johtuva muutos voitaisiin erottaa perustoimeentulon Kela-siirron vaikutuksesta maksusitoumuksen käyttöön. Vertailuryhmät muodostetaan lääkeryhmistä, joihin liittyvissä omavastuissa ei tapahtunut muutoksia vuonna 2017, ja joissa lääkkeiden käyttäjät vastaavat ominaisuuksiltaan tyypin 2 diabeteslääkkeitä käyttäneitä. Tutkimuksessa tarkastellaan useampia vertailuryhmiä, jotta korvaustason laskun vaikutuksesta saadaan mahdollisimman kattava kuva. Vertailuryhminä käytetään ainakin insuliineja käyttäneitä potilaista sekä sydän- ja verisuonitautilääkkeitä ostaneita potilaita.

Johanna Hedman

Jälkihuollossa olevien nuorten palveluihin osallistumista tukevat ja heikentävät tekijät

Millaiset eväät lastensuojelun jälkihuollossa olevat nuoret ovat saaneet elämäänsä ja miten jälkihuolto tukee heitä aikuisuuteen kasvamisessa? Millaisia eriarvoistumiskehitystä tukevia aukkoja palvelujärjestelmässä on?

Aiemmassa tutkimuksessani havaitsin, että nuorten mielenterveyspalveluiden varhaisen tuen ja matalan kynnyksen palvelut ovat yhden maakunnan alueella sattumanvaraisesti muodostuneet. Tulosten perusteella nousi huoli, miten palvelut tukevat nuoria aikuistumisen kynnyksellä. Siirto lasten ja nuorten palveluista aikuisille suunnattuihin palveluihin on haasteellista erityisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten kohdalla. Aikuisten palveluita tarkastellessa on havaittavissa vastaavanlaista sattumanvaraisuutta kuin nuorilla palveluiden tarjonnassa. 18 vuotta täyttävällä nuorella saattaa siis vaihtua ympäriltään asuinpaikka ja ihmiset, sosiaalityöntekijä sekä terveydenhuollon hoitotaho.

Helsingin jälkihuollosta kootulla mittavalla aineistolla Erikssonin ja Karppisen pro gradussa havaittiin, että nuorten palveluiden käyttö näyttäytyi tulosten perusteella merkittävänä. Kuitenkin esimerkiksi päihdepalveluita ja psykiatrian palveluita käytettiin huomattavan vähän siihen nähden, että päihteiden käyttö oli hyvin runsasta ja psyykkisiä ongelmia isolla osalla nuorista. Myös näissä tuloksissa pohdittiin palveluiden kohdentumista oikein sekä osallistumisen vahvistamista.

Puheenvuoroni pohjautuu suunnitteilla olevaan tutkimukseen, joka tulee osaksi väitöskirjaani. Osatutkimuksessa tarkastelen Helsingin jälkihuoltonuorten psyykkistä hyvinvointia ja ongelmia suhteessa palveluihin, niiden käyttöön ja osallisuuden omien tavoitteiden määrittelyssä. Tarkastelen nuorilla ilmeneviä psyykkisiä sairauksia ja oireita sekä niiden yhteyttä saatuihin palveluihin. Keskeisimpänä hyvinvoinnin mittarina tutkimuksessani toimii nuorten osallisuus ja toimijuus – yhteiskuntaan kuulumisen tunne on merkittävä hyvinvoinnin ja eriarvoistumisen ehkäisyn osatekijä.

Aineistona väitöskirjani toisessa artikkelissa käytän Helsingin jälkihuoltonuorista asiakirjojen valossa kerättyä aineistoa, jossa on 600 Helsingin jälkihuollon päättäneen nuoren tiedot. Ne on kerätty Helsingin neljästä eri tietojärjestelmästä ja sisältävät rakenteistettua tietoa nuorten taustasta, lastensuojelun asiakkuudesta, hyvinvoinnista, oireista, sosiaalisista suhteista sekä palveluiden käytöstä. Tarkoitukseni on käsitellä aineistoa tilastollisin analyysimenetelmin, jossa jaottelen aineistoa eri luokitusten perusteella. Esityksessä pohdin tällaisen tutkimuksen toteuttamista sekä tulosten merkitystä palveluiden kehittämisessä eriarvoisuuden vähentämisen näkökulmasta.

Atte Rimpi, Vamos Espoo

Haavoittuva yhteiskunta. Kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevat nuoret.

Mediassa ja aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on tuotu esiin huoli kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevista nuorista. Tätä joukkoa on vaikea tavoittaa niin viranomaisten, kuin tutkijoiden. Samaan aikaan on menossa joukko suuria muutoksia, jotka vaikuttavat moniin nuoriin. Mielenterveyspalveluiden jonojen kasvu hidastaa mielenterveyso-ongelmien kanssa kamppailevien nuorten hoitoon pääsyä.

Tässä tutkimuksessa tuotettiin tietoa, *miten kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia nuoria on tavoitettu toisen ja mitä toisen ja kolmannen sektoreiden monitoimijainen yhteistyö on antanut kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville nuorille*. Tutkimus toteutettiin Mindset-hankkeen kontekstissa. Hankkeen tavoitteena oli rakentaa yhteistoimintamalli koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten työkyvyn sekä osallistumisen vahvistamiseksi ja täydentää palvelujärjestelmän aukkokohtia panostamalla mielenterveyden haasteista kärsiviin ja palvelujärjestelmän ulkopuolelle ajautuneita nuoria.

Määrällinen tutkimusaineisto koostuu erään hallituksen kärkihankkeen Mindsetin aikana tavoitettujen nuorten seuranta-tiedoista ja hyvinvointia mittaavasta tulostähti-datasta. Laadullinen aineisto koostuu kahdeksasta teemahaastattelusta.

Valtaosa Mindset-hankkeen aikana tavoitetuista nuorista ohjattiin hankkeeseen nuoren tuntevan toimijan toimesta. Alustavien tulosten perusteella 75 prosentilla hankkeeseen osallistuneista nuorista hyvinvointi parani. Tilastollisesti hyvinvoinnin nousua selittivät muutokset luottamuksessa ja toivossa sekä identiteetissä ja itseluottamuksessa. Nuoren iän noustessa todennäköisyys hyvinvoinnin nousemiseen laski.

Haastatteluiden perusteella muutoksia nuorten hyvinvoinnissa selittivät *nuorilähtöisyys, matalakynnys ja verkostotyö*. *Nuorilähtöisyydellä* vastattiin nuorten ongelmiin, koska sen avulla on saatu luotua luottamussuhde nuoreen inhimillisen kohtaamisen avulla, jolloin hän kertoo ongelmistaan avoimemmin ja nuoren tarvitsema tuki voidaan kohdistaa tarkemmin ja yksilöllistetympin. *Matalankynnyksen* voidaan katsoa mahdollistavan nuorilähtöisyyden nuorten kertoman perusteella. *Verkostotyöllä* tarkoitetaan tässä tutkimuksessa usean eri nuoren kanssa toimivan viranomaisen, hoitotahon ja valmentajien tekemää yhteistyötä nuoren hyväksi.

Hoitotahon ja valmennuksen yhdistäminen tuki niitä, jotka ovat palveluiden ulkopuolella tai jotka ovat kiinnittyneet palveluihin huonosti. Valmennuksessa pystyttiin nuorten kertoman mukaan saavuttamaan hoitotaholla saavutettuja tavoitteita. Yhteiskunnallisella tasolla Mindset-hanke vastasi tarpeeseen ja huoleen palveluiden ulkopuolella olevista nuorista Nuorten tavoittamisella voidaan katsoa olevan palvelujärjestelmää tehostavia vaikutuksia, koska nuorten saamassa valmennuksessa verkostojen kanssa tehtävä työ oli olennaisessa osassa.

29. Asuminen, kaupunki ja eriarvoisuus

Koordinaattorit:

Lotta Junnilainen, Tampereen yliopisto. Email: lotta.junnilainen@helsinki.fi,

Teemu Kempainen, Helsingin yliopisto. Email: teemu.t.kempainen@helsinki.fi

Hanna Kettunen, Turun yliopisto. Email: hanna.kettunen@utu.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Elina Sutela (TY), Jutta Juvenius (HY) & Jarkko Rasinkangas (TY)

Mistä puhumme, kun puhumme kohtuuhintaisesta asumisesta? Näkökulmia kohtuullisten asumiskustannusten määrittelyyn 2010 luvun Suomessa.

Asumisen hinta puhuttaa Suomessa etenkin suurissa kaupungeissa. Kaupungistumisen ja asumisen hinnan nousun myötä asumisen hinnasta on tullut yksi kaupunkien keskeisistä asuntopoliittisista kysymyksistä. Monilla kaupungeilla ja kaupunkiseuduilla tavoitteena onkin tavalla tai toisella edistää asumisen kohtuuhintaisuutta tai hillitä asumisen kustannuksia.

Lopulta ei ole kuitenkaan kovin selvää, mihin asumisen kohtuuhintaisuudella lopulta viitataan ja mitä se asuntopoliittisessa tavoitteenasettelussa lopulta tarkoittaa. Eri asiayhteyksissä kohtuuhintaisella asumisella voidaan viitata niin sosiaaliseen asuntotuotantoon eli useimmiten ARA-asuntotuotantoon tai ylipäättään asumisen hinnan kohtuullisuuteen. Mitä sanalla kohtuullinen asumisen kustannusten yhteydessä lopulta tarkoitetaan, jää Suomen paikallisessa ja valtakunnallisessa asuntopoliitikassa täysin tulkinnanvaraiseksi.

Tässä esityksessä tarkastelemme, millaisia näkökulmia kohtuuhintaisen asumisen määrittely pitää sisällään ja millaisia erilaisia tulkintoja asumisen kohtuuhintaisuudesta on tehty 2010-luvun Suomessa. Tutkimuksen aineistona ovat aiempien tutkimusten ja raporttien lisäksi erilaiset asuntopoliittiset dokumentit, lainsäädäntötekstit, lakialoitteet, lausunnot, mietinnöt, selvitykset sekä asiantuntijahaastattelut suurten kaupunkien asuntopoliitikkaa toteuttavien viranomaisten kanssa.

Esiteltävä tutkimus on osa KOHTA-tutkimushanketta, jossa tutkimme kohtuuhintaisen asumisen kysymyksiä Turussa, Tampereella ja Helsingissä sekä valtakunnallisesti. Tutkimuksessamme kysymme, millä eri tavoin kohtuuhintaista asumista voidaan määritellä ja mitkä ovat tällä hetkellä suurimpia haasteita sen toteutumiselle. Tutkimus on yhteistyö Turun ja Helsingin yliopiston välillä ja sen rahoittaa Turun kaupunkitutkimusohjelma ja Länsi-Suomen yleishyödyllinen asuntosäätiö.

Hanna Kettunen, Turun yliopisto & Päivi Naumanen, Turun yliopisto

Murtuuko omistusasumisen normi? Diskurssianalyttinen tutkimus asumisen verotusuudistuksesta

Omistusasumisen suosiota on selitetty sitä tukevalla politiikalla sekä kulttuurisilla ja ideologisilla tekijöillä. Teollistuneissa maissa hallitukset ovat kautta vuosikymmenten tukeneet omistusasumista muun muassa verohelpotuksin. Toisaalta omistusasuminen nähdään usein kansalaisten keskuudessa toivottavana ja ihanteellisena asumismuotona, jota kohden pyritään heti, kun se on taloudellisesti mahdollista. Vuokra-asumista pidetään väliaikaisena ratkaisuna, joka kuuluu tiettyyn elämäntilanteeseen tai -vaiheeseen. Vaikka Suomessa valtion ohjaus omistusasumiseen ei ole ollut yhtä voimakasta kuin esimerkiksi Iso-Britanniassa, myös meillä omistusasujat ovat pitkään saaneet nauttia erilaisista veroeduista.

Viime vuosina suomalaiset ovat kuitenkin havahtuneet politiikan uudistukseen, jolla tähdätään omistusasumisen supistamiseen sen verohelpotuksia kumoamalla. Artikkelissa tarkastelemme kehityskulkuja ja syitä, jotka johtivat suunnan muutokseen ja asuntolainan korkovähennysoikeuden poistamiseen. Kysymme, miten omistusasumisen verotuskohtelu muuttui ongelmaksi ja miten verouudistus oikeutettiin. Aineistona käytämme uudistusta pohjustavia politiikkadokumentteja, joita analysoimme Carol Bacchin kehittämällä diskurssianalyttisellä lähestymistavalla.

Verotus ei Suomessa kohtele eri asumismuotoja neutraalisti, vaan verorasitus vaihtelee asunnon hallintomuodon mukaan. Vuonna 2010 verotuksen kehittämistyöryhmä esitti tähän muutoksia, joista asuntolainan korkovähennysoikeuden asteittainen poistaminen nostettiin kahden seuraavan hallituksen agendalle. Eri hallintamuotojen ja eri tuloryhmien välinen epätasa-arvo artikuloitiin ongelmaksi, johon verouudistus tarjosi ratkaisun. Tavoitteeksi asetettiin eri hallintamuotoja neutraalisti kohteleva verotus. Samalla kyseenalaistettiin omistusasumisen ensisijaisuus suomalaisten asumismuotona.

Johanna Ranta, Tampereen yliopisto & Kirsi Juhila, Tampereen yliopisto

Kodin tunnun rakentaminen kodittomuuden kokemusten jälkeen huumeita käyttäville kohdennetussa asumisen tuessa

Tutkimuksemme lähtökohtana on näkemys ”asunnon” ja ”kodin” käsitteiden välisistä eroista. Asunnon voi käsittää seinien ympäröimäksi fyysiseksi tilaksi, kun taas kodin käsitteeseen liitämme henkilökohtaisempia materiaalisia, emotionaalaisia ja sosiaalisia merkityksiä. Lapsuudenkodin rikkonaisuus ja muu traumaattinen elämänhistoria voivat vaikuttaa mahdollisuuksiin kiinnittyä paikkaan, kuten uuteen asuntoon, emotionaalisesti ja luoda paikkaan ”kodin tuntua”. Tämä voi selittää sitä, että kodittomuus ei aina ratkea vain asunnon saamisen myötä ja että esimerkiksi huumeista riippuvaisten toistuva kodittomuus on nähty vaikeasti ratkaistavana ilmiönä.

Liikkuvalla etnografialla vuonna 2017 kerätty tutkimusaineistomme koostuu 12 nauhoitetusta kotikäyntikeskustelusta huumeita käyttäville ihmisille kohdennetussa asumisen tuen hankkeessa, jonka toiminta pohjautuu Asunto ensin -malliin, matalaan kynnykseen ja huumeiden käytöstä koituvien haittojen vähentämiseen. Tutkimuksen metodologia nojaa etnometodologiaan, institutionaalisen

vuorovaikutuksen tutkimukseen ja kodin maantieteeseen. Esitys pohjautuu tekeillä olevaan artikkelikäsitelmään, jossa kysymme: 1) Kuinka asiakkaat ja työntekijät keskustelevat asiakkaiden kiinnittymisestä paikkaan, jossa he asuvat? 2) Kuinka asiakkaat ja työntekijät rakentavat kodin tuntua?

Asiakkaiden asunnot näyttäytyvät aineistossamme erityisinä kohtaamisen paikkoina verrattaessa niitä esimerkiksi institutionaalisiin kohtaisiin toimisto-olosuhteissa. Keskustelu kodista virittyy luontevasti fyysisen tekemisen ohessa ja koti tilana tulee siten osaksi asiakas-työntekijävuorovaikutusta. Kodin tunnun rakentaminen jäsentyy vaiheittaiseksi prosessiksi, johon aiemmat kotikokemukset vaikuttavat ja joka tähtää paikkaan kiinnittymiseen. Kodin tunnun henkilökohtaisuudesta huolimatta asiakkaiden paikkaan kiinnittymistä voidaan tukea. Koska kyseessä on heidän oma kotinsa, rakennuspalikat kasataan asiakkaiden toiveiden mukaisesti. Konkreettinen tuki näyttäytyy tärkeänä, mutta paikkaan kiinnittymistä tukevat yhtä lailla fyysisen työn ohessa käydyt keskustelut aiemmista paikkatunnuksista ja kodittomuuden kokemuksista. Kodittomuutta kokeneiden elämäntilanteen ja -historian vaikutukset uuteen paikkaan kiinnittymisen mahdollisuuksiin tulisikin huomioida ja tarjota heille tarvittaessa tukea kodin tunnun rakentamisessa. Sensitiivisyys asiakassuhteissa edesauttaa luottamuksen syntymistä ja siten asiakkaan henkilökohtaisen tilan ja turvallisen ympäristön luomista, mikä ennaltaehkäisee uudelleen kodittomaksi jäämisen riskiä ja eriarvoisuuden kokemuksia.

Päivi Armila, Itä-Suomen yliopisto

Kun kaupungista tehdään oma: Syrjäkylästä kaupunkiin opiskelemaan lähtevien nuorten kokemuksia ja kerrontaa

Esitys perustuu artikkelikäsitelmään, jota tehdään osana kansallista *Nuoret ajassa* – tutkimushanketta (2015-2025). Koko hankkeen tavoitteena on analysoida erilaisilla paikkakunnilla asuvien nuorten elämää ja elämänvalintoja nuoruudesta aikuisuuteen siirtymisen ikävaiheessa, laadullisen pitkittäistutkimuksen keinoin. Tätä analyysia varten on luettu tutkimusaineistoa, johon on valittu itäisen Suomen syrjäisillä seuduilla kasvaneiden nuorten kanssa käytyjä keskusteluja muun muassa toisen asteen opiskelun aloittamisesta heille uusissa kaupunkiympäristöissä. Näiden nuorten kotiseuduilta puuttuvat toisen asteen oppilaitokset ja usein myös julkisen liikenteen palvelut, mikä merkitsee sitä, että heidän kotoa pois muuttamisensaakin tapahtuu usein jo heidän ollessaan 15–16-vuotiaita. Oppilaitokset sijaitsevat kaupungeissa, joista näillä nuorilla yleensä on hyvin vähän kokemusta. Kaupunkiin lähtemistä jännitetään, pelätään ja toivotaankin. Nuorille lähtijöille kaupunki merkityksellistyy vieraana sosiaalisen, materiaalsen ja kulttuurisen runsauden maailmana, joka on tehtävä tavalla tai toisella tutuksi ja omaksi niin, että arjesta uudessa ympäristössä tulee eletävää.

Hannu Ruonavaara, University of Turku

Towards a sociological theory of neighbour disputes

Background and topic. Disputes between neighbours are a rather common form of conflict between people probably in all societies. To a large extent they are due to idiosyncratic psychological characteristics of people – but there is also a social side to the matter. Usually neighbour disputes are about alleged breaches of cultural norms and conventions concerning how people should behave towards each other in the neighbourhood context. Some disputes are due to differences – and misunderstandings – grounded in people’s different cultural backgrounds. Due to their link with shared social norms and cultural conventions neighbour disputes are a legitimate concern of sociological theorizing.

Research questions. This paper attempts to answer three research questions:

How neighbour disputes should be conceptualized in sociology?

What is the social nature of neighbour disputes?

What strategies can theoretically be distinguished in dealing with neighbour disputes?

Material and methods. The material used consists of previous studies on neighbour relations. The method applied is analysis of concepts coupled with theoretical reasoning.

Results and conclusions. The paper provides analytical definitions of key concepts ‘neighbour’ and ‘neighbour dispute’ and introduces new concepts ‘neighbourly behaviour’ and ‘culture of neighbouring’. It discusses neighbour disputes and conflicts as breaches of normative expectations and privacy. Strategies of dealing with un-neighbourly behaviour found in the research literature are discussed, as well as the cognitive and sensuous dimensions of neighbour disputes.

Jenni Kuoppa, Tampereen yliopisto & Niina Nieminen, Turun yliopisto

What matters in their homes: Participant-produced photographs as sense-making devices of housing aspirations

In this article we share a story of our research process which highlights the relevance of developing exploratory and participant-oriented methodological innovations in housing studies. Housing preference studies have been criticized of reproducing rather generalized and constricted assumptions of user needs, as they are often based on quantitative studies and are relying on the rationality of inhabitants’ actions. Thus, we turned to visual methods to scrutinize the residents’ experiences of their environment without employing the predetermined research categories and fixed attributes typical of housing preference studies (e.g. house type, tenure, type of residential area or number of rooms) and to allow participants more freedom in defining the relevant features of their dwellings.

We reflect upon our experiences of using participant-produced photographs in focus group discussions aiming to apprehend the lived experiences of residential places among urban dwellers in Finland. We provide insights into how visual methods, participant-produced photographs in particular, can

contribute to enriched understanding of relevant housing qualities. Based on our own experiences, we analyze how photographs as sense-making devices help understand better the everyday experiences of housing; what did they help to reveal and what not and, finally, what are the possible challenges of the method.

In our research, the photography approach revealed participants' knowledge of housing that was specific, grounded in actual situations, and connected with real life contexts. We argue that our method offers an easy, "low threshold" approach which use is not limited only to certain social groups. The visual method sheds light on experiences of dwelling embedded in actual places and material practices, and the photographs can encourage different kinds of talk than other interview methods. Offering participants more freedom to define what is meaningful for them the method also prompted discussion about different things than what is emphasized by professionals.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Jukka Hirvonen, Helsingin kaupunginkanslia

Selittääkö asuinympäristö naapuruussuhteita?

Naapuruussuhteiden on tutkimuksissa havaittu muodostuvan enimmäkseen ns. heikoista siteistä. Usein on esitetty myös ajatus, että naapuruussuhteiden merkitys on ollut vähenemään päin, mutta tälle on vähemmän näyttöä. Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että yleisesti ottaen naapuruussuhteiden määrä ja merkitys lisääntyvät asukkaan iän ja asumisajan myötä. Myös asunnon hallintamuodon on todettu selittävän siteitä naapureihin: vuokra-asukkailla niitä on vähemmän kuin omistusasukkailla. Sen sijaan asuinympäristön merkityksen osalta tulokset eivät ole aivan yksiselitteisiä. Tässä esityksessä kerrotaan, selittivätkö asuinympäristön urbaanisuus ja talotyyppi erityyppisten naapuruussuhteiden yleisyyttä, kun muita tekijöitä vakioitiin. Aineistona on valtakunnallinen naapuruuskysely vuodelta 2012 ja menetelmänä logistinen regressioanalyysi.

Tulokset osoittivat ensinnäkin, että asunnon hallintamuodolla ja asukkaan iällä oli vahvaa itsenäistä selitysvoimaa heikkojen naapuruussuhteiden esiintyvyyteen. Myös asumisajalla ja asuinpaikan urbaanisuudella oli selitysvoimaa mutta heikompa. Ystävyysuhteita naapurustossa selitti vahvimmin ikä sekä heikommin asumisaika ja asuinpaikan urbaanisuus. Talotyypillä ei ollut itsenäistä selitysvoimaa kummankaan tyyppiin siteisiin. Kun siis muut käsillä olevat muuttujat vakioitiin, talotyyppi ei selittänyt lainkaan naapuruussuhteiden yleisyyttä.

Tutkimme myös ongelmallisten naapuruussuhteiden taustatekijöitä. Vahvin riippuvuus muodostui asukkaan ikään: mitä nuorempi vastaaja sitä useammin oli tällainen hankala naapuruussuhde. Iän vakioinnin jälkeen heikkoa selitysvoimaa jäi myös talotyypille: rivitaloissa ongelmallisia naapuruussuhteita oli enemmän kuin muissa talotyypeissä. Kiinnostavaa oli, etteivät esimerkiksi asumisaika tai vuokra-asuminen selittäneet tässä mitään. Mallin selitysvaste oli kuitenkin erittäin heikko. Tulkinta oli, että ongelmallisten naapuruussuhteiden taustalla lienevät etupäässä satunnaisluonteiset tekijät, joita ei voi vangita mihinkään tilastolliseen malliin.

**Linda Haapajärvi, Centre Maurice Halbwachs, Jutta Juvenius & Lotta Junnilainen
Helsingin yliopisto**

Etninen eronteko Helsingin monietnisillä asuinalueilla

Artikkelissa tarkastelemme kantaväestöön kuuluvien asukkaiden tekemiä erontekoja koskien etnisiin vähemmistöihin kuuluvia naapureitaan Helsingin monietnisillä asuinalueilla. Tutkimuksen ensisijaisena tarkoituksena on selvittää millaisten rajojen keinoin valtaväestö rakentaa eron ”meidän ja ”muiden”, ”suomalaisten” ja ”maahanmuuttajien” välille ja miten näitä rajoja perustellaan. Tutkimuksen aineisto koostuu yhdeltä keskiluokkaiselta ja kahdelta matalan sosioekonomisen aseman alueelta kerätystä haastattelu- ja havainnointiaineistosta. Tutkimuskysymyksenä esitämme ”Millaisiin yhteisiin ja toisaalta alue- ja luokka-asemaerityisiin kulttuurisiin repertuaareihin helsinkiläisen valtaväestön rajatyön käytännöt kiinnittyvät?”. Kolmiosainen analyysi hyödyntää rajojen ja repertuaarien käsitteitä näiden erontekojen näkyväksi tekemisessä. Analyysin ensimmäisessä osassa osoitamme, että vaikka alueet eroavat luokkataustaltaan merkittävästi toisistaan, etninen rajanveto on hyvin tavallista kaikilla kolmella alueella. Toisessa osassa esitämme, että asukasryhmien väliset rajat näyttävät keskiluokkaisella alueella huokoisempina verrattuna matalan sosioekonomisen aseman alueisiin. Alueiden välisiä eroja ilmenee myös niissä kulttuurisissa repertuaareissa, joilla erontekoja perustellaan ja puretaan. Kolmantena merkittävänä huomiona osoitamme, että etnisten rajojen merkittävyys ei ole selitettävissä ainoastaan yksilötasoisilla muuttujilla, vaan että aluetasoisena muuttujana arkielämän paikkasidonaisuus ja sen voimakkuuden aste vaikuttaa ratkaisevasti rajanvedon luonteeseen.

Timo M. Kauppinen, Maarten van Ham, Venla Bernelius

Native-origin families with children as drivers of ethnic residential segregation

Recent studies have shown that residential segregation by income or ethnicity is pronounced among families with children and that school district boundaries affect residential segregation by both income and ethnicity. There is ample research on the parental choice and residential and educational preferences relating to socio-economic and ethnic segregation, but direct evidence on school district boundary effects on selective residential mobility and its effects on segregation patterns remains scarce. We investigate these questions in the city of Helsinki in Finland, regarding ethnic segregation. Individual-level register-based data covering the complete population of the city of Helsinki annually between 2005 and 2014 are analyzed.

The first phase of the analysis is to measure ethnic segregation with segregation indices, comparing the residential distributions of different types of native-origin and non-Western-origin households. The second phase is to analyze mobility flows between school catchment areas. The third phase involves a boundary discontinuity analysis of the mobility of different types of Finnish-origin households in the populations of 250 m * 250 m grid cells along the boundaries of catchment areas.

The analyses show that ethnic segregation is stronger among households with children than among childless households. This seems to be related to a large extent but not completely to higher incomes of Finnish-origin households with children as compared to non-Western-origin households with children. Intra-urban mobility flows re-create ethnic segregation, and this concerns particularly higher-income Finnish-origin households with children. The boundary discontinuity analysis suggests that there are some causal effects of the catchment area boundaries. Therefore, schools seem to have a role in the dynamics of ethnic residential segregation in Helsinki.

Sanna Kailaheimo, Outi Sirniö, Elina Kilpi-Jakonen and Jani Erola (University of Turku)

Good neighbourhood, good education? The association between childhood neighbourhood and higher education enrolment in Finland

The evidence on the direct impact of the childhood neighbourhood is relatively weak, especially when compared to that of family background, and causal evidence, over and above the impact of the childhood immediate family, is rare. In this paper we look at how different childhood neighbourhood resources are associated with children's higher education enrolment using Finnish register data on 149 289 children born in 1980-1992, and follow their family and neighbourhood characteristics from age 7 to age 22. In this study we aim to take account heterogeneous effects of neighbourhoods, age effect and the change of neighbourhoods when studying higher education enrolment of children.

Our preliminary results show that unemployment and educational level of the neighbourhood matter for children's higher education enrolment (OLS & sibling FE). The association between unemployment and child's education decreases across age, thus the older the child is, the less important factor the neighbourhood unemployment is. Later extend the analyses to structural nested mean models and two-

stage regression with residuals which provide powerful tool for causal effects in the longitudinal context.

Maria Hakkarainen & Minni Haanpää & Anu Harju-Myllyaho (Lapin yliopisto ja Lapin ammattikorkeakoulu)

Tarinoita Korkalovaarasta - Urbaani paikallisuus pohjoisessa lähiössä

Ajateltaessa Lappia tai lappilaisuutta, ei ensimmäinen mielikuva välttämättä ole kaupunki, saati sen lähiö. Mielikuvia värittänevät ennemminkin luonto ja sen ilmiöt. Lapin ihmisistä kerrotut ja kerätyt tarinatkin keskittyvät pitkälti toimintaan luonnossa tai kyläyhteisöihin. Lapista on kuitenkin viime vuosikymmeninä kerrottu myös joitakin kaupunkitarinoita, esimerkkeinä mainittakoon Jari Tervon romaanit tai vasta ilmestynyt Miia Tervon Aurora-elokuva. Urbaani paikallisuus ja kaupunki kotiseutuna on narratiivina kuitenkin hyvinkin marginaalissa lappilaisia kertomuksia ajateltaessa.

Tutkimuksemme tavoitteena on pohtia, mitä pohjoinen lähiö on kotiseutuna ja millaista on lappilainen lähiökulttuuri. Lähiötä kotiseutuna pohditaan myös suhteessa lappilaiseen kulttuuriperintöön sekä matkailua varten luotuun Lappi-mielikuvaan. Suomalaisia lähiöitä on tutkittu useilla eri tieteenaloilla, kuten sosiaalityössä, sosiologiassa ja kaupunkitutkimuksessa, näiden rinnalla hankkeemme lähtökohtina ovat sekä yhteisölähtöisen matkailun kehittämisen että inklusiivisen matkailun keskustelut. Lappilaista lähiötä tarkastelemme mm. keräämällä korkalovaaralaisten tarinoita ja kokemuksia kotipaikastaan eri aikakausilta ja erilaisilta asukasryhmiltä. Nykyiset matkailun muodot Rovaniemellä jättävät ulkopuolelle huomattavan potentiaalın kaupungissa. Tavoitteena onkin kokeilla, voisiko matkailu välineenä osallistua epätyypillisen kulttuuriperinnön esiin nostamiseen ja ympäristön säilyttämiseen, paikallisyhteisön aktivoimiseen ja oppimiseen.

30. Prekaari työ ja yrittäjyys

Koordinaattorit:

Mikko Jakonen, YTT, Dosentti, Kulttuuripolitiikan yliopistonlehtori (ma.), Jyväskylän yliopisto.
Email: mikko.p.jakonen@jyu.fi

Henri Koskinen, VTM, Tohtorikoulutettava, Sosiologia, Turun yliopisto. Email: hemiko@utu.fi

Jukka Peltokoski, YTL, Koulutustuottaja, KSL-opintokeskus. Email: jukka.peltokoski@ksl.fi

Miikka Pyykkönen, YTT, Kulttuuripolitiikan professori, Jyväskylän yliopisto.
Email: miikka.pyykkonen@jyu.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Sari Näre & Lena Näre, Helsingin yliopisto

Työttömyys liminaalisuutena SKS:n 'Työttömän tarina' 2018 kirjoituskeruussa

On kulunut yksi sukupolvi edellisestä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran järjestämästä "Työttömän tarina"- kirjoituskilpailusta, jolla kartoitettiin työttömäksi joutuneiden suomalaisten kokemuksia työttömyydestään laman jälkeen vuonna 1993. "Työttömän tarina"-kirjoituskilpailu järjestettiin uudelleen vuonna 2018 ja siinä kerättiin suomalaisten kokemuksia työttömyydestä, työnhausta ja prekaarista työstä.

Kirjoituskilpakeruuseen osallistui 205 kirjoittajaa. Aineiston alustava analyysi haastaa julkisessa puheessa viljellyn kuvan työttömistä. Suurin osa kirjoittajista kuvaa itseään ahkeraksi, tunnolliseksi, koulussa menestyneeksi ja työelämässään hyvin pärjänneeksi eikä aineistossa ollut kuin muutamia kertomuksia "elämäntapatyöttömyyttä" edustaneilta. Suurempi osa kirjoituskeruuseen osallistujista oli akateemisia pätkätyöläisiä kuin peruskoulupohjaisia kirjoittajia. Heistä monien työuraa leimaa prekaarius, ja liminaalisuus sopiikin tarkastelun viitekehyyksiksi. Lähestymme aineistoa kolmesta näkökulmasta.

1. Työttömien kohtaamien työvoimapalveluiden työttömäksi vihkimisen rituaalit. Erityisesti keskitymme työttömiä lannistaviin käytäntöihin työttömyyspäivärahalomakkeen täyttämisestä ns. aktiivimalliin. Näyttää siltä, että näiden käytäntöjen tuloksena on pikemminkin passivoiva sanktioiden välttely kuin energinen aktiivisuus.
2. Ympäristön asenteet työttömyydestä kertojia kohtaan. Työttömyysjakso näyttää itsessään olevan leimautumisriski työnantajien silmissä, varsinkin jos on joutunut työharjoittelujen kierteeseen. Loukkaavimpina monet kirjoittajat kuvaavat läheisten asenteita, joissa työttömäksi joutuneita syyllistetään laiskoiksi ja työtä vieroksuviksi.
3. Työttömien omat keinot säilyttää kokemus omasta ihmisarvosta. Kirjoittajat kuvaavat arjen käytäntöjä harrastuksista lasten, koiran ja kodin hoitamiseen mielialansa ylläpitämiseksi. Työttömyyden pitkittyminen ja talouden heikentyminen johtaa monilla sosiaaliseen

eristäytymiseen, jonka taustalla on masennusta ja häpeää sekä rahan puutetta ystävien tapaamiseen. Jotkut kehittävät keinoja sosiaaliseen välttelyyn.

Lähes järjestäen työttömät kertovat kokevansa itsensä toisen luokan kansalaisiksi. Pahiten työttömyyden pitkittyminen näyttää iskevän niihin, joilla on kotoa peritty vahva työeetos. Tällöin ristiriita koetun identiteetin ja ympäristön antaman leiman välillä on kohtuuttoman suuri ja kamppailu niin identiteetistä kuin työpaikan saamisestakin on erityisen uuvuttavaa. Jotkut kirjoittajat esittävätkin perustuloa ratkaisuksi siihen, että työtön voisi saada haltuunsa energiat, jotka nyt valuvat identiteetikamppailuun ja sanktioiden väistelyyn. Perustulo olisi myös vastaus prekaariin liminaalisuuteen.

Jaana Lähteenmaa, Tampereen yliopisto

Merton-sovellus nuorten työttömien aktivointi-orientaatioiden tulkintaan

Nuorisotakuun (vuodesta 2013 lähtien) avulla on tarkoitus taata ”jokaiselle alle 25- vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmituneelle työ-, harjoittelu- tai koulutuspaikka kolmen kuukauden sisällä työttömäksi jäämisestä”. Nuorisotakuuta ja nuorten kokemuksia siitä on tutkittu, mutta nuorten työttömien aktivoinnin kaarta kokonaisuutena sekä nuorten ajatuksia aktivoitavana olemisesta aina aktivointikeskustelusta eri toimenpiteisiin saakka ei ole tutkittu.

Nuorisotakuun myötä toivotulla tavalla aktivoitumisessa on ongelmia: huonosti motivoituneita opiskelijoita, aktivointitoimenpiteissä keskeyttämiä ja nuoria, jotka jäävät koko Nuorisotakuun toimenpiteiden ulkopuolelle, koska eivät ilmaannu ns. aktivointikeskusteluihin, ym. ongelmia.

Millaiset aktivointitoimenpiteet ovat omiaan tukemaan nuoren työttömän motivaatiota; entä millaiset ovat omiaan tappaamaan tuon motivaation; siitähän edellä mainitut keskeytyksetkin kertonevat.

Esitelmäni perustuu empiiriseen aineistoon ja keskeneräiseen käsikirjoitukseeni.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- (1) Millaisia eri ideaali-tyyppisiä rakentuu, jos aktivoitavien nuorten suhdetta toimenpiteisiin ja toisaalta heidän omia päämääriään suhteessa aktivointiin tarkastellaan suhteessa toisiinsa?
- (2) Millaiset toimenpiteisiin suhtautumis- versus tavoitekombinaatiot ovat omiaan tuottamaan vieraantumista aktivointijärjestelmästä/ koko yhteiskunnasta, millaiset tukemaan osallistumista?
- (3) Mitä nuorten odotusten toteutumismahdollisuudet ja pettymykset sekä törmäykset itse aktivointijärjestelmän sääntöihin kertovat Nuorisotakuusta rakenteena?

Aineisto-corpuksia on kaksi. Olen kerännyt ne nuorten työttömien parista: ensimmäisen vuonna 2009. Tuolloin kerätystä netti-kysely- aineistosta (N 771)) käytän tässä (vain) avovastauksia, joissa alle 30-vuotiaat työttömät kuvailevat tuntemuksiaan.(N = 480). Toinen aineisto koostuu sellaisten nuorten kvalitatiivisista haastatteluista, jotka ovat aktivointitoimenpiteessä tai sellaiseen hakeutumassa. Se on kerätty vuosina 2013–2016.

Viitekehyksenäni on Robert Mertonin (1938) malli yhteiskuntaan sopeutumisesta tai sopeutumattomuudesta ja anomian synnystä. Merton rakentaa mallissaan kaksi akselia: (A) yhteiskunnan

asettamien päämäärien hyväksymisen versus hylkäämisen, (B) yhteiskunnassa legitimeinä pidettyihin keinoihin tavoitella näitä päämääriä sopeutumisen versus hylkäämisen.

Malli soveltuu tulkintakehikoksi niin, että yhteiskunnan sijaan kontekstiksi, ”systeemiksi”, rajataan Nuorisotakun puitteet velvoittaneen ja mahdollisuuksineen. Mertonin jaottelun inspiroima näkökulma mahdollistaa tulkinnan työttömien nuorten orientaatioista aktivointitoimenpiteissä. Samoin siitä, millaiset orientaatiot sysäävät ulos systeemistä..

Mertonin mallin legitimeinä pidetyt keinot tavoitella yleisesti hyväksytyjä päämääriä voi nähdä tässä sovelluksessa Nuorisotakuun tarjoamina toimenpiteinä, joihin on syytä osallistua. Tarjotut legitiimit päämäärät yksilöiden tavoiteltaviksi ovat Nuorisotakuussa vaikeammin hahmottuvia.

Tällä logiikalla tarkasteltuna rakentuvat ”orientaatiotyypit”; joista osa on samoja kuin Mertonin mallissa. ”Innovointi” ja ”Kapinointi” puuttuvat, koska Nuorisotakuu- järjestelmän sisällä ei voi toimia, jos kyseenalaistaa sen keinot. ”Luoviminen” on löytämäni tyyppi; siinä osataan kiertää ja kyseenalaistaa ko. keinoja niin, ettei joudu ulos Systeemistä (ja saa sanktioita.)Itse Nuorisotakuu näyttäytyy jäykkänä, luhmanilaisittain tarkasteltavana systeeminä, joka ei joustaa. Ei, vaikka jousto voisi olla funktionaalistakin muulle yhteiskunnalle.

Haapakorpi, A., Järvensivu, A. & Nätti, J., Tampereen yliopisto ja Kauhanen, M., Palkansaajien tutkimuslaitos:

Miten tutkia ansiotyön monimuotoistumista? Metodologiat tiedontuotannon muotoilijana ja monimetodologisuuden hyödyntämättömät mahdollisuudet

Työelämän muutoksia koskevissa tutkimuksissa yksi keskeisistä keskustelunaiheista koskee ansainnan tapojen ja muotojen muutoksia. Yhtäältä suomalaisiin tilastoihin ja laajoihin kysely- ja haastattelututkimuksiin perustuvissa tutkimuksissa on tuotu esiin muutosten olleen tähän asti melko maltillisia ja toistaiseksi voimassa olevan kokopäiväisen palkkatyösuhteen olevan edelleen selvästi tyypillisin ansainnan muoto. Toisaalta työelämään liittyvän tilastoinnin puutteellisuudet on nostettu esiin, sillä käytössä olevat kategoriat eivät välttämättä tavoita sisällöissä tapahtuvia muutoksia. Kvalitatiivista otetta soveltavat tutkimukset tuovat muutoksia esille, mutta niiden yleistettävyydestä käydään keskustelua ja väittelyä tutkijoiden kesken. Esityksessä keskustelemme erilaisilla metodologisilla otteilla tuotetun tiedon mahdollisuudesta saavuttaa todellisuuden ilmiöitä ja mahdollisuudesta näiden metodologioiden väliseen vuoropuheluun.

Tarkastelemme esityksessämme ansiotyön monimuotoistumista, jonka ydin on työurien monimutkaistuminen ja erilaisten kategorioiden (kuten palkansaaja ja yrittäjä tai työllinen, työtön, opiskelija ja eläkeläinen) välisten rajapintojen hämärtyminen. Tutkimusten mukaan muutosta on tapahtunut myös siinä, miten toimeentuloa koostetaan useista lähteistä; yhden pitkäaikaisen päätoimen ja siihen kytkettävän sivutoimen yhdistelmän rinnalle on tullut usean yhtäaikaisen työsuhteen tai itsensätyöllistämisen monimutkaisia ja muuntuvia kombinaatiota. Suomalaisia itsensätyöllistäjiä tutkittaessa on vastaavasti havaittu, ettei ihminen itsekään aina osaa luokitella itseään tai määrittellä töidensä sivu- tai päätoimisuutta. Viesti moninaisuuden lisääntymisestä on niin ikään kohdannut kansan, sillä suomalaisten on todettu uskovan itsensätyöllistämisen ja moninaisten ansainnan muotojen

lisääntyvän tulevaisuudessa. Näiden kehityskulkujen taustalla on työmarkkinoiden muutos epävakammiksi, mikä liittyy mm. talouden globaalistumiseen.

Tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on hankala poliittisesti, sillä se nostaa esille yhteiskunnan institutionaalisten järjestelmien – työttömyysturvajärjestelmän ja eläkejärjestelmän ja työelämän juridisen säätelyn – valmistautumattomuuden ansiotyömuotojen muutokseen. Järjestelmät on rakennettu toisistaan erillisille yrittäjien ja palkansaajien ansaintamalleille, mutta em. mainittujen ilmiöiden myötä niiden raja hämärtyy. Ansiotyön muotojen moninaistuminen asettaa uusia haasteita myös palkkatyöyhteiskunnan rakenteille ja käytännöille, mm. työmarkkinajärjestöille ja niiden varaan rakennetuille neuvottelujärjestelmille.

Tiina Nikkola, Jyväskylän yliopisto

Tietotyön organisoinnin kipukohtia yliopistossa

Suomalaista koulutusjärjestelmää on viime vuosina uudistettu joka tasolla, mutta millaisina nämä uudistukset näyttäytyvät yksilöiden arjessa? Työyhteisöjen näkökulmasta muutos on merkittävää ja kiinnostavaa. Muutoksella tavoitellaan parannusta esimerkiksi työn tuottavuuteen, mutta samalla se tuo aina mukanaan myös jotain, mitä ei ole ennalta osattu ajatella. Esitelmä perustuu post doc - tutkimushankkeeseen, jonka tavoitteena on analysoida työyhteisössä helposti piiloon jäävää dynamiikkaa. Yhteensä viiden osatutkimuksen empiria perustuu vuosina 2013 ja 2014 suurehkosta yliopiston yksiköstä kerättyyn etnografiseen aineistoon, joka koostuu havainnoinnista ja eri mittaisista yksilö- ja ryhmähaastatteluista.

Analyysi keskittyy yliopistotyöntekijöiden henkilökohtaisten kokemusten sekä yliopisto-organisaation tavoitteiden ja rakenteiden välisten jännitteiden tarkasteluun ja rakentuu seuraavien kysymysten ympärille: 1) Kuinka organisaatiossa esiintyvät ristiriidat sisäistyvät työntekijöiden yksilöllisiksi ongelmiksi? 2) Millä tavoin piiloon jäävät tietotyötä ohjaavat mekanismit muodostuvat koko työyhteisön tarkoituksenmukaisen organisoitumisen esteiksi? 3) Mistä syistä työntekijät kokevat voimattomuutta puuttua epäkohtiin? 4) Millä tavoin akateemisen työntekijän identiteettiä tuotetaan?

Vaikka tietotyön organisointia koskevaa keskustelua on käyty viime vuosina kasvavissa määrin, on etenkin työntekijöiden kokemusten peilaaminen laajempiin organisatorisiin käytänteisiin ja yhteiskunnallisiin muutoksiin on ollut vähäistä. Tietotyön organisoinnissa tapahtuneet muutokset, etenkin keskustelu työn yksilöllistymisestä ja tunteellistumisesta, sekä näitä tendenssejä tukevat mekanismit muodostavat tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Näitä näkökulmia yhdistää ajatus työn muuttumisesta yhä enemmän yksilöä vastuullistavaksi sekä yksilöllisiä tunteita hyödyntäväksi. Työelämän organisoinnin muutoksilla, joita usein perustellaan taloudellisilla lähtökohdilla ja välttämättömyydellä, vaikutetaan vahvasti ihmisten jokapäiväiseen elämään, valinnan mahdollisuuksiin sekä kokemuksiin työelämästä.

Yliopistotyö on yksi esimerkki prekaarista työstä, eikä kaikkien haastateltavien asema on ehkä ole pinnallisesti tarkasteltuna niin heikko kuin monissa muissa prekaarin työn konteksteissa. Yliopistouudistuksen jälkeen kerätty aineisto akateemisesta työstä näyttää kuitenkin työntekijöiden kokemuksina emotionaalisesti kuormittavana ja varsin turvattomana työnä, jonka syntymekanismi ja vaikutukset yksilöiden tasolla ovat erityisen kiinnostukseni kohteita.

Hannele Harjunen & Mikko Jakonen, Jyväskylän yliopisto

Työssäkävien köyhien ruumiillistuneet köyhyiden ja epävarmuuden kokemukset

Tässä paperissa tutkimme työssäkävien köyhien ruumiillistuneita kokemuksia palkkatyököyhyydestä ja prekaarista elämästä. Tarkastelemme kuinka työssäkävät köyhät suhtautuvat ruokaan, terveyteen ja ruumiiseensa. Kysymme millaisia valintoja he tekevät niukkojen käytettävissä olevien varojen ja terveellisen ravinnon suhteen. Tutkimme myös kuinka pitkittynyt köyhyys yhdistettynä työskentelyyn vaikuttaa ruumiinkuvaan, terveyttä koskeviin odotuksiin sekä ruuan kautta jäsenyyteen sosiaalisiin suhteisiin.

Paperissa kiinnitetään erityistä huomiota työssäkävien köyhien ruumiillistuneeseen epävarmuuden (prekaarisuuden) kokemukseen, sekä sitä kehystävän uusliberaalin yhteiskunnan ruumiin kulttuurin ristiriitaisuuksiin. Paperi perustuu vuonna 2015 kerättyyn Töissä ja köyhä! -aineistoon, joka koostuu 170 omaelämäkerrallisesta kirjoituksesta ja taustatietomateriaalista.

Työstäkieltäytyjäliitto

Työstäkieltäytyminen järjestäytymisen muotona

Työstäkieltäytyjäliitto sai alkunsa, kun joukko konsulteiksi itsensä esitelleitä ihmisiä marssi työvoimahallinnon toimistoon Helsingissä ja piti presentaation, jossa vaadittiin kaikkien karensien lopettamista. “Tempauksen takana on joukkio, joka kutsuu itseään Työstäkieltäytyjäliitoksi. Nettisivullaan se vaatii vastikkeetonta rahaa kaikille ja jakaa työttömille vinkkejä työn välttelyyn”, Yle uutisoi (14.2.2018).

Työstäkieltäytyjäliiton syntyä pohjusti kirjailija Ossi Nymanin työstäkieltäytymisestä käyty keskustelu ja Juha Sipilän hallituksen aktiivimallin herättämä vastarinta. Liitto järjesti mielenosoituksia, performatiivisia iskuja, lukupiirejä ja mediatempauksia sekä tuotti Tekstejä työstäkieltäytyjille - julkaisun.

Toiminta synnytti kohun. Työn puolustajat pitivät liiton vaatimuksia kohtuuttomina. Työstäkieltäytyjät puolestaan muistuttivat, että historia on osoittanut, kuinka kaikki uudistukset ovat aina syntyneet radikaaleista irtotoista ja kohtuuttomilta tuntuvista vaatimuksista.

Uudenmaan TE-toimiston johtaja epäili Iltalehdessä (15.2.2018), että “aika vahvasti työn perään ihmiset edelleen usko”. Työstäkieltäytyjäliitto sai kuitenkin valtavan määrän myönteisiä palauteviestejä. Kemiläinen henkilö lähetti sähköpostia: “Minä oon ikäni ihaillut ihmisiä, jotka tekevät mahdollisimman vähän töitä, koska nyt viimeistään 63-vuotiaana huomaan, kuinka äkkiä tämä aikuisikäkin on mennyt. Kyllä tosiaan kannattaa nuorena miettiä miten elämänsä käyttää. Jatkaa valitsemallanne tiellä!” Rovaniemeltä tuli viestiä: “15-vuotiaasta asti oon tehnyt raskasta, ruumiillista työtä. [– –] Nykyisen hallituksen tonttuiluun kyllästyneenä olen aatellut, etten enää työtä edes halua tehdä... vähän niinko koston kaikesta... [– –] Tämä oli vastaus mun rukouksiin!! Joku/jotkin muutki on asiaa aatellu samoin tavoin!”

Suomi24:stä löytyvä lainaus tiivistää liiton eetoksen: “Viimeinkin joku uskaltaa puhua ihan virallisesti työstä pelkkänä kontrollipolitiikkana ja hyödyttömänä taakkana, ‘velvollisuutena’ = pakkotyönä ihmisille. [– –] Nykyajan työelämästä on tullut niin viheliäistä orjuutta, että tämä pitäisi saada loppumaan välittömästi, en jäisi kaipaamaan tällaista ‘työelämää’.”

Työstäkieltäytyjäliitto harjoittaa taistelevaa työläistutkimusta ja prekaaria järjestäytymistä. Liiton verkossa toteuttama kysely keräsi 101 vastaajaa. Lisäksi liiton jäsenet haastattelivat perinteisestä työstä kieltäytyviä hahmoja, kuten seksityöläistä, latte-aitia, akateemikkoja, aktivisteja, taiteilijoita ja kannabis-keksien myyjää. Aineiston pohjalta kirjoitettiin Työstäkieltäytyjän käsikirja (Into 2019). Työryhmässä esitellään Työstäkieltäytyjäliiton toimintaa liiton keräämän aineiston ja kirjan pohjalta.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO. 9:00–11:00

RYHMÄ 1

Jukka Peltokoski:

Prekariaatti on 2000-luvun yhteiskunnallinen toimija

Prekariaatin ja prekaarin työn käsitteet ovat tulleet Suomeen 2000-luvulla yhteiskunnallisten liikkeiden myötä. Käsitteistä on tullut myös yliopistotutkimuksen vakiintunutta kalustoa. Mitä prekariaatilla ja prekaarisuudella tarkoitetaan?

Prekariaatti viittaa ihmisiin, jotka kokevat erityistä taloudellista turvattomuutta ja yhteiskunnallista oikeudettomuutta. Prekaarisuus tarkoittaa kokemusta oman olemassaolon epävarmuudesta ja olemisesta toisten armoilla. Prekariaattiin luetaan tyypillisesti sellaisia ryhmiä kuin määrä- ja osa-aikainen työvoima, vuokratyövoima, itsensä työllistäjät, yksityrittäjät, työttömät, nollatuntisopimuksella työskentelevät sekä pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Alustatalous on uusin luku prekariaatin muotoutumisessa.

Selvennän esityksessäni prekariaatin käsitettä ja vastaan työelämätkijoiden kritiikkiin prekariaattikeskustelua kohtaan. Käyn läpi työvoimatilastot vuodelta 2018 ja pohdin, millainen joukko ihmisiä niiden perusteella voidaan laskea prekariaattiin. Kyseenalaistan kuitenkin tilastojen perimmäisen selitysvoinman prekariaatin määrittelyssä.

Liikkeiden luomana käsitteenä prekariaatin tarkoituksena on ollut mobilisoida ihmisiä vastarintaan. Työelämätilanteen lisäksi kyse on laajemmin yhteiskunnallisen epävarmuuden ja oikeudettomuuden kokemuksesta. Prekariaatti viittaa 2000-luvun yhteiskunnalliseen toimijuuteen.

Justice4Couriers:

Alustatalous ja itsensätyöllistäminen - Esimerkkinä Justice4Couriers-kampanja

Olemmeko työelämän muutostaipaleella? Alustatalous on suhteellisen uusi ilmiö, joka näyttää leviävän eri toimialoille. Mediassakin vahvasti näkyvät kampanjat Justice4Couriers on nostanut esille alustatalouden ikäviä puolia. Lyhykäisyydessään ilmaistuna kampanjassa pyritään saamaan Woltin ja Foodoran läheteille tunnustus työsuhteen olemassaolosta.

Tällä hetkellä ruokalähetit toimivat toimeksiantosopimuksilla ja kantavat yrittäjän riskiä. Heillä ei kuitenkaan ole yrittäjän vapauksia tai mahdollisuuksia kasvattaa voittoa työstään. Yrittäjän riski näyttyy esimerkiksi seuraavasti: työvuorojen saaminen suhteutettuna kysyntään, työvälineiden mahdollinen arvonalennus, palkanalennus yksipuolisesti sekä sopimuksen purkaminen kevyesti. Yrittäjän riski onkin se ongelma, mihin työväenluokka tulee todennäköisesti törmäämään alustataloudessa. Onko ruokalähetien kampanja vain jäävuoren huippu, vai onko se ennustus tulevaisuuden työelämästä, jossa työttömyys on suurta ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien neuvotteluasema huonontuu merkittävästi. Huolena onkin teknologiamurroksen mahdollinen vaikutus työttömyyden lisääntymiseen ja sitä kautta työttömyyden uudelleen jakamiseen.

Työläisten neuvotteluasemaa ovat nostaneet perinteisesti korkea työllisyysaste sekä sosiaaliturva, mutta mitä tapahtuu, jos työttömyydestä tulee uusi normi? Esityksessäni käydään läpi, mistä Foodoran Justice4Couriers-kampanjassa on kyse ja millaisia kysymyksiä työelämän tulevaisuudesta se herättää.

Sanna Rouhiainen, Turun yliopisto:

Hypeä ja hankaluuksia – korkeasti koulutettujen, prekaaria työtä tekevien kokemuksia ja näkemyksiä ansioiden hankkimisesta digitaalisten alustojen kautta

Maailmalla alustatyömarkkinat kasvavat, puhututtavat, innostavat ja huolettavat. Suomessa ansioiden hankkiminen alustojen kautta on vielä varsin marginaalinen ilmiö, sillä Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 vain 0,3 prosenttia suomalaisista tienasi vähintään neljäsosan ansiostaan digitaalisten alustojen kautta.

Talven 2017-2018 aikana toteutimme SWiPE-tutkimushankkeessa (Smart Work in Platform Economy) kyselytutkimuksen, jossa tarkastelun kohteena olivat akavalaisien eli korkeasti koulutettujen asiantuntijatyötä tekevien kokemukset ja näkemykset mm. työn digitalisoitumisesta sekä alustatyöstä. Kyselyn perusteella noin kolmasosa akavalaisista olisi kiinnostunut tekemään työtä alustojen kautta. Jopa 22 prosenttia akavalaisista ilmaisi olevansa valmiita hoitamaan sosiaaliturvaan liittyvät velvoitteet itse, jos voisivat työskennellä alustojen kautta.

Kaikkein kiinnostuneimpia alustatyöstä ilmaisivat olevansa prekaaria työtä tekevät itsensätyöllistäjät (freelancerit, yksinyrittäjät ja ammatinharjoittajat) sekä epätyypillisissä työsuhteissa olevat keikkatyöläiset. Kyselyn jatkotutkimuksena toteutimme syksyn 2018 kuluessa 12 yksilöhaastattelua, joissa edellä mainittuun ryhmään kuuluvat henkilöt kertoivat alustatyötä koskevista kokemuksistaan ja

näkemyksistään. Osalla haastateltavista oli kokemusta työn tekemisestä alustojen kautta, mutta osalla ei. Haastatteluissa käsiteltiin myös yleisemmin prekaaria työtä. Haastatteluissa esitettyjen konkreettisten kokemusten perusteella alustatyö nähtiin joustavana tapana hankkia ansioita, mutta se koettiin hyväksi vaihtoehdoksi vain tietyissä tilanteissa. Yleisesti ottaen ansioiden hankkiminen alustojen kautta ei vaikuttanut realistiselta vaihtoehdolta juuri tällä hetkellä. Sen sijaan tulevaisuuden osalta alustatyöhön liitettiin paljon toivoa ja myönteisiä odotuksia, vaikkakin hyvin teoreettisella ja yleisellä tasolla.

Anna Simola, Helsingin yliopisto

Elämää reunalla: Nuorten korkeakoulutettujen EU-maahanmuuttajien prekaarit työelämäreitit ja pakotettu välitilaisuus

Liikkuvuudesta EU:n ylijarjaisilla työmarkkinoilla on tullut yhä houkuttelevampaa ammatillisille työurille siirtymään pyrkiville nuorille, jotka kohtaavat erityisiä haasteita Euroopan prekarisoituvilla työmarkkinoilla. Nuoret EU:n sisäiset maahanmuuttajat saattavat kuitenkin kohdata prekaareja olosuhteita myös kohdemaassaan. Tällöin he voivat yllättäen huomata myös laillisen asemansa olevan epäselvä ja epävarma, koska useat EU-maat ovat viime vuosina pyrkineet rajoittamaan oleskeluun ja sosiaaliturvaan liittyviä oikeuksia sellaisten EU-kansalaisten osalta, jotka eivät kykene osoittamaan olevansa vakaassa työmarkkina-asemassa.

Tämä artikkeli pohjaa Etelä-Euroopasta ja Pohjoismaista Brysseliin muuttaneiden nuorten korkeakoulutettujen maahanmuuttajien narratiiviin haastatteluihin. Haastateltavat olivat muuttaneet Brysseliin aikeenaan edistää siellä työuraansa, mutta kohdanneet työttömyyttä ja päätyneet eri tavoin prekaareiksi katsottaviin työsuhteisiin (mm. lyhytaikaiset projektityöt, harjoittelut, vuokratyö ja näennäisesti itsenäinen ammatinharjoittajuus korkeakoulutusta vaativilla sektoreilla sekä satunnainen ja/tai informaali työ matalapalkkasektoreilla).

Artikkelissa analysoin, kuinka he tekevät ymmärrettäväksi pysähdyksiin jääneitä siirtymäänsä. Esitän, että heidän kokemuksiaan voidaan kuvata 'pakotetun välitilaisuuden' -käsitteellä (eng. enforced liminality), koska juuri prekaarin työn ja institutionaalisten esteiden yhdessä muodostama 'limbo' usein esti heitä pyrkimästä kohti tavoitteitaan uudessa maassa. Huolimatta eroista nuorten maahanmuuttajien olosuhteissa ja liikkumavarassa, jotka vaihtelivat heidän kansallisen ja sosiaalisen taustansa mukaan, heidän kokemuksiaan yhdisti usein tunne elämisestä reunalla. Tämä tarkoittaa, että he kokivat olevansa alati vaarassa pudota, eivät ainoastaan työmarkkinoilta, mutta myös läpi hyvinvointivaltioiden epäluotettavien turvaverkkojen. Näihin kokemuksiin liittyi myös pelko vajoamisesta uupumukseen sekä – erityisesti eteläeurooppalaisten osallistujien kohdalla – pelko paluusta vanhempien kotiin pakon edessä.

Tutkimuksen havainnot viittaavat siihen, että tällaiset maahanmuuttokokemukset saattavat jättää pitkäaikaisia jälkiä nuorten talouteen ja työuriiin, sekä vaikuttaa negatiivisesti heidän sosiaaliseen, psykologiseen ja jopa fyysiseen hyvinvointiinsa.

Marjo Ylhäinen, Itä-Suomen yliopisto

Prekaari työ ja työtaisteluoikeus

Olen tarkastellut kollektiivista neuvotteluoikeuden mahdollisuuksia prekaarin yhteiskunnan kontekstissa artikkelissa Säilyykö kollektiivinen neuvotteluoikeus jälkiteollisessa yhteiskunnassa (2018, teoksessa Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta, (toim.) Suoraranta & Leinikki). Alustus virittää artikkelissa esitetyn pohjalta kysymyksiä kollektiiviseen neuvotteluoikeuteen liittyvän työtaisteluoikeuden toteuttamisesta prekaarissa työssä.

Työntekijöiden kollektiiviset oikeudet voi ymmärtää ensinnäkin tapana hallita olemassaolon turvattomuutta. Turvallisuuden tuottamisessa ne ovat osa fordistisen hallinnan hyvinvointivalttiollista tekniikkaa, jossa turvallisuuden tuottaminen rakentuu normaaliuden, tässä tapauksessa palkkatyöntekijyyden, hallinnalle (Isabel Lorey, 2015). Sen sijaan jälkiteollisen yhteiskunnan uusliberalistiset hallinnan tekniikat pyrkivät pitämään turvattomuuden siedettävänä, eivät niinkään poistamaan turvattomuutta. Hallinnan kohteena on erilaisuus normaaliuden sijasta. (Lorey, 2015, 70). Voimmeko ajatella, että erilaistuvat ja marginalisoituvat työntekemisen tavat muodostuvat hallinnan kohteeksi jälkiteollisessa yhteiskunnassa? Työoikeudessa työntekijöiden oikeudet rakentuvat vahvasti oletukselle työsuhteisesta työstä, vaikka työoikeudessa on kyse työstä, työllistymisestä ja työntekijän suojelemisesta. Voidaan kuitenkin väittää, että työoikeuden välttämätön ehto ei ole työsuhde kuvaamassa työtä tekevän ihmisen suojarvetta. (Arthurs 2013,18, 21, Veneziani 2009, 127–128).

Oikeus neuvotella kollektiivisesti on perusoikeus, jota ammattiliitto toteuttaa viime kädessä työtaisteluoikeuden avulla. Kollektiivisen neuvotteluoikeuden toteuttamisen keskeinen tukipilari on työtaisteluoikeus. Sekä neuvotteluoikeus että työtaisteluoikeus ovat yksilön oikeuksia, mutta niiden käyttämisen edellytyksenä on kollektiivinen toiminta. Neuvottelu- ja työtaisteluoikeuden käyttäminen on oikeutettua ennen kaikkea silloin, kun ne toteutetaan kollektiivisesti, Suomen oikeudessa yhdistymisvapauden puitteissa.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2016:12 yhtiön työntekijöiden toimeenpanevat seisaukset eivät olleet ammattiyhdistyksen toimeenpanemia, vaan työtaistelutoimenpiteissä oli ollut kysymys työntekijöiden omasta toiminnasta, joka ei ollut yhteydessä ammatillisen järjestäytymisen vapauteen. Yhtiö ei siten ollut toiminut syrjintäkiellon eikä yhdistymisvapauden käytön estämisen ja rajoittamisen kiellon vastaisesti, kun työnseisauksesta oli koitunut tulospalkkion menettämisen muodossa kielteisiä seuraamuksia työntekijöille. Tapaus osoittaa, miten työtaisteluoikeus on lähtökohtaisesti yksilön oikeus, jonka toteuttaminen kanavoituu työntekijäjärjestön kautta. Tällöin työntekijäjärjestö kantaa myös työtaistelutoimenpiteen seuraukset. Prekaarin työn tekijän kannalta työtaisteluoikeuden kiinnittäminen työntekijäjärjestön toimintaan voi kuitenkin olla ongelmallista.

Alustuksessani tarkastelen työntekijöiden etujen ajamiseen liittyviä oikeuksia, erityisesti neuvotteluoikeuteen liittyvää työtaisteluoikeutta, prekaarin työn tekijöiden oikeuksina. Voidaanko, ja millä edellytyksillä prekaarin työn tekijä tunnistaa ja tunnustaa näiden oikeuksien haltijaksi? Tarkastelun aineistona käytän oikeuskirjallisuutta ja oikeustapauksia.

RYHMÄ 2

Emma Lamberg, Turun yliopisto

Itsen työstäminen ja säilyttäminen uudessa työssä: media-alalle valmistuvat nuoret naiset

Artikkeli tarkastelee prekaarin työn ja terapeuttisen kulttuurin suhdetta tarkastellen media-alan työhön kytkeytyviä itsen työstämisen vaatimuksia. Artikkelin aineistona on 20 haastattelua media-alalle (graafinen suunnittelu, viestintä, journalismi) valmistuvien nuorten naisten kanssa. Terapeuttinen kulttuuri läpäisee haastattelut, sillä nuoret naiset puhuvat paljon alan vaatimusten ja kovan kilpailun aiheuttamista riittämättömyyden ja ahdistuksen kokemuksista sekä alaan kytkeytyvistä hyvän itsetunnon vaatimuksista. Ahdistus liittyy osin media-alan murrokseen ja epätyypillisen työn kasvuun, mutta myös siihen, että epäonnistumisen ja torjunnan kokemukset kohdistuvat omaan persoonaan.

Artikkeli kuitenkin haastaa ajatusta persoonan ja työn yhteen nivoutumisesta uudessa työssä ja osoittaa, että haastatteluissa keskeiseksi muodostuu toive itsen säilyttämisestä itsellä. Avaamalla tähän kytkeytyviä strategioita artikkeli tuottaa uutta tietoa aspirationaalisen ja kilpailullisen työkuulttuurin eletyistä ristiriidoista ja tarjoaa uuden näkökulman keskusteluun työelämän muutoksesta ja terapeuttisesta kapitalismista.

Essi Ahlroth, Turun yliopisto

Sisällöllisesti rikasta, taloudellisesti köyhää - Tutkimus kulttuuri- ja käsityöaloilla toimivien yrittäjien yrittäjyyteen suhtautumisesta

Esityksessä tarkastellaan kulttuuriyrittäjien yrittäjyyteen suhtautumista ja sitä, mitkä tekijät vaikuttavat yrittäjyyteen suhtautumiseen. Tutkin aikaisemman tutkimuksen ja tilastojen valossa kulttuurin asemaa, sen tuottamisen tapoja, sekä niitä seikkoja, joista käsin kulttuurin tuottamista yhteisin voimin on perusteltu. Pyrin kuvaamaan ja ymmärtämään kulttuuriyrittäjien kokemuksia ja löytämään joitakin mahdollisia toimia kulttuuriyrittäjien toimintaedellytysten ja olosuhteiden parantamiseksi.

Tutkimuksen aineistona on sitä varten vuoden 2017 syksyllä kerätty kyselyaineisto (N=212). Kysely on toteutettu internetissä yhteistyössä kulttuuri- ja käsityöaloilla toimivien järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Analyysissa hyödynnän kvantitatiivisia menetelmiä, pääasiassa logistista regressioanalyysiä. Tulkintaa tukevat myös kyselyyn vastanneiden yrittäjien kirjoittamat vapaat palautteet ja ajatukset, joita heiltä on kyselylomakkeen lopussa pyydetty. Perusjoukko, kulttuuriyrittäjät on luonteeltaan vaikeasti rajattavissa. Tämän vuoksi aineisto on edustavan otoksen sijaan näyte.

Kyselyyn vastanneet yrittäjät ovat yrittäjyyteen usein melko tyytyväisiä tai suhtautuvat asiaan neutraalisti. Työhönsä vastaajat suhtautuvat hyvin innostuneesti ja intohimoisesti, vaikka moni kertoikin kokevansa itsensä uupuneeksi. Ammatti-identiteetti oli yrittäjille useimmiten ensisijainen suhteessa yrittäjäidentiteettiin. Sekä vahinko- että pakkoyrittäjyys olivat vastaajien keskuudessa suhteellisen yleisiä ilmiöitä. Monet eivät kokeneet yrittäjyys käsitteen kovin hyvin kuvaavan itseään tai omaa työtään.

Tutkimuksen perusteella vastaajan hyvillä yrittäjyyteen liittyvillä taidoilla ja tiedoilla sekä koulutuksen antamalla eväillä on merkitystä yrittäjyyteen suhtautumisessa. Yrittäjät, jotka kokivat omat taitonsa puutteellisiksi, olivat tyytymättömpämpiä yrittäjyyteen kuin muut. Myös korkea työhyvinvoinnin taso, tyytyväisyys tulotasoon ja yrittäjyyden vapaaehtoisuus vaikuttivat positiivisesti vastaajien yrittäjyyteen tyytyväisyyteen.

Yleisellä tasolla näyttää siltä, että yrittäjyyteensä tyytyväiset vastaajat ovat ominaisuuksiltaan ja lähtökohdiltaan lähempänä perinteistä käsitystämme yrittäjästä ja yrittäjyydestä, kuin yrittäjyyteen tyytymättömät.

Henri Koskinen, Turun yliopisto

Startup-yrittäjyys ja epäonnistuminen

Tarkastelen esityksessäni, miten suomalaisessa startup-opas- ja tietokirjallisuudessa startup-yrittäjiksi hamuavia opastetaan selviytymään vaikeuksista ja epäonnistumisista. Suomalaisessa jälkiteollisessa tietotaloudessa startup-yrittäjyys on muotoutunut entistä tärkeämmäksi paitsi talouskasvun ja työpaikkojen luonnin kannalta, myös identiteetin ja kansalaisuuden kannalta. Menestyneet suomalaiset startupit – Rovion ja Supercellin johdolla – sekä Slushin kaltaiset tapahtumat ovat myötävaikuttaneet startup-yrittäjyyden positiiviseen nosteeseen ja näkyvyyteen ja tuoneet yhteiskunnalliseen valokeilaan uudenlaisen hahmon: menestyvän, kansainvälisen ja intohimoisen startup-yrittäjän.

Startup-yrityksen määritelmä on kuitenkin monitulkintainen, eikä myöskään startup-yrittäjyys ei ole selvärajaista tai jäsentynyttä. Tätä epämääräisyyttä selventämään on Suomessa 2010-luvulla julkaistu useita opaskirjoja, jotka tähtäävät sen selittämiseen, mitä startup-yrittäjyys on, miten startup-yrittäjäksi tullaan ja millaista on olla startup-yrittäjä. Kirjallisuudessa epävarmuus, vaikeudet ja epäonnistuminen määritellään yleisesti startup-yrittäjyyden keskeisiksi piirteiksi, ja yksilöä rohkaistaan kehittämään keinoja, joilla pärjätä epävakauden luonnehtimassa toimintaympäristössä. Tämä niveltyy jälkimodernin työn ja talouden teoriassa kehitelyihin ajatuksiin itsen tekniikoista: kansalaisia kutsutaan tulemaan optimaaliseksi, yrittäjämäisiksi kansalaisiksi muokkaamalla itseään erilaisin terapeuttisin käytännöin.

Tarkastelen esityksessäni tästä näkökulmasta, miten suomalaisten startup-opaskirjojen yleisöä – startup-yrittäjiä ja sellaiseksi aikovia – opastetaan kohtaamaan epävarmuus ja epäonnistuminen sekä millaisia selviämiskeinoja nostetaan esiin. Tutkimusaineisto koostuu yhdeksästä 2010-luvulla julkaistusta suomalaisesta startup-kirjasta.

Miikka Pyykkönen, Jyväskylän yliopisto

Höttöteollisuuden terapeuttisesta yrittäjyyspöhinästä kollektiiviseen toimintaan?

Suomessa on katkeamatta puhuttu yrittäjyydestä kansantalouden potentiaalisena pelastajana kaksikymmentä vuotta. Poliitiikkaohjelmat, koulutus-, kehittämis- ja yrittäjäorganisaatiot, konsultit ja erilaiset elämänhallintavalmentajat ovat tuottaneet monenkirjavia puhetapoja ja käytäntöjä. Ne

kohdistuvat yhä harvemmin varsinaiseen liiketoimintaan eli ulkoiseen yrittäjyyteen, vaan pyrkivät pikemminkin innostamaan yksilöä yrittäjyydestä, harjoittamaan halujaan tai muokkaamaan mieltään.

Kyseisten puhetapojen ja käytäntöjen toiminta suhteessa yksilöön on ennen kaikkea terapeuttista. Ne pyrkivät ratkaisemaan yksilön ongelmia niin, että hänestä tulisi mahdollisimman yrittäjänkaltaisen tai ainakin yrittäjämönteinen. Itse yrittäjyydestä on kaiken keskellä tullut lähestulkoon ”tyhjä merkitsijä” eli termi, johon voidaan liittää melkein mitä tahansa. Yrittäjyyden ympärille syntynyttä, yhä kasvavaa sisällöntuotantokoneistoa kutsun ”höttöteollisuudeksi”. Sen tarkoitus ei ole niinkään korjata yrittäjyyteen liittyviä pulmia kokonaisvaltaisesti, vaan pikemminkin tuottaa uusia haasteita ja ongelmia, joihin se itse voi keksiä uusia, usein näennäisiä ratkaisumalleja, ja joilla se kasvattaa itseään. Monesta yksinyrittäjästä nämä höttöteollisuuden itsen kehittämisen ratkaisut vaikuttavat usein turvanpäiväisiltä sivuseikoilta.

Esitelmässäni tarkastelen puhetapoja, jotka kertovat ”höttömerkityksen” ja ”-puheen” lisääntymisestä. Lisäksi analysoin kriittisesti höttöpuheeseen liittyvää yksilöllisyyttä yrittäjyysterapointia. Lopuksi hahmottelen edunvalvonta- ja osuustoiminnasta nousevia käytännön esimerkkejä hyväksi käyttäen toisenlaisia mahdollisuuksia luoda kollektiivista ja yhteiskunnallista ”terapiaa” yrittäjyyteen. Teoreettiskäsitteellisellä tasolla esitelmä kontribuoi keskusteluun inhimillisen toiminnan - tässä tapauksessa yrittäjyyden - perustavanlaatuisesti yhteisöllisestä luonteesta.

31. Läheissuhteet rakenteiden varassa ja puristuksessa

Koordinaattorit:

Aino Luotonen, Helsingin yliopisto, aino.luotonen@helsinki.fi

Ella Sihvonen, Kela, ella.sihvonen@kela.fi

Vaula Tuomaala, Itä-Suomen Yliopisto, vaula.tuomaala@uef.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18.00

Marjo Ring, Itä-Suomen yliopisto

Kunta ja kansalainen sopimus- ja hoivakumppanina

Julkinen valta haluaa siirtää hoivavastuuta takaisin omaisille ja läheisille. Vastuunsiirrossa korostetaan retorisesti laajaa eri toimijoiden välistä sopimuksellista yhteistyötä, jossa korostuu kommunikatiivisuus ja osapuolten välisten tavoitteiden yhteensovittaminen. Väitöskirjassani tarkastelen omaishoitoa esimerkkinä tästä kunnan ja kansalaisen välisestä yhteistyöstä. Omaishoito yhteistyönä toteutetaan kunnan ja kansalaisen välisellä sopimuksella. Sopimuksen allekirjoitettuaan omaishoitajan odotetaan yhdessä kunnan kanssa kantavan vastuuta läheisen hoivasta.

Olen kiinnostunut omaishoitoon liittyvästä kunnan ja kansalaisen välisestä sopimuksellisuudesta, mitä lähestyn psykologisen sopimuksen käsitteen avulla. Psykologinen sopimus on sopimusosapuolien välinen sanaton sopimus, mikä pitää sisällään yksilön uskomuksen sopimusosapuolien välisistä oikeuksista ja velvollisuuksista.

Tutkimusaineistona on 10 ikääntyneen puoliso-omaishoitajan haastattelut ja 10 kunnan omaishoidonohjauksessa työskentelevän viranomaisen haastattelut. Tutkimusmenetelmänä on käytetty sekä sisällön- että diskurssianalyysiä.

Tulosten mukaan omaishoitoon rakentuva sopimuksellisuus on hyvin jännitteinen. Omaishoitaja kunnan sopimuskumppanina täyttää sopimusvelvollisuutensa tuottamalla yhteiskunnalle taloudellisia säästöjä ja tarjoamalla läheiselleen inhimillistä hoivaa. Kunta omaishoitajan sopimuskumppanina puolestaan vastaa omaishoitajien tuentarpeisiin puutteellisesti, eikä omaishoitajilla ole mahdollisuuksia toimia todellisena neuvottelevana yhteistyökumppanina. Kunnan tarjoama apu painottuu laki omaishoidontuen (937/2005) hengen mukaisesti ensisijaisesti omaishoidettavaan. Omaishoidon ohjauksen työntekijät tunnistavat omaishoidontuen puutteet, mutta kuntaa edustavina sopijoina asemoituvat kunnan edustajiksi, syyllistäen omaishoitajia palvelujen käyttämättömyydestä.

Sopimus kunnan ja kansalaisen välisenä yhteistyön instrumenttina on haasteellinen. Aito sopimuksellisuus ei toteudu vaan omaishoitaja jää näkymättömäksi sopimuskumppaniksi. Omaishoitajan tulee noudattaa kunnan ehtoja, ilman että omaishoitajalla on juurikaan mahdollisuutta neuvotella palvelujen sisältöjä omiin tarpeisiinsa sopiviksi. Vaihtoehdoksi omaishoitajalle jää palveluista kieltäytyminen. Asiantuntijuuteen vedoten omaishoidon ohjaajat puolestaan nimeävät

palveluista kieltäytymisen omaishoitajan ja omaishoidettavan väliseksi läheissuhteen ongelmaksi. Omaishoidon sopimuksellisuutta kuvaa kaksi toisistaan poikkeavaa psykologista sopimusta. Omaishoitajan psykologinen sopimus on emotionaalinen, joustava ja laaja-alainen, mikä törmää työntekijän byrokraattiseen sopimukseen, jota ohjaa hierarkkisuus, rationaalisuus, kuuliaisuus ja asiantuntijuus. Julkisen vallan retoriikka kansalaisen ja kunnan välisestä yhteistyöstä ja kommunikaatiosta ei näytä toteutuvan ainakaan omaishoidossa.

Nita-Helena Taivaloja, Helsingin yliopisto

Oikeus näkyä, kuulua ja olla olemassa. Diskurssianalyttinen näkökulma monisuhteisten palvelukohtaamistarinoihin

Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian oppiaineeseen tekemässäni pro gradussa tarkastelin monisuhteisten kertomia tarinoita kohdatuksi tulemisesta sosiaali- ja terveysalan palveluissav Suomessa. Monisuhteisuus on kattokäsite erilaisille seksuaalisille, rakkaudellisille tai muuten emotionaalisesti intiimeille läheissuhteille, joissa on yhteisten sopimusten mukaisesti enemmän kuin kaksi osapuolta. Monisuhteisuuden sateenvarjon alle kuuluvat esimerkiksi polyamoria, swinging, avoimet suhteet ja ihmissuhdeanarkismi.

Tutkielman aineisto koostui kolmentoista monisuhteisen 43:sta suullisesti ja kirjallisesti tuotetustarinasta, joissa kerrottiin kohdatuksi tulemisesta yksittäisten työntekijöiden kanssa sekä palvelurakenteissa. Tavoitteena oli selvittää: 1) Minkälaisia puhetapoja palvelukohtaamistarinoista on tulkittavissa? 2) Minkälaisia puhujapositioneita näissä puhetavoissa rakentuu? Tutkielmaa ohjasi sosiaalisen konstruktionismin tieteenfilosofia ja aineiston analyysimenetelmänä hyödynnettiin kriittisen diskursiivisen psykologian diskurssianalyttisiä työkaluja; tulkintarepertuaareja ja subjektipositioneita.

Aineistosta oli tulkittavissa viisi puhetapaa, joilla haastateltavat konstruoivat kohdatuksi tulemistä: normatiivisuuden, leiman pelon, tuomitsevan kohtaamisen, osaamattoman kohtaamisen ja positiivisen kohtaamisen tulkintarepertuaarit. Kaksi ensimmäistä tulkintarepertuaaria kertovat siitä, millaista on yleisluonteisesti käyttää palveluita monisuhteisena ja miten valtavirrasta poikkeaminen konstruoituu tälle vähemmistöryhmälle yksittäisiä kohtaamistilanteita laajemmissa konteksteissa. Normatiivisuuden tulkintarepertuaarissa palveluiden ja työntekijöiden katsottiin edustavan yhteiskunnan hegemonisia arvoja ja näkemyksiä. Leiman pelon tulkintarepertuaarissa taas korostui tuomitukseksi tulemisen pelko normeista poikkeamisen vuoksi.

Muissa tulkintarepertuaareissa on kyse konkreettisista kohdatuksi tulemisen tavoista spesifeissä tilanteissa yksittäisen työntekijän kanssa. Tuomitsevan kohtaamisen tulkintarepertuaarissa työntekijän kerrottiin asennoituneen monisuhteisuuden negatiivisesti. Osaamattoman kohtaamisen tulkintarepertuaarissa työntekijän kerrottiin olevan tietämätön monisuhteisuusasioissa. Positiivisen kohtaamisen tulkintarepertuaarissa työntekijän toimintaa konstruointiin myönteisessä valossa.

Haastateltavien kokemuspuhetta voidaan luonnehtia kehämäisesti. Kehämäinen prosessi syntyy

yleisestä normatiivisuudesta, johon sisältyvät yhteiskunnalliset säännöt siitä, mikä on luonnollistaja hyväksyttävää. Yhteiskunnan normatiivisuus sekä monisuhteisten omakohtaiset ja jaetut negatiiviset kokemukset palvelukohtaamisista aiheuttavat yksilöllistä ja kollektiivista vähemmistöstressiä. Vähemmistöstressin vuoksi moni vaikenee suhdemuodostaan palveluita käyttäessään, mikä vaikuttaa

monisuhteisuuden näkymättömyyteen. Näkymättömyyden vuoksi tietoa monisuhteisuudesta on vähän, mikä taas vahvistaa normatiivisuutta. Huomionarvoista on myös, että positiivisuus rakentui tarinoissa tuomitsemisen poissaolon kautta. Lisätutkimus monisuhteisuudesta Suomessa olisi tarpeellista monisuhteisuuteen liittyvän stigman purkamisessa.

Johanna Hedman ja Elina Stenvall

Palvelujärjestelmä nuorten arkisen osallistumisen mahdollistajana?

Nuorten aikuisten yhteiskuntaan kiinnittyminen ja osallisuuden kokemus ovat vahvasti sidoksissa siihen, miten heidän arkensa on järjestynyt lapsuuden ja nuoruuden aikana. Esimerkiksi nuoret, jotka ovat olleet lastensuojelun sijaishuollossa ja tarvinneet mielenterveyspalveluita, ovat monesti sellaisia, jotka jäävät ja jotka jätetään syrjään. Yhä useammin näiden nuorten osallisuutta pyritään tukemaan erilaisin aikuisjohtoisesti järjestetyin ryhmätoiminnoin ja kehittämishankkein, mutta kokevatko nuoret itsensä aktiivisina toimijoina? Tukevatko nykyiset palvelumme nuorten osallisuutta?

Osallisuuden kasvun voi ajatella olevan syrjäyttävän toiminnan vastakohta ja edistävän yhteiskuntaan kiinnittymistä. Toimijuuden kokemus ja osallisuus ovat edellytyksiä sille, että ihmiselle syntyy käsitys itsestään toimijana suhteessa yhteiskuntaan. Kun nuori tarvitsee lastensuojelun tai psykiatrian palveluiden tukea, tulisi myös niissä huomioida arkisen osallistumisen mahdollisuus. Sen avulla palvelujärjestelmä voi vahvistaa nuoren kyvykkyyttä ja lisätä keskeistä hyvinvoinnin osaa: yhteisöön ja yhteiskuntaan liittymistä.

Tämä edellyttää palveluiden ja yhteiskunnan rakenteen keskittymistä positiivisiin yhteyksiin sekä merkityksellisiin ja tukeviin ihmissuhteisiin. Toisaalta lastensuojelussa ja nuorisopsykiatriassa palvelut asemoituvat tuen, kannattelun ja kontrollin välimaastoon – voivatko palvelut tästä huolimatta toimia arkisen osallistumisen ja toimijuuden mahdollistajana?

Puheenvuoromme pohjautuu suunnitteilla olevaan tutkimukseen, joka tulee osaksi Hedmanin sosiaalityön tieteenalan väitöskirjaa. Väitöskirjassa tarkastelussa ovat nuorten mielenterveyden tueksi suunnatut palvelut rakenteiden ja yksikön näkökulmasta. Tarkoitus on selvittää, miten palvelujärjestelmää voisi kehittää vastaamaan nuorten tarpeita niin resursoinnin, kohdentamisen kuin nuoren toimijuuden tukijana.

Osatutkimuksessa selvitämme, miten nuoret aikuiset kuvaavat arkisen osallistumisensa mahdollisuuksia ja palveluiden keinoja tukea sitä. Selvitämme haastatteluaineistolla nuorilta, miten he itse näkevät ja ovat nähneet osallistumisensa mahdollisuudet. Kysymme, missä paikoissa ja millä tavoin nuoret ovat palveluissa kokeneet, että heidän näkemyksensä on huomioitu. Tavoitteena on saada tietoa, miten nuorille suunnattuja palveluita voidaan tästä näkökulmasta kehittää.

Esityksessämme pohdimme tällaisen tutkimuksen toteuttamista sekä tulosten merkitystä nuorisotutkimuksen kentällä ja palvelujärjestelmän kehittämisessä.

Hanna-Mari Heinonen, Ella Sihvonen, Anneli Miettinen, Miia Saarikallio-Torp ja Karoliina Koskenvuo, Kelan tutkimus

Yksi osoite – kaksi kotia: Lasten asumisjärjestelyt ja vuoroasuminen eroperheissä

Vanhempien erilleen muuton kokee arvioiden mukaan vuosittain noin 30 000 lasta tai nuorta. On viitteitä siitä, että yhä useammin eroperheet päätyvät lasten kohdalla ns. vuoroasumisjärjestelyyn, joissa lapsilla on käytännössä kaksi kotia. Vuoroasumisen yleisyydestä ei kuitenkaan ole saatavilla luotettavaa tietoa, koska virallisesti eroperheiden lapset voivat ovat kirjoilla vain toisen vanhemman osoitteessa. Ilmiön laajuuteen liittyvän epävarmuuden lisäksi toistaiseksi on saatavilla hyvin rajoitetusti tietoa siitä, minkälaisia vaikutuksia vuoroasumisjärjestelyillä on vanhempien ja lasten hyvinvointiin. Erityisen vähän tiedetään vuoroasumisen vaikutuksista toimeentuloon, sosiaalisiin verkostoihin sekä etuuksien ja palvelujen saatavuuteen ja käyttöön.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten etuus- ja palvelujärjestelmä nykyisellään tukee tai estää vanhempien mahdollisuuksia ylläpitää vuoroasumisjärjestelyä ja edistää omaa ja lastensa hyvinvointia. Tutkimus toteutetaan valtakunnallisesti edustavalla kyselyllä, joka on suunnitteluvaiheessa. Kysely kohdistetaan noin 9 000 alle 18-vuotiaan lapsen vanhemmalle, jotka eivät asu yhdessä lapsen toisen vanhemman kanssa.

Tutkimuksessa selvitetään lasten asumisjärjestelyjä vanhempien eron jälkeen. Tutkimus tuottaa tietoa lasten vuoroasumisen yleisyydestä, lasten asumiseen ja elatukseen liittyvistä käytännön järjestelyistä eroperheissä sekä asumisratkaisujen yhteydestä eri taustatekijöihin kuten vanhempien koulutukseen ja muihin sosioekonomisen aseman mittareihin, perhetilanteisiin (esim. uusperheet), kotien maantieteelliseen sijaintiin, sekä lapsen ikään ja mahdollisiin erityistarpeisiin. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään vanhempien näkemyksiä asumisjärjestelyiden toimivuudesta, ratkaisuihin vaikuttaneita tekijöitä sekä mielipiteitä perheiden etuuksista ja palveluista ja niiden toimivuudesta eroperheissä.

Kyselytutkimus on osa VN-TEAS Lasten vuoroasuminen 2019 –2020 –hankekokonaisuutta, josta Kelan tutkimus on vetovastuussa. Tutkimusta tehdään yhteistyössä Kelan aktuaari- ja talouspalveluryhmän, Turun yliopiston ja Tampereen yliopiston kanssa.

Aino Peltokangas, Itä-Suomen yliopisto

Lapsiperheen hyvä koti. Ammattilaisten odotukset ja yhteiskunnalliset normit

Kodilla on aina ollut hyvin keskeinen merkitys lapsiperheiden arkielämän tukipilarina (Allan & Crow 1989). Vaikka kodista on tullut viime vuosikymmenien aikana monella tapaa yhä tärkeämpi osa yksityistä elämää (Allan 1989) ja yksilöllistä hyvinvointia (Suikkanen & Kunnari 2010), on kodin merkitykset ja käytännöt tiiviissä yhteydessä myös aikaan ja ympäröivään yhteiskuntaan (Dovey 1985).

Viime vuosina yhteiskunnallisen ohjauksen rooli kotona on kasvanut. Lapsiperheille on lisätty kotiin kulkeutuvia perhepalveluja, kuten sosiaalihuoltolain määrittelevää kotipalvelua. Sosiaalihuoltolain mukaisen kotipalvelun tarkoitus on ennalta ehkäisevästi tukea perheiden arjessa selviytymistä erilaisissa erityisissä perhetilanteissa (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 19§). Millaisena perheiden kotona työskentelevät ammattilaiset näkevät ”hyvän” lapsiperheen kodin ja kodin ympäristön? Kodin ja

yhteiskunnallisen tuen välisen suhteen tarkastelu on tärkeää, sillä se tuo näkyväksi kotiin liittyviä sosiokulttuurisia merkityksiä ja erilaisia odotuksia.

Tarkastelen tutkimuksessani sitä, millaisia asioita lapsiperheiden kanssa työskentelevät ammattilaiset pitävät kodissa tärkeänä. Olen kiinnostunut siitä, millaisia odotuksia ammattilaiset asettavat kodille ja millä tavalla koti tilana näyttäytyy lapsiperheiden kanssa tehtävässä käytännön työssä. Tutkimuksen aineisto koostuu pääkaupunkiseudun kuntien lapsiperheiden kotipalvelun asiantuntijoiden ja työntekijöiden haastatteluista. Hyödynnän aineistojen tulkitsemisessa sisällönanalyysiä. Tutkimus on osa väitöskirjatyötä, joka käsittelee kodin tilallisten merkitysten, perhesuhteiden muutosten ja hyvinvoinnin yhteyttä erilaisissa vanhemmuuden murroskohdissa.

Tutkimuksessa on kerätty ensimmäinen haastatteluaineisto, jonka analysoiminen on käynnissä. Haastatteluaineiston alustava analyysi osoittaa, että kodin fyysistä ympäristöä pidetään monella tapaa tärkeänä toimivan perhe-elämän ja perheenjäsenten hyvinvoinnin kannalta. Fyysisen ympäristön odotettiin tukevan perheen arkirutiineja ja yhdessäoloa, mutta kodin tuli tarjota perheenjäsenille myös yksityisyyttä ja omaa tilaa. Ammattilaiset hyödynsivät kodin ympäristöä paitsi vanhempien ja lasten hyvinvoinnin sekä perheen tilanteen arvioimisessa myös hyvinvoinnin tukemisessa. Avaan esityksessäni yhteiskunnallisen ohjauksen näkökulmaa ja ensimmäisen artikkelikäsikirjoituksen alustavia tuloksia.

Anne Mattila, Helsingin yliopisto

Pienten lasten äitien lapsenhoitoa ja ansiotyötä koskeva ratkaisu osana hyvältä tuntuvan arjen rakentamista

Tutkimusta motivoi suomalaisen perhepolitiikan erityispiirre, jossa sekä pienten lasten kotihoitoa että päivähoitoa tuetaan tarkoituksena mahdollistaa alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmille mahdollisuus valita lapsenhoitomoto ja samalla tehdä valinta ansiotyössä käymisen ja lapsen kokopäiväisen hoitamisen välillä. Järjestelmää kohtaan osoitetun kritiikin mukaan edellytyksiä tosiasialliselle valinnanvapaudelle ei kuitenkaan ole. Nyt esitarkastusvaiheessa olevan väitöstutkimukseni tarkoituksena on selvittää pienten lasten äitien ansiotyön ja kokopäiväisen lapsenhoidon välillä tekemän valinnan prosessia ja kokemusta valinnanvapauden toteutumisesta.

Tutkimus selvittää valinnan muotoutumista äitien antamien perustelujen pohjalta ja täydentävänä aineistona on käytetty aihetta käsitteleviä kirjoituksia mediassa. Tutkimukseen on haastateltu 35 korkeasti koulutettua, pääkaupunkiseudulla asuvaa, puolisosuhteessa elävää äitiä, joiden nuorin lapsi oli haastattelun aikaan kaksivuotias. Vuosina 2009-2011 tehtyjen haastattelujen rinnalla on samaan aikaan kerätty media-aineisto lehdistä Helsingin Sanomat, Meidän Perhe ja Tulva. Aineistojen analyysissä on käytetty sisällönanalyysiä ja Perelmanin argumentaatioteorian käsitteitä. Teoreettisena viitekehysenä on relationaalinen näkökulma, joka korostaa suhteita ihmisen olemisen ja toiminnan lähtökohtana.

Äitien ansiotyön ja kokopäiväisen lapsenhoidon välillä tekemä ratkaisu on tutkimuksen perusteella osa sitä suhteiden kokonaisuuden järjestämistä, jolla äidit pyrkivät muotoilemaan arkeaan, jotta se tuntuisi hyvältä sekä heidän itsensä että heille merkittävien läheisten, eritoten lapsen kannalta. Tämä ratkaisu on kietoutunut yhteen muiden senhetkistä elämää koskevien ratkaisujen kanssa. Perusteluissa äidit

pohtivat sekä henkilökohtaisia pyrkimyksiään että pyrkimyksiään ylläpitää harmonisia suhteita läheisiinsä.

Osalle äideistä nopea töihin paluu ja toisille puolestaan lapsen hoitaminen kotona on monesta syystä tärkeää. Useat haastatellut äidit kuitenkin kertovat ratkaisun tapahtuneen tilannekohtaisesti ilman valmiita etukäteissuunnitelmia tai näitä suunnitelmia rikkoen. Puolisosuhteen neuvottelut ja käytännöt ovat merkittävä osa ratkaisua ja äidin vastuuta korostava kulttuuri näyttää olevan taustalla siinä, että kysymys työajan säätelystä ja lapsenhoidosta on edelleen usein nimenomaan äidin ratkaistavaksi jäävä kysymys. Haastatteluissa korostuvat henkilökohtaiset ja relationaalisesti muotoutuneet ratkaisut ja olosuhteet, kun taas media-aineistossa korostuvat perhepolitiikan asettamat reunaehdot ratkaisun määrittäjinä.

Vaula Tuomaala ja Samuli Neuvonen, Itä-Suomen yliopisto

Vauvojen äitien tukiverkostot arkea kannattelevana mikrorakenteena

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan vastikään lapsen saaneiden naimattomien helsinkiläisten äitien (n=198) tukiverkostoja. Vastasyntyneen hoiva vaatii vanhemmilta resursseja ja usein myös kotitalouden ulkopuolista apua. Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että uusi perheenjäsen usein tiivistää sukupolvisuhteita, etenkin vauvan äidin ja hänen vanhempiensa välillä. Tuen saaminen ei riipu vain siitä, millaiset läheissuhteet yksilöllä sattuu olemaan, vaan informaalin tuen ja auttamisen tiedetään myös olevan sidoksissa yhteiskunnassa harjoitettuun sosiaalipolitiikkaan (Brandt 2013).

Tutkimukseen osallistuvia äitejä pyydettiin listaamaan lomakkeeseen henkilöt, joilta he saavat emotionaalista tukea ja/tai käytännön apua. Lomakevastaaajista suurin osa oli avoliitossa eläviä (87 %), yli 30-vuotiaita (62 %) äitejä, ja 72 prosenttia äideistä oli korkeasti koulutettuja.

Jäsensimme äitien tukiverkostoja latentin luokka-analyysin avulla saadaksemme selville tukiverkostojen eroja ja yhtäläisyyksiä. Vaikka vastaajien sosiodemografisessa taustassa ei ollut merkittäviä eroja, paljasti äitien listaamiin henkilöihin perustuva analyysi aineistosta kolme tukiverkostotyyppiä. Verkostotyypit erosivat toisistaan siinä, millaiset läheiset suhteet niissä korostuivat: äidinpuoleiset (sukulais)suhteet, ystävyysuhteet vai bilateraaliset (sekä äidin- että isänpuoleiset) sukulaissuhteet.

Tarkastelimme tutkimuksessa myös tukiverkostotyyppien sisältämiä suhteita ja niissä raportoitua tuen laatua. Lisäksi äitien taustamuuttujia ja tukiverkostotyyppiä ristiintaulukoimalla kartoitettiin muun muassa koulutuksen ja parisuhdestatuksen yhteyksiä tukiverkostotyyppeihin. Näin analyysissa muodostui näkemys tuen profiileista (engl. support profiles) eli siitä, millaiset tekijät ovat mahdollisesti yhteydessä tuen ja avun koettuun riittävyteen pienten vauvojen äitien kohdalla.

Tulosten perusteella hauraimmassa asemassa raportoidun emotionaalisen tuen ja käytännön avun suhteen ovat ilman kumppania elävät, matalasti koulutetut äidit, joiden kohdalla avun saanti on suurelta osin ystävien varassa. Suurimmat ja avun suhteen monipuolisimmat tukiverkostot taas on äideillä, joista valtaosa (82 %) on korkeakoulutettuja ja joista suurimmalla osalla oli vanhempia lapsia. Heidän tukiverkostoissaan ovat yleisesti mukana oma puolison lisäksi appivanhemmat sekä omat vanhemmat. Tukiverkostot voi nähdä äidin läheisistä suhteista muodostuvana mikrorakenteena, jonka varassa arki

uuden perheenjäsenen kanssa tulee kannatelluksi. Esityksessä pohdimme myös, mistä näkökulmista eriarvoisuus saadun tuen suhteen on sosiaalipoliittinen kysymys.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Veera Adolfsen, Helsingin yliopisto

Kotityönjako ja sen koettu reiluus naisparien arjessa

Tutkin sosiologian pro gradu -työssäni suomalaisten lapsiperheellisten naisparien kotityönjakoa ja sen koettua reiluutta. Kotitöiden tekeminen on vahvasti sukupuolittunutta sekä Suomessa että kansainvälisesti siten, että naiset tekevät miehiä enemmän kotitöitä ja myös kantavat suuremman kokonaisvastuun arjen suunnittelusta. Sekä yleinen keskustelu että suomalainen aihepiirin tutkimus ovat keskittyneet työnjakoon kahden eri sukupuolta olevan vanhemman perheissä.

Tutkielmassa kysyn, kuinka naisparit kuvaavat kotityönjakoaan ja mieltävät työnjaon reiluutta. Aineistonani on kymmenen syksyllä 2017 tekemääni haastattelua (kaikkiaan viisi erikseen haastateltua pariskuntaa), joita tutkin laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Sovellan analyysissä distributiivisen oikeudenmukaisuuden teoriaa, jota ovat aiemmin soveltaneet kotityötutkimukseen mm. heteropareja tutkinut Constance Gager (1998) ja naispareja tutkinut Ashraf Esmail (2010). Molemmat olivat kiinnostuneita siitä, miten toivotut lopputulokset, oikeutukset ja vertailukohteet rakentavat kotityönjaon koettua reiluutta. Epätasainen kotityönjako voidaan kokea täysin reiluksi, jos sen lopputulos on toivottu (esimerkiksi harmoninen parisuhde), sille löydetään oikeutus (puolison uraa täytyy tukea) ja vertailukohteet puhuvat sen puolesta (esimerkiksi aiemmassa suhteessa kotityönjako on ollut epäreilumpi).

Analyysi on vasta alkuvaiheessa, mutta aineistossa näkyy kiinnostavia jännitteitä, jotka liittyvät työnjaon reilouden kokemukseen. Aineisto ilmentää myös hyvin sateenkaariperheiden tilanteiden ja kokemusten moninaisuutta. Alustavan analyysin perusteella joissain haastattelussa esimerkiksi kulttuurinen ymmärrys (ja itse nähdyt esimerkit) heterosuhteiden työnjaon epäreiluuudesta näyttäytyvät vertailukohteena, joka tekee omasta työnjaosta reilua, koska ”siitä on ainakin keskusteltu”. Toisaalta toisissa haastattelussa nimenomaan kyseenalaistetaan ajatus siitä, että sateenkaariperheissä työt jaetaan mallikelpoisen reilusti ja nimetään sen sijaan heterokaverien suhteet hyväksi malliesimerkiksi itselle.

Anna-Maija Castrén, Itä-Suomen yliopisto

Rentoa refleksiivisyyttä vai patriarkaatin puristusta? Sukunimiratkaisusta vitsailu

Tarkastelen esitelmässä sukupuolten hierarkialla leikkittelyä pariskuntahaastattelussa, joissa käsitellään sukunimivalintaa avioitumisen yhteydessä. Aineistona on 19 ensimmäistä kertaa avioitumassa olevan ja pääkaupunkiseudulla asuvan heteroparin haastattelua. Vaikka nimilaki antaa useita vaihtoehtoja, suurin osa haastatelluista päätyi yleisimpään suomalaisten vihkiparien valitsemaan vaihtoehtoon eli

siihen, että vaimo ottaa miehen nimen ainoaksi sukunimekseen. Aiempi analyysi haastatteluaineistosta osoitti sukunimen vaihtoon liittyvän toimijuustyön sukupuolittuneisuuden: kyseessä on nimenomaan naisten tekemä työ muodostumassa olevan perheen hyväksi. Tässä esitelmässä keskityn haastattelupuheen kohtiin, joissa keskustelu saa leikillisen sävyn ja sukunimiratkaisun eri vaihtoehtoista vitsailaan. Pohdin, onko kyseessä Jokisen (2005) nimeämä *rento refleksiivisyys*, jolla tarkoitetaan sukupuolten tasa-arvon rentoa, rutiininomaiseksi muotoutunutta reflektointia (esimerkiksi kotitöiden jakamisesta keskusteltaessa), vai onko kysymys keinosta etäännyttää mieslinjaiseen sukunimikäytäntöön sisään rakennettu epätasa-arvo haastateltujen omasta parisuhteesta.

Kaisa Kivipuro, Tampereen yliopisto

Kohduttomien naisten lapsiperheellistyminen ja lisääntymiskyvykkyys

Esityksessäni tarkastelen, miten lapsiperheellistymisen haasteiden edessä toimitaan ja lisääntymiskyvykkyyttä tuotetaan tilanteessa, joka usein ymmärretään hedelmättömäksi. Erittelen, kuinka hedelmällisessä iässä olevat kohduttomat naiset neuvottelevat hedelmällisyydestään, kun spontaani raskautuminen tai Suomessa sallitut hedelmöityshoidot lapsen saamiseksi eivät ole mahdollisia, koska sijaissynnytys on Suomessa kiellettyä. Kohduttomuus voi olla joko synnynnäistä tai seurausta kohdunpoistosta, joka on jouduttu tekemään esimerkiksi vakavan sairauden tai synnytyskomplikaation seurauksena. Aineistonani ovat 25 teemahaastattelua, joihin osallistuvat olivat 21–44-vuotiaita. Analyysissa hyödynnetään kriittisen vammaistutkimuksen kyvykkyuden käsitettä (*abledness*), jota sovelletaan hedelmällisyyden (*fertility*) ja hedelmättömyyden (*infertility*) jäsennyksiin lapsiperheellistymisen kontekstissa.

Analyysini perusteella esitän, että vaikka kohduttomuus estää itsesyntyttämän lapsen saamisen, se laajentaa naisten ymmärrystä lisääntymiskyvykkyyydestä, tapoja toimia vanhempana ja muodostaa läheissuhde lapseen. Kun lapsen saaminen on haasteellista, lapsen saaminen ja osallistuminen lisääntymisen prosesseihin, näkökulmasta riippuen, joko mahdollistaa tai pakottaa luovuuteen toivotun päämäärän saavuttamiseksi. Kohduttomien lisääntymiseen liittyvä toimijuus ei rajoita raskauden läpikäymiseen ja synnytykseen, geneettiseen sukulaisuuteen, juridisesti tunnustettuun lapsi–vanhempisuhteeseen tai sijaissynnytyshoitojen saatavuuteen. Nämä hedelmällisyyttä muotoilevat rakenteelliset ja kulttuuriset tekijät kuitenkin osallistuvat lisääntymiskyvykkyuden määrittämiseen ja vaikuttavat lapsen saamisen mahdollisuuksiin. Lisääntyäkseen tai lapsiperheellistyäkseen naiset muotoilevat uudelleen ruumiillista lisääntymispotentiaaliaan tai käyttävät vaihtoehtoisia tapoja tulla vanhemmaksi tai toimia vanhempana. Usein keinot kohti vanhemmuutta muuttuvat sitä mukaan, kun vaihtoehdot vähenevät. Oma lisääntyminen ja vanhemmuus voi toteutua kansainvälisen sijaissynnytyksen tai adoption avulla, sijaisvanhemmuutena tai esimerkiksi kummilasten kanssa läheissiteen luomisena. Lisääntymisen prosesseihin voi osallistua myös avustamalla tuntemattomien lisääntymistä munasoluluovutuksen avulla.

Kirsti Suoranta, Itä-Suomen yliopisto

Eritahtinen yksilöllistyminen ja refleksiivisyyden vaatimus yksin asuvien ikääntyvien homo- ja heteromiesten elämäntarinoissa ja sosiaalisissa verkostoissa

Tutkin väitöstyössäni 1950-luvulla syntyneiden yksin asuvien miesten sosiaalisia verkostoja ja elämäntarinoita. Suomessa yksin asuminen liittyy erityisesti miehillä hyvinvoinnin puutteisiin ja on 2010-luvulla kasvanut eniten 55–64-vuotiaiden miesten keskuudessa. Lisäksi homomiesten elämänkuluissa on usein piirteitä (esim. eronneisuus, leskeys, lapsettomuus), jotka altistavat heitä yksin asumisen haitoille.

1950-luvulla syntyneiden miesten elämäntarinoiden läpi avautuu näkymä Suomen murroskausiin, talouden rakennemuutoksen ja yksilöllistymisen vuosikymmenille sekä sitä kautta laajempaan kysymykseen sosiokulttuuristen muutosten ja yksilöiden elämänkulkujen yhteen kietoutumisesta. Miten makrotason kehityskulut näkyvät miesten itsemäärittelyissä ja verkostoissa elämänkaaren aikana?

Tutkin yhteiskunnallisten muutosten ja elämänkaarten yhteen kietoutumista tarkentaen seksuaalisuuteen ja intiimisuhteisiin, joiden tuottamat ja välittämät sidokset ovat jääneet piiloon verkostotutkimuksessa ja perhesosiologiassa. Seksuaalisuuden yhteiskunnallisen sääntelyn ja normien muutokset näkyvät erityisen selvästi tapaamieni homomiesten haastatteluissa. Heidän nuoruudessaan homoutta pidettiin rikollisena ja sairaana (1971 ja 1981 asti), eikä avoimesti homona eläminen ollut mahdollista. Miesten kertomuksia seksistä värittää nykyaikaan ulottuva paljastumisen pelko, ja verkostoista puuttuvat jäljet seurustelukumppaneista.

Liitän analyysini sosiologiseen yksilöllistymiskeskusteluun. Miten yksilöllistymiskehityksen vaatimus refleksiivisyydestä, elämänhallinnasta ja kommunikaatiosta ihmissuhteissa onnistuu ikääntyvien yksin asuvien miesten kohdalla?

Aineistoni koostuu elämäkertahaastatteluista ja verkostoaineistosta (n=20, tehtynä noin puolet). Verkostoaineisto sisältää systemaattista tietoa miesten verkostoon kuuluvista jäsenistä ja näiden välisistä suhteista, läheisyydestä ja yhteydenpidosta. Lähestymistapani on konfiguraationaalinen. Menetelmällisesti tutkimukseni on laadullista verkostanalyysia ja narratiivista elämäkertatutkimusta. Monimenetelmällisyys mahdollistaa puheessa piiloon jäävän verkostojen monimutkaisen dynamiikan, narratiivisten identiteettien ja kollektiivisten merkitysten analysoinnin samanaikaisesti.

Esitän paperissani alustavia havaintoja aineistostani keskittyen väitöstutkimukseni ensimmäiseen osatutkimukseen (artikkeliin). Tarkastelen, miten miesten verkostot ovat rakentuneet heidän elämänkaarensa aikana. Millaiseksi läheisimpien suhteiden piiri muodostuu, kun verkostoissa ei ole niiden dynamiikan kannalta keskeistä henkilöä, kodin jakavaa puolisoa?

Aino Luotonen, Helsingin yliopisto

Ystävyysuhteet ydinperheen rakennetta koettelemassa

Esitys perustuu käynnissä olevaan tutkimukseeni, jossa analysoin ydinperheenä tai avioparina elävien aikuisten ystävyysuhteita osana laajempaa läheissuhteiden verkostoa. Aiemmassa tutkimuksessa on todettu ystävyysuhteiden ja niiden verkostojen tarjoavan läheisyyttä, tukea ja hoivaa erityisesti ihmisille, jotka eivät elä ydinperheessä tai (hetero)parisuhteessa. Ydinperheessä – tai heteroseksuaalisessa parisuhteessa – elämisen on puolestaan todettu määrittävän keskeisellä tavalla ihmisen muita läheissuhteita, ystävät mukaan lukien. Tutkimuksessani tarkastelenkin sitä, miten läheiset ystävyysuhteet asemoituvat suhteessa perheeseen ihmisillä, jotka elävät tiivistä perheellistymisen elämänvaihetta ensimmäisessä avioliitossa, useimmiten pienten lasten vanhempina.

Olen kiinnostunut siitä, millaisissa käytännöissä läheisiä ystävyysuhteita ylläpidetään ja vahvistetaan ja millaisia merkityksiä tutkittavat antavat ystävyysuhteilleen. Saavatko ystävyysuhteet samankaltaisia merkityksiä kuin perhesuhteet – ja millä tavalla tämä tapahtuu? Tutkimuksen aineisto koostuu 32 laadullisesta tutkimushaastattelusta. Tutkittavat olivat iältään 26–41-vuotiaita ja muodostivat 16 avioparia.

Analyysin mukaan ystävyysuhteiden käytännöt vaihtelivat satunnaisista kahdenvälisistä tapaamisista ystäväporukan yhdessä luomiin perinteisiin, jotka rytmittivät vuotta ja toistuivat. Merkitysten näkökulmasta ystävyys näyttäytyi aineistossa ennen kaikkea positiivisena, sillä keskeisiä määritelmiä olivat esimerkiksi luottamus ja tuen antaminen ja saaminen. Ystävyysuhteet voitiin nähdä perhesuhteiden kaltaisina sekä käytäntöjen että merkitysten näkökulmasta. Tämä näkyi esimerkiksi sellaisissa käytännöissä, joihin osallistuivat tasavertaisesti ystävät ja sukulaiset. Ystävyysuhteet saattoi merkityksellistyä perhesuhteen kaltaiseksi, jolloin ystävän ajateltiin kuuluvan perheeseen.

Tulokset osoittavat, että perheen ja ystävien määritelmät eivät sulje toisiaan pois. Myös ydinperheessä elävillä rajanveto perhesuhteiden ja ystävyysuhteiden välillä saattaa olla häilyvä. Tutkimus tuokin tärkeän kontribuution laajempaan ymmärrykseen niistä tavoista, joilla perhe-, sukulaisuus- ja ystävyysuhteet kerrostuvat yksilöiden kokemuksissa ja merkityksenannoissa.

32. Kasvatossosiologia ja koulutuspolitiikka

Koordinaattorit:

Mira Kalalahti (HY), Helsingin yliopisto. Email: mira.kalalahti@helsinki.fi. Tel. 050 3182207

Janne Varjo (HY), Helsingin yliopisto. Email: janne.varjo@helsinki.fi. Tel. 050 3182205

Heikki Silvennoinen (TY), Turun yliopisto. Email: heikki.silvennoinen@utu.fi. Tel. 044 3602320

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Marja Peltola, Helsingin yliopisto

Pojat, koulu ja maskuliinisuudet – näkökulmia 12–15-vuotiaiden koululaisten haastatteluaineistoon

Viime vuosien aikana huolestunut julkinen ja mediakeskustelu pojista on käynyt taas vilkkaana, kärkiteemana usein poikien heikkenevä koulumenestys. Hankkeessa *Masculinities and Ethnicities in New Times: 11–14-year-olds in Helsinki schools* tarkasteltiin haastatteluaineistoon nojautuen poikien (ja joidenkin tyttöjen) käsityksiä maskuliinisuuksista koulussa ja nuorten arjessa yleisemminkin. Tavoitteena on ollut ymmärtää, mitä on olla poika muuttuvassa Suomessa, jossa globalisoituminen, monikulttuurisuus ja sosiaalinen media ovat osa nuorten ikäryhmien arkea. Tässä esityksessä pohditaan hankkeen tuloksia erityisesti koulun sosiaalisen arjen näkökulmasta. Vaikka maskuliinisuustutkimuksessa on esitetty maskuliinisuuksien muuttuneet aiempaa inklusiivisemmiksi, monet hyvin 'perinteisillä' maskuliinisuuksiin kytkeytyvillä ilmiöillä – kuten homottelulla ja tunnollisen koulutyön hahmottamisella 'tyttöjen juttuna' – on edelleen vankka jalansija poikien maskuliinisuusneuvotteluissa kouluympäristössä. On myös esitetty, että nuoren sukupolven keskuudessa etninen moninaisuus on tavallistumassa tai jo tavallistunut, minkä myötä suvaitsemattomuuden on ajateltu vähenevän ja yhdenvertaisuuden lisääntyvän. Silti edes monikulttuurisella pääkaupunkiseudulla kaikissa kouluissa monikulttuurisuus ei ole arkea, ja valkoisen suomalaisuuden normi on vahva. Vaikka useimmat pojat sitoutuvat yhdenvertaisuuden ideaaleihin ja tuomitsevat rasismia, kouluympäristö tarjoaa melko vähän sanastoa ja muita ajattelun apuvälineitä monikulttuurisuuteen liittyvien ilmiöiden käsittelyyn. Samalla valkoisuuden normi myös implisiittisesti kietoutuu maskuliinisuuksien neuvotteluun.

Sirpa Lappalainen, Itä-Suomen yliopisto, Elina Lahelma, Helsingin yliopisto & Tuuli Kurki, Helsingin yliopisto

PISAlla hallinnoitu tasa-arvo?

Vuodesta 2000 lähtien kolmen vuoden välein toteutetun kansainvälisen oppilasarvioinnin (Programme for International Student Assessment, PISA) tulokset nostivat suomalaisen koulutusjärjestelmän kansainväliseen tietoisuuteen. Kansalliseen ylpeyteen on aina uusien tulosten julkistamisen aikoihin sekaantunut huoli siitä, että sukupuoliero on Suomessa ollut erityisen suuri. Esityksessämme tarkastelemme PISA-tuloksia, niiden raportointia ja tuloksista käytävää julkista keskustelua sukupuolen näkökulmasta. Aineistomme ovat PISA-tuloksista julkaistut raportit, ministeriön tiedotteet sekä julkistamisia seurannut alueellisissa valtaehdissä käyty keskustelu. Aikaisempi analyysimme ehdottaa, että tuloksista käytävä keskustelu kiertyy lähinnä sukupuolen ympärille tuottaen tyttöjen menestyksen ongelmallisena. Kuitenkin esimerkiksi viimeisimmässä arvioinnissa, jossa painopiste oli luonnontieteissä, sosioekonomisen ryhmien välinen ero oli moninkertainen verrattuna sukupuoleen.

Esityksessämme tarkastelemme sukupuolieron merkityksellistämistä suhteessa sosiaaliekonomisen aseman ja maahanmuuttajataustan saamaan huomioon sekä analysoimme mahdollista puhutavan muutosta eri PISA-kierrosten yhteydessä sekä mediassa. Analyysimme pohjautuu kriittiseen diskurssianalyysiin ja tutkimusperinteeseen, jossa numerot, tilastot ja mittaaminen nähdään hallintana. Analyysimme osoittaa, että sekä tuloksista julkaistuissa raporteissa että tutkijapuheenvuoroissa tuodaan aikaisempaa monipuolisemmin koulutuksellisen tasa-arvon kipupisteitä. Julkinen poliittinen sekä kansalaiskeskustelu tarttuu kuitenkin edelleen sinnikkäästi sukupuoleen tavalla, jossa on misogyyneisiä piirteitä. Tyttöjen menestys käsitteellistyy edelleen ongelmallisena eikä heidän laskeneisiin oppimistuloksiinsa kiinnitetä huomiota samalla tavalla kuin poikien tuloksiin. Väitämme, että sukupuoleen tarttuminen suuntaa huomion pois luokkaantuneista, etnisöityneistä ja alueellistuneista eriarvoisuuden muodoista, minkä voidaan ajatella palvelevan poliittisia tarkoitusperiä.

Leena Koski

Elämä kulkee koulutiellä. Kouluvalinnat nuorten aikuisten kertomina

Jälkikäteinen kausaaliselitys on väistämätön kerrottaessa elämästä. Asiat asettuvat kohdilleen ketjussa, joka on tehnyt kertojasta sellaisen kuin hän on kerrontahetkellä. Tässä esitelmässä tarkastelen sitä, miten aikuiset kertovat koulutiensä ja sitä seuranneet elämäntapahtumat. Kysymyksenäni on, miten toisaalta koulukokemukset ja toisaalta muut elämässä tapahtuneet asiat ymmärretään osana tehtyjä valintoja ja ratkaisuja. Miten nuoret aikuiset selittävät sen koulu- ja elämäntien, jonka käytyään he ovat päätyneet aikuisuuteen – työmarkkinoille, koulutukseen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle?

Aineistona on 60 pienellä itä-suomalaisella teollisuuspaikkakunnalla asuvan nuoren aikuisen haastattelua. Haastatteluissa on kartoitettu perhe- ja ystävyysuhteita, hyvinvointia, koulutus- ja työhistoriaa sekä haastateltavien tulkintoja elämästään. Tätä esitystä varten analyysiin on valittu 17 peruskoulun jälkeen toisen asteen ammatillisen koulutuksen valinneiden haastattelua. Valinta kohdistui näihin henkilöihin siksi, että ammatillisen koulutuksen suorittaneita on tutkittu lukiokouluttautuneita

vähemmän, ja kulttuurisesti toisen asteen ammatillisen koulutuksen valintaa arvostetaan usein lukiovalintaa vähemmän. Joitakin kysymyksiä peilataan kuitenkin myös suhteessa lukion valinneisiin.

Analyysi kohdistuu pääasiassa niihin tapahtumiin ja määreisiin, joissa haastatellut kertovat muista elämäntapahtumistaan suhteessa koulunkäyntiin. Tarkoituksena on ymmärtää ensinnäkin koulun kietoutumista muuhun elämään: perhetilanteisiin, omien kumppanien etsimiseen, löytämiseen ja vaihtamiseen, terveydentilaan, sekä koulutus- ja työmarkkinoiden muutoksiin. Toiseksi tarkoituksena on katsoa, miten haastateltavat näkevät tekemänsä valinnat, niiden seuraukset ja merkitykset itselleen.

Mira Kalalahti & Janne Varjo, Helsingin yliopisto

Toisella asteella tapahtuvat koulutusodotusten muutokset maahanmuuttotaustaisuuden näkökulmasta

Nuorten koulutukselliset odotukset ovat usein monikerroksisia ja joskus jopa ristiriitaisia. He kohdistavat koulutukseen ja työelämään toiveita, jotka ovat konkreettisia odotuksia tai idealistisempia ja abstrakteja tavoitteita. Nuorten omien koulukokemusten lisäksi koulutusodotuksia raamittavat rakenteelliset tekijät, kuten perhetausta ja sukupuoli. Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat erityisesti maahanmuuttotaustaan liittyvät tekijät, jotka muovaavat edellä mainittujen lisäksi koulutuksen lupauksia ja perheiden odotuksia. (Jonsson & Rudolphi 2011; Hegna 2012; D'hondt et al., 2016.)

Tutkimuksen tavoitteena on analysoida nuorten koulutusodotusten ja koulutusta koskevien asenteiden muutoksia suomalaisen koulutusjärjestelmän ensimmäisessä koko ikäluokkaa koskevassa koulutussiirtymässä, siirtymässä peruskoulusta toiselle asteelle. Monimetodisella otteella toteutettu seurantalutkimus pohjautuu kolmivuotiseen kyselylomakeseurantaan (N = 198 vastannutta seurannassa) ja samasta tutkimusjoukosta kohdennettuun teemahaastatteluseurantaan (n = 45 haastateltavaa seurannassa). Seuranta alkoi kun nuoret olivat yhdeksännellä luokalla suunnittelemassa toisen asteen valintojaan ja päättyi toisen asteen lopulla.

Profiloimme nuoret koulutusodotusten ja -asenteiden mukaisesti kyselytutkimuksen avulla kahtena ajankohtana ja analysoimme profiileissa tapahtuvia muutoksia sekä yhteyksiä taustatekijöihin, kuten oppimisvaikeuksiin, perhetaustaan ja sukupuoleen. Laadullisen seuranta-aineiston avulla kuvaamme odotusten ja asenteiden muutoksia analysoimalla odotuksissa tapahtuneiden muutosten juonellisuutta. Kysymme esityksessä erityisesti millaisia maahanmuuttotaustaan ja etnisyyteen liittyviä merkityksiä nuoret tuovat esiin asenteita ja odotuksia koskevissa kuvauksissa.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO. 9:00–11:00

RYHMÄ 1

Mira Kalalahti & Janne Varjo, Helsingin Yliopisto

Yhtenäisen peruskoulun hyvä kehä – kerrokset, ulottuvuudet ja murtumat

Laajalti jaetun käsityksen mukaisesti suomalainen peruskoulu on tasa-arvoisen ja laadukkaan koulutuksen menestystarina. Peruskoulu on perustettu mahdollisuuksien tasa-arvolle: ajatukselle, jonka mukaan jokaisella nuorella on sukupuoleen, yhteiskuntaluokkaan ja asuinpaikkaan katsomatta mahdollisuus oppia sekä menestyä. Tämän lähtökohdan ohjaamana peruskoulu on muotoutunut riittävän laadukkaaksi, muodoltaan universaaliksi, valikoimattomaksi ja verovaroin kustannetuksi yhtenäiskoulujärjestelmäksi.

Millä peruskoulun vahvaa kannatusta voidaan selittää? Voidaan ajatella, että universalistisen peruskoulujärjestelmän kaltaiset julkiset hyvinvointipalvelut lisäävät yhdenvertaisuutta ja luovat yksilöille mahdollisuuksia toteuttaa itseään. Kun resurssit ja mahdollisuudet ovat jakautuneet suhteellisen tasaisesti yhteiskunnassa, kansalaiset kokevat yhteenkuuluvuutta ja sitoutuvat yhteisiin normeihin. Seurauksena syntyy yleistynyttä luottamusta, joka puolestaan lisää sosiaalista pääomaa.

Esityksessämme kehittelemme ajatusta siitä, että koulutuspoliittiset toimenpiteet, joilla on sosiaalista pääomaan muodostavia vaikutuksia, vaikuttavat itseään vahvistavasti, kehämäisesti. Taustalla on muiden muassa Robert Hagforsin ja Jouko Kajanojan sosiaalipolitiikan kontekstissa kehittelemä teoria *hyvästä kehästä*.

Viime vuosikymmenten aikana harjoitettu koulutuspolitiikka ja toimeenpannut reformit eivät ole kuitenkaan vahvistaneet peruskoulun hyvää kehää, päinvastoin. Jo 1990-luvulta lähtien on ilmennyt merkkejä siitä, että peruskoulujärjestelmä on alkanut eriytyä sisäisesti ja muuttua valikoivammaksi sekä yksilöllistyneemmäksi. On syntynyt mekanismeja, jotka ruokkivat monimuotoista, esimerkiksi sukupuoleen, yhteiskuntaluokkaan, alueellisuuteen ja vähemmistöasemaan kytkeytyvää eriytymistä universalistisen peruskoulun sisälle

Esityksessä hahmottelemme peruskoulun hyvää kehää, sen toimintaa ja siinä tapahtuneita muutoksia kolmen politiikkajuonteen avulla. Ensimmäiseksi kuvaamme miten peruskoulu mahdollistui osana hyvinvointivaltion rakentamisprojektia tiettyjen yhteiskunnallisten reunaehtojen vallitessa ja miten tuolloin universalistiselle peruskoululle annetut tavoitteet ovat – toimintapolitiikan muutoksista huolimatta – säilyttäneet merkityksensä esimerkiksi puolueiden ohjelmissa. Toiseksi tarkastelemme miten käsitys koulutusmahdollisuuksien tasa-arvosta on laajentunut peruskoulukaudella ja saanut uudenlaisia, aikaisempaa yksilöllisempiä merkityksiä. Kolmanneksi pohdimme peruskoulun kaltaisten universalististen palvelujärjestelmien legitimaation mahdollisuuksia moninaistuvassa ja eriarvoistuvassa yhteiskunnassa.

Leena Käyhkö

Koulun avautuminen yhteiskuntaan: oppimisympäristöt kriittisen tarkastelu kohteena koulun muutoksen kontekstissa

Oppimisympäristökeskustelussa ja –ajattelussa lähtökohtana on ollut se, että perinteinen opetus ja sitä seuraava opetussuunnitelma eivät kohtaa oppijan maailmaa ja sen moninaisuutta. Vähemmälle huomiolle on jäänyt kysymys, yhtäältä mitä ja miten oppimisympäristöt vaikuttavat koko koulujärjestelmään ja opetussuunnitelmiin ja samanaikaisesti, mikä oppimisympäristöissä on oppimisen kohteena. Tutkimuksessani lähdin kysymään, mitä oppiminen tarkoittaa uusissa yrittäjyyden oppimisympäristöissä kun koulu avautuu yhteiskuntaan. Aineistona on etnografista materiaalia ja haastatteluja kahdesta eri kontekstista. Aineiston analyysissä käytän laadullisia menetelmiä, joilla tunnistetaan diskursiivisessa aineistossa ajattelun välineitä, käsitteenmuodostusta sekä merkitysjärjestelmiä. Pohdin kriittisesti tutkimusten avulla oppimisympäristöjä episteemisestä näkökulmasta koulun muutoksen kontekstissa sisältäen kysymyksen, mitä on koulutieto sekä mitä kriittisiä näkökulmia tutkimus tuottaa yrittäjyyskasvatuksen avulla koulun ja koulutuksen yhteiskunnalliseen ja eriytymiskeskusteluun.

Sinikka Aapola-Kari, Tommi Hoikkala, Nuorisotutkimusverkosto & Jenni Lahtinen, Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö

Sukupuolittuneita koulutusvalintoja purkamassa - alustavia tuloksia Purkutalkoot – tutkimushankkeesta

Valtioneuvoston kanslian rahoittama ”Purkutalkoot: Nuorten koulutusvalintojen taustat ja keinot koulutus- ja ammattialojen sukupuolisegregaation lieventämiseksi” (2017–2019) on Nuorisotutkimusverkoston ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otuksen yhteistyössä toteuttama tutkimushanke.

Hankkeen päätavoitteena on tuottaa tietoa nuorten ammattikäsitteistä ja koulutusvalinnoista sekä niihin vaikuttavista tekijöistä. Tämän tiedon avulla pyritään parantamaan yleistä ymmärrystä sukupuolittuneiden koulutusvalintojen ja työmarkkinoiden muodostumisesta. Tutkimustiedon pohjalta kehitetään suosituksia ja käytäntöjä niin, että nais/miesenemmistöiset alat olisivat tulevaisuudessa houkuttelevampia molemmille sukupuolille, ja segregatiota saataisiin lievennettyä.

Hankkeessa tuotettava tutkimustieto rakentuu aiemman kirjallisuuden ja monenlaisten kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten aineistojen tarkastelulle. Tutkimuksen kvalitatiivisessa osiossa on hyödynnetty mm. Nuorisotutkimusverkoston koordinoimassa Nuoret ajassa –tutkimushankkeessa toteutettuja yhdeksäsluokkalaisten haastatteluja ja kerätty ryhmä- ja yksilöhaastatteluja ei-tyypillisiä koulutusvalintoja tehneiden ammatillisten opiskelijoiden keskuudessa eri puolilla Suomea. Myös opinto-ohjaajia ja muita ammattilaisia on haastateltu.

Esityksessämme esittelemme alustavia havaintoja oppilaiden ja opinto-ohjaajien haastattelujen analyysistä.

Riikka Hussinki & Minna Saarinen, Helsingin yliopisto

Luontevahvuuksista valintavalmiuksiin

Peruskoulun jälkeen opiskelupaikan löytäminen antaa nuorelle suunnan kohti ammattia ja lopulta työelämää. Ammatti antaa nuorelle mahdollisuuden löytää oman paikkansa yhteiskunnasta ja mahdollisuuden itsenäistyä. Ilman opiskelupaikkaa jääminen on riski, josta voi seurata syrjäytymistä (Sandberg, 2015, 85) ja joka on uhka yhteiskuntaan kiinnittymiselle. Nuorisobarometrin mukaan noin 1400 nuorta jäikin vuonna 2016 ilman jatkokoulutuspaikkaa (Pekkarinen & Myllyrinne, 28, 42, 45).

Peruskoulun jälkeistä siirtymää toiselle asteelle kutsutaan nivelvaiheeksi. Nuoret kokevat nivelvaiheen stressaavana ja se voi vaikuttaa negatiivisesti minäkuvaan ja akateemiseen suoriutumiseen. Valintavalmiudet ovat taitoja, joita nuoret käyttävät onnistuakseen nivelvaiheessa esiintyvistä valinnoista. Pelkästään jännitys tiedossa olevasta siirtymästä saa nuorten valintavalmiudet heikkenemään (Coelho, Marchante & Jimerson, Coelho, Marchante & Jimerson, 2017). Koulujen siirtymät ovat kuitenkin normatiivisia siirtymiä (Benner, 2011) joihin voimme valmistautua ja vaikuttaa.

Tutkimus on osa Tämä elämä -hanketta, jonka tavoitteena on tukea nuorten valintavalmiuksia positiivisen pedagogiikan ja luontevahvuuksien keinoin. Osallistuin tutkimushankkeen ensimmäiseen pilottivaiheeseen ja toteutin siinä toimintatutkimusta. Tämä elämä -hankkeen työpajojen suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnettiin useita positiivisen pedagogiikan ratkaisuja, kuten inklusiivista ryhmää, positiivisten kokemusten luomista ja luontevahvuusajattelua. Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella kuinka nämä valitut positiivisen pedagogiikan ratkaisut vaikuttavat nuorten valintavalmiuksien kehittymiseen ja urapohdintaan. Käytän tutkimusaineistona Tämä elämä -hankkeen työpajojen aikana kerättyä video- ja haastattelumateriaalia ja analysoin sitä aineistolähtöisesti, grounded theory -menetelmää ja Atlas.ti -ohjelmaa hyödyntäen.

Nuorten ymmärrys omasta osaamisesta ja luontevahvuuksista kehittyi työpajojen aikana. Kehitys kulki oman osaamisen tunnistamisesta, omien luontevahvuuksien nimeämiseen ja niiden syvällisempään pohdintaan. Viimeisinä päivinä nuorten puheessa esiintyi jo sujuvaa luontevahvuustermien käyttöä ja urapohdintaa niiden avulla. Luontevahvuustermien käytön kehitys esiintyi omana polkunaan osaamispuheen rinnalla ja luontevahvuuspuheen käyttö toi nuorten urapohdintaan merkittävää rikkautta, joten on perusteltua nostaa luontevahvuuspuheen kehitys entistä suurempaan rooliin valintavalmiuksien kehitystä arvioitaessa. Tässä projektissa nousi esiin myös vertaisten merkitys oman osaamisen ja luontevahvuuksien pohdinnan aloittajina. Tämä antaa viitteitä siihen, että omaa osaamista ja luontevahvuuksia on hedelmällistä pohtia vertaisryhmässä.

RYHMÄ 2

Satu Valkonen, Jaana Pesonen & Kristiina Brunila

Markkinoitumista ja yksityistämistä – Varhaiskasvatuksen uudistamisen risteyksessä

Tässä esityksessä käsittelemme Suomessa toteutetun varhaiskasvatuksen markkinoitumista ja yksityistymistä kiinnittämällä huomiota varhaiskasvatuksen laatuun, saatavuuteen ja lasten väliseen eriarvoisuuteen. Tarkastelemme varhaiskasvatuksen markkinoitumista ja yksityistymistä (koulutus)poliittisen ohjauksen ja uuden hallinnan teorian näkökulmista (esim. Brunila 2009; Brunila, Onnismaa, Pasanen 2015).

Koulutuksen markkinoitumisen ja yksityistymisen vahvistumisesta (Karvi 2017; Ball & Youdell 2008; Rönnerberg, Lindehl, Lundahl 2019; Brunila 2011) huolimatta varhaiskasvatusta koskeva tutkimus ja tieteellinen keskustelu on Suomessa lähes olematonta (ks. kuitenkin Ruutiainen, Alasuutari & Karila 2018; Pihlaja & Neitola 2017). Kaupallisista innovaatioista, tuotteistumisesta, startupeista ja digiajan trendeistä ei myöskään käydä kriittistä keskustelua, jossa niiden merkitystä arvioitaisiin laadukkaan varhaispedagogiikan toteutumisen näkökulmasta, tai suhteessa toimijoiden sidoksiin yritystoimintaan. Päinvastoin, näitä trendejä ja uusia tuotteita tuodaan osaksi varhaiskasvatuksen arkea.

Varhaiskasvatustalouden (540/2018) mahdollistaa - toisin kuin perusopetuslaki (628/1998) - taloudellisen voiton tavoittelun. Varhaiskasvatusta onkin muun koulutuksen ohella (Brunila et al., 2015) alettu pitää sekä inhimillistä että taloudellista hyötyä tuottavana sosiaalisena sijoituksena (ks. Paananen 2017). Voiton tavoittelu ja maksimointi näyttää viimeaikaisten uutisointien perusteella asettuvan jossain määrin ristiriitaan varhaiskasvatustalouden kanssa sen korostaessa lapsen edun ensisijaisuutta varhaiskasvatuksen suunnittelussa, järjestämisessä, tuottamisessa ja edellisistä päätettäessä. Jonkinlaista ristiriitaa on löydettävissä myös siinä, että vaikka varhaiskasvatusta ei tulisi käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana, kaupalliset tuotteet ja palvelut voidaan melko ongelmitta ottaa osaksi varhaispedagogiikkaa. Markkinoituminen ja yksityistyminen toimivat siten myös uuden hallinnan myötä tavalla, jossa yksityiset varhaiskasvatustaloudet ja kaupalliset uutuudet kietoutuvat uudelleenlaisiksi yrityskumppanuuksiksi tuottaen kehittäjilleen taloudellista hyötyä.

Markkinoitumisesta ja yksityistymisestä juontuva päiväkotien segregoituminen ja lisääntyvä sosiaalinen kerrostuminen (esim. Penn 2012) kaipaavat kriittisempää ja laajempia yhteiskunnallisia näkökulmia huomioivaa tutkimusta tuekseen. Aineistona hyödynnämme (koulutus)poliittisia dokumentteja, media-tekstejä sekä havainnointi-aineistoa. Esityksemme fokus on erityisesti yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon näkökulmissa. Tämä on perusteltua, sillä nykyisellään varhaiskasvatusta ei pelkästään uusina eriarvoisuutta vaan myös tuottaa uudelleenlaisia eriarvoisuuden muotoja, joiden näkyväksi tekeminen on tutkimuksellisesti tarpeellista.

**Polak Angelika, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu & Lehtonen Olli,
Luonnonvarakeskus LUKE**

Alueellinen eriarvoisuus – nuorten palvelujen saavutettavuus maaseudulla

Tutkimuksessa vastataan isoon haasteeseen, miten nuorelle kansalaisille tuotetaan tasavertaisia mahdollisuuksia saavuttaa tarvitsevia palveluja ja miten autetaan erityisesti maaseudulla asuvia nuoria tukemalla heitä elämänselityksensä parantamalla palveluiden saattavuutta. Tavoitteena on ollut löytää malli, jolla ehkäistään syrjäytymistä jotta nuorilla olisivat tasapuoliset ja oikeudenmukaiset mahdollisuudet kouluttautua ja saavuttaa työllisyys- ja yrittäjyyspalveluja. Maaseudulla on kysyntää palveluille, koska vuonna 2017 maaseudulla asui 193309 nuorta (eli 16-29 vuotiasta). Tutkimuksessa selvitetään, miten nuorten palvelujen saavutettavuutta voitaisiin parantaa maaseudulla. Tutkimuksessa kysymme: miten nykyiset nuorille suunnatut palvelut ovat saavutettavissa ja kuinka paljon saavutettavuutta voitaisiin parantaa, jos nuorten palvelut sijoittuisivat spatiaalisesti optimaalisiin paikkoihin.

Palvelujen kohtaannon analyysi pohjautuu yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän (YKR) paikkatietoaineistoihin, joilla voidaan selvittää nuorten työllisyys- ja yrittäjyyspalveluiden saavutettavuutta. Lisäksi analyysissä hyödynnetään Tilastokeskuksen väestöennustetta, jonka avulla voidaan arvioida nykyisin väestökehitystrendeihin pohjautuen nuorten lukumääriä maaseudulla vuonna 2040. Tutkimuksessa hyödynnetään myös saatavuustietoa maaseudun laajakaistayhteyksistä, jotta voidaan arvioida digitaalisten palvelujen ulkopuolelle jäävien nuorten lukumääriä. Tuloksia tarkastellaan kaupunki-maaseutu -alueluokituksessa. Paikkatietoanalyysillä saadaan luotua kattava kokonaiskuva nuorten työllisyys- ja yrittäjyyspalvelujen esiintyvyydestä ja saavutettavuudesta koko Suomessa. Niiden avulla voidaan päällekkäisyysanalyysillä löytää myös alueita, jotka ovat erityisen riippuvaisia paikkariippumattomista digitaalisista palveluista. Nuorten työllisyys- ja yrittäjyyspalveluiden saavutettavuuden arviointi tehdään spatiaalisella optimoinnilla.

Nuorten suunnattu työllisyys- ja yrittäjyyspalvelujen lisääntyminen ehkäisee nuorten syrjäytymisestä erityisesti maaseudulla. Yhteiskunta voisi hyötyä paikkariippumattomista digitaalisten palvelujen kehittämisestä. Maaseudulla nuorten palveluiden (ohjaamo- ja työpaja) saavutettavuus on selkeästi heikompi kuin kaupunkialueella. Maaseuduilla tarvitaan kehittää sekä digitaalisia palveluita, että myös liikkuvia palveluita. Palvelujen suunnittelun näkökulmasta maaseudun erityispiirteenä on harva-asutus ja pitkät etäisyydet fyysisiin palveluihin. Maailma muuttuu, huomattavasti elämän siirtyessä digimaailmaan. Jotta kaikilla nuorilla paikkariippumattomasti olisi samat mahdollisuudet tarvitaan uusien teknologian ratkaisujen toteuttamista. Tutkimuksessa otetaan huomioon rajoituksia ja tulevia haasteita, niin kuin Internetin infrastruktuurin kehittämistarve, nuorisotyöttömyys, päihde- ja mielenterveysongelmat, distanssit Pohjois-Suomessa. Suunniteltuja menetelmiä on harkittava ja kehitettävä edelleen.

Laura Säily, Tampereen yliopisto, Rauno Huttunen, Turun yliopisto, Hannu L. T. Heikkinen, Jyväskylän yliopisto, Tomi Kiilakoski, Nuorisotutkimusverkosto, Tiina Kujala, Tampereen yliopisto & Marita Mäkinen Tampereen yliopisto

Suomen opetussuunnitelmauudistus deliberatiivisena prosessina Jürgen Habermasin oikeuden diskurssiteorian valossa

”Opetussuunnitelman perusteiden tekeminen on näennäistä demokratiaa. Opetushallituksen virkamiehet sen oikeasti tekevät – järjestävät näitä keskustelutilaisuuksia vain muodon vuoksi.” Toisenlaistakin puhetta saamme kuulla. Virallinen ääni kertoo, että suomalainen opetussuunnitelmaprosessi on harvinaisen avoin, demokraattinen ja osallistava prosessi. Että missään muualla maailmassa ei näin laajasti osallisteta opettajia.

Miltä suomalainen opetussuunnitelmauudistus näyttää, kun otetaan lähtökohdaksi Jürgen Habermasin oikeuden diskurssiteoria? Se on kokonaisuus siitä, miten päteviä normeja muodostetaan kollektiivisen demokraattisen prosessin kautta perustuslaillisessa oikeusvaltiossa. Tämän teorian Habermas esitteli teoksessaan *Faktizität und Geltung* (1992; Faktisiteetti ja validiteetti). Kirjan nimessä tulee esille perusjännite, jota olemme edellä kuvanneet opetussuunnitelmaprosessin nurkkapöytäparlamentteja ja takapulpetin mutinoita referoidessamme: opetussuunnitelmatyötä tehdään moraalisesti jännitteisessä sosiaalisessa sfäärissä. Lakien tai tässä tapauksessa opetussuunnitelman perustavien asiakirjojen pätevydestä eli validiteetista vallitsee monenlaisia näkemyksiä. Joidenkin mielestä esimerkiksi opetusmenetelmien tai arvioinnin ohjeistukset vievät opetusta väärille raiteille tai oppimista koskevissa perusteksteissä konstruktivismiin perimmäistä olemusta ei ole alkuunkaan tajuttu. Tämä kaikki on keskustelua, jonka pohjalta muodostuu opetussuunnitelman validiteetti eli näkemys toimintanormin pätevydestä. Mutta lopulta johonkin kompromissiin kuitenkin päädytään. Julkaistaan asiakirja, jonka Opetushallitus lopulta vahvistaa proseduraalisesti. Näin vahvistuu toimintanormin faktisiteetti eli tosiasiallisuus.

Tässä esityksessä tarkastellaan demokratian toteutumista yhden rajatun keskusteluaineiston kautta. Keskusteluaineistona olivat perusopetuksen opetussuunnitelman matematiikan opetuksen perusteluonnos huhtikuulta 2014, luonnokseen annetut kommentit huhti–toukokuulta 2014 (tähän luonnokseen annetut kommentit ovat osa virallista opetussuunnitelmaprosessia, ja se on tapa, jolla virallinen järjestelmä osallistaa kasvatuksen sidosryhmiä ja kiinnostuneita kansalaisia) sekä perusteiden lopullinen versio joulukuulta 2014. Aineisto on kerätty Laura Säilyn tutkimukseen, jossa hän kysyi, kuinka hyvin habermasilainen deliberatiivisen demokratian periaate toteutui vuoden 2014 opetussuunnitelmaprosessissa matematiikan oppiaineen näkökulmasta.

Tuloksista tämän aineiston suhteen voitiin nähdä, että kommentoijat eivät olleet itsenäisinä toimijoina opetussuunnitelmaprosessissa eikä prosessin deliberatiivisuus näin ollen täysin toteutunut. Lisäksi tulosten perusteella voitiin päätellä, että keskustelufoorumi, jonka avulla kommentit kerättiin, ei ollut paras vaihtoehto aidon deliberatiivisen keskustelun kannalta. Demokratian ja osallisuuden takia olisi hyvä, että seuraavassa opetussuunnitelmaprosessissa tarjottaisiin kaikille opetussuunnitelman osioille virallinen ja hyvin tiedotettu keskustelualusta verkossa, jolloin pystytään saamaan lausuntoja muiltakin kuin Opetushallituksen valitsemilta tahoilta.

Matti Mako, Turun yliopisto

Inklusio osana Ketju-lehden toimituspolitiikkaa (osa väitöskirjatyötä: Inklusio yhtenäiskoulussa)

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan inklusiota prosessina koulutasolla. Yhtenäiskoulut koulutuspolitiikan inklusiivisena muotona edustavat käytännön tasolla ja ideologisesti uudenlaista mahdollisuutta osallistavaan kasvatukseen. 2000-luvulla perustetuissa yhtenäiskouluissa osallistavan kasvatuksen periaate pohjautuu inklusio -ajatteluun, jolloin koulun toiminnassa keskeisiä asioita ovat inklusiivinen kulttuuri, inklusiiviset toimintaperiaatteet ja käytännöt. Tutkimus liittyy lähtökohdissaan ja toteutuksessaan lapsen yhdenvertaisen osallistumisen ja oppimisen kehittämisen laajasti koulun, kunnan ja koko yhteiskunnan kokonaisuuteen. Tutkimusasetelma perustuu kansainväliseen Index for Inclusion -ohjelmaan (Booth ym. 2002), jossa tutkitaan (kyselylomakkeilla) koulujen henkilökunnalta koulun inklusio- tavoitteiden lähtökohtia, toteutusta ja odotuksia kolmella toisiinsa liittyvällä ulottuvuudella, jotka ovat toimintaperiaatteet, käytännöt ja kulttuuri koulussa.

Tutkimuksen keskeiset kysymykset:

1. Miten kehittää inklusiivista koulukulttuuria Suomessa?
2. Miten kehittää osallistavan ja inklusiivisen opetuksen periaatteita Suomessa?
3. Miten kehittää inklusiivisia käytäntöjä Suomessa?

Hyvin harvan väestöryhmän kohdalla on tapahtunut yhtä suurta asennemuutosta varsin lyhyessä ajassa ei-toivotuista ja syrjityistä ihmisistä täysivaltaisiksi ja arvostetuiksi kansalaisiksi. Suomessa tämä prosessi löytyy hyvin kuvattuna Ketju-lehden sivuilta.

Tämä abstrakti keskittyy tutkimuksen osana olevan Kehitysvammaliiton julkaiseman Ketju-lehden artikkeleiden näkemyksiin ja argumentointiin inklusiivisiksi tulkittavista muutoksista 1960-luvun puolivälistä vuoden 2018 loppuun osana kehitysvammaisten lasten ja nuorten koulutuspoliittista kehitystä. Samalla esittelen ja pyrin vastaamaan Ketju-lehden toimituksellisessa linjassa tapahtuneita muutoksia koskeviin kysymyksiin.

Ketju-lehden inklusioon liittyvissä artikkeleissa 1960-luvun puolivälistä lähtien on hahmotettavissa kansainvälinen kehitys kansallisin poikkeuksin. 1960-luvun laitoshoidon -ajattelusta on pitkä matka nykyiseen, yksilöllisistä lähtökohdista tapahtuvaan koulutuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Vahvin debatti ajoittuu 1970-1980-luvuille inklusiivista opetusta koskevien suurimpien muutosten ajoittuessa aikaan ennen vuosituhannen vaihdetta. 2000-luvun artikkeleissa voi havaita muutoksen kohden yhä yksityiskohtaisempia ja yhä pienempiä kehitysvammaisuuden alaryhmiä koskettavia aiheita. Mielenkiinnolla odotan aikaa, jolloin nyt artikkeleissa idullaan olevat ajatukset molemminpuolisen hyödyn ja vastuun eetoksesta aktualisoituvat tekoina koulumaailmassa.

33. Science, technology and society

Koordinaattorit:

Aaro Tupasela, University of Helsinki. Email: aaro.tupasela@helsinki.fi

Mikko Jauho, University of Helsinki. Email: mikko.jauho@helsinki.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Andrea Butcher, Jose A Cañada, Salla Sariola (University of Helsinki)

Global AMR policies and national implementations: global health inequalities as part of more-than-human networks

WHO's 'Global action plan on AMR' (2015) made antimicrobial resistance a critical global health issue. The plan set objectives for national implementation that challenged imbalances produced by global health inequalities. The plan has two central challenges: tackling AMR requires international and intersectional co-operation where human, animal, microbial and environmental health sectors are brought together.

Our presentation discusses the challenges that the creation and implementation of a national AMR plan poses in two of the world's poorest and least studied countries in West Africa: Benin and Burkina Faso. Through policy analysis and ethnography, we explore global health inequalities as part of more-than-human entanglements that manifest via policy making at global and microbial scales. First, we examine how Global North-South partnerships become key tools to drive implementation, which helps to understand how, despite their scope, national action plans are part of wider international networks of support and expertise. We then reflect on how this constrains nations' abilities to define and defend their priorities. Second, we discuss how national plans, during their development, reach and involve different stakeholders that need to be brought on board evenly, despite their asymmetric weight in the studied policy landscapes. We discuss the challenges that this poses for agencies whose remits are to improve food, agriculture and livelihood security, effectively involving nonhuman forms of life in policymaking processes.

While the connections between global policymaking and Global North-South imbalances is widely documented in existing literature, our study offers the chance to theorize how such asymmetries play out in a more-than-human sense. This brings light to how the microbial is featured in policymaking, both shaping and being shaped by global health inequalities in the process. Similarly, policymaking, despite its focus on human health, becomes subject to the more-than-human relations that characterize AMR.

Venla Oikkonen, Tampere University

Rethinking immunities through influenza epidemics and influenza vaccines

This paper uses influenza to explore immunity as partial, temporally layered, and historically situated. I examine the dynamics of emerging (and disappearing) immunities involved in past influenza epidemics as well as in current attempts to develop a universal influenza vaccine. I am interested in rethinking some of the ways in which the concept of partial immunities can be used to conceptualize webs and connections across time and space. I suggest that focusing on immunities as partial and temporally situated allows us to see otherwise often invisible webs of connectedness. The paper builds on my current research project on cultural debates around vaccines and politics of difference.

Petteri Koivula, University of Helsinki

The ontological politics in neuroscience based media coverage of opioid crisis: Locating the agency of ‘people with addiction’

According to John Law and Annemarie Mol there is no one stable reality ‘out there’, but realities are multiple. These realities are not fixed or separated from us – we are performing them actively through (knowledge) practices. In Law’s words: “[Reality] is not known but done”. There are struggles between different realities, and which realities we make is a political question. This is what Law and Mol calls ontological politics. In a sub-study of my doctoral thesis I will inquire into how agency of ‘people with opioid addiction’ is performed through opioid crisis related online media articles that are based on neuroscientific knowledge practices. In the USA ‘the brain disease model of addiction’ (BDMA) has been implemented as the primary explanation model and the foundation for treatment of ‘addiction’. What sort of realities of opioid ‘addiction’ and agency are enacted and stabilized through the practice of BDMA and what is communicated (and specifically what is *not*) in media are part of ontological politics which have crucial implications on people’s lives that are touched by opioid crisis. Drawing on the concept of ontological politics and Karen Barad’s theory of agential realism I do not approach media articles as mere media ‘representations’ of the opioid crisis, but active practices that enact and stabilize certain kind of material-discursive realities, where many different kind of human and non-human elements intra-act or become together. To understand how scientific knowledge practices ‘becomes’ (or translates) in media articles we need to trace how brain-based knowledge of opioid crisis and agency of ‘people with addiction’ is performed in neuroscientific accounts. Therefore I will also analyse original scientific articles and interviews of scientists that are cited and referred to in media articles.

Esa Väliaverronen & Sampsa Saikkonen, University of Helsinki

Public expertise and freedom of expression challenged: scientists' views on hidden forms of censorship

The media have become an important arena where struggles over the symbolic legitimacy of expert authority take place and where scientific experts increasingly have to compete for public recognition of their expertise, authority and credibility. Recently the cultural authority of science and science-based expertise has been challenged to the extent that the present time has been termed the post-truth and post-factual era. Paradigmatic examples of this era and “a loud vote against expertise” are the Brexit-vote in the UK and the 2016 presidential elections in the US.

This new political climate, the rise of authoritarian and populist leaders in many countries and the growing importance of social media have fueled criticism against established scientific institutions and individual researchers. Public disparagement of expertise, online harassment and even hate speech has left researchers and academics insecure: some feel that it is better to shut up.

This paper discusses the new hidden forms of censorship and self-censorship regarding scientists' roles as public experts. It is based on two web surveys conducted among Finnish researchers in 2015 and 2017. Since the surveys are not representative we will focus on the open-ended questions in these queries. This data, comprising 350 (2015) and 255 (2017) full responses, making over 50 pages of scientists' reflection on freedom of expression and the role of expertise in society provide a rich data for analysis.

Our preliminary analysis makes a distinction between four forms of hidden censorship: political and economic control, organizational control, control between competing academics and control from below, e.g. from ordinary citizens.

Mikko Lagerspetz, Åbo Akademi

‘The Grievance Studies Affair’ project: Reconstructing and assessing the experimental design

The paper discusses a recently published experiment involving ‘hoaxlike deception’ of the peer review and editorial decision making in journals within humanities and social sciences. As a part of the ‘culture wars’ in the U.S., it intended to provide evidence of the journals' less than rigorous standards of quality. The paper analyses the project's possible empirical hypotheses and outcomes. It failed to give evidence of inferior standards in comparison with other disciplines and journals. However, it showed (1) that journal impact had a significant negative correlation with the chances of having a manuscript accepted for publication; (2) that the chances were better, if the manuscript was allegedly based on empirical data; (3) how peer reviews can be an important asset in the process of revising a manuscript; and (4) that persons with academic education from a neighboring discipline are relatively quickly able to learn what is needed for writing an acceptable article. Finally (5), the way the project was ended showed that in the long run, the scientific community will uncover fraudulent practices. Unlike other current debate on peer reviewing, the project considered it solely as gate keeping, not as part of scientific discussion.

Jaakko Taipale Helsingin yliopisto**(Mis-)understanding Comprehension: Investigating Predefined Criteria and Interpretative Flexibility in Analysis of Legal Courts' Evaluation of Expertise**

The presented study examines two different approaches in empirical analysis of judges' evaluation of expertise in court: firstly, an analyst-based approach that employs predefined normative criteria to measure judges' performance, and secondly, an actor-based approach that emphasizes interpretative flexibility in judges' evaluation practice. The study contends these different approaches to investigating judges' adjudication lead to differing understandings about judges' abilities to evaluate scientific evidence and testimonial. Although the choice of analytical approach might depend on context and purpose in general, the study argues that in assessing judges' competence an actor-based approach that adequately describes the way in which judges relate to and handle expertise is required to properly understand and explain how judges evaluate expertise. The choice of approach is especially important if the resulting account is subsequently used as a basis for making normative and prescriptive claims, with potential consequences for trial outcomes and institutional order between law and science in general.

Karoliina Snell, University of Helsinki**(De)contextual integrity and secondary use of health data**

The Finnish government aims to create a health data economy that is the most competitive in the world. New data driven practices (personalised genomic medicine, eHealth etc.) create vast amount of data about individuals and enable data use across organisational and geographic boundaries. I examine public perception towards digital health data use through focus group research and reflect the findings to Finnish data policy. Finns are positive towards health data research, but have wishes, worries and expectations about data use. Many share a desire for contextualisation of data use – such as data would only be used for the original (medical) purposes or that it should be distributed to a restricted set of users. In contrast, Finnish policies aim at wide, cross-sector secondary use of health data by public and private institutions, nationally and internationally. The data is more valuable if it can be made to travel. In this setting, data becomes removed from its original context and translated to serve other purposes. I examine the discrepancy between the aspirations made by citizens and those promoted in policy. The theoretical reflections build on Nissenbaum's concept of contextual integrity, which ties protection of privacy to norms of a specific context. Contextual integrity demands that information gathering and dissemination are appropriate to that context and obey the governing norms of distribution within it. I utilise Nissenbaums framework and develop it further to address not only questions of privacy but also questions of control, acceptability, benefits and moral justifications of data use.

Heta Tarkkala, University of Helsinki

Biobanks and translational medicine: Alignments of care and research

Biobanks in Finland and elsewhere are connected to expectations of fostering translational medicine. This translational medicine is supposed to overcome divisions and boundaries between care and research in order to bring the results from research labs faster to the clinical everyday life. In Finland, the biobank legislation was put in force in 2013, and in the early years of biobank operations there were different ideas about what translationality will mean in practice. Based on my qualitative PhD study on the reorganization of biomedical research through biobanks, I will discuss the ways Finnish biobanks are expected to allow for translationality. In the presentation, I will concentrate specifically on how biobanks align care and research in the stratification of research populations, and in the validation of previous research results.

Marianne Mäkelin, University of Helsinki

Imagined futures in genome editing

This presentation explores governance and political discussion around recent advances in genetic engineering. The advent of newer methods of genome editing has raised both old and new issues in biotechnology back to the table. One application of the method concerns the use of so-called gene drives that could spread an edit in the genome through the population by changing the DNA of only a few individuals. Gene drives have been proposed in projects aiming to eradicate vector-borne diseases, in wildlife conservation as well as in agriculture.

My PhD research aims to look at the role of managing expectations and uncertainty in the development of such applications of the technology. This presentation focuses particularly on future expectations in the formation of epistemic assemblages in recent debates on the use of gene drives.

Aaro Tupasela, University of Helsinki

The Politics of Machine Learning

Machine learning platforms have emerged as a new promissory technology that some argue will revolutionize work practices across a broad range of professions, including medical care. In 2017, a group of Oncologist at Copenhagen's Rigshospitalet piloted the IBM Watson for Oncology platform only to realize that they were in full concordance with only 30% of its recommendations. Other studies, supported by IBM, claim concordance rates as high as 96%. In this presentation, I will look at machine-learning platforms, which support medical decision-making in cancer oncology and contemplate the significance of concordance rates as manifestations of evidence. If there is a high level of concordance between the platform and the oncologists, then there is no need for the platform. If there is a low level

of concordance with the platform then the platform's decision becomes suspect. I suggest that there is a way out of this dilemma by better understanding how concordance and discordance are generated and what it says about the decision-making processes themselves. Furthermore, I suggest that concordance levels relate more to knowledge production regimes, rather than absolute truth claims regarding treatment options.

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Annerose Böhrer Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg (Germany)

Organ donation and narratives of (in)justice

Since autumn 2018 the topic of organ donation has once again been in the focus of public media in Germany with an arising discussion about the establishment of an opt-out system and thus, pushing organ donation into our consciousness as a potential scenario for our own bodies. The predominantly positive framing of the transplantation process as a "donation" of organs and an act of charity is controversially negotiated against the integrity of one's own (living or dead) body and often focuses to the issue of a social "right" to "use" each other's bodies. The presentation will explore the question of how organ donation is understood beyond operating theatres and intensive care units as a social practice and how the possibility of transplanting body parts from one body permanently into another is presented and culturally embedded beyond medical expertise. The analysis is based on narrative interviews (with potential donors, transplanted people and employees of institutions of the transplantation system, as well as opponents and skeptics), data from participatory observations, archive research and artefact analyses. With the empirical data organ donation can be identified as a phenomenon that touches upon multiple cultural dimensions, such as corporeality & mortality, collective & solidarity and document & materiality. By framing it as a "gift", it is often placed in a context of reciprocal give and take transaction. Various empirical examples of dominant narratives show how this understanding is repeatedly linked to ideas of justice. Mostly those ideas are not directly related to the processes and procedures of the organ donation system but to more general issues of acknowledgement and trust in society as well as in the responsible medical actors. This shows not least how organ donation goes far beyond dimensions of medical therapy and touches on essential questions of coexistence.

Riikka Homanen, Tampereen yliopisto ja Helsingin yliopisto

Making altruistic white egg donors in Finland: enacting gender and race in private fertility care for donors

Having a baby of 'one's own' is increasingly being outsourced. Reproductive tissue, such as gametes and embryos, is being obtained from others as commercial services, also across national borders. To meet the increasing demand the multi-million euro fertility industry recruits, especially, women as donors and surrogates globally. Finland is the Nordic destination for access to commercial donor eggs, mostly amongst relatively wealthy white Nordic nationals who view Finns as Nordic kin. The Finnish market is a peculiar kind: altruism-based donation system with minimal compensation to the donors

meets growing commercial care sector with international business links supported by the Nordic welfare state government.

Drawing on ethnographic material from three private fertility clinics in Finland, this presentation discusses the peculiar ways the Finnish market is organised and the ways in which the donor women are cared for at the clinics. The practices of care imply subtle gendered sociotechnical ways of reproducing and appealing to the donor women's main motivation to donate, namely to maternally and altruistically help people to have children. My analysis shows that the practices emotionally commit women to the treatment process and affirm the donor identity. By applying Melinda Cooper's and Catherine Waldby's concept of clinical labor, I suggest that the medics and technology partake in many ways in the process of this affective and embodied labor essential to the commercial undertakings of the clinics that reinforce the notions of the Nordic whiteness of Finnish donors. Further, I argue that in concert with the recent Finnish neoliberal policies the legislative ban on compensation to donors has made the donor eggs more affordable for relatively wealthy Nordic people and profitable for the clinics.

Joni Jaakola, Turun yliopisto

Gifts and parasites: The logics of care robots

Care robots, which have been designed to help or replace care workers in their daily tasks (van Wynsberghe 2013), inhabit an interesting intersection where recent technological advancements and the needs of ageing societies meet. This social theory -oriented presentation elucidates this intersection by offering a framework to analyze the changes in the logics of care (Mol 2008) and their connections to the utilization of robots in care practices. If care can be historically understood as a gift given to one another and given back in return, in post-industrial societies care has been separated from the sphere of family to an independent area of care labor, obscuring the idea of reciprocity commonly linked to care-as-gift. Correspondingly, the robots utilized in care work defy the idea of reciprocity yet more extremely. In care robotics social relations go only one way, adhering to the logic of the parasite. Starting with a discussion with the literature of care-as-gift, the presentation implicates that the logic of the parasite, here hailing from the philosophy of Michel Serres (2007), has partially replaced, or "para-sited", the logic of gift in the organization of care. Furthermore, the idea of the reciprocal gift, and its "reverse" the parasite (Pyyhtinen 2014), is an important tool when analyzing the *logos* of interaction between humans and non-humans in care assemblages as well as the socio-technical changes in societies as a whole. What kind of politics are enacted through the logics of care embedded in the design of care robots?

Tomi Lehtimäki University of Helsinki

Organizing natures. Competing conceptions about nature in debates over organic agriculture and food

This paper discusses ongoing research on the politics of organic agriculture and food. Organic agriculture has emerged as a social movement which criticizes conventional, techno-scientific agriculture, and attempts to present an ecological alternative for it. Organic principles and practices have promoted a new way of arranging agricultural production, which would take into account the various environmental connections of production and consumption – in the end promoting a new way of understanding food production as an ecological whole. Doing so, they have challenged the natural scientific knowledge and techno-chemical forms of production, on which conventional agriculture is claimed to be based on. Counter-critiques have, however, especially questioned the scientific credibility of organic agriculture, framing it as “ideological” and based on faith. According to them, objective knowledge does not support the claims of organic agriculture. In this paper I analyze these controversies and ways in which organic agriculture has been able to challenge established ways of production. The paper is based on empirical research on the development of organic agriculture in Finland. In analyzing conflicts between advocates of organic and conventional agriculture, I will focus on the different conceptions of nature and the environment that have been mobilized in these debates. The issue therefore provides a case in which actors have debated how the science and technologies of food production “could be otherwise”.

Tiina Arppe, Tampereen yliopisto

Granola vai keittiösomiste? Hyönteiset toimijoina

Ilmastonmuutos on asettanut kestävän ruoan- ja eritoten proteiinituotannon uudella tavalla ajankohtaiseksi. Yksi mahdollinen tulevaisuuden proteiininlähde ovat hyönteiset. Hyönteistuotannon kehitystä Euroopassa on kuitenkin jarruttanut EU-lainsäädäntö, joka vuoden 2018 alkuun asti esti hyönteisten käytön ihmisravintona ilman monimutkaista ja kallista lupamenettelyä. Esityksessä tarkastellaan suomalaisen hyönteistuottajaskenen toimintadynamiikkaa tilanteessa, jossa lopputuotteen myyminen on ollut kiellettyä.

Aineistona ovat vuoden 2017 huhti-lokakuussa kerätyt asiantuntijahaastattelut (18 kpl), joissa on haastateltu alan keskeisiä toimijoita: startup-yrittäjiä, viranomaisia, tutkijoita, kaupan edustajia, kokkeja, konsultteja, ohjelmanjärjestäjiä ja yhtä graafikkoa. Lisäksi tarkastellaan HS:ssä ja ylen verkkosivuilla vuosina 2015–2017 julkaistuja uutisia hyönteisravinnosta. Kiinnostuksen keskipisteessä ovat laajemmassa analyysissä olleet yhtäältä kentän muotoutuminen sekä toimijoiden erilaiset käytännöt, neuvottelut ja strategiat, toisaalta heidän näkemyksensä alan haasteista ja hyönteisten asemasta proteiinituotannon kentällä. Tässä esityksessä keskitytään ensiksi mainittuun osa-alueeseen eli kehitysareenan dynamiikan kuvaukseen yhden keskeisen episodin kautta. Siinä hyönteisten kasvatustarjelmia valmistava yritys toi kotisirkat markkinoille ”keittiösomisteiden” nimikkeellä.

Aineistoanalyysissä on käytetty tavanomaista sisällönanalyysia sekä tanskalaisen Ulrik Jørgensenin toimijaverkosto-henkistä ”kehitysareenan” käsitettä. Kehitysareena on avoin kognitiivinen tila, jonka joukko toimijoita muodostaa ryhtyessään problematisoimaan jotakin uutta aluetta ja värväämään muita

toimijoita sen piiriin. Toimijat voivat olla teknologioita, standardeja, artefakteja, organisaatioita jne. Kehitysareena kostuu toimijoiden interaktioista ja performansseista, neuvotteluista, jännitteistä ja kilpailusta, minkä vuoksi sen rajat ovat jatkuvassa liikkeessä.

Analyysin tuloksena on kuvaus verkostosta, jossa keskeisessä asemassa ovat aloittelevien yritysten strategiat markkinoiden luomiseksi tilanteessa, jossa tuotetta ei saa myydä. Näitä strategioita olivat median mobilisointi, rajojen testaus, jossa toimijoina olivat kotisirkoilla täytetty lasipurkki ja pussi + näiden etiketit, sekä hyönteisten kuluttaminen erilaisilla festivaaleilla ja yksityistilaisuuksissa.

Johtopäätöksenä on, että hyönteisravinnon käyttömahdollisuudet ovat suoraan sidoksissa taustalla olevan toimijaverkoston dynamiikkaan. Lisänä Jørgensenin kehitysareenan käsitteeseen tuodaan ajatus ”aktiivisesta esteestä”, jota suomalaisella hyönteisareenalla edustivat viranomaiset. Tämä liikkuva este toi toimijoita yhteen ja muokkasi niiden performansseja tavoilla, jotka loivat hyönteisravinnolle uudenlaista julkisuutta ja vaikuttivat takaisin toimijoiden strategioihin.

Karmo Kroos, Åbo Akademi

M_U Type Metatheorizing – Tool for Sociology of Sociology

This paper asks how to study a sociologist and his or her contribution to sociology? As a starting position, Ritzer’s (1988 & 1991a, Ch. 1) M_U type of metatheorizing, aimed at attaining a deeper understanding of a theory, is introduced. This scheme suggest that one should study the life and works of a sociologist from four dimensions: (i) the major underlying cognitive paradigms that underlie his or her scholarship, (ii) key concepts and silent assumptions, (iii) the historical evolution of the ideas, and (iv) how the sociocultural, political, and disciplinary context have influenced the development of the works of the scholar.

Having introduced Ritzer’s four-dimensional scheme, the paper proceeds to argue that this approach, although very systematic in other aspects, falls short in taking into account the “metaphysical pathos” of a scholar. That is, to understand a scholar requires the analysis of his or her “mental model”, which is composed of the assumptions, understandings, adaptations, values and beliefs that underlie his or her work. Therefore, it is argued, that one needs to study also scholar’s take on ontology, epistemology, methodology, training, qualitative and quantitative analysis, rhetoric(al), nature of knowledge, knowledge accumulation, goodness and quality criteria, hegemony, control, values (i.e. axiology), call to action, inquirer posture, ethics, reflexivity, accommodation and commensurability of the various aspects of his or her scholarship.

To illustrate the above mentioned, the paper ends with examples of the analysis of the work by Iván Szélenyi – one of the most accomplished and celebrated contemporary sociologists from CEE.

34.Ulkonäkö yhteiskunnassa / Physical appearance in collective life

Koordinaattorit:

Outi Sarpila, taloussosiologia, Turun yliopisto. Email: outi.sarpila@utu.fi

Erica Åberg, taloussosiologia, Turun yliopisto. Email: erica.m.aberg@utu.fi

Iida Kukkonen, taloussosiologia, Turun yliopisto. Email: iltkuk@utu.fi

Tero Pajunen, taloussosiologia, Turun yliopisto. Email: teaapa@utu.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO. 15.00–18.00

Kaisu Hynnä, Turun yliopisto

”Onko vaan lupa näkyä kauniilla ja nuorilla?” #Lupanäkyä-selfiet affektiivisena käytäntönä

Tarkastelen esitelmässäni suomalaisessa Jenny ja läskimyytinmurtajat -vertaistukiryhmässä alkunsa saaneita #lupanäkyä-selfieitä keskittyen erityisesti kuvien tuotantoon. #Lupanäkyä-selfiet määrittyvät osaksi yleisempää, varsinkin internetissä näkyvää, kehopositivisuusliikettä, jonka tarkoituksena on voimaannuttaa niitä, jotka kokevat, että heidän kehonsa ei sovi nykyisiin tiukkoihin keho- ja kauneusnormeihin. Esitelmä pohjautuu vuoden 2018 alussa tekemiini syvähaastatteluihin, joissa kysyin viideltä 25–57-vuotiaalta suomalaisnaiselta heidän suhteestaan #lupanäkyä-selfieihin.

Määrittelen esitelmässäni selfie-tuotannon affektiiviseksi käytännöksi (Wetherell 2012), toiminnaksi, jossa ruumiin liikkeet kytkeytyvät toisteisuudessaan tietynlaisiin tuntemuksiin. Siinä missä selfieitä on usein tarkasteltu perinteisin kuva-analyysin metodein, haastattelujen kautta haluan antaa äänen selfieiden ottajille ja tarkastella selfie-tuotantoa kuvanottajan kehosuhdetta potentiaalisesti muokkaava prosessina (ks. Ahmed 2006). Affektiivinen tulokulma ohjaa havainnoimaan erilaisia, eri tavoin positioituneita kehoja affektien tarttumapintana. Väitän, että kehojen intersektiot ja asemoituminen suhteessa vallitseviin normeihin vaikuttaa oleellisesti siihen, miten altis kehopositivisten selfieiden ottajan kehonkuva on muutokselle

Anna Puhakka, Jyväskylän yliopisto

Diskurssianalyysi intersektionaalisesta läskiaktivismista ja kehopositivisuudesta Suomessa.
Case: Pehmee-kollektiivin podcast-sarja ja Javiera Marchant Aedon blogi

Tutkimukseni käsittelee suomalaista, suomenkielistä läskiaktivismia ja kehopositivisuutta ottaen huomioon kolme intersektiota eli merkittävän eron risteyskohtaa: sukupuoli, "rotu" ja ruumiin koko. Intersektionaalinen lähestymistapa on valtavirtaistunut esimerkiksi feministisessä tutkimuksessa jatkuvasti, ja toisaalta läskiaktivismi ja kehopositivisuus ovat nostaneet päätään merkittävästi viime vuosina Suomessa. Suomen kehopositivisuusaktiveista valtaosa on lihavia valkoisia naisia, ja demografia on samantyyppinen myös ulkomailla. Siksi on tärkeää nostaa esiin myös niiden aktivistien työtä ja kokemuksia, jotka ovat muunlaisessa intersektiossa. Charlotte Cooper ja Samantha Murray ovatkin peräänkuuluttaneet eri maissa tapahtuvan läskiaktivismin erilaisten muotojen dokumentoinnin tärkeyttä, etenkin kun myös monitieteisen lihavuustutkimuksen (Fat Studies) maantieteellinen ja kulttuurinen fokus on perinteisesti ollut Yhdysvalloissa.

Kontribuoidakseni tähän projektiin tulen kysymään artikkelissani, millaisia diskursseja on erotettavissa viimeaikaisista suomalaisista, suomenkielisistä läskiaktivismi- ja kehopositivisuusteksteistä, joiden tuottajat ovat yhteiskunnallisessa marginaalissa niin ruumiin kokonsa, sukupuolensa kuin "rotunsa" vuoksi. Aineistona on Pehmee-kollektiivin podcast-sarjan ensimmäinen tuotantokausi sekä Javiera Marchant Aedon Näyteikkunasankareita-blogi. Käytettävät menetelmät ovat kriittinen diskurssianalyysi sekä laadullinen sisällönanalyysi. Tutkimustyöni on vasta alussa, joten tulokset ja johtopäätökset eivät vielä tätä abstraktia laadittaessa ole saatavilla.

Riitta Högbäck, Helsingin yliopisto

Producing healthy-looking women – producing wealthy-looking women. The use of human hair extensions in Finland and South Africa

The global hair trade is a multimillion business. Contrary to common understandings, it does not only involve a Global South – Global North movement of the material but has created links among Global South countries. While the hair originates mainly in India (and China) and is processed mainly in China, it is now increasingly consumed in Africa, as well as in Europe and America. Being part of a larger research focusing on the circulation of hair globally, this paper examines the consumption of human hair extensions and wigs in two contexts: the Global North (Finland) and the Global South (South Africa). The paper utilises the idea that material commodities also have a social life (Appadurai 1986; 2013) and a cultural biography (Kopytoff 1986). The following questions are raised. How does the value and meanings of (fake) hair change as it moves through different social contexts? What kind of femininities (linked to 'race' and class) are produced? It is based on thematic interviews with 30 black South African hairdressers and women using hair extensions and 36 white Finnish hairdressers and women using extensions. While it is common among all interviewees to refer to images in the global

media and social media and to emphasise hair as “the crown” of femininity, there are important differences. In South Africa hair is still political and the use of human hair is intertwined with a wish to be seen as belonging to a higher class. In Finland most women customers pursue the ‘normal’ appearance, i.e. having hair that is not strikingly thin and limp.

Erica Åberg, Iida Kukkonen, Tero Pajunen & Outi Sarpila University of Turku

Well beshaved women rarely make history – exploring the gendered beauty of body hair

The unruly bodies of women have been normatively governed by beauty ideals throughout the ages, restricting women’s possibilities to behave, dress or adorn how they want to. One of these gendered norms is the “hairlessness norm” (e.g. Tiggemann & Kenyon, 1998), which states women should remove the hair on their legs and underarms. According to previous literature, despite its naturalness, the body hair of women is often considered unfeminine and repulsive, and common reasons for removing body hair include the willingness to appear sexually attractive and desirable (Tiggeman & Lewis, 2004). Since the 1960’s feminists have addressed this norm, yet it appears that the body hair of women is still considered an anomaly if not a radical statement. Our data consists of tweets and Instagram-posts under the hashtag #januhairy, a social media project for women to challenge social norms by going “au naturel” with their body hair in January 2019.

We analyse the collected data for reoccurring discourses, and explore how the discourses are gendered. We also analyse the imagery of the Instagram photos to see who are participating in this project and to understand what kind of visual strategies are used to challenge the norm. According to our preliminary results, discourses of visceral repulsion are to some extent endorsed by both women and men. Despite the alleged inclusiveness of the #januhairy project, the imagery generated in the project is young, thin, white and ‘pretty’. Moreover, the imagery uses the sexualization of underarm hair, in particular, as a strategy for opposing gendered beauty-related norms. Our research adds knowledge of the appearance-related norms for women and explores how these norms are challenged in online platforms. Moreover, the study addresses the field-specificity of such norms, and ultimately asks whether in some social fields body hair could act as a form of capital.

Hanna Ojala, Tampereen yliopisto & Ilkka Pietilä, Helsingin yliopisto

Nauhattomat nahkakengät vanhuuden ja vanhanaikaisuuden merkinä: ikääntyvät miehet pukeutumisen kuluttajina

Pukeutumiseen liittyvää kulutuskulttuuria on tutkittu paljon nuorten ja erityisesti naisten osalta. Vähemmän tiedetään siitä, miten ikääntyneet ja erityisesti ikääntyneet miehet ajattelevat vaatteisiin ja asusteisiin liittyvistä valinnoista ja niiden kuluttamisesta. Aiemassa tutkimuksessa on todettu, että ikä alkaa ohjata miesten vaatevalintoja myöhemmässä vaiheessa kuin naisilla, joilla ikään liittyvät pukeutumismormit (mm. hameen pituus tai vaatteiden väljyys) määrittelevät voimakkaasti

kulutusvalintoja keski-ikästä alkaen. Miesten kohdalla ikä ei estä käyttämästä tiettyjä vaatteita ja harvoin pukeutumista ajatellaan muodin kautta. Ikääntyneiden miesten suhde vaatteisiin onkin todettu rakentuvan jatkuvuudelle: pyritään pukeutumaan siten kuin aina ennenkin eikä haittaa, vaikka vaate olisi mennyt muodista, jos se on puhdas ja ehjä. Tämän perusteella on usein päätelty, etteivät ikääntyneet miehet ole erityisen kiinnostuneita pukeutumisesta.

Tässä esityksessä kysymme 56-77 -vuotiaiden miesten haastatteluihin pohjautuen, mitä he ajattelevat omasta ja toisten ikämiesten pukeutumisesta ja millaisia ikääntyvät miehet ovat pukeutumisen kuluttajina. Miksi esimerkiksi nauhattomista nahkakengistä - niiden ostamisesta ja käyttämisestä – tulee vanhaksi määrittymisen areena ja iän neuvottelun kenttä?

Iida Kukkonen, Tero Pajunen, Outi Sarpila, Erica Åberg, Turun yliopisto

Ulkonäkö pääomana

Tässä teoreettisessa katsauksessa pohdimme, mitä annettavaa pääomateorioilla on ruumiin ja ulkonäön sosiologialle. Kysymme, mitä pääoma oikein on, ja millaiseen ihmiskuvaan pääoma-ajattelu nojaa. Miten kurjaa oikeastaan on ymmärtää ihmisten välistä vuorovaikutusta niin lattean ja taloudellisen käsitteen kautta kuin pääoma? Sisältyykö pääoma-ajatteluun implisiittisesti neoliberaali ajatus siitä, että kaikki ihmiset ovat oman onnensa seppiä – kunhan teet tarpeeksi työtä, kerrytät pääomia ja siten saavutat menestystä ja valtaa? Ehdotamme, että pääoman käsite ymmärretään usein väärin, ikään kuin kaikilla ihmisillä olisi yhtäläinen mahdollisuus (tai edes kiinnostus) kerryttää legitimiinä pidettyä pääomaa – saatika hyötyä siitä tai aktiivisesti hyödyntää sitä. Esitämme, että kontekstisidonnaiset normit ohjaavat pääoman arvottamista ja vaihtoa eri tilanteissa, ja että nämä normit saattavat olla erilaiset eri sosiaalsiin kategorioihin (esimerkiksi sukupuoli, rotu tai yhteiskuntaluokka) luokitetuille. Koska kaikki sosiaalinen vaihto tapahtuu valtasuhteissa, pääomasta eivät aina pääse hyötymään yksilöt itse. Onkin tärkeää kysyä kuka pääoman vaihdosta lopulta hyötyy. Tarkasteltuamme pääomateorioita yleisemmin, siirrymme tarkemmin pohtimaan nimenomaan ulkonäköä pääomana. Miten ulkonäköä voidaan lähestyä pääomana mikäli se määräytyy osin biologisesti, eikä siis ole oman työmme tuotetta? Miten ulkonäkö suhteutuu muihin pääomiin ja eriarvoisuuden lähteisiin?

35. Taloudellinen huono-osaisuus

Koordinaattorit:

Ilari Ilmakunnas, THL. Email: ilari.ilmakunnas@thl.fi. Tel+358 29 524 7230

Esa Karonen, Turun yliopisto. Email: eokaro@utu.fi. Tel. +358 29 450 3070

Pasi Moisio, THL. Email: pasi.moisio@thl.fi. Tel. +358 29 524 7228

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Kristiina Aalto & Anna-Riitta Lehtinen, Helsingin yliopisto, Kuluttajatutkimuskeskus

Kohtuullisen minimin viitebudjetit niukkoja

Viitebudjetit kuvaavat kotitalouden välttämättömiksi katsottujen tarpeiden tyydyttämiseen tarvittavia hyödykkeitä, joille on laskettu hinta. Kohtuullinen minimi tarkoittaa vähimmäiskulutustasoa, jolla arki sujuu, voi ylläpitää terveyttä ja osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Tässä esityksessä vertaillaan kohtuullisen minimin viitebudjettien kulutusmenoja kulutustutkimuksen mukaiseen keskekulutukseen.

Budjetit laaditaan kuluttajien omien kokemusten ja saavutetun konsensuksen pohjalta. He määrittävät mitä tuotteita ja palveluja tarvitaan kohtuullisen minimin mukaiseen kulutukseen. Asiantuntijaryhmä on arvioinut hyödykekoreja, jotka tutkijat ovat koonneet kuluttajakeskustelujen pohjalta. Viitebudjetteihin lasketaan juoksevat menot hankintahintojen mukaisesti ja pitkäikäisistä hyödykkeistä huomioidaan laskennallinen kuluminen. Viimeisimmät kohtuullisen minimikulutuksen viitebudjetit on päivitetty hyödykkeiden ja hintojen osalta vuonna 2018.

Tilastokeskus kokoaa noin viiden vuoden välein tietoja kotitalouksien kulutusmenoista kulutustutkimukseen. Viimeisin kulutustutkimus on koottu vuonna 2016. Tässä vertailussamme kulutustutkimuksen hyödykeryhmien sisältöä on muokattu vastaamaan viitebudjettien hyödykeryhmien sisältöä.

Viitebudjettikulutus on vaatimatonta verrattuna vastaavien kotitalouksien keskimääräisen kulutukseen (Kulutustutkimus 2016), josta se kattaa kotitaloustyypistä riippuen 60–85 prosenttia. Ilman asumismenoja viitebudjetit kattavat vastaavien lapsiperheiden kulutuksesta hieman yli puolet ja muiden talouksien kulutuksesta hieman alle puolet. Viitebudjetin vapaa-ajan kulutus jää suhteessa kauimmaksi keskekulutuksesta kattaessaan siitä vain noin kolmasosan. Myös terveydenhoitomenot ovat viitebudjetissa alle puolet vastaavien kotitalouksien keskekulutuksesta. Kaikkia kulutustutkimuksen sisältämiä hyödykkeitä kuluttajat eivät pitäneet välttämättömänä kulutuksena, joten osa hyödykkeistä (esim. alkoholi ja tupakka) jää kokonaan pois viitebudjeteista.

Viitebudjettitalouksien kulutus lapsiperheissä yltää lähes samalle tasolle kuin keskimäärin niiden kahden huoltajan lapsiperheiden, jotka sijoittuvat tulokvintiileihin 1–3. Alemmissa tulokvintiileissä lapsiperheiden kulutus on keskekulutukseen verrattuna vaatimattomampaa erityisesti vapaa-aikaan, liikkumiseen ja ruokaan. Muiden kotitaloustyyppien viitebudjetit ovat selvästi alhaisempia kuin kulutustutkimuksen vastaavien tulokvintiileihin 1–3 sijoittuvien talouksien.

Katri Aaltonen, Kela & Mikko Niemelä, Turun yliopisto

Taloudelliset vaikeudet hankkia lääkkeitä – tutkimusidea

Tausta: Lääkekorvaukset ovat osa suomalaista terveydenhuoltojärjestelmää ja sosiaaliturvaa. Suomen lääkekorvausjärjestelmässä ja terveydenhuollossa omavastuuosuudet ovat kuitenkin pohjoismaisessa kontekstissa kohtalaisen korkeat. Lääkekorvauksia on viime vuosina leikattu säästösyistä useita kertoja ja useat toimeenpannut säästötoimet ovat vaikuttaneet omavastuita korottavasti. Vuonna 2016 otettiin käyttöön aikuisia lääkkeitä käyttäjiä koskeva vuotuinen 50 euron alkuomavastuu ja vuoden 2017 alusta tyypin 2 diabeteslääkkeiden korvaustaso alennettiin 100 prosentista 65 prosenttiin.

Tavoite: Selvittää, miten kansalaisten kokemat taloudelliset vaikeudet hankkia lääkkeitä ovat muuttuneet vuosien 2015 ja 2017 välillä. Erityisesti tutkimuksessa selvitetään diabetespotilaiden kokemuksia diabeteslääkkeiden korvaustason alentamisen jälkeen.

Aineisto ja menetelmät: Fimea on vuosina 2015 ja 2017 kerännyt kyselyaineiston, joissa selvitettiin väestön näkökulmia lääkkeisiin ja lääkekorvauksiin. Kumpanakin vuonna vastaavansisältöiset poikkileikkausaineistot kerättiin sekä postikyselynä että verkkopaneelimenetelmällä. Tässä tutkimuksessa aineistoja käytetään yhdistettynä. Menetelmänä käytetään logistista regressioanalyysia, jossa selitettävänä muuttujana on kysymys: ”Onko sinulla ollut viimeksi kuluneen vuoden aikana taloudellisia ongelmia hankkia lääkärin määräämiä lääkkeitäsi?”. Ajan lisäksi selittäviä muuttujia ovat demografiset, sosioekonomiset ja terveydentilaan liittyvät tekijät.

Odotetut tulokset: Tutkimus antaa tietoa väestön lääkekorvausjärjestelmään liittyvistä kokemuksista sekä lääkkeiden omavastuuihin liittyvistä riskeistä. Kansainvälisissä tutkimuksissa omavastuun käyttöönoton tai nostamisen on lähes poikkeuksetta havaittu vähentävän lääkkeiden käyttöä riippumatta omavastuun määräytymistavasta. Käyttäytymismuutokset saattavat kuitenkin olla erilaisia riippuen järjestelmästä, omavastuiden tasosta ja institutionaalisesta kontekstista. Suomesta on kuitenkin vain vähän tutkimustietoa omavastuumuutosten vaikutuksista. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää sosiaaliturvajärjestelmän kehittämisessä ja omavastuiden oikeudenmukaisen allokoinnin arvioinnissa.

Ilari Ilmakunnas & Pasi Moisio, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Suomalaisen vähimmäisturvajärjestelmän erityispiirteet ja vähimmäisturvan taso kansainvälisesti vertailtuna

Tutkimuksessamme vertaillaan vähimmäisturvaetuuksia saavien kotitalouksien toimeentuloturvan järjestämismuotoja ja tasoa Euroopan maissa. Tarkastelu kohdistuu viimesijaisiin vähimmäisturvaetuuksiin, jotka Suomessa käytännössä tarkoittavat toimeentulotukea ja asumistukea. Tietolähteinä hyödynnetään aikaisempaa kirjallisuutta, tilastotietoa rahaetuuksiin kohdistuvista kustannuksista sekä EUROMOD-mikrosimulointimallin avulla toteuttavia esimerkkikotitalouslaskelmia vähimmäisturvan tasosta Euroopassa.

Euroopan maiden välillä on suuria eroja niin vähimmäisturvan rakenteessa, laajuudessa kuin tasossakin. Suomen vähimmäisturvan rakenne on monella tapaa poikkeuksellisen. Suomessa valtakunnallisesti keskitetty toimeentulotuki on poikkeuksellisen vahvasti oikeuksiin perustuva. Suomessa

toimeentulotukea saa huomattavasti suurempi osa väestöstä kuin muissa Pohjoismaissa. Lisäksi perustoimeentulotuen päätösten ja maksamisen tapahtuminen keskitetysti ja viimesijaisen turvan jakaantuminen hyvin erilaisiin muotoihin (perus-, täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki) ovat suomalaisen järjestelmän erityispiirteitä.

Suomi on Euroopan maiden joukossa, jossa rahaetuksien suhde bruttokansantuotteeseen on suurin. Sen sijaan Suomi on lähellä eurooppalaista keskitasoa sen suhteen, kuinka suuri osuus kaikista työikäisten rahaetuuksiin kohdistuvista kustannuksista kohdistuu tarveharkintaisiin etuuksiin.

Kaiken kaikkiaan vähimmäisturvan taso on Suomessa ostovoimaltaan lähellä länsieurooppalaisten maiden keskimääräistä tasoa. Suomessa asumiskustannusten vähentäminen käytettävissä olevista tuloista laskee käytettävissä olevia tuloja suhteellisesti vähemmän kuin muissa Euroopan unionin jäsenmaissa yhden aikuisen kotitalouksia tarkasteltaessa. Myös kahden aikuisen kotitalouksien osalta Suomi on kärkipäässä. On syytä kuitenkin ottaa huomioon, että laskelmat vähimmäisturvan tasosta voivat olla herkkiä tehdyille valinnoille muun muassa asumiskustannuksia koskien.

Suomi sijoittuu hyvin myös, kun vähimmäisturvan tasoa verrataan maiden keskimääräiseen bruttopalkkaan tai suhteelliseen köyhyysrajaan. Verrattaessa vähimmäisturvaa saavien kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja keskipalkkaan on ainoastaan Tanskassa osuus Suomea korkeampi. Köyhyysrajaan verrattaessa Suomen edellä ovat vain Saksa ja Tanska.

Laura Järvi & Lauri Mäkinen, Turun yliopisto

Can in-work poverty be reduced by investing in occupational welfare? Multi-level approach on in-work poverty in Europe

Occupational welfare is known to be an important source of welfare for employees. However, the level of welfare varies between employees and also between countries. Usually the focus has been on the provisions that one specific social benefit, such as pension or sickness benefit, provides but less is known about the broader influence that the occupational welfare has on the livelihood of the employee.

This paper sets to analyse whether occupational welfare arrangements, such as sick pay arrangements, can reduce in-work-poverty in Europe. In-work poverty refers to a situation where employed people are at-risk-of-poverty. Since the financial crisis of 2007, the in-work poverty rates have increased in almost all European Member states. Several factors, such as individual, household and institutional settings are known to be related to in-work poverty phenomenon. For example, education, age and gender are related to the issue. In addition, household factors such as the number of employed adults have been shown to be related to in-work poverty. Some studies have investigated also institutional factors but the effect of occupational welfare on in-work poverty remains unknown.

The paper approaches the in-work poverty phenomenon from a multi-level perspective, using occupational welfare expenditure, public social expenditure, collective agreement coverage and union density as macro level indicators. Using LIS data with 15 countries, the paper aims to examine whether the occupational welfare expenditure has an independent relation to in-work poverty when controlled with individual and household level factors. Furthermore, the paper analyses whether strong investments in occupational welfare produces higher poverty rates among those working age population that are outside of the labour market. The paper contributes to the field of poverty and welfare state

research by providing valuable knowledge on the relationship between occupational welfare and in-work poverty.

Merita Jokela, THL, Minna Kivipelto, THL & Minna Ylikännö, Kela

Persons living with no primary income, social assistance receipt and access to social services in Finland

Living with no primary income or ‘incomeless’, refers here to individuals with no other incomes but social assistance, housing benefit or other benefits exempt from taxation. The amount of persons living with no primary income has increased during the past decade. According to the Finnish Social Insurance Institution (Kela), there were over 91 000 households living in Finland between January 2017 and June 2018 who received no primary income at least for one month and 72 000 households whose ‘incomeless’ period lasted for three months or longer. From the social policy perspective, this is an interesting group as they tend to be the ones who do not fit into any specific policy category and thus are often excluded from targeted services.

Using the Finnish administrative register data provided by Kela on social assistance recipients and qualitative data collected from municipal social services, we study the incomeless population in Finland during the years 2017 and 2018. More specifically, we examine 1) the risk of incomeless individuals to live on reduced social assistance and 2) the role of social work in supporting incomeless social assistance recipients in the present centralized social assistance system.

Esa Karonen & Mikko Niemelä, Turun yliopisto

Rakenteen ja politiikan välimaastossa: Mikrosimulaatio väestön ja politiikkamuutosten vaikutuksesta tulonjakoon Suomessa 1990–2016

Tämä tutkimus kontribuoi sosiaalipoliittisesti laaja-alaiseen ”rakenne vs. politiikka” –keskusteluun vastaamalla kahteen tutkimuskysymykseen:

- Mikä on väestönrakenteen rooli ja vaikutus kohorttien välisessä tulonjakaumassa, kun rakenteelliset muutokset periodeilla 1990–2002 ja 2003–2016 ovat kiinnitetty vuoteen 2016.
- Mikä on tulonsiirtojärjestelmässä politiikkamuutosten vaikutus kohorttien väliseen tulonjakoon, kun lakiparametrien muutokset periodeilla 1990–2002 ja 2003–2016 ovat kiinnitetty vuoteen 2016.

Tutkimus käyttää staattista kontrafaktuaalista mikrosimulaatiomallia (SISU) demografisten ja politiikkamuutosten vaikutusten arviointiin tutkimusperiodilla 1990–2016. Mittausajankohtana toimivat periodit 1990–2002 ja 2003–2016. Nämä periodit ovat avainasemassa Suomen taloushistoriassa ja tuloerojen kehityksessä, tarjoten leikkauspisteen lamakauden ja tasaisen suhdannekauden välillä.

SISU-mikrosimulointimallissa hyödynnetään laskelmissa laajaa rekisteripohjaista tulojaon kokonaisuaineistoon perustuvaa mikroaineistoa, joka on n. 800 000 henkilön otos. SISU-malli muodostuu päämallista, joka yhdistää koko tulonsiirtojärjestelmän, ja 12 osamallista. Staattisessa mallissa ei huomioida lakireformien johdosta mahdollisesti aiheutuvia käyttäytymisvaikutuksia.

Alustavat tulokset osoittavat, että väestönrakenteen vaikutus tulonjakoon korostuu etenkin ns. volitaaleissa nuorissa kohorteissa. Demografinen vaikutus näkyy etenkin ensimmäisellä mittausperiodilla vuosilla 1995–2002, joka viittaa alkuperäisen simulaatiomallin aliestimoivan nuorten ikäryhmien käytettävissä olevia tuloja nousukauden aikana. Väestöpainotetussa simulaatioissa politiikan vaikutus laajenee nuorissa ikäryhmissä, mutta pysyy samana valtaosalla väestöstä. Lisäksi teimme alustavan analyysin tulodesiileillä, joiden mukaan väestönrakenteen vaikutus näkyy simulaatiomallien polarisaationa viidennestä desiilistä ylemmäs: väestöpainotus osoittaa alempien tulodesiilien laskennalliset tulot matalampana, mutta mediaanitulojen ylettyessä tulot ovat korkeampia kuin ilman väestöpainoa.

Ipo Airio (Kela)

Työssä käyvien köyhyyden käsite – Miten eri mittarit muuttavat kuvaa köyhyydestä?

Työssä käyvien köyhyyttä tutkittaessa ongelmaksi muodostuu usein käsitteiden määrittely. Jo käsitteestä ”köyhyys” ei ole yksiselitteistä tulkintaa puhumattakaan käsitteestä ”työssä käynti”. Analyysien kirjo on hyvin laaja, mikä tekee eri tutkimusten tulosten vertailun vaikeaksi.

Työssä käyvien köyhyydessä on hyvin usein kyse määrällisestä ongelmasta, eli osa- tai määräaikatyon tekemisestä, tai kotitaloudessa on työmarkkinoiden ulkopuolella olevia jäseniä, jolloin työssä käyvän ansiotkaan eivät nosta kotitaloutta köyhyysrajan yläpuolelle. Toisaalta usein työssä käyvien köyhyyden kohdalla tuodaan esiin laajempiakin kysymyksiä liittyen työn laatuun, arvostukseen ja merkitykseen.

Tutkijoilla on neljä isoa määrittelykysymystä ratkaistavanaan, kun työssä käyvien köyhyyttä analysoidaan tuloköyhyysriskin kautta. Jokaisen kysymyksen kohdalla valittavat määrittelyt ratkaisevat pitkälti sen, millaisena ilmiönä työssä käyvien köyhyyttä tarkastellaan. Nämä kysymykset ovat:

1. Miten rajataan se joukko, josta työssä käyvät identifioidaan?
2. Mikä on se työtuntien tai –viikkojen määrä, jolloin henkilö määrittyy työssä käyväksi?
3. Mitä tuloja käytetään määrittelyssä, ja mikä on tuloraja, jonka alapuolelle jäävät ovat köyhiä?
4. Millä mittayksiköllä tuloja ja köyhyyttä mitataan (vastaaja? perheen pää? kotitalous?)

Tutkimuksen tarkoituksena on muodostaa mittareita, jotka edustavat erilaisia työssä käynti - ja köyhyysmääritelmiä. Näiden avulla tuotetaan ja vertaillaan erilaisia työssä käyvien köyhyyden estimaatteja. Tarkasteltavana on 8 maata (Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska, Hollanti, Saksa, Iso-Britannia ja Espanja), jotka edustavat erilaisia hyvinvointivaltiomalleja ja työmarkkinoiden järjestämistapoja. Aineistona ovat kunkin maan EU_SILC –data vuodelta 2016.

36. Kriittinen teoria yhteiskuntatutkimuksessa

Koordinaattorit:

Paul Jonker-Hoffrén: VTT, tutkijatohtori. Työelämän tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto.
Email: paul.jonker-hoffren@staff.uta.fi. Tel. +358504377206

Suvi Salmenniemi: Sosiologian professori. Sosiaalitieteiden laitos, sosiologia, Turun yliopisto.
Email: sutusa@utu.fi. Tel. +358505226457

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Sauli Havu, Tampereen yliopisto:

Soitellen sosialismiin? Axel Honnethin sosialismikäsitteen kritiikkiä

Axel Honneth on ehkä merkittävin kriittisen teorian nykyedustajista. 2000-luvulla hän on kehittänyt yhä kunnianhimoisempaa teoriaa moderneista yhteiskunnista. Honnethilta on hiljattain suomennettu teos *Sosialismin idea* (2018), jossa hän pyrkii rakentamaan teoriaa nykyaikaisesta sosialismista teoksensa *Das Recht der Freiheit* (2011) pohjalta. Teoksessaan hän katsoo, että varhaisempi sosialismi on keskittynyt liikaa talouteen ja luokkaan. Sen sijaan modernien sosialistien pitäisi ymmärtää yhteiskunta Hegelin *Oikeusfilosofiaa* seuraten jakautuneena kolmeen autonomiseen arvosfääriin, talouteen, politiikkaan ja yksityiselämään. Lisäksi luokkapoliittikka pitää korvata ajatuksella jaetuista perimmäisistä arvoista. Honneth lainaa ajatuksen perimmäisistä arvoista Talcott Parsonsilta (Honneth 2011, 18).

Olettaessaan yhteiskunnan eri osa-alueiden omalakisuuuden Honneth tulee omaksuneeksi porvarillisen yhteiskunnan kategoriat lähtökohdaksi. Esimerkiksi ajatus politiikan ja talouden erillisyydestä näyttäytyy välttämättömänä demokratian toteutumiseksi. Honneth ei siis vaikuta pitävän olennaisena sosialismille historiallisesti keskeistä talouden saattamista demokratian piiriin. Lisäksi katson, että hän ei arvosfäärien itsenäisyyteen perustuvalla teorialla tavoita kapitalistisen yhteiskunnan kokonaisuutta.

Honneth katsoo, että moderni sosialismi on ”ennen kaikkea poliittisten kansalaisten asia, ei enää palkkatyöläisten” (2018, 121). Hän katsoo luokkataistelujen perinteisessä mielessä rauhoittuneen. Halutessaan korvata luokan kansalaisen kategorialla hän unohtaa, että kansalaisten tasa-arvo nimenomaan ei ulotu tuotannon maailmaan. Kansalaiset vetoavat Honnethin mukaan jo mainittuihin perimmäisiin arvoihin. Nykyisessä yhteiskunnassa ”yksipuolinen tulkinta perustavista legitimaatioperiaatteista” (sama, 66) sallii yksityisten intressien ylivallan. Kysymys palautuu lopulta siis arvojen oikeaan tulkintaan, mikä on selvästikin idealistinen lähtökohta. Katson Emmanuel Renault’a (2018) seuraten, että kriittisen teorian pitäisi näiden ongelmien välttämiseksi palata Marxiin.

Artti Kellokumpu, Helsingin yliopisto

Kumppanittomuus ja arvoliberalisminvastaisuus yksinäisten ja työn ja opiskelun ulkopuolella olevien nuorten online-yhteisössä

Nuorten syrjäytyminen on herättänyt paljon keskustelua sekä mediassa että tutkijoiden keskuudessa. Keskustelun keskipisteessä ovat olleet erityisesti työttömät ja matalasti kouluttautuneet nuoret miehet ja tutkimuksessa on korostettu erilaisten syrjäytymisriskien kasautumista. Työn alla oleva tutkimukseni pureutuu nuorten miesten kokemaan yksinäisyyteen, erityisesti seksuaaliseen ja romanttiseen kumppanittomuuteen, yhtenä syrjäytymisen ulottuvuutena.

Tutkimuksen aineisto koostuu "masentuneille ja sosiaalisesti syrjäytyneille" suunnatulla anonyymillä kuvalaudalla käydyistä keskusteluista. Laudalla käytyjen keskustelujen sisältö viittaa siihen, että sen käyttäjät ovat suurimmaksi osaksi nuoria, työn ja opiskelun ulkopuolella olevia, yksinäisiä ja mielenterveysongelmista kärsiviä miehiä. Tutkimusta varten laudalta poimittiin näyte useita viestejä käsittävistä "langoista", jonka jälkeen aineistoon rajattiin vain lankoja, jotka käsittelevät romanttiseen ja seksuaaliseen kumppanittomuuteen liittyviä aiheita. Tutkimusmetodini on diskurssianalyttinen.

Kumppanittomuutta tarkastellaan laudalla heteroseksuaalisten "pariutumismarkkinoiden" kontekstissa. Käyttäjät ovat yksimielisiä siitä, että naisiin kohdistuu näillä markkinoilla enemmän kysyntää kuin miehiin, minkä vuoksi kilpailu naisista on kovempaa kuin kilpailu miehistä. Suhtautuminen tähän herättää laudalla kuitenkin kiivasta väittelyä. Laudan naisvihamielinen leiri syyttää tästä tilanteesta naisia, jotka paistattelevat narsistisesti saamassaan seksuaalisessa huomiossa eivätkä nirsoudessaan kelpuuta kumppanikseen tavallisia miehiä. Tämä näkemys liittyy laudalla usein antifeministiseen ja arvoliberalisminvastaiseen maailmankuvaan, jossa yhteiskunnan liberaali eliitti syrjii erityisesti köyhiä ja työttömiä miehiä ja myöntää etuoikeuksia naisille ja vähemmistöille, jotka se tunnustaa uhreiksi ja joille se antaa sympatiaa. Laudan toinen leiri syyttää naisvihamielistä leiriä uhriutumista ja vastuun välttelystä. Tämä leiri hyödyntää uusliberaalia ja psykokulttuurista diskurssia, jossa yksilön tulee itse kantaa vastuu kohtaamistaan ongelmista ja jossa yhteiskunnallisen kritiikin nähdään kumpuavan vain katkeruudesta ja psyykkisistä ongelmista. Lisäksi laudalla käydään keskustelua seksuaalisesta kokemattomuudesta. Yksille seksuaalinen kokemattomuus tuottaa syvää häpeää ja vihaa laudan seksuaalisesti kokeneita käyttäjiä kohtaan. Toiset väittävät, ettei seksi ole niin nautinnollista kuin kuvitellaan eikä se poista yksilön omia ongelmia.

Tarkastelen tutkimuksessani näitä diskursseja teoreettisesti ammentaen psykoanalyysistä, sosiaalisen vaihdon teoriasta ja poliittisen talouden kritiikistä. Tutkimus elävöittää psykoanalyttistä teoriaa diskurssianalyysin välineenä ja osallistuu keskusteluihin nuorten syrjäytymisestä, maskuliinisuudesta, (uus)liberalismin kriisistä ja oikeistopopulismista.

Pekka Mäkelä, Jyväskylän yliopisto

Tavoitteena kriittinen praksis

Tunnetussa paradigmaattisessa nelikentässään Burrell ja Morgan (1974) sijoittavat kriittisen teorian radikaalin humanismin ruutuun. Teoria implikoi yhteiskunnallisen muutoksen, mutta ilman väkivaltaa, tietoisuuden muutokseen pyrkien. Näin se eroaa radikaalista strukturalismista, johon ruutuun marxismi em. kentässä sijoittuu.

Yhteiskuntaa totaliteettina käsittelevää varhaista kriittistä teoriaa voi pitää yhteiskuntateoriana. Päivitetynä se on edelleen käypä lähtökohta pohdittaessa sekä yhteiskuntatutkimuksen luonnetta ja tehtävää että vääristyneiden käytäntöjen uudistamista.

Kriittisen tutkijan täytyy paitsi tiedostaa yhteiskunnan kriisiytynyt tila, myös samastua siihen itse. Tutkimus on tällöin normatiivista. Vastattavaksi tulee kysymys siitä, miten kriisistä selvitään. On ymmärrettävä, Marcusen (1964/69) tavoin, että elämän koettu rikkinäisyys ei ole ontologista. Käytännöt ja rakenteet ovat ihmisten aikaansaannoksia ja myös ihmisten muutettavissa; vastakkaisuudet ja epäkohdat nähdään historiallis-sosiaalisen kamppailun osapuolina.

Frankfurtin koulun edustajat pettyivät sekä neuvostososialismiin että lännen työläisiin. ”Tietoinen etujoukko” puuttuikin varhaisen kriittisen teorian operatiivisesta käsitteistöä. Pureutuminen nykyaikaisen kulutusyhteiskunnan dynamiikkaan houkuttelee kriittistä tutkijaa luonnostelevaan konkreettista utopiaa, joka kehkeytyisi kuluttajiston voimautuvan ”etujoukon” toimesta. Samalla kriittinen teoria muuntautuisi ”kriittisen praksiksen teoriaksi”.

Perustan esitykseni väitöskirjaani *Johdatus eheyttävään kulutukseen* (<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-300-009-4>). Siinä esittelen kulutusyhteiskuntaa koskevan aikalaisdiagnoosin ja Peircen abduktiiviseen päättelyyn perustuvan tutkimusstrategiani.

Paul Jonker-Hoffrén, Tampereen yliopisto

Itsensätyöllistäjät, eriarvoisuus ja subjektiivinen työ

Euroopassa ja etenevissä määrin myös Suomessa itsensätyöllistäjien määrä on jatkuvasti kasvussa. Siitä on sekä positiivisia että negatiivisia seurauksia. Positiivinen on, että ihmiset kykenevät luoda itselleen työnkuvan, joka sopii paremmin heidän taitoihinsa ja kykyihinsä kuin mitä olisi mahdollista palkkatyön kontekstissa. Itsensätyöllistyminen myös mahdollistaa jonkin verran parempi tasapaino työelämän ja perhe-elämän välissä ja ideaalitapauksissa auttaa ajan hallinnassa. Negatiivinen kehitys on, että huomattava osa itsensätyöllistäjiä ei pysty saamaan heidän työn kautta tarpeeksi tuloja. Asiakkaiden löytäminen voi olla vaikeaa, jos ei ole varaa mainoskampanjoihin. Toisaalta voi olla, että ihmisellä on hyvin suppeat verkostot, jonka kautta ei löydy helposti uusia asiakkaita. Myös kilpailu voi olla este: on aloja, missä on ylitarjonta itsensätyöllistäjiä. Syynä voi olla helppo pääsy alalle tai että ammatti on ns. ”itsensä toteuttamisen ammatti”.

Työn uuden filosofit kuten Deranty, Smith ja Renault esittävät Honnethin kriittisen teoriaan perustuvan työn uuden analyysin. He lähtevät liikkeellä siitä, että mitä tahansa työ on aina tulkintaa, jonka ihmisen pitää tehdä ohjeista (tai asiakkaan toiveista). Sen kautta työ on aina perin pohjin subjektiivinen, koska ihminen käyttää sen omia kykyjä, taitoja ja ruumiillisia ominaisuuksiakin suorittaessaan työn. Projektini haastattelujen kautta pääsee itsensätyöllistäjien työn subjektiivisuuteen eri ammattiryhmien osalta. Tarkoitus on selvittää, onko olemassa osa-alueita jossa itsensätyöllistäjät ovat lähtökohtaisesti eriarvoisemmassa asemassa kuin työntekijät.

Alustavat analyysin tulokset näyttää, että heikommat osa-alueet liittyvät työn kohdeyleisöön (kuluttajat vai yritykset) ja kilpailuun (suora kilpailu työntekijöiden työstä vai erottuminen erikoisosaamisella). Myös monilla alalla on kehittynyt tilanne, että kyseinen työ ei enää yleisesti tehdä palkkatyönä (esim. media-alan työ). Itsensätyöllistäjien kohdalla sosiaaliturvaa koetaan hankalaksi. Tässä kohdassa kriittinen työn tutkimus tarjoaa uuden tulkinnan työmarkkinoiden segmentaatioteoriasta, jossa keskiössä on työn luonne ihmisen ulkoisesti määrityn identiteetin (etnisyys, sukupuoli) sijaan.

Suvi Salmenniemi, Turun yliopisto

Oravanpyöriä, syyllisyyskoneita ja robotteja: Huomioita kapitalismin psyykkisestä elämästä

Esitelmä pureutuu kertomuksiin työelämän aiheuttamasta kärsimyksestä. Se pohjautuu pitkäaikaiseen etnografiseen kenttätutkimukseen erilaisia vaihtoterapioita (mindfulness, elämäntaitovalmennus, energiahoidot, akupunktio jne.) käyttävien suomalaisten parissa. Työelämän armottomuus ja sen aiheuttamat ruumiilliset ja psyykkiset vauriot nousivat aineistosta vahvasti esille. Kertomuksista piirtyy esiin armottomuus ja hengästyttävä, pakotettu liike: pitää juosta, ehtiä, paistaa, suorittaa, jaksaa. Työtä kuvattiin varsin väkivaltaisina metaforina: töissä ”piiskattiin”, ”ruoskittiin” ja oltiin ”veitsenterällä”. Esitän, että vaihtoterapioiden kenttä toimii kiinnostavana prismaana, joka nostaa näkyviin ja tematisoi monia kapitalismin ruumiillistettuja vaurioita: tunnetta itsestä vieraantumisesta, itsensä menettämisestä ja elämän arvokkuuden ja merkityksellisuuden vähenemisestä. Moni etsiytyy vaihtoterapioiden pariin ottaakseen etäisyyttä palkkatyöhön ja löytääkseen vaihtoehtoja kilpailun, taloudellisen hyödyn ja suorittamisen logiikalle. Ehdotan, että vaihtoterapioiden kenttä, joka on usein merkityksellistetty poliittisesti passivoivaksi, tarjoaa tilan muotoilla poliittista kritiikkiä koskien sosiaalista oikeudenmukaisuutta, eriarvoisuutta ja ihmisarvoa. Jäsenän näitä kertomuksia erityisesti Hartmut Rosan kiihtymisen (*acceleration*), vieraantumisen ja hyvän elämän ehtoja käsittelevien kirjoitusten kautta.

37. Eriarvoistava huumori

Koordinaattorit:

Jarno Hietalahti, tutkijatohtori, Jyväskylän yliopisto. puh: 045 633 0388, Email: jarno.hietalahti@gmail.com

Olli-Pekka Moisio, yliopistonlehtori, Jyväskylän yliopisto. puh: 040 805 4171, Email: olli-pekka.moisio@jyu.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00–18:00

Joonas Koivukoski

When humor becomes newsworthy: Stunts, slurs, and scandals in public discourse

This research project sets out to explore when and how humor becomes newsworthy. Although humor has been scrutinized from various perspectives in different disciplines that are interested in public discourse (e.g. journalism, political communication, marketing, and arts), we lack systematic research on when and how humor becomes a topic for news in legacy and tabloid media. Together with Giseline Kuipers and an American scholar (to be recruited), we gather data from databases of one nationwide legacy media and one nationwide tabloid media in Finland, Netherlands, and US to identify and conceptualize most notable mediated humor sensations from 1960 to 2019.

Based on previous literature on news criteria, political scandals, and digital media, we hypothesize that the frequency of humor as a topic of news has increased since 1960s. Furthermore, we assume that humor becomes newsworthy when it is perceived as *relevant* by journalists, that is, moderately important to a lot of people or very important to a smaller group of people. Supposedly this felt importance is due to humor being perceived as offensive fostering a *conflict* or due to humor being perceived as something *sensational* (i.e. unusual, extraordinary). Finally, we presume that more often than not, humor becomes newsworthy because of deliberate provocation, campaigns or publicity stunts.

Based on our analysis we construct concepts that describe how humor works in today's hybrid media publicity. Accordingly, we discuss *humor sensations* (i.e. cases in which humor is reported few times) and *humor scandals* (cases that are reported more than five times) on national and transnational level, and differentiate between deliberate *humorous stunts* and accidental or ambiguous *slurs*. We conclude reflecting on the core functions of mediated political humor: agenda-setting, framing, and boundary work. As this project is in an early stage, I will focus on Finnish data in my presentation.

Ralf Kauranen & Anna Vuorinne, Turun yliopisto

Huumori ja eriarvoisuus: stereotyyppiat, maahanmuuttokeskustelu ja rasismi Arto Nyyssösen Mamoud-sarjakuvassa

Arto Nyyssösen sarjakuva Mamoud lisää suomalaisen sarjakuvan hahmogallerian etnistä ja kulttuurista moninaisuutta. Päähenkilö Mamoud on maahanmuuttaja ja ravintolayrittäjä. Sarjakuvan keskeisenä tavoitteena ei kuitenkaan voi pitää diversiteetin kasvattamista, vaan sen määräävän tematiikan muodostavat kulttuuriset erot ja ryhmien väliset kohtaamiset suomalaisessa yhteiskunnassa. Sarjakuvan näkökulma aiheeseensa on humoristinen ja satiirinen. Sarjakuvaa julkaistiin yksittäisinä strippeinä Maaseudun tulevaisuudessa ja Etelä-Suomen Sanomissa vuonna 2016. Syksyllä 2018 sarjakuvakustantamo Arktinen Banaani julkaisi sarjakuvastripit kokoavan jatkuvajuonisen albumin.

Kysymme esityksessämme, miten Mamoud-sarjakuva esittää suomalaiseen yhteiskuntaan sijoitetut kulttuuriset ryhmät ja kohtaamiset. Minkälaisen näkökulman sarjakuva tarjoaa suomalaiseen yhteiskuntaan 2010-luvun puolivälissä, jolloin maahanmuuttoa koskeva julkinen keskustelu on kärjistynyt? Millainen merkitys huumorilla on eriarvoisuuden ja erilaisuuden käsittelyssä? Tarkastelussamme keskitymme kolmeen osa-alueeseen: ensinnäkin visuaalisesti luotuihin kulttuurisiin, kansallisiin ja rodullisiin stereotyyppisiin, toiseksi maahanmuuttovastaisen ja rasistisen diskurssin kierrättämiseen ja kolmanneksi väkivaltaan huumorin rakennusaineena.

Analyysin pohjalta esitämme, että Mamoud-sarjakuvan tapa ottaa huumorin kohteeksi stereotyyppien kuvattuja yhteiskunnan eri ryhmittymiä jättää huomiotta yhteiskunnassa vallitsevat valtasuhteet. Vaikka sarjakuvassa myös puretaan stereotyyppisen esittämisen tapoja, tulee humoristisen esitystavan näennäinen tasapuolisuus – ”kaikkien” asettaminen satiirin naurunalaiseksi kohteeksi – osin myös vahvistaneeksi vallitsevia valtasuhteita.

Suvi-Sadetta Kaarakainen

Huumori, stereotyyppit ja valta: Hullut nettiäidit äitien sodassa

Huumorilla ja pilkalla on pitkä historia identiteettien ja kulttuuristen asemien määrittelyssä sekä erityisesti sukupuoleen perustuvan kontrollin ja vallan välineenä (Korhonen 2015; Foyster 1993). Huumori vallan ja kontrollin mekanismina on usein näkymätöntä ja tulkinnanvaraista, mutta silti asenteita ja arvostuksia tuottavaa. Nykypäivänä huumorilla on erityinen asemansa kontrollin keinona tai eronteon välineenä erityisesti netissä ja sosiaalisessa mediassa.

Kehittynyt mediateknologia ei ole vain avannut uusia kanavia tai mahdollistanut uusia huumorin esittämisen tapoja, vaan se on luonut myös uusia humoristisia hahmoja populaarikulttuurin kentälle. Yksi näistä hahmoista on *hullu nettiäiti*. *Nettiäidin* käsite ilmestyi suomalaiseen akateemiseen tutkimukseen vertaistuen yhteydessä jo vuonna 2001, jolloin sen voi olettaa olleen myös laajalti osa äitien teknologista toimijuutta koskevaa arkipuhetta (Munnukka & Kiikkala 2001). Tämän jälkeen *nettiäiti* on laajentunut monitahoiseksi hahmoksi, jota tuotetaan niin äitien päivittäisissä teknologisissa käytännöissä, julkisessa puheessa äitien teknologian käytöstä sekä populaarikulttuurin kuvastoissa.

Nettiäidin kuvastoa on mediassa tuotettu stereotyypeille tavalliseen tapaan subjektiivisten, mutta samanaikaisesti kulttuurissa jaettujen, päättelyprosessien kautta, jolloin naurajaposition määrittää *nettiäidit* naurunkohteeksi (ks. esim. Karvonen 1999, 141–143; Herkman 2000). Nettiäitistereotyyppin avulla määritellään käänteisesti sitä, mikä on äideille normaalia, sallittua ja hyväksyttyä.

Tässä esityksessä tarkastelen *nettiäidin* rakentumista suomalaisessa populaarijulkisuudessa: miten hahmo syntyi ja kehittyi, ja mitä sen syntyminen kertoo suomalaisen äitiyspuheen kulttuurisista ja ideologisista valtarakennelmista, mutta myös teknologiapuheen sukupuolittuneisuudesta.

Johanna Marski

Huumorin rajat ja murtumat. Analyysi Fingerpori-stripistä käydystä keskustelusta.

Tarkastelen tutkimuksessani huumorin rajoja eli sitä, mille saa nauraa sekä erityisesti sitä, mille ei saa nauraa. Huumorin rajat tulevat esiin silloin, kun jokin aiheuttaa murtuman yhteisesti tai yleisesti hyväksytyssä huumoriesitysvirrassa. Murtuma on jotain, mihin reagoidaan esimerkiksi paheksunnalla tai jopa sensuurilla. Huumoriesitysten julkaisijat saattavat reagoida yleisön palautteeseen esimerkiksi poistamalla verkosta siellä jo julkaistuja pilapiirroksia tai sarjakuvia. Yleisimpiä paheksuntaa aiheuttavia huumoriesitysten sisältöjä näyttäisivät olevan uskonto, seksuaalisuus, etnisyys, hyväksikäyttö, kansanmurhat ja rikollisuus.

Käytän aineistona yksittäisestä Pertti Jarlan piirtämästä Fingerpori-sarjakuvastastripistä käytyä verkkokeskustelua kolmella verkkokeskustelufoorumilla. Fingerpori-sarjakuva perustuu niin piirtäjänsä kuin lukijoidensakin mielestä tasa-arvoisuuteen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kaikkea ja kaikista saa ja pitääkin tehdä huumoria, mitä myös verkkokeskusteluissa monin paikoin puolustetaan. Keskustelun kohteena oleva Fingerpori-strippi julkaistiin Helsingin Sanomissa, mutta poistettiin myöhemmin Helsingin Sanomien verkkosivuilta negatiivisen lukijapalautteen vuoksi. Poistettu strippi löytyy Wikipedian Fingerpori-sivulta kohdasta *Kiistat*.

Paperi pohjautuu tekeillä olevaan sosiologian pro gradu –tutkielmaan

Jarno Hietalahti

Kun klovnit käyvät väkivaltaisiksi. Huumorin ja väkivallan dialektiikka.

Esitelmäni keskittyy huumorin ja väkivallan suhteeseen yhteiskuntafilosofisesta perspektiivistä. Erityisenä tutkimuskohteena ovat klovnit, jotka ymmärretään ennen kaikkea symbolina. Väitän, että klovnien ymmärtäminen dialektisina olentoina selittää, miksi samaan ilmiöön sisältyvät niin sairaalaklovnit, sirkusareenoiden pellet kuin murhanhimoiset pelkoa levittävät kauhupellet. Esityksen teoreettinen viitekehys paikantuu Frankfurtin koulukunnan kriittiseen teoriaan.

Klovnit ovat huumorin ruumiillistumia eli ne ilmentävät toiminnassaan huumorin keskeisintä ydintä, ristiriitaa. Tämä ristiriita on kuitenkin otettu kulttuurisesti haltuun: esimerkiksi sirkusareenoiden klovnit

tarjoat kaaottisen mekastuksen myötä riemua ja naurua yleisölle. Vaikka hahmoon sattuu, katsoja saa nauttia. Tämän vuoksi oletusarvo on, että pellet edustavat hupia. Esitän niin sanotun kriittisen teorian valossa, että tämä huvituksensekainen reaktio peittää alleen klovnerian synkemmän puolen.

Max Horkheimerin ja Theodor W. Adornon ajattelun valossa klovnit ovat dialektisia olentoja. Sirkusareenoiden naurun kohteena ollessaan niistä muotoutuu epäinhimillistettyjä objekteja, jotka toimivat yhteisöllisen vihan kohteena. Koska klovni on ei-inhimillinen olento, sitä voi kohdella miten tahansa. Esitän, että tämä dialektinen liike on kaksisuuntainen: epäinhimillisenä olentona myös klovnit voivat kohdella ihmisiä miten tahansa, koska ne eivät enää ole perinteisten moraalikäsitusten piirissä. Tästä syystä myös väkivaltaiset kauhuklovnit ovat täysin looginen jatkumo, kun klovnia ajatellaan symbolina. Näin ollen klovni ei symboloi pelkästään hupia ja iloa, vaan ristiriitaa, joka sisältää myös kaaottisia ja väkivaltaisia mahdollisuuksia.

Olli-Pekka Moisio

Ilo spontaanina ja luokittelevana

Tarkastelen esitelmässäni huumoria suhteessa lapsenomaisuuteen: mitä eroa ja yhteistä on lapsuudessa koetulla spontaanilla ilolla suhteessa huumorin luokittelevaan ja kategorisoivaan kokemiseen aikuisiällä? Voisiko lapsuuden spontaani ilo olla malli vapauttavalle (emansipoivalle) huumorille? Sisältyisikö siihen kriittinen ulottuvuus, jota voisi käyttää olemassa olevien käytäntöjen kriittisen analyysin lähtökohtana? Näitä kysymyksiä tarkastelen Frankfurtin koulun kriittisen teorian näkökulmasta (erit. Horkheimer, Adorno, Marcuse).

38. Kansalaistoiminta ja eriarvoisuus

Koordinaattorit:

Henrietta Grönlund, TT, Kirkkososiologian dosentti, Kaupunkiteologian yliopistonlehtori, Teologinen tiedekunta, Helsingin Yliopisto. Email: henrietta.gronlund@helsinki.fi. Tel. 050-3148772

Petri Paju, YT, Hankepääällikkö, Lastensuojelun Keskusliitto. Email: petri.paju@lskl.fi. Tel. 050 578 02 59

Tuija Seppälä, VTT, Sosiaalipsykologi, Tutkijatohtori, Teologinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. Email: tuija.seppala@helsinki.fi. Tel. 050-3233236

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15–18

Grönlund, Henrietta ja Seppälä, Tuija

Matalan kynnyksen kohtaamispaikat ja eriarvoisuus Helsingissä

Tutkimuksemme tarkastelee Helsingissä toimivia matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. Kohtaamispaikat ovat maksuttomia, puolijulkisia tiloja, joissa on mahdollista viettää aikaa, tavata muita ihmisiä, ja esimerkiksi käyttää tietokonetta ja lukea lehtiä. Ne pyrkivät tukemaan sosiaalista osallisuutta ja helpottamaan ihmisten pääsyä palveluihin. Osa kohtaamispaikoista on suunnattu erityisesti tietyille haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille, osa kaikille alueen asukkaille. Kohtaamispaikkoja pitävät yllä niin Helsingin kaupunki kuin kolmannen sektorin toimijat, ja kaikkiaan niitä on Helsingissä kymmeniä. Aiempaa vertaisarvioitua tutkimusta helsinkiläisten kohtaamispaikkojen kokonaisuudesta ei ole.

Tutkimuksessamme olemme kartoittaneet Helsingissä toimivat kohtaamispaikat, ja toteuttaneet vuonna 2018 niiden työntekijöille suunnatun kyselyn (N=69 , vastausprosentti 77 %). Tarkastelemme kohtaamispaikkojen toimintaa ja alueellista sijoittumista ja saatavuutta kohtaamispaikkojen asiakaskunnan elämäntilanteiden ja haasteiden näkökulmasta sekä suhteessa alueelliseen eriarvoisuuteen Helsingissä. Keskitymme erityisesti kolmannen sektorin ja kaupungin organisoimien kohtaamispaikkojen eroihin ja yhtäläisyyksiin kolmannen sektorin oletetun erityisroolin ja identiteetin näkökulmista.

Reeta Hautaniemi, Turun yliopisto

Yhdistystoiminnan merkitys ja rakenteet erityisherkkyyden määrittelyssä

Tarkastelen väitöskirjatutkimuksessani erityisherkkyyttä ja siihen liittyvää yhdistystoimintaa ja sen merkitystä ilmiön määrittelyssä. Erityisherkkyydestä on Suomessa puhuttu joitakin vuosia. Suomen

Erityishervät ry perustettiin vuonna 2013. Erityisherkyys on psykologinen, yksilön identiteettiin liittyvä ominaisuus, ja sitä on tutkittu pääasiassa psykologian ja käyttäytymistieteiden näkökulmasta. Yhdistystoiminnan tutkimus tarjoaa uudenlaisen tarkastelukulman erityisherkyiden ilmiön ymmärtämiseen.

Kolmannen sektorin rooli on nostettu maakunta- ja soteuudistuksessa keskeiseksi, ja yksilönvastuuta korostetaan hyvinvoinnin ylläpitämisessä. Tutkimuksessa tarkastellaan, millaiseksi erityisherkillä tarjottu yhdistystoiminta rakentuu osana palvelujärjestelmää. Erityisherkyttä käsittelevien tutkimusten mukaan noin 20 prosenttia ihmisistä on erityisherkkiä, joten erityisherkyiden mahdollisilla vaikutuksilla yksilön hyvinvointiin voi olla merkittävä kansantaloudellinenkin vaikutus. Erityisherkyteen ominaisuutena liittyy piirteitä, joita voidaan pitää tulkintakehyksestä riippuen joko heikkouksina tai vahvuuksina. Erityisherkyys voi olla riskitekijä stressille, uupumukselle ja masennukselle. Toisaalta erityisherkyttä voidaan pitää vahvuutena, esimerkiksi kyvykkyytenä syvälliseen asioiden prosessointiin tai luovuuteen.

Tarkastelen erityisherkyiden ilmiön määrittelyä yhdistystoiminnassa ja sen muodostamissa verkostoissa ja arvioin erityisherkyiden merkitystä niin yksilön, yhdistystoiminnan kuin yhteiskunnallisen merkityksen ja eriarvoisuudenkin näkökulmasta. Tutkimuksessa vastataan seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Miten erityisherkyys ymmärretään ja miten siihen liittyvä yhdistystoiminta paikantuu osaksi siihen osallistuvien asiantuntijuutta ja laajemmin erityisherkkien hyvinvoinnin tukemista?
 - a. Millainen merkitys erityisherkyydellä on osana yhdistystoimijoiden identiteettiä?
 - b. Millaisia merkityksiä yhdistystoiminnalle annetaan?
 - c. Millaista asiantuntemusta ja pääomaa toimijat tuovat yhdistystoimintaan?
 - d. Miten yhdistys toimii?
- 2) Miten yhdistystoimintaa ja erityisherkyiden ilmiötä rakennetaan verkostoissa?
 - a. Millaisia verkostoja toiminnassa syntyy ja miten niitä hyödynnetään?
 - b. Miten erityisherkyiden ilmiötä määritellään toimijaverkostossa ja sen diskursseissa?
 - c. Miten erityisherkyteen liittyvä yhdistystoiminta paikantuu osaksi palvelujärjestelmää?

Tutkimusaineisto kerätään etnografista tutkimusstrategiaa hyödyntämällä. Tutkimuksessa haastatellaan Suomen erityishervät ry:n yhdistystoimintaan aktiivisesti osallistuvia erilaisissa yhdistyksen asiantuntijatehtävissä toimivia henkilöitä. Lisäksi kerätään havainnointiaineistoa yhdistyksen tapahtumissa. Aineistona hyödynnetään myös yhdistystoimintaan liittyvää kirjallista materiaalia.

Lisäksi hankkeessa kerätään Suomen erityishervät ry:n jäseniltä valokuvia herkyys -teemasta. Valokuvat kootaan valokuvanäyttelyksi, joka toteutetaan sosiaalisen median kanavissa.

Hanke on aineistonkeruuvaiheessa ja se toteutetaan vuosina 2019 – 2022. Hanketta rahoittaa Koneen Säätiö.

Hippu Helminen, Helsingin yliopisto

Radikalisoituminen ja poliittinen väkivalta: toimijoiden näkökulma ja eriarvoisuuden subjektiiviset kokemukset

Useat terrori-iskut Euroopassa 2000-luvulla ovat voimistaneet poliittisen väkivallan pelkoa. Yhteiskunnallisesti huolta herättää erityisesti nuorten radikalisoituminen. Määrittelyssani radikalisoituminen on prosessi, jonka kuluessa hyväksytään ja tuetaan poliittisesti motivoitunutta väkivallan käyttöä. Se ei kuitenkaan väistämättä johda poliittiseen väkivaltaan. Toimintakeinona poliittinen väkivalta tarkoittaa strategista valintaa väkivallan käytöstä keinona edistää poliittisia pyrkimyksiä. Aiemmissa tutkimuksissa korostuu yksilölliset prosessit, ideologiat sekä riskyksilöt ja –ryhmät. Ongelmana on se, että muita vaikuttavia tekijöitä ei huomioida. Ratkaisuna tarkastelen ryhmään kytkeytyvää toimintaa, poliittinen väkivalta sosiaalisen liikkeen toimintakeinona. Esimerkilläni pyrin avaamaan keskustelua kysymyksistä: 1. yksilön näkökulman ja subjektiivisten kokemusten merkitykset eriarvoisuudessa ja 2. tutkimuksen tekemisen intressit ja ehdot. Esitykseni perustuu keskeneräiseen sosiologian kandintutkielmaani.

Ensin erittelen yksilötasolla radikalisoitumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuskirjallisuuden mukaan merkittävästi vaikuttaa yksilön subjektiiviset kokemukset eriarvoisesta asemastaan suhteessa muihin. Siksi esimerkiksi työttömyyttä tai matalaa koulutusta ei voida itsessään pitää riskitekijöinä. Kun pyritään osallistumaan tietyn sosiaalisen liikkeen toimintaan, merkityksellisimpiä ovat olemassa olevat sosiaaliset suhteet ja niissä rakentunut ihmisten välinen luottamus. Toiseksi tarkastelen ryhmätasolla poliittista väkivaltaa sosiaalisen liikkeen yhtenä toimintakeinona. Lähtökohtana on liikkeen toimijoiden näkökulma. Keskittymällä vuorovaikutuksiin ja konteksteihin saadaan tuotua esiin vähemmän tutkitut mesotason vaikuttavat tekijät. Relationaalisen lähestymistavan mukaan poliittinen väkivalta kehittyy poliittisen kiistan kollektiivisessa vuorovaikutuksessa. Erityisen merkityksellisiä ovat sosiaalisen liikkeen ja valtion vuorovaikutukset. Poliittisessa toimintaympäristössä rakentuu toimijoiden strateginen asema sekä mahdollisuudet ja keinot edistää omaa poliittista agendaa. Poliittinen kiista – tilanteessa merkittävimmin vaikuttaa valtion turvallisuustoimijoiden ja sosiaalisen liikkeen vuorovaikutukset.

Lopuksi pohdin kysymystä: Miksi, miten ja kenen ehdoilla tutkimusta tehdään? Monissa tutkimuksissa pulmana on vahva kytkös valtiollisiin toimijoihin. Tällöin ensisijaista on heidän intressinsä, pyrkimykset

ennaltaehkäistä radikalisoitumista ja poliittista väkivaltaa. Tästä on seurannut tiettyjen kohderyhmien leimaaminen ja toimenpiteiden kohdistuminen heihin. Se synnyttää epäluottamusta yhteiskuntaa kohtaan ja yhteiskunnallisen eriarvoisuuden kokemuksia. Ne voivat vahvistaa kiinnostusta poliittista väkivaltaa käyttävistä sosiaalisista liikkeistä. Ratkaisuna kriittiset näkökulmat, kuten sosiaalisten liikkeiden tutkimussuuntaus, korostavat tutkimuksen tehtävänä tieteellisen tiedon tuottamista. Oleellinen kysymys onkin siksi, millä kriteereillä rajalliset tutkimusresurssit jaetaan.

Heidi Henriksson, Åbo Akademi

Kansalaisjärjestöjen oppikirjavaikuttaminen eriarvoisuusnäkökulmasta

Esityksessä tarkastellaan kansalaisjärjestöjen pyrkimyksiä nostaa esiin eriarvoisuustematiikkaa oppikirjavaikuttamisen kautta, erityisesti liittyen yläkoulun ja lukion oppikirjakäsikirjoituksiin. Kansalaisjärjestöt tekevät monenlaista yhteistyötä koulumaailman kanssa; ne tuottavat opetusmateriaalia, kouluttavat opettajia, vierailevat kouluissa ja vaikuttavat opetus suunnitelmaudistuksiin. Järjestökentän ja koulumaailman vuorovaikutusta on kuitenkin Suomessa tutkittu niukasti. Tässä tutkimuksessa keskitytään Suomessa toimiviin ja Globaalikasvatusverkostoon kuuluviin kansalaisjärjestöihin. Globaalikasvatus hahmotetaan tässä tutkimuksessa yhteiskunnallisena kasvatusliikkeenä, jonka yhtenä keskeisenä tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta.

Kansalaisjärjestöjen oppikirjavaikuttamista tarkastellaan kamppailuna siitä, minkälaista tietoa oppilaille tulisi tarjota. Oppikirjoilla on merkittävä rooli nuorten maailmankuvan muodostumisessa ja joidenkin tutkimusten mukaan oppikirjat ohjaavat opetusta jopa enemmän kuin opetus suunnitelma. Esityksen tavoitteena on valottaa kaupallisen oppikirjatuotannon ja järjestövaikuttamisen leikkauspintaa analysoimalla, miten lausuntokierrokset vaikuttavat oppikirjasisältöjen lopulliseen muotoon. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat rakentuvat episteemisen hallinnan, hegemoniakamppailun ja yhteiskunnallisten liikkeiden teorian viitekehysille.

Tutkimuksessa kysytään a) minkälaisia eriarvoisuuskysymyksiä kansalaisjärjestöt oppikirjakäsikirjoitusten pohjalta nostavat esiin ja miten nämä kysymykset diskursiivisesti kehystetään ja b) miten kansalaisjärjestöjen vaikuttamispyrkimykset näkyvät painetuissa oppikirjoissa. Aineisto koostuu kansalaisjärjestöjen 19 kirjallisesta lausunnosta koskien yhteensä 13 yläkoulun ja lukion oppikirjakäsikirjoitusta historian, yhteiskuntaopin ja uskonnon oppiaineissa. Lausuntoja peilataan painettuihin oppikirjoihin. Analyysissä sovelletaan Norman Fairclough'n kriittistä diskurssianalyysiä. Tukiaineistona käytetään järjestöyöntekijöiden haastatteluja (N:17) sekä havainnointiaineistoa järjestökokouksista ja globaalikasvatuksellisista työpajoista ja seminaareista. Vuosina 2016–2019 kerätty aineisto toimii pohjana meneillään olevalle väitöstutkimukselle.

Kansalaisjärjestöjen lausunnoissa korostuu inklusiivisuusdiskurssin ja ihmisoikeusdiskurssin rinnakkaiselo. Lisäksi lausunnoissa problematisoidaan oppikirjoissa esiintyviä näkökulmia talouteen ja maailmankauppaan. Painetuissa oppikirjoissa järjestöjen muokausehdotukset näkyvät vaihtelevasti. Tuloksissa pohditaan, miksi tietynlaiset järjestökommentit sisällytetään oppikirjoihin, kun taas toiset muokataan tai ohitetaan kokonaan. Esityksen lopuksi kansalaisjärjestöjen oppikirjavaikuttamista peilataan muihin koulu yhteistyön muotoihin.

Mari Kattilakoski, Itä-Suomen yliopisto**Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllinen palvelutuotanto maaseudun hyvinvointipalveluissa**

Palvelurakenteissa tapahtuneet muutokset ovat synnyttäneet suomalaisella maaseudulla uudenlaista yhteisöllistä liikehdintää ja kansalaistoimintaa lähipalvelujen turvaamiseksi. Palvelujen karsiminen ja keskittäminen ovat yhtäältä pakottaneet ja toisaalta herätelleet maaseudun paikallisyhteisöjä organisoitumaan ja integroitumaan osaksi palvelujärjestelmää uudella tavalla.

Tarkastelen esityksessäni sekä kansalaisosallistumisen mahdollisuuksia hyvinvointipalvelujen kehittämisessä, että maaseudun aktiivisten paikallisyhteisöjen konkreettisia kansalaistoimintaa ja kumppanuusmalleihin pohjautuvia ratkaisuja hyvinvoinnin, lähipalvelujen ja arjen sujuvuuden turvaamiseksi. Esitykseni pohjautuu viimeisen kymmenen vuoden aikana toteuttamiini tutkimushankkeisiin, joissa osallistavan toimintatutkimuksen sekä tapaustutkimusten kautta olen tarkastellut kansalaisosallistumisen ja kansalaistoiminnan mahdollisuuksia maaseudun hyvinvointipalvelujen turvaamisessa ja kehittämisessä.

Maaseutuyhteisöjen aktivoituminen ja organisoituminen yhteisölliseen palvelutuotantoon kuvastavat sekä kansalaistoiminnan että palvelujärjestelmän muutosta. Aktiivisissa maaseutuyhteisöissä kansalaistoiminnan uusiksi sisällöiksi ovat nousseet lähipalvelujen järjestäminen ja tuottaminen hyödyntäen eri organisoitumismuotoja sekä kumppanuusmalleja. Samalla maaseudun paikallisyhteisöt ovat integroituneet osaksi palvelujärjestelmää uudella tavalla. Toisaalta rinnalla kulkee myös alueiden ja paikallisyhteisöjen eriytyvä kehityskulku. Yhteisölliset valmiudet ja mahdollisuudet ottaa aktiivista roolia omasta hyvinvoinnista ja palvelujen tuottamisesta ovat yhtäällä heikkenevät ja toisaalla vahvistuvat.

39. Inequalities in later life

Koordinaattorit:

Marja Vaarama, University of Eastern Finland.

Email: marja.vaarama@uef.fi. Tel. +358504134349

Susan Kuivalainen, Finnish Centre of Pensions.

Email: susan.kuivalainen@etk.fi. Tel. +358505120062

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00-18:00

Marja Vaarama, University of Eastern Finland

Inequities in quality of life in later life

Background: The objective was to study the effects of age, and external (socio-economic, environmental) and internal (loneliness, resilience) resources on perceived QoL in Older Finns, and to differentiate between the “third” and “fourth” ages. Data consisted of a recently collected nationally representative random sample of 29157 Finns aged 65+ years, of which 28 % (n=8268) were aged 80+. The measures were the EuroHis8-scale, perceived loneliness, and MHI-5 –scale. Statistical analyses employed frequency analyses, confidence intervals (CI) 95 %, and logistic regression analysis.

Research results: Compared to the entire adult population, perceived QoL remained high until the age of 80 years, and a stepwise decrease followed along the ages of 85-89 and 90+. Within the population 65+, differences between the third and fourth ages were significant. The lowering of QoL started from the physical dimension, and in general, significant changes were observed not before the age of 85. In 90+ years of age all values were worst. Structural factors such as income problems, poverty and insufficient access to health and social care and necessary amenities seem to intervene with perceived QoL. The current service housing concept seems not to work as living in this housing doubled the risk for poor QoL. Good subjective health and functional ability, better education, satisfaction with self, meaningful life, sufficient income and living environment, good access to health and social care and to necessary amenities are important resources for good QoL in old age.

Conclusion: In clinical and social care interventions, the support to maintain physical functional abilities, the reduction of loneliness and support for meaningful activities and self-efficacy should be included in primary prevention and promotion of health and wellbeing of older people, and included in health and social care management. The results have implications for the development and implementation of social policies and programs to improve the material living conditions and barrier-free environments for growing older population. Also homogenization of older people into one 65+ population group may give wrong policy advice, since important changes in QoL occur after age 85.

Tiina Ahonen, University of Eastern Finland

Quality of life, subjective social quality and capabilities in older people – A comparative approach across disadvantaged groups

Older people can be considered as one of the disadvantaged groups (DGs) for low Quality of Life (QoL). In many spaces of everyday life, older people are restricted because of inability to understand the world from their perspective. More information of predictors influencing their QoL, including capabilities (CA) and structural factors, is needed. Our research aim is to examine QoL of older people in regard to other DGs more thoroughly by including for the first time theory of Social Quality (SQ) and CA along with QoL.

QoL of the DGs (N=1273, NEETs, unemployed, refugees and older people) was assessed with the validated, four dimensional 26-item scale WHO QOL-Bref. Capabilities were assessed with 8-item instrument for self-reported capabilities. Subjective SQ was assessed by theory-driven indicators. Main methods used for examining associations between QoL, CA and SQ were descriptive statistics and multivariate LRM.

Results demonstrate the diversity of QoL, SQ and CA across the groups. Compared to other DGs, older people's promoters of QoL are more health-focused. Common barriers of QoL are poor health, social exclusion and insufficient income, while common promoter of QoL appears to be capability. Further examination of CA illustrates that CA is segmenting along with QoL and from CA dimensions capabilities to happiness and to achievement correlated strongest with QoL. Compared to other DGs, older people experience poorer capabilities to happiness, achievement and social relations.

To promote QoL among older people, social policies should focus on socioeconomic security, social participation and social empowerment, especially to capabilities to happiness, achievement and social relations. SQ provides a common, comprehensive framework to promote QoL of older people, as it acknowledges the diversity of DGs and the importance and social embeddedness of capabilities for QoL.

Juha Rantala (ETK), Susan Kuivalainen (ETK), Marjo Pyy-Martikainen (KELA), Marja Riihelä (VATT)

Samankaltaistuuko ikäihmisten köyhyys? - Näkökulmia 75–84-vuotiaiden naisten ja -miesten pienituloisuuteen

Sukupuolten välinen tasa-arvo on keskeinen arvo suomalaisessa yhteiskunnassa ja pohjoismaisen hyvinvointimallin perusarvo. Eläkepolitiikan yhtenä keskeisenä tavoitteena on puolestaan eläkeläisköyhyyden torjuminen. Ikäihmisten kohdalla sukupuolten välinen tasa-arvo eikä köyhyyden torjuminen ole erityisen hyvin toteutunut, sillä 75–84-vuotiaiden naisten pienituloisuusaste on selvästi korkeampi kuin saman ikäisten miesten. Vähemmälle huomiolle on tosin jäänyt se, että 75 vuotta täyttäneiden miesten pienituloisuusaste on vuosien 1995–2013 aikana noussut naisia selvästi nopeammin (Rantala & Riihelä 2016). Ikäihmisillä naisten ja miesten tasa-arvo näyttää parantuneen miesten pienituloisuuden nousun kautta.

Tässä artikkelissa tutkimme 75–84-vuotiaiden pienituloisuutta kolmesta sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvästä näkökulmasta. Ensimmäisessä näkökulmassa tarkastelemme kotitalousrakenteen ja siinä tapahtuneiden muutosten yhteyttä sukupuolten pienituloisuuseroon ja sen kaventumiseen. Kotitaloudet jaoinme perheellisiin, yksin asuviin leskiin ja muihin yksin asuviin. Sukupuolinäkökulman lisäksi huomion kohteena ovat siten sukupuolten sisäiset erot. Ikäihmisillä pienituloisuus voi tarkoittaa vuosien tai jopa vuosikymmenen mittaista ajanjaksoa. Artikkelin toisessa näkökulmassa tutkimme pienituloisuuden kestoja, ja sitä miten kotitalousrakenteessa tapahtuneet muutokset, kuten leskeksi tulo, ovat tähän vaikuttaneet. Artikkelimme kolmas näkökulma käsittelee leskeneläkkeen merkitystä pienituloisuusasteen alentajana. Koska leskeneläkettä saavista suurin osa on naisia, leskeneläke on voimakkaasti sukupuolittunut. Tutkimusaineistona käytämme Tilastokeskuksen rekisteritiedoista muodostettua koko väestön kattavaa, tietosisällöltään mittavaa paneeliaineistoa vuosilta 1995–2014.

Outi Jolanki, Ikääntymisen ja hoivan tutkimuksen huippuyksikkö (CoE AgeCare)

Ageing in place policy meets social sustainability

This paper begins with the idea that housing, living environment and social relations has a major role in well-being of people of all ages, but some people can choose where, how and with whom to live while others cannot. In Finland ‘ageing in place’ policy goal aims to enable older people to stay put in their home without having to move due to health problems and care needs. While many older people want to stay in their own homes, there are people who feel that home is unsafe and lonely place to live and are willing to move to an environment offering support and social activities. Residential care is not needed or preferred by all, and in any case it is available only for people with very poor health, or wealthy enough to pay majority of the care costs. Within last decade there has been a rapid growth in new senior housing models, which usually have accessible apartments and environment, easy access to services and opportunities for social participation. In this paper I discuss ageing in place policy in the light of the interviews of the residents of the new types of senior collaborative housing. According to the residents’ experiences this type of housing can offer better quality of life by offering opportunities for social participation and reciprocity, and increasing arguably social sustainability of communities. Yet, this type of ‘in-between’ housing is available mainly in some cities and mainly for people with certain amount of wealth and social resources to enact residential move. Main argument developed here is that more flexible interpretation of ageing in place policy is needed to promote accessible, age-appropriate and affordable housing for older people in different life situations and with different resources.

Mari Aaltonen, Tampere University & Lina Van Aerschot, University of Jyväskylä

Unmet needs are common for community-dwelling older people with memory problems

Ageing in place and living at home as long as possible are among the key aims of the Finnish care policy. In practice this has meant decreasing the amount of residential care and consequently also very frail older persons live independently. Already now and especially in the near future a significant number of these persons have memory problems and need for intensive care and assistance. The resources of public home care services have not increased in pace with the growing number of older people, demand for care and decreasing residential care. Informal caregivers carry an increasing responsibility on the community dwelling older persons. And, in fact, not all older persons receive the care they need. In this paper we examine whether memory problems in addition to other individual characteristics are associated with unmet needs among community-dwelling older people. Furthermore, we examine the possible reasons for not receiving enough help. We use a cross-sectional survey conducted in 2010 and 2015 (N2910). The survey focused on people aged 75+ living at home or in service housing in Tampere and Jyväskylä. Our analysis shows that those community dwelling older persons who have memory problems have more often insufficient help than persons with other kinds of illnesses and disabilities. Even with a combination of public home care and informal care the received help is often not enough. This poses a serious demand to further develop home care services to meet the needs of the increasing population of people with memory problems.

Liisa-Maria Palomäki, Finnish Centre for Pensions

The Relativity of the Financial Quality of Life in Old Age – An Empirical Analysis of Pensioners' Subjective Income Comparisons and Financial Satisfaction (in Finland)

Many quality-of-life oriented gerontological studies have established a lower income position for old-age people as a determinant of a lower financial satisfaction. This finding illustrates the relative view on subjective well-being (SWB) that has gained ground also within the sociological research agenda since the 2000s. Nevertheless, the conclusions on the association between pensioners' income position and financial satisfaction are mainly based on objective income comparisons among unrepresentative old-aged populations. Very little is known about how pensioners at large perceive their income position relative to that of other pensioners, but also in relation to other population groups such as the employed, the unemployed, immigrants and families with children. Equally unclear is the link between subjective comparisons and financial satisfaction. Based on a survey conducted by the Finnish Centre for Pensions in 2017, covering a representative sample of Finnish pensioners (n= 2 909), this study aims to answer the following questions: 1) to which population groups do pensioners compare their incomes, 2) what are the determinants of pensioners' most relevant income comparisons, and 3) how are subjective comparisons linked to financial satisfaction. The results provide a means to evaluate to which extent

financial satisfaction is a matter of income and social and/or intra-biographical comparisons. They also offer valuable input for the evaluation of pension adequacy.

Aart-Jan Riekhoff, Finnish Centre for Pensions

Pension reform and public support for collective pension provision in Europe

Public pensions play an important role in reducing income inequalities in later life. In current times of population ageing, there are concerns that support for the collective organisation and provision of pensions is decreasing. There have been reports of an intergenerational conflict between the old and the young, while intragenerational conflicts may exist along socioeconomic cleavages due to declining solidarity between lower and higher income groups as well as between e.g. employed workers, self-employed and retirees. At the same time, countries' institutions and reform trajectories affect the sustainability and adequacy of pension systems in various ways. Little is known about how countries' pension reform trajectories contribute to changes in support for public pensions among different groups in society.

In this study, I use rounds 4 (2008) and 8 (2016) of the European Social Survey data to investigate changes in support for government responsibility in securing the standard of living for the old in 18 countries. I look at this support both in absolute terms, as well as relative to support for other types of welfare provision. I analyse whether changes in support differ between age groups, cohorts and socioeconomic groups. Indicators for the incidence of reforms in pension coverage, benefits and contributions between 2008 and 2016 are created based on OECD Pensions at Glance reports. These indicators are used to compare countries that have reformed and countries that have not.

Preliminary results show that overall support for government pension provision decreased yet remained high. Surprisingly, the decline in support, both in absolute as well as relative terms, seems greatest among the oldest cohort and pensioners, while there was a slight increase in absolute support among the youngest cohort. The results also suggest that the sizes of these effects depend on the reform trajectory of each particular country.

Tuulikki Laes, ArtsEqual / Taideyliopisto

The transformative potentials of music education for ageing individuals and society

Social and cultural attitudes toward ageing have an effect on personal age-identification, leading to positive or negative self-conceptions (Estes 2001; Bradley 2016). This, in turn, has a significant impact on how an older individual maintains or disconnects from formal and informal social involvement. Earlier studies have indicated that older people's perceptions of themselves and how they feel they are perceived by others affect their quality of life more than any health measures (Klason 1995). Through these considerations it can be argued that the ageing population should be offered more possibilities to

build new social networks, collect meaningful experiences, and attain a sense of purpose after work life.

In this presentation, I will discuss how music education may offer innovative ways for supporting the holistic and sustainable wellbeing of ageing citizens. First, through a qualitative case study of the rock music group of six older women as novice learners (Laes 2015), I will articulate how the self-assigned meanings for collective music learning and performing activity, rather than externally defined 'benefits', enhanced the quality of life of the research participants. Second, I will argue how this understanding could be brought to wider considerations of the potentials of music and art education for ageing individuals and society through creating possibilities for older adults to direct their own identity and agency construction that may also challenge the general social perspectives on ageing (Walker 2017). Through connecting the societal, institutional and individual dimensions of music, ageing, and identity, the aim of this ongoing research is to gain more interdisciplinary understanding on how music can be part of rethinking the societal position of ageing and older adults, and strengthen the role of music education as committed to a political sociology that places ageing as an intersectional concern alongside the issues of class, disability, and gender.

Laura Kemppainen, Antero Olakivi, Sirpa Wrede & Anne Kouvonen, CoE on Ageing and Care (AgeCare), University of Helsinki

Care, Health and Ageing of the Russian-speaking minority in Finland (CHARM) – a new survey study

Ageing and migration are important socio-demographic phenomena in Europe as well as globally. In the context of rapid population ageing as well as increasing international migration, the issues of retirement, pension and care organisation for older migrants are becoming pressing social questions. Data on the living conditions and well-being of older migrants, and their use of social care services are internationally rare and very little research is conducted on this topic in Finland. This research aims to contribute to filling this gap by providing new quantitative evidence on the issue by investigating Russian-speaking older migrants in Finland. Russian speaker is the biggest migrant group in Finland comprising almost 22% of all migrants in the country.

The purpose of the study is to investigate health and well-being of older Russian-speaking migrants as well as issues of formal and informal care, including local and transnational ties and digital communication. The research is conducted as a postal survey, which is collected in a random sample of 50 years and older Russian-speaking migrants (gross sample=3000). When the consent of the participant is acquired, survey data are linked with register data to allow for follow-up and deeper information on the health, care and wellbeing of the participants

The research aims at investigating following themes:

- 1) Health, well-being and use of healthcare services in ageing Russian-speaking migrants
- 2) Care preferences, practices and needs: formal and informal care
- 3) Transnational caring ties

- 4) Questions of integration and identity: host society, ethnic and transnational integration
- 5) Digital communication and inequalities

In this presentation we will present our study plan discussing theoretical background, methodology and some research ethical questions.

40. Uudet ja vanhat johtamisopit työtä järjestämässä ja sotkemassa

Koordinaattorit:

Eeva Jokinen, Itä-Suomen yliopisto. Email: eeva.jokinen@uef.fi. Tel.0503618665

Timo Aho, Itä-Suomen yliopisto. Email: timo.aho@uef.fi. Tel. 0504698293

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15.00–18.00

Ville-Alexi Valli, Tampereen yliopisto

Yksityisen turvallisuusalan työ postfordistisena (?) palvelutyönä

Esitykseni koskee suunnitteluvaiheessa olevaa väitöskirjatutkimustani, jonka aihe on *yksityisen turvallisuusalan työ Suomessa*. Tutkimus perustuu myöhemmin hankittavaan yksityisen turvallisuusalan työläisten haastatteluista koostuvaan laadulliseen aineistoon ja mahdollisiin täydentäviin aineistoihin. Alustavana tutkimustehtävänä on selvittää, millaista on se turvallisuus, jota yksityisen turvallisuusalan työ tuottaa – ja kenelle. Tutkimustehtävä voidaan määritellä myös pragmaattis-nominalistisesti, eli kysymällä mitä silloin tehdään, kun tekemistä perustellaan turvallisuudella, kuka tekee, miten, ja millaisissa olosuhteissa.

Vastatakseni edellisiin kysymyksiin, on aihetta relevanttia lähestyä johtamisen mallien ja työn rationalisoinnin näkökulmasta – erityisesti, koska yksityisen turvallisuusalan työtä on viime vuosituhannen jälkeen alettu organisoida tavalla, jota alalla kutsutaan *monipalveluksi*. Monipalvelu tarkoittaa vartijan tai järjestyksenvalvojan töiden ja muiden palvelualan työtehtävien sekoittamista toisiinsa, sekä uusien, yhdistettyjä työtehtäviä kuvaavien työnimikkeiden luomista. Esimerkkejä tällaisista työnimikkeistä ovat S-ryhmällä työskentelevät *turvamyyjät ja Securitasin palveluvartijat*, jotka suorittavat turvallisuuden tuotannon lisäksi vähittäiskaupan muita työtehtäviä. AVARN Security taas on laajentanut toimialaansa hoivatyön alueelle *turva-auttajan* työn muodossa, ja ISS visioinut *turvatarkastaja-puutarhureista* Helsinki-Vantaan lentokentälle.

Olen tulkinut monipalvelua alustavasti *joustavuuden* ja *työn feminisoitumisen* käsittein, jotka liitetään yleisesti *postfordismiin*, palvelualavetoiseen kansantalouteen. Joustavuudella viitataan postfordismille ominaiseen tapaan laittaa työvoima töihin, ja feminisoitumisella työn sisältöjen muutokseen.

Monipalvelun voi tulkita olevan postfordistinen innovaatio; paranneltu tuote. työvoimakustannusten on sanottu muodostavan suurimman palveluteollisuuden kuluerän ja alan kilpailuperustan, joten voittojen kumuloinnin ja kilpailussa pärjäämisen mahdollisuudet sijaitsevat työvoimakustannusten minimoinnissa. Palveluteollisuuden on nähty keskittyvän Suomessa jo 80-luvulla, mikä tarkoittaa useimpien, yleensä kiinteistöihin liittyvien töiden kasaantumista ”saman katon alle”. Myös turvallisuuspalveluista käydään kauppaa osana ”kokonaispalveluratkaisuja”, joissa yksi palveluntarjoaja pyrkii myymään kaikki ulkoistettavissa olevat palvelut niiden tarvitsijalle. Tulkitseen keskittymisen jatkuvan nyt työnimikkeissä, joissa useita aiempia erillisiä ammatteja tai työtehtäviä yhdistetään toisiinsa.

Monipalvelun voi katsoa ”feminisoivan” työtä tuomalla maskuliiniseen ja miesenemmistöiseen työhön matalapalkkaisen naistyypillisen työn sisältöjä ja kotityömäisyyttä. Monipalvelusta on käyty hyvin niukasti julkista keskustelua, ja oletukset ammattikunnan näkemyksistä työn kuvan muutoksista voi lähinnä perustaa aiheesta haastatellun vartijan mielipiteeseen siitä, kuinka kukaan ei ”*suorita vartijan tutkintoa päästäkseen heiluttamaan moppia aulaan tai tyhjentämään pullonpalautusautomaattia*” (YLE 2010). Palvelualan yritykset taas viestivät työn asiakaspalvelullistumisesta vetovoimaisena ammattikulttuurisena muutoksena puhumalla ”*turvallisuusyhtiön pehmeästä puolesta*” (AVARN), ja kuinka ”*vartija puhkesi hymyyn*” (SOL).

Esitykseni esittelee tutkimustehtävää ja tutkimuksen lähtökohtia, keskusteleen siihen liittyvistä työn johtamismalleja ja rationalisointia koskevista kysymyksistä.

Olli-Jaakko Kupiainen, Aalto-yliopisto

Organisaatorajojen hämäryys muutoksessa

Retorinen väite on, että organisaatiomuutokset ovat välttämättömiä. Muutoksilla organisaatiot pyrkivät vastamaan toimintaympäristöissään tapahtuviin muutoksiin. Muutokset voivat tarkoittaa hyvin turbulenteja aikoja organisaatiojäsenten, ja heidän täytyy pyrkiä ymmärtämään menneillään olevia muutoksia. Organisaatiomuutosten monimutkaisuutta on tutkimuskirjallisuudessa usein tarkasteltu pintapuolisesti. Perinteisesti on nojaututtu ajatukseen, että organisaatiomuutokset ovat lineaarisia prosesseja. Organisaatiomuutostutkimuksessa on alettua kiinnittämään yhä enemmän huomiota muutosten dynaamisuuteen. Lähtökohtana tässä tutkimuksessa on, että muutoksen dynaamisuus näkyy siihen osallistuvien vuorovaikutuksessa ja keskusteluissa. Viimeaikainen teknologinen kehitys ja erityisesti sosiaalisen median arkipäiväistyminen ovat mahdollistaneet aineiston keräämisen organisaatiojäsenten keskinäisestä vuorovaikutuksesta teknologisella alustalla. Analysoimalla tätä vuorovaikutusta saamme aiempaa paremman käsityksen siitä, miten organisaatiojäsentet kokevat ja ymmärtävät menneillään olevan muutoksen.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan organisaation radikaalia strategista muutosta, jonka ytimenä on kumppanuus toisen organisaation kanssa. Muutoksen laajuus oli shokki organisaatiojäsenten, mikä johti organisaation laajuiseen hämmennykseen ja pyrkimykseen ymmärtää tilannetta. Tätä muutosta voidaan tarkastella klassisten kysymysten ”keitä me olemme?” ja ”keitä he ovat?” kautta. Lisäksi voidaan tarkastella sitä, milloin toinen organisaatio nähdään osana ”meitä” ja osana ”heitä”.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten työntekijät kokevat ja reagoivat organisaatiomuutokseen. Analysoimme, milloin toinen organisaatio nähdään osana ”meitä” tai osana ”heitä” ja milloin toinen organisaatio nähdään osana ”meitä” ja osana ”heitä”.

Tutkimusaineistomme koostuu organisaation sisäisen sosiaalisen median keskusteluista sellaisissa keskusteluryhmissä, jotka käsittelevät organisaatiomuutosta ja siihen liittyvää kumppanuutta. Keskityimme viiteen eri keskusteluryhmään, joissa pääasiallinen keskustelu keskittyi menneillä olevaan muutokseen. Näiden keskustelun kautta tarkastelemme organisaatiojäsenten kokemuksia ja näkemyksiä menneillään olevasta muutoksesta.

Alustavien tulosten mukaan organisaatiomuutoksella ja kumppanuudella toisen organisaation kanssa voi olla odottamattomia seurauksia. Kumppanuus toisen organisaation kanssa johtaa jännittyneisiin ja ristiriitaisiin näkemyksiin muutoksesta. Tutkimustuloksemme ja johtopäätöksemme tukevat ajatusta muutosten dynaamisuudesta ja monimutkaisuudesta, joita ei voi tarkastella yhtenä kokonaisuutena. Näin ollen organisaatiomuutosten suunnittelussa ja täytäntöönpanossa tulisi ottaa huomioon muutoksen moniäänisyys.

Mona Mannevuori, Turun yliopisto

Nykyisyyden historiaa: tapaus muutosvastarinta

Vuonna 2008 Alivaltiosihteerin radiosketsissä esiteltiin viikon luontoääni, muutosvastarinta (Konservatiivikus Konservatiivikus). Sketsin mukaan muutosvastarintaa esiintyy kaikkialla Suomessa. Muutosvastarinta on arkinen jurputtaja, joka viihtyy parhaiten vanhoissa poteroissa, joihin se kaivautuu mahdollisimman syväälle. Muutosvastarinnalla on herkäät aistit, ja se havaitsee lähestyvän organisaatiouudistuksen nopeasti. Sketsien lisäksi muutosvastarinnan on myös vakavammin esitetty olevan suomalaisen työelämän suurin ongelma. Valitusta ja jurputusta vastaan taistelevat muutoskonsultit, muutosjohtajat ja resilienssivalmentajat. Mutta mitä muutosvastarinta oikeastaan on?

Tarkastelen esitelmässäni suomalaisen muutosvastarinnan historiaa empiirisen aineiston kautta. Aineistoni koostuu vuonna 1945 perustetun Teollisuuden Työnjohto-opiston rehtoriston suomalaista työvoimaa kuvaavista kirjoituksista. Opiston tehtävänä oli kouluttaa sotakorvausteollisuuteen rationalisointia tuntevaa työnjohtoa. Lisäksi opiston oli määrä tarjota välineitä työnjohdolle yhteistoiminnan lisäämiseksi levottomina sotakorvausaikoina. Työnjohto-opistossa opetettiin teknisen rationalisoinnin lisäksi psykologista rationalisointia: luonneoppia ja työn psykologiaa. Oppi oli mitä ilmeisemmin tarpeen, sillä opiston kirjeksseilla suomalainen työläinen kuvataan vaikeasti hallittavaksi. Syy ei ole niinkään työläisen itsensä, vaan kansanluonnon. Suomalaisen sielullinen rakenne tekee hänestä itsepäisen, itsekkään, ylpeän, arvaamattoman, katkeran, epäluuloisen ja ennen kaikkea *epäplastillisen* – muutosvastarintaisen.

Pohdin esitelmässäni erityisesti muutosvastarinta-käsitteen kytköksiä plastisuuteen. Tarkastelen aluksi sitä, miten 1940-luvun työpsykologit ymmärsivät käsitteet ”sielu” ja ”keskushermosto”. Lopuksi esitän, että ”uudet” aivotieteelliset löydökset resilienssistä ja plastisuudesta ovat rationalisointiliikkeen jatkumia.

Ville-Pekka Sorsa, Helsingin yliopisto

Kun johtamisopista tehdään organisaatorakenne: Lean alustataloudessa ja lean-alustojen soveltuvuus julkisten palveluiden järjestämiseen

Alustatalous on haastanut aiempia liiketoiminnan, tuotannon ja itsensä työllistämisen organisoinnin tapoja. Alustatalouden tähän mennessä menestyneimmät toimijat ovat olleet niin sanottuja lean-alustoja (sis. mm. Uber ja AirBnB), jotka tarjoavat ennalta määriteltyjä palveluita, joita toteuttavat itsenäiset ammatinharjoittajat tai omistajat. Lean-alustat perustuvat samannimisen johtamisopin mukaisesti yrityksen omaisuuden ja resurssien minimointiin. Alustojen tapauksessa oppi ei kuitenkaan ohjaa johtamista, vaan on kirjoitettu sisään toiminnan organisointitapaan jo lähtökohtaisesti. Tarkastelen esitelmässä alustatalouden tapauksen kautta, millaisia lupauksia ja sudenkuoppia lean-periaatteisiin liittyy, kun taloudellista toimintaa organisoidaan kokonaisvaltaisesti niiden varassa. Lean-alustat edustavat organisointitavaltaan hybridejä, jotka yhdistävät organisaatioiden, markkinoiden ja verkostojen piirteitä. Tulkinnat alustatalouden luonteesta, potentiaalista ja ongelmista ovat jakautuneet positiivisiin ja negatiivisiin tulkintoihin pitkälti sen mukaan, mitä logiikoita tulkinnassa korostetaan. Siinä missä yhdet näkevät alustojen kehityksessä suurta emansipatorista potentiaalia, edustavat alustat toisille varsin dystooppista organisoinnin tapaa, kun taas kolmannet korostavat alustapohjaisen liiketoiminnan kestättömyyttä. Alustat joka tapauksessa asettavat erilaiset toimijat varsin eriarvoisiin asemiin ja vaativat toimiakseen useiden erilaisten ehtojen täyttymistä työ- ja rahoitusmarkkinoilla. Erittelen esitelmässä lean-alustoja koskevia tulkintoja tieteellisessä ja tietokirjallisuudessa, pyrin tunnistamaan alustapohjaisen lean-organisoinnin keskeisiä hyötyjä ja haittoja sekä pohdin, millaiseen toimintaan tällainen organisointitapa voisi sopia ja olla sopimatta julkisissa palveluissa.

Juhana Venäläinen, Itä-Suomen yliopisto

Itsen johtamisen ihanteet populaarissa keikkatalouskirjallisuudessa

Tarkastelen esityksessäni, kuinka uuden työn prekaari luonne kääntyy emansipaation ja itsehallinnan ideaaleiksi alustapohjaista keikkataloutta (*gig economy*) käsittelevässä populaarissa bisneskirjallisuudessa. Tämä kirjallisuuden genre, joka on läheistä sukua muun muassa *getting things done*-, *productivity*-, ja *self-help*-genreille, ei kirjojen otsikoissa esitetyistä agendoistaan (*"How to get rich by..."*) huolimatta tarjoa pelkästään käytännöllisiä knoppeja uuden työn kentällä menestymiseen, vaan toimii myös olennaisena itsekasvatuksen tekniikkana työn muutokseen "oikein asennoituvien" yksilöiden tuottamisessa.

Analyysi perustuu diskurssianalyyttiseen luentaan valikoiduista vuosina 2016–2018 ilmestyneistä keikkataloutta käsittelevästä e-kirjoista (n=13). Aineistosta esiin nousevia itsen johtamisen käytäntöjä ovat muun muassa *itsen tuotteistaminen*, *ajankäytön ja rahankäytön hallinta* sekä *viestinnän rationalisoiminen*. Yksilöitävissä ja tarkasti määritettävissä taitojakin tärkeämpään rooliin nousee jatkuva itsen valmentaminen, joka tähtää *keikkamielenlaadun* kasvattamiseen.

Lähtökohtina *keikkamielenlaadulle* on ”itsen ymmärtäminen yrityksenä” ja työn muuttaminen ”elämäntapabisnekseksi”. Siksi kirjoissa esitetyt itsen johtamisen käytännöt eivät koske työtä ja yrittäjyyttä vain erillisenä elämänalueena (*entrepreneurship*) vaan kokonaisena elämäntapana (*entrepreneurialism*). Keikkamielenlaatua leimaa minimalismi ja ”itsen *leanaus*”: vähentämällä ja rajaamalla hallitseminen sekä mielenlujuuden ja itsekurin kasvattaminen, joiden myötä itseään johtava yksilö on – hieman paradoksaalisesti – sekä täysin avoin muutoksella että täysin suojautunut ulkopuolelta tulevia voimia vastaan. Keikkatalouden ideaaliryöläinen piirtyykin stoalaisena hahmona, jonka täytyy atleetin tavoin jatkuvasti harjoitella ja harjoittaa itsenäisyyttään ja itsepäisyyttään selvitäkseen työn ameebamaisuudesta ja siihen liittyvästä ”potentiaalisesti massiivisesta kaaoksesta”.

Eeva Jokinen, Itä-Suomen yliopisto, Helena Hirvonen, Jyväskylän yliopisto/Itä-Suomen yliopisto, Laura Mankki, Itä-Suomen yliopisto, Iris Lehto, Itä-Suomen yliopisto & Timo Aho, Itä-Suomen yliopisto

Sukupuolittunut lean-johtaminen julkisissa hyvinvointipalveluissa

Lean-ajattelun soveltamisesta on tullut suosittua työn ja palveluiden organisoimisessa ympäri maailman. Lean on alkuaan japanilaisessa autonvalmistusteollisuudessa 1940-luvulla kehitetty johtamisfilosofia, jonka amerikkalaiset liikkeenjohtokonsultit jalostivat myöhemmin ”lean” nimellä kulkeväksi johtamisopiksi. Lean-ajattelulle perustuvassa tuotantomallissa työ ja palvelut pyritään organisoimaan asiakkaiden tarpeista käsin siten, että työstä ja palveluista karsiutuu asiakkaalle arvoa tuottamattomat toiminnot eli ”hukka”. Tavoitteena on hyvä virtaustehokkuus, johon voidaan päästä työ- ja palveluprosessien jatkuvalla kehittämisellä, sujuvoittamisella, vakioinneilla ja mittaamisilla. Prosessin sivutuotteena myös organisaation kustannustehokkuuden odotetaan lisääntyvän. Leanin lupaus ”enemmän vähemmällä” kuulostaa houkuttelevalta, mutta tutkimusten mukaan lean-ajattelun juurruttaminen osaksi organisaation toimintakulttuuria on vaikeaa. Jotta organisaatiolla olisi edellytyksiä toimia ”liinisti” ja kehittyä ”lean-organisaatioksi”, on koko henkilöstön sitouduttava ajattelemaan ja toimimaan työssään lean-oppien mukaisesti. Tällöin ei riitä että tekee vain työnsä, vaan työntekijöiden halutaan olevan innostuneita, aktiivisia ja luovia tiimityöläisiä, jotka etsivät työstään jatkuvasti virtausta hidastuttavia hukkia, pohtivat ratkaisuja ongelmiin ja jakavat parannusehdotuksiaan tiimiläisille. Tutkimusten mukaan haasteeksi nouseekin kysymys siitä, miten työntekijät saadaan innostumaan työn jatkuvasta kehittämisestä, ja miten työntekijät saadaan sitoutettua toimintatapojen muutokseen.

Tutkimuskirjallisuuden mukaan johtaminen on tärkein yksittäinen tekijä sovellettaessa lean-tuotantomallia organisaatioihin. Toisin kuin esimerkiksi työntekijäportaan käskyttämiseen perustuvassa taylorismissa, leanissa korostetaan työntekijöitä osallistavaa valmentavaa johtamista. Valmentavassa lean-johtamisessa on kyse siitä, että työntekijän potentiaali saadaan houkutelua ulos tiimin ja sitä kautta koko organisaation käyttöön. Johtajien ja esimiesten tulee kyetä synnyttämään työpaikoille luovaa ajattelua ruokkiva turvallinen ja keskusteleva ilmapiiri, jossa työntekijät rohkaistuvat esittämään ongelmia ja parannusehdotuksia. Virheitä ja kokeiluja ei tule pelätä, vaan ne ovat tie oppimiseen. Lean-johtamisessa korostuvat siten hyvät ihmissuhdetaidot, tunneäly, psykologinen pelisilmä ja relationaalisuus. Merkillepantavaa on kuitenkin se, että vaikka edellä mainitut seikat liitetään kulttuurissamme usein ”feminiinisiksi” tai naistapaisiksi ominaisuuksiksi, ei lean-kirjallisuudessa tai

lean-tuotantomallia ja -johtamista käsittelevässä akateemisessa tutkimuksessa sukupuolta huomioida juuri lainkaan. Lean-johtaminen nähdään (näennäisen) sukupuolineutraalina toimintana.

Tässä esityksessä tarkastelemme lean-tuotantomallia/ajattelua sukupuolittuneen johtamisen näkökulmasta. Tutkimus-esimerkkimme tulee naisenemmistöiseltä julkisten sosiaali- ja terveystalouden kentältä. Kysymme lean-asiantuntijoiden haastatteluihin, lean-seminaareihin ja lean-koulutuksiin perustuvalta aineistoltamme, miten lean-johtamisessa hyödynnetään sukupuolta. Alustavien havaintojemme mukaan vaikuttaisi siltä, että lean-johtamisen käytännöt hyödyntävät hyvin perinteisiä sukupuoliin liitettyjä dikotomisia ominaisuuksia ja taitoja. Siinä missä tayloristisesti johdetun organisaation on perinteisesti katsottu edellyttävän miestä ja maskuliiniseksi miellettyjä ideoita ja taitoja, ”hyvän” lean-johtamisen ajatellaan suosivan erityisesti naisia ja/tai naistapaisia taitoja, kuten ihmisten sensitiivisessä käsittelemisessä tarvittavia feminiiniseksi ymmärrettyjä tunne- ja tilannetaitoja. Koska naisten ei myöskään oleteta olevan samalla tavoin kiinnostuneita vallasta ja auktoriteettiasemasta kuin miesten, vaikuttaisi lean edelleen puhuvan naistapaisten johtamistaitojen puolesta.

Esityksemme osa Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimushanketta *Lean-tuotantomalli julkisissa palveluissa: työn ja sukupuolen uudet muodostelmat biokapitalismissa* (2018–2022), jossa tarkastellaan ”liinaamisen” vaikutuksia julkisen sektorin sosiaali- ja terveystaloudessa.

41. Sosiaalinen vuorovaikutus

Koordinaattorit:

Mika Simonen, Helsingin yliopisto. Email: mika.simonen@helsinki.fi

Anna Heino, Helsingin yliopisto. Email: anna.s.heino@helsinki.fi

Hanna Rautajoki, Tampereen yliopisto. Email: hanna.rautajoki@uta.fi

TORSTAI 28.3.2019 KLO 15:00-18:00

Jenny Paananen, Turun yliopisto, Camilla Lindholm, Melisa Stevanovic, Elina Weiste, Taina Valkeapää, Helsingin yliopisto

Me ja te mielenterveyskuntoutuksen ryhmäkeskustelujen päätöksenteossa

mielenterveyskuntoutujille suunnatussa Klubitalo-toiminnassa, ja miten ryhmittely vaikuttaa päätöksentekoon osallistumiseen. Klubitalon ideologisenä ohjenuorana on matala hierarkia: kuntoutujien ja ohjaajien on tarkoitus toimia tasavertaisina ”jäseninä”. Ohjelma pyritään suunnittelemaan ja toteuttamaan yhdessä, ja päätökset on tarkoitus tehdä yhdessä. (Chen 2017.) Vuorovaikutuksen näkökulmasta tasavertainen osallistuminen voi kuitenkin olla haasteellista, sillä keskusteluasetelma on lähtökohtaisesti epäsymmetrinen. Mielenterveys-ongelmat ja kuntoutujien elämäntilanne voivat vaikuttaa kuntoutujien osallistumiskykyyn, -haluun ja -mahdollisuuksiin. Henkilökuntajäsenillä on puolestaan väistämättä institutionaali-sia vastuita, jotka tyypillisesti heijastuvat puheeseen ja toimintaan. Tutkimuksessamme sy-vennymme yhteisen päätöksenteon ja matalan hierarkian dilemmaan keskusteluanalyysin ja vuorovaikutuslingvistiikan keinoin.

Analyysimme kohdistuu pronomien me ja te käyttöön Klubitalon ryhmäkeskusteluiden päätöksentekotilanteissa. Jako meihin ja teihin on kiinnostava, sillä puhuessaan meistä pu-huja puhuu ryhmästä, johon hän itse kuuluu, kun taas te viittaa aina toisiin. Aineistomme on 29 suomalaisessa Klubitalossa videoitua ryhmätapaamista, joiden tavoitteena on tukea jäsenten itsevarmuutta ja työelämätaitoja. Keskitymme analyysissämme ohjaajien tekemiin ehdotuksiin, jotka olemme koonneet tietokannaksi. Tutkimme, keihin ohjaajat viittaavat meillä ja teillä ehdotuksissaan ja mitä ryhmittely kertoo päätöksentekotilanteen toimijoista ja päätösvallan jakautumisesta.

Tutkimuksemme tuo esille, ettei jakoa kuntoutujiin ja ohjaajiin ole helppoa välttää käytän-nössä: sekä henkilökunta että kuntoutajat suuntautuvat sisäiseen ryhmäjakoon. Ohjaajat kuljettavat keskustelua eteenpäin ja huolehtivat siitä, että päätökset tulevat tehtyä, ja tärkeä osa heidän toimintaansa on kuntoutujajäsenten eksplisiittinen osallistaminen vuorovaikutuk-seen. Vaikka jako meihin ja teihin saattaisi klubitaloideologian valossa näyttää ongelmalli-selta, eriarvoisuutta korostavalta seikalta, tässä aineistossa jako näyttäisi kuitenkin en-nemmin edistävän yhdessä tekemistä. Ehdotukset, joissa ohjaajat puhuttelevat kuntoutujia omana ryhmänään, tekevät kuntoutujien osallistumisen mahdollisuuden näkyväksi ja odo-tuksenmukaiseksi.

Melisa Stevanovic, Camilla Lindholm, Taina Valkeapää, Kaisa Valkia & Elina Weiste, Helsingin yliopisto

Asiakkaiden ehdotukset mielenterveyskuntoutuksessa

Osallisuuden lisääminen on tällä hetkellä mielenterveyskuntoutuksen vahvimpia ihanteita. Ammatilaisen ja kuntoutujan välisen suhteen ajatellaan olevan tasa-arvoinen yhteistyösuhde, jossa ammatilaisen tehtävänä on tarjota tukea ja ohjausta, mutta ei hallita kuntoutujan yksilöllistä toipumisprosessia. Yhteinen päätöksenteko on oleellinen osa osallisuuden ilmenemistä käytännön vuorovaikutuksessa. Yhteisöllisessä mielenterveyskuntoutuksessa yhteisen päätöksenteon ihanne näkyy muun muassa kaikille avoimien keskustelutilaisuuksien järjestämisessä sekä konsensusratkaisuihin tähtäävien päätöksenteon mallien korostamisessa. Yhteisten päätösten tekeminen aidosti osallistavalla tavalla on kuitenkin haasteellista erityisesti mielenterveyskuntoutuksen kontekstissa, jossa kuntoutujilla on usein ongelmia sekä yksilöllisessä päätöksentekokyvyssään että vuorovaikutustaidoissaan.

Päätöksentekovuorovaikutus alkaa tyypillisesti siten, että yksi vuorovaikutuksen osallistuja esittää tulevaa toimintaa koskevan ehdotuksen. Ehdotuksen vastaanottajien toiminta on tällöin avainasemassa siinä, johtaako ehdotus yhteiseen päätökseen vai ei. Tästä näkökulmasta tilanteet, joissa kuntoutuja on tehnyt ehdotuksen ja odottaa ammatilaisen vastaavan siihen näyttäytyvät erityisen otollisina tilaisuuksina saada vuorovaikutuksessa aikaan aidosti yhteisiä päätöksiä. Tässä esityksessä tarkastelemme tällaisia ehdotussekvenssejä (N=180). Sekvenssit ovat peräisin Klubitalolla vuosina 2016-2017 kerätystä aineistokorpuksesta, joka koostuu videotallennetuista kuntoutujien työvalmennusryhmän kokoontumisista (30 h).

Ehdotussekvenssien analyysi osoittaa, että ammatilaiset usein käyttävät kuntoutujien ehdotuksia aidosti yhteisen päätöksenteon mahdollistajana ja omalta osaltaan vievät vuorovaikutusta kohti yhteisiä päätöksiä. Ammatilaisten toiminnassa esiintyy kuitenkin toistuvasti kolme sellaista käytännettä, jotka hienovaraisesti rakentavat ammatilaisten ja kuntoutujien välistä vuorovaikutussuhdetta epätasa-arvoiseksi. Ensinnäkin ammatilaiset saattavat tehdä kuntoutujalle tarkentavia kysymyksiä hänen ehdotuksensa toteuttamiseen liittyvistä käytännön yksityiskohdista tavalla, joka saa kuntoutujan saman tien vetäytymään ehdotuksestaan. Toiseksi ammatilaiset voivat näennäisesti myöntyä kuntoutujan ehdotukseen lausumatta kuitenkaan ääneen niitä käytännön seuraamuksia, joita ehdotuksen hyväksymisellä on osallistujien toiminnalle. Kolmanneksi ammatilaiset saattavat hyväksyä kuntoutujan ehdotuksen tavalla, jonka myötä ehdotuksen ”omistajuus” ikään kuin siirtyy ammatilaiselle. Kaikissa näissä tapauksissa ammatilaisten toimintaan sisältyy hienovaraista ammatilaisten ja kuntoutujien keskinäisten toimijuuksien muokkaamista, jonka vastustaminen on kuntoutujille pääsääntöisesti hyvin vaikeaa, ellei mahdotonta. Koska käytänteet ovat ristiriidassa aidosti yhteisen päätöksenteon kautta saavutettavan osallisuuden ihanteiden kanssa, eriarvoisuuden ennaltaehkäisemisen näkökulmasta näiden käytänteiden ymmärtäminen olisi ensiarvoisen tärkeää.

Julia Katila, Tampereen yliopisto, Enhua Guo, Tongji University, Shanghai, Jürgen Streeck, The University of Texas at Austin, US

Kehollisen toimijuuden jakaantuminen hammaslääkäripelkoisen lapsipotilaan hammaslääkärikäynnillä

Puudutuspiikin antaminen hammaslääkärin vastaanotolla vaatii, että potilaan keho pysyy täysin liikkumattomana, vaikka piikin antaminen usein tuottaa potilaalle kipua. Kivun ja paikallaan pysymisen ristiriita tulee erityisen hyvin esiin hammaslääkäripelkoisilla lapsipotilailla, jotka eivät ole täysin kykeneväisiä hallitsemaan oman kehonsa tunteuksia ja liikettä.

Tässä tutkimuksessa me tarkastelemme mikro vuorovaikutuksen analyysin keinoin, miten hammaslääkäri, hammaslääkärin avustaja, lapsipotilas ja hänen vanhempansa yhdessä saavuttavat lapset kehon liikkumattomaan tilaan puudutuspiikin. Videoitu materiaalimme autenttista hammaslääkärikäynneistä on kuvattu Kiinassa. Tarkastelemme, miten kehon toimijuus jakautuu erilaisissa kosketuksen tavoissa, joita kyseessä olevaan hetkeen sisäl-tyy. Aikuiset joutuvat kehollisesti kontrolloimaan lapsen kehoa, aika-ajoin kuitenkin kosket-taen lasta hellästi rauhoittaakseen häntä. Samaan aikaan kuitenkin myös lapsella on erinäi-siä resursseja vaikuttaa muiden läsnäolijoiden toimintaan, esimerkiksi silloin kun lapsen ke-ho tahtomattomasti liikahtaa piikin aiheuttaman kivun myötä, saaden eittämättä aikaan myös kaikkien muiden osallistujien kehojen liikkeen. Teoreettinen taustamme ammentaa fenomenologi Maurice Merleau-Pontyn alun perin lanseeraamasta interkorporeaalisuuden käsitteestä, jossa merkitys nähdään muodostuvan kehojen yhteisessä kokemuksessa.

Tuloksemme osoittavat, että kehojen toimijuus, intiimiys ja epäsymmetriset roolit tai voimasuhteet ovat moninaisella tavalla jakautuneet pelkäävän potilaan hammaslääkärin vastaanotolla, sillä pelkäävä potilas ei usein ole itsekään täysin kontrollissa oman kehonsa liikkeestä. Esitelmässä tuon esiin paikantamiamme erilaisia kosketuksen muotoja aineis-toesimerkkien avulla, ja keskustelutan niitä suhteessa ajatukselleen kehollisesta toimijuudesta.

Mika Simonen, Helsingin yliopisto

Ihmisen ja koiran ensikohtaaminen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa

Ensikohtaamisten tutkimustraditio (initial interactions) on selvitelty ihmisten välisen suhteen muodostumista erikseen järjestetyissä tilanteissa, joissa tutkimukseen osallistuvat ihmiset pyydetään keskustelemaan ilman erityistä syytä (Svennevig 1999; Haugh 2015; Haugh & Carbaugh 2015; Haugh & Pillet-Shore 2018). Tässä esitelmässä ensikohtaamisten tutkimu-straditiota laajennetaan tutkimalla ihmisen ja koiran välisen suhteen muodostumista. Tutkit-tava aineisto on kerätty koirien rohkeutta selvittävästä tutkimuksesta. Koirien omistajille on kerrottu yleisesti tutkimuksen tavoitteista, mutta tieto ei tiettävästi ole mennyt tutkimukseen osallistuville koirille asti. Ensikohtaamiset videoitiin liikuntahallissa (n=49) ja analysoitiin keskustelunanalyttisin menetelmin.

Tutkimusaineistossa kokeenjohtaja kävelee kohti koiranomistajaa ja hänen vieressään ole-va koiraa. Kokeenjohtaja suuntautuu katseellaan koiraan ja lähestyy dyadia. Luonnollises-sa kanssakäymisessä lähestyvä ihminen orientoituisi katseellaan toiseen ihmiseen, mutta tässä aineistossa näin ei käy, vaan intensiivisen kiinnostuksen kohteena on koira. Koirilla näyttäisi olevan kolmenlaisia toimintamalleja

näin lähestyvän ihmisen käsittelyyn. Ensinnäkin, lähestyvä ihminen ja koira voivat lähestyä toisiaan. Ihminen voi koskettaa koira ennen sille suunnattua puhetta (”terve”). Koiran pää, kaula ja keho ovat resursseja ihmisen haptiselle havaitsemiselle. Ihmisen pää, keho, jalat ja kädet ovat resursseja koiran olfaktoriselle tunnistamiselle. Ihminen ja koira neuvottelevat ensikohtaamisen aloittamisen ja myöhemmin päättämisen. Toisessa tapauksessa puhe edeltää koskettamista. Valpas koira lähestyy ihmistä, mutta ilmeisesti säikähtää lähestyvän ihmisen määrätietoisuutta. Koira astuu kolme askelta taaksepäin ja yhden sivulle päätyen omistajan läheisyyteen. Hetkeä myöhemmin koira kerää rohkeutensa ja menee nuuhkimaan lähestyvän ihmisen kättä. Tässä tapauksessa nähdään se, kuinka koiran emotionaalinen tila vaihtuu valppaasta pelokkaaksi ja epävarmasta varmaksi. Kolmannessa tapauksessa ensikohtaamisen alkaessa koira on nuuskimassa lattiaa. Lähestyvä ihminen saa koiran huomion puheella ja käden ojennuksella. Koira keskeyttää käynnissä olevan toiminnon ja suuntautuu katseellaan ihmiseen. Vaikka ensikohtaamisen alku ei muodostu yhteiseksi tapahtumaksi osallistujien kesken, on kohtaamisen loppu taidokkaasti neuvoteltu. Koira luonnehditaan leikkisäksi.

Tutkimuksen mukaan lähtökohtaisesti eriarvoisilla olennoilla - ihmisillä ja koirilla - on vaihto-ehdoisia tapoja muodostaa yhteinen ensikohtaaminen. Koiran tunnetiloja voidaan tunnistaa keskusteluanalyttisin keinoin hännän ja korvien liikkeestä sekä koiran yleisestä olemuksesta.

Anu Kuukka, Anna Siippainen & Maarit Alasuutari, Jyväskylän yliopisto

Huoltajan ja asiantuntijan vuorovaikutus varhaiskasvatuksen palveluohjauskeskusteluissa

Kunnilla on laissa säädetty velvollisuus antaa huoltajille tietoa erilaisista varhaiskasvatuksen vaihtoehdoista. Kuntien olisi myös tehtävä yhteistyötä huoltajien kanssa heille parhaiten sopivan palvelun löytämiseksi. Tätä tiedottamista kutsutaan palveluohjaukseksi. Käytännössä kuntien tiedottamisvelvollisuutta toteutetaan monin tavoin.

Esityksessä tarkastellaan huoltajan ja kunnan työntekijän välisiä puhelimitse käytyjä palveluohjauskeskusteluja. Palveluohjauskeskusteluja tutkitaan vuorovaikutuksen ja tiedolla hallinnan näkökulmista. Huomio kiinnitetään vuorovaikutukseen osallistujien tiedollisiin suhteisiin, siihen, kenellä tietoa on ja miten tietoa tuotetaan (tai ollaan tuomatta) keskustelun edetessä. Aineisto koostuu 26 puhelinkeskustelun tallenteesta, jotka on kerätty osana Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa CHILDCARE-hanketta. Aineistonkeruu toteutettiin hankkeen kahdessa yhteistyökunnassa siten, että palveluohjausta antavat henkilöt nauhoittivat huoltajien kanssa käymiään palveluohjauskeskusteluita. Aineiston analyysissä hyödynnetään diskursiivisen psykologian lähestymistapaa tarkasteltaessa palveluohjauskeskusteluun osallistujien institutionaalisia asemia ja rooleja keskustelussa.

Huoltajan ja palveluohjaajan välinen puhelu kuvastaa tyypillistä institutionaalista vuorovaikutusta (esim. Drew & Heritage 1992), jossa keskustelijat asemoituvat ja asemoivat toisensa tietynlaisiin institutionaalsiin positiioihin. Tyypillinen palveluohjauskeskustelu etenee kysymys-vastaus vuorottelulla palveluohjaajan huoltajalle esittämien kysymysten, palveluohjaajalla hallussa olevan tiedon esiin tuomisen ja huoltajan palveluohjaajan puhetta myötäilevien vastausten pohjalta.

Aineiston alustava analyysi osoittaa palveluohjaajien olevan haastavan tehtävän edessä yrittäessään yhtäältä vastata vanhempien odotuksiin ja toisaalta käyttää kunnan varhaiskasvatusresursseja taloudellisesti. Tämä saattaa ilmetä esimerkiksi tiedon säännöstelynä, joka voi puolestaan ohjata huoltajaa kohti tietynlaisia lastenhoidon ratkaisuja. Palveluohjaajalla saattaa olla tiedossaan sellaista

informaatiota, jota huoltaja ei muualta löydä. Tällöin huoltaja on palveluohjaajan antaman tiedon varassa.

Anna Heino, Helsingin yliopisto

Erontekojen rakentuminen sukupuolilaiheisessa imitaatiopelissä

Käsittelen pro gradu -tutkielmassani sukupuolittuneen tiedon arviointia imitaatiopelin ryhmäkeskusteluissa. Imitaatiopelissä kahteen eri sosiaaliseen ryhmään kuuluvat pelaajat pyrkivät tunnistamaan oman ryhmänsä jäsenen kysymällä tietokoneen välityksellä kysymyksiä kahdelta vastaajalta, joista toinen kuuluu tuomarin kanssa samaan ja toinen eri ryhmään. Haastavaksi tehtävän tekee se, että kumpikin vastaajista pyrkii vakuuttamaan tuomarin siitä, että juuri hän on aito ryhmän jäsen: tällöin ryhmään kuulumattoman osaksi jää siis pyrkimys uskottavaan teeskentelyyn. (Collins & Evans 2014.) Imitaatiopeli siirtää vuorovai-kutuksen täysin diskursiiviselle tasolle, jolloin visuaalinen tunnistaminen ei ole mahdollista. Toisaalta peliasetelma kannustaa tuomaan esiin juuri niitä eronteon mekanismeja, jotka pelaajat itse kokevat merkityksellisiksi. Täten imitaatiopelin avulla voidaan avata sosiaalisiin ryhmiin liittyviä stereotyyppioita sekä sosiaalisen rajanvetotyön tapoja. (Arminen & Simonen 2015.)

Esittelen presentaatioissani sukupuolilaiheisen ryhmäimitaatiopelin aineistoa. Ryhmäimitaatiopelissä pelaajat toimivat kolmen hengen ryhmissä, jolloin kukin rooli neuvotellaan yhdessä ennen varsinaista vastausta. Ryhmien päätöksenteon videoinnit paljastavat imitaatiopelistä ulottuvuuksia, jotka jäävät kirjallisessa aineistossa piiloon. Niiden avulla on mahdollista tarkastella tarkemmin sitä, mihin eiteeskentelijän tunnistaminen perustuu: mitkä seikat ovat pelaajien itsensä mielestä keskeisiä erottajia ryhmien välillä? Sukupuoliryhmäimitaatiopelin kvantitatiiviset tulokset osoittavat, että tunnistaminen osuu yhtä usein oikein kuin väärin. Tästä huolimatta pelaajat ilmaisevat tekevänsä varmoja erontekoja, joskin arviointi on usein virheellinen. Mihin nämä arvioinnit lopulta perustuvat? Entä poikkeavatko tunnistamisen tavat oikein ja väärin arvioitujen sekvenssien välillä?

Aineisto koostuu 35:sta videoidusta kysymys-vastaus-arviointi-sekvenssistä sekä peliohjelmiston keräämistä arviointien tuloksista ja varmuusasteista. Tarkastelen arviointien rakentumista keskustelunanalyttisesti vuorovaikutteisena kokonaisuutena, jossa lopullinen tulkinta perustuu eiteeskentelijän, teeskentelijän ja tuomarin väliseen pelivuorovaikutukseen. Sosiaalisen rajanvetotyön prosessien purkaminen auttaa ymmärtämään sosiaalisia ryhmiä niiden omista lähtökohdista käsin ja välttämään ulkokohtaisia kategorisointeja. Viime kädessä lisääntynyt yhteisymmärrys edesauttaa myös eriarvoisuuden vähentämistä.

Hanna Rautajoki, Tampereen yliopisto

Eriarvoisuuden vastavuoroisuus ja oikeus arvioida poliittisessa retoriikassa

Tarkastelen tutkijatohtorihankkeessani (Eurooppalaiset solidariteetit murroksessa, SA, 2018–2021) poliittista retoriikkaa Euroopan Unionissa. Erittelen poliittisten toimijoiden välineitä vedota muihin ja vakuuttaa vastapuoli ehdotustensa oikeellisuudesta. Erityisesti olen kiinnostunut identifikaatoiden, normatiivisten odotusten ja keskinäissuhteiden käyttövoimasta poliittisessa suostuttelussa (Sacks 1972). Tutkimus kiinnittyy diskursiivisen institutionalismin perinteeseen (Schmidt 2008) ja episteemisen hallinnan teoriaan (Alasuutari & Qadir 2014), korostaen paikallistason toimijoiden roolia ja diskursiivisten käytänteiden merkitystä poliittisten päätösten muotoutumisessa ja politiikkamallien leviämisessä. Hyödynnän etnometodologisia työkaluja (kulttuurista jäsenyysskategorisointia, asemoinnin teoriaa, refleksiivisiä arvioita) poliittisten identifikaatioiden, keskinäisten asemointien ja erilaisten tilanteiden (tiedollisten, toiminnallisten ja proseduraalisten) epäsymmetrioiden analysoimiseen. Kysyn, kuinka poliittiset toimijat roolittavat toisiaan ja käyttävät toimijaroolien kulttuurista velvoittavuutta omiin tarkoituksiinsa (Rautajoki 2012). Poliittisten dokumenttien ja julkilausumien lisäksi aineistonani on parlamentaarisia keskusteluita ja haastattelumateriaalia Euroopan ajankohtaisista kysymyksistä. Epäsymmetrisyydet toimijoiden välillä elävät poliittisessa puheessa. Erilaisia hierarkioita neuvotellaan tilanteisesti, ja asemointien oikeuksiin ja velvoitteisiin sisältyy vastavuoroisuutta, jota argumentaatioissa taitavasti käännellään. Keskeisenä pohjavireenä työssäni on kysymys diskursiivisten strategioiden suhteesta instituutioiden konstituomiseen ja institutionaalisen legitimitetin hallintaan.

42. Ääni, keho, erialaisuudet ja eriarvoisuudet / Sound, body, distinctions, and inequalities

Koordinaattorit:

Tarja Rautiainen-Keskustalo, Professori, Tampereen yliopisto/Viestintätieteiden tiedekunta/Musiikintutkimus. Email: tarja.rautiainen@uta.fi. Tel: (+358) 40 190 9809

PERJANTAI 29.3.2019 9:00–12:00

Anne Tarvainen, Tampereen yliopisto

Laulamisen eriarvoisuudet - esteettiset ihanteet ja asenteellinen esteellisyys

Laulaminen on kulttuurissamme ainakin näennäisesti melko esteetöntä toimintaa. Se ei vaadi suuria rahallisia investointeja kuten esimerkiksi joidenkin instrumenttien soittaminen. Lisäksi laulua pääsee harrastamaan lähes kuka tahansa lähtötasoon katsomatta. Tuon kuitenkin esitelmässäni esille, että laulamiseen liittyy kulttuurissamme vielä paljon asenteellista esteellisyttä, joka estää osaa ihmisistä ilmaisemasta itseään laulamalla. Tämä esteellisyyden muoto on kytköksissä laulamisen esteettisiin ihanteisiin sekä kulttuurimme kehoon liittyviin normeihin.

Pohdin esitelmässäni sitä, miten lauluääneen esteettiset ihanteet ja kehoon liittyvät normit luovat laulamiseen eriarvoisuutta ja asenteellista esteellisyttä. Tarkastelun keskiössä on länsimaisen populaarimusiikin laulukulttuurit. Käsitteiden taito (skill), toimijuus (agency), ja yhteenkuuluvuus (belonging) avulla valotan sitä, miten tietynlaiset äänet ja kehot tulevat kuulluiksi, kun taas toiset pyritään sulkemaan pois laullisesta vuorovaikutuksesta. Pohjana tälle tarkastelulle toimii meneillään olevan tutkimusprojektini Laulamisen tuntu aineisto, joka liittyy kuurojen, laulutaidottomien ja ääniongelmaisten vokaalisuuteen.

Teoreettisena viitekehyksenä tarkastelussa on soomaestetiikka (Shusterman 2008, 2012), vokaalinen soomaestetiikka (Tarvainen 2016, 2018), pragmatistinen estetiikka (Dewey 1934, Heinrich 2014), musiikin vammaistutkimus (Howe ym. 2016, Straus 2011) sekä etnomusikologinen laulututkimus (Phelan 2017). Pohdin esitelmässä myös, millä tavoin laulamiseen liittyviä esteitä ja eriarvoisuuksia voi tarkastella analyttisesti intra-aktion (Barad 2007) ja transaktion (Dewey ym. 1949) käsitteiden avulla.

Noora Vikman, Itä-Suomen yliopisto:

Hyvinvoinnin kuulostelua - ääniä hiljaisuudesta

Esityksessäni sijoittelen ääntä erityisesti hiljaisuuden kontekstiin ja yhteyksiin, joissa erilaiset hiljaisuudet mielletään ensisijaisesti hyvinvoinnin lähteeksi. Hiljaisuuteen liittyy paljon estetisoivia ja

normatiivisia käsityksiä ja sillä on usein oma erityinen paikkansa ihmisten arvoissa ja asenteissa. Hahmottelen, miten tällaisia hiljaisuuksia voisi sijoitella kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ideaan ja kontekstiin.

Jotta hyvinvoinnin kokonaisvaltaisuutta ei tarvitsisi tulkita kaoottiseksi kaikenlaisuuksien yhtäaikaiseksi olemassaoloksi, kehitellen hyvinvoinnin rytmianalyysia, jonka puitteissa voi eritellä toisistaan sosiaalisen arjen aktiivisen ristiriitojen käsittelyn ja irti päästämisen hetkiä. Otan hiljaisuusanalyysissä huomioon myös vallankäytön tapojen erilaisia Aspekteja. Miten organisoitua ja organisoimatonta hiljaisuutta voidaan käsitteellistää osana (ihmisen) toimintaa erilaisuuden ja eriarvoisuuden näkökulmasta? Koska hyvinvoinnin tuottamisen taustalla voi piillä ajatus tuotetusta pahoinvoinnista, erittelen hiljaisuuden avustuksella tuotettua hyvinvointia pahoinvoinnin vastakohtana, vastavoimana ja vastapainona.

Hiljaisuudessa oleilu on todettu fyysisen ja kehon hyvinvoinnin lähteeksi ja stressistä palautumisen välineeksi. Hiljaisuuden terapeuttinen aspekti liittyy sekä tunteen ja eletyn kehon (soma) tuntemukseen että toimintoihin, joissa aktiivisella kuuntelulla ymmärretään olevan yhteys itsetietoisuuden vahvistumiseen.

Kysyn:

- millä ehdoilla elinympäristöjen miellyttävä äänimaisema ja hiljaisuus on saavutettavissa?
- miten yhteiskunnan tai ihmisen ulottumattomissa olevaksi koettu ”systeemi” tehdään kuuluvaksi ja näkyväksi, jotta siihen voisi tarttua?
- mikä tukee ihmisen taitoa tai häiritsee tarvetta hoivata itse itseään? Kärsiikö ihminen silloinkin, kun ei tiedä paremmasta?
- miten sosiaalisessa vuorovaikutuksessa otetaan aikaa ja tilaa oman hyvinvoinnin edistämiseksi, pyydetään siihen lupia tai annetaan niitä
- voisiko erilaisia hiljaisuuden retriittejä tulkita paoksi abstraktioihin, jotka eivät suoraan kiinnity sosiaalisen ja materiaalisen maailmaan konkreettisiin ja arjessa ohittamattomiin ristiriitoihin.
- milloin sosiaalisessa elämässä kohdatut ristiriidat voi mieltää mielenkiintoisiksi, inspiroiviksi ja haasteellisiksi

Tutkimuskohteeni ovat olleet siellä, missä kontemplatiiviselle toiminnalle on otettu tilaa. Mitä sosiaaliseen erittelyyn liittyviä merkityksiä hiljaisuuteen liitetään, kun sitä hyödynnetään erilaisissa hyvinvointipalveluissa? Mitä ja millaisia hiljaisuuden erilaiset palvelukontekstit ovat? Minkälaista taloudellista eriarvoistumista palvelukulttuuriin mahdollisesti liittyy?

Tarja Rautiainen-Keskustalo, Tampereen yliopisto

Ääni, materiat, tieto

On sanottu, että tiedon ja informaation luonteessa ja välittymisessä on tapahtunut enemmän viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana kuin viimeisen kahdensadan vuoden aikana. Kompleksisuus ja liike (mobilities) ovat esimerkkejä käsitteistä, joita on käytetty 2010-luvun ilmiöiden kuvaamiseen. Samalla yhteiskunta- ja humanististen tieteiden teoreettis-metodologinen kiinnostus materiaan ja materiaalisuuteen on synnyttänyt uusia, monella tapaa tieteenrajoja ylittäviä lähestymistapoja. Kyseiset uusmaterialistiset suuntaukset ovat saaneet jalansijaan myös musiikintutkimuksessa, mikä on

merkinnyt representationaalisuuden haastamista. Kuitenkaan ääni ei edelleenkään ole kovin yleinen näkökulma tutkittaessa ”moniaineksista yhteiskuntaa”, vaikka tärkeää on huomata myös se, että äänestä ja sen luonteesta puhuminen olemassa olevana, objektiivisesti määriteltävänä materiaana, on myös problemaattista.

Esityksessäni tarkastelen, millaisia historiallisia kerrostumia äänen ja äänellisyyden konstruoimiseen ja ymmärtämiseen liittyy silloin kun tarkastelun kohteena on ääni yhdessä olemisen välittäjänä/välityksenä. Pohdin myös, miten ääni suhteutuu kysymykseen tiedon tuottamisesta silloin kun puhutaan ihmisten erilaisuudesta ja eriarvoisuudesta. Esimerkkinä käytän puheäänen ja lauluäänen erottelemiseen liittyviä käytänteitä ja käsityksiä Parkinson-potilaiden kuntoutuksessa.

43. Environmental governance and social inequalities

Koordinaattorit:

Tuula Teräväinen, Department of Geographical and Historical Studies, University of Eastern Finland.
Email: tuula.teravainen@uef.fi

Juha Kotilainen, Department of Geographical and Historical Studies, Eastern Finland. Email:
juha.kotilainen@uef.fi

PERJANTAI 29.3.2019 KLO 9:00–11:00

Germán A. Quimbayo Ruiz, University of Eastern

Among urban natures: everyday practices and environmental mobilization in Bogotá

This paper explores what have been the social inequalities which have conditioned the repertoires of action from activists and organizations advocating urban nature, in Bogotá, Colombia. During the last two decades, an active environmental movement has been the main promoter to live in a worthy urban space on behalf of urban nature. This movement comprises grassroots organizations, scholars, and practitioners, who formerly advocated for better urban services, but later strengthened their interests throughout urban nature advocacy. However, this movement is far to be a homogeneous entity. Inside this movement, there is a myriad of social movement organizations with different interests nuanced by class, gender, or privileged positions. Based on research conducted in Bogotá, which used thematic interviews, participant observation, and daily field-notes, the paper will present how certain socio-economic circumstances, inequalities, and power relations are shaping social movement organizations mobilization at the everyday level, including their political strategies and repertoires of action. Each organization has a different political pathway and belongs to different socio-ecological settings in a spatially segregated city, thus, these features bring an interesting perspective to explore mobilization, strategies, and repertoires of action. Therefore, the paper will focus on cases of urban nature advocacy in protected areas such as wetlands or urban forests.

Jarmo Kortelainen University of Eastern

Inequalities in the Russian resource peripheries

The presentation focuses on unequal positionalities and development of resource communities in the forest peripheries of Russia. It deploys the contested periphery approach as its conceptual starting point. Developed by Canadian economic geographers Roger Hayter and Trevor Barnes, the concept is based on the idea that resource peripheries have always been playgrounds for such broader institutional forces as governments and big industries. The situation has changed during the past 20 years since concerns about environmental issues and indigenous groups have challenged the traditional big players. Barnes

and Hayter call for research focusing on local models which are relationally composed of broader institutions and local characteristics. They propose a stakeholder theory that emphasizes the role of four stakeholder groups in remapping contemporary resource peripheries: governments (regulationism), industry (industrialism), ENGOs (environmentalism), and aboriginal groups (aboriginalism). This presentation aims to show how government, industries and ENGO's have defined and determined the role and meaning of the Russian forestry villages from a distance as well as how and why the development of localities has diverged during the past 20 years. Although ENGO's have been able to undermine the industrialists' power in natural resource governance the position of forestry villages and their residents has not changed. Local villagers have remained underdogs and bystanders in the remapping process trying to adjust individually to the changing circumstances. The research is based on diverse case study data about Karelian forestry villages consisting of interviews, research publications, media sources and statistics.

Tuula Teräväinen

Struggles over power and justice in new sustainability transitions

This paper addresses expectations, political confrontations and environmental justice in transitions towards sustainable energy futures. Drawing from a case study concerning the 8 MW Hidrotambo hydroelectric project in the Ecuadorian Amazon, it discusses struggles over energy democracy, confronting knowledge regimes, the making of energy citizenship and changing dynamics of power. While efforts to shift towards more sustainable energy paths have often been seen to involve resistance especially from powerful actors operating within the existing energy structures, recent experiences illustrate that the phenomena is much more complex especially from the perspective of the global South. This calls for historically, culturally, spatially and socially embedded understanding concerning the potential and viability of new renewable energy solutions and socio-technical transitions. In Ecuadorian and Peruvian energy transformation for instance, renewable energy in general and hydropower in particular play a significant role and they are strongly supported by the government, international organisations, local authorities and national energy elites. Yet, the new projects are highly confrontational, which raises a question concerning the forums and modes of political negotiation as well as the potential of rooted democratic innovations. The paper discusses struggles over power and environmental justice as well as the role of social movements and new science-society alliances in shaping energy transitions by scrutinizing political conflicts, co-production of knowledge and competing expectations that have emerged and been continuously reshaped during over a decade of resistance and negotiation.

44. Juhlimimiskulttuurien tutkimus / Sociology of Celebration / Festandets sociologi

Koordinaattorit:

Ismo Kantola, sosiologian dosentti, TY. Email: ikantola @utu.fi. Tel. 0405729211

Satu Lehto, musiikkitieteen jatko-opiskelija, TY. Email: satu.soukka@gmail.com

Soile Rajamäki, Turun yliopisto

The X-Rust Organization – 25 vuotta purismia

The X-Rust Organization on vuonna 1993 perustettu ja vuonna 1998 rekisteröity elektronisen musiikin ja kulttuurin yhdistys Turusta, tehden siitä Suomen vanhimman, edelleen aktiivisessa toiminnassa olevan ko. kulttuurialan yhdistyksen. Sääntöjensä mukaan ry:n tarkoituksena on kehittää ja ylläpitää konemusiikkikulttuuria. Tämän toteuttamiseksi yhdistys järjestää kulttuuritapahtumia ja musiikkitilaisuuksia, tukee aloittelevia ja kokeneempia artisteja sekä harjoittaa tiedotus- ja julkaisutoimintaa. Kaikessa toiminnassa keskiössä on usein suuremmissa kaupallisissa tapahtumissa sivuun jäävät, ja suurelle yleisölle vähemmän tunnetut elektronisen musiikin alalajit.

Esitelmässäni jäljitän The X-Rust ry:n identiteettiä sosiologian peruskysymysten kautta. Miten yhteisö on rakentunut? Mikä on tuonut ko. yhdistyksen jäsenet yhteen? Miten yhdistyksen jäsenet toimivat - tai ei eivät toimi - yhdessä? Miten tavoista on tullut tapoja? Miten näitä tapoja ylläpidetään ja välitetään eteenpäin? Yhteenkuuluvuuden toisella puolella on ulossulkeminen ja eron tekeminen. Tätä distinktiota tarkastelen erityisesti purismi -käsitteen kautta. Miten yhteisö määrittää tämän termin, miten ja miksi sitä käytetään? Mitä se merkitsee ja mitä/keitä sillä merkataan?

Aineistona esitelmässäni toimii yhdistyksen perustajajäsenten ja 2000-luvulla pitkään hallituksen puheenjohtajana toimineen aktiivin haastattelut sekä muille yhdistyksen jäsenille suunnattu verkkokysely.

Ismo Kantola, Turun yliopisto

Nuorten aikuisten juhlinta nyt: ystävyyspolitiikkaa ja moraalisaatetyä

Kuluneen vuoden aikana ovat ylioppilaskunnat, osakunnat, ainejärjestöt ja muut juhlien järjestäjät ryhtyneet toimiin juhlinnassa esiintyvän häirinnän ja häiritsevän käytöksen torjumiseksi. Häirinnästä ja sen torjumisesta käytiin myös aiempaa vilkkaammin julkista keskustelua.

Juhlinta liminaalitulana sisältää ajatuksen irroittelun ja jopa transgression mahdollisuudesta. Käsillä oleva ilmiö kertoo tarpeesta hallita kollektiivisesti juhlintaan kuuluvaa sääntöjen rikkomista.

Esitelmässä punnitaan Jacques Derridan ystävyuden politiikka -käsitteen sekä moraalisaatelyn teorian soveltuvuutta nuorten aikuisten juhlinnan kollektiivisten itsekontrollipyrkimysten sosiologiseen analyysiin.